

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

D. O. M. A.

EPISTOLARUM CHYMICARUM

ANDREAE LIBAVII
M. D.

Liber Tertius,

AD

Præstantes quosdam Germaniæ Philosophos & Medicos,

DE

Variis artis Chymicæ magisteriis,

IN USUM ET OBLECTAMENTUM eorum, qui de natura & artis arcanis, rationibusque, disserere & cognoscere aliquanto exactius cupiunt, conscriptus editusque.

Ex legato Ill.mi Caccini

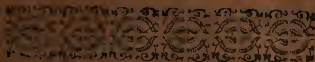

15 99.

Cum Priuil. Cæs. Maiest. speciali ad decennium.

FRANCOFURTI,

In officina Typographica Ioannis Lechleri, impensis Petri Kopffij.

AMPLISSIMÆ DIGNITATIS, ET PRVDENTIÆ VIRIS, D. CONSVLIBVS ET SENATORIBUS præclaræ ciuitatis Imperialis & Reipubl. WINSHEMII, amicis suis obseruando colendis.

ANDREAS LIBAVIVS M. D. P. ET Physicus Rotemburgi ad Tubarum. S.

MAGNÆ olim existimationis fuisse, Viri prudentissimi, & Consules, Senatoresque amplissimi, præclaro & illustri loco, patriaque exoticum esse nobili, aut etiam ius ciuitatis talis meritis, siue re pecuniaria aliisve sibi comparasse modis, non tantum D. Pauli acta testantur, sed & politicorum historiæ, tituliqe ex patria & ciuitate splendidi ad plenum id confirmant. Quanti erat ciuem Romanum audire? Quanti Athaniensem, aut Spartanum? Hodie quoq; in ea re non parum est Supercilii & fiduciæ. Sed hoc totum non foret tanti, nec adeo ad

fuiſſe iam gloriam prouinciarum, niſi prius locis authoritatē conciliaſſent virtute & merito ingenii ciues præclari. Vix caſtellum enim eſt noſtro ſeculo Athenis maritimi, aut Conſtantinopoli, aut Solymis, aut Memphide præſtantius, cū hæc, cum hæ Respubl. floruerint, nunc tamē, nihil habeant præter barbariem ferè belluinam. Satius eſt paruum dicere Norimbergam aut Auguſtam, aut [illegible], vel etiam [illegible] Germanorum prædicta loca, quod certam ſitu non multis, tantum ruſticiſque domiciliis formam vrbis exhibere, ſed virorum præſtantium: quorum ſinu patria non contenta terminis imperii excellit amplitudinem, frequentius iam multis temporibus viguiſſe, & adhuc Dei beneficio in florente regnando, quæ ipſa non facit, & [illegible] ſed eductum ad ingenia & virtute profeſſorum veri ſplendoris fundamenta poſſidere. Non tam laudata fuit ROMA ſeptem collibus vero muro incluſis, quam conditore ROMVLO, & conſeruatoribus amplificatoribusque Imperii SCIPIONE, METELLO, FABIO, CAMILLO, POMPEIO, CAIO CAESARE, AVGVSTO, itemque CICERONE, SALLVSTIO, LIVIO, VIRGILIO, HORATIO & ceteris. Parum eſt in muris & tectis ad famam illuſtrem præſidii, ut ciues habeant gloria togæ & rerum geſtarum excellentia ſublimes. Celebria quondam o-

rant,

& celeberrima emporia Tyrus, Corinthus, Rhodus, Carthago. Sed harum famam longe post se reliquit nobilissimis mœnibus [illegible] seruetque [illegible] Athenæ solæ. Qua [illegible] & inge[illegible] Quantum est quod ille [illegible] Troia [illegible] secundo loco sur[illegible] eloquentia [illegible] Demosthenis, [illegible] Themistoclis Æ[illegible] in magno numero peregrinos adlicit gentes; non tam [illegible] quamquam hæc non sint mala, sed fama [illegible] excitatæ. Habent loca, quibus diuinæ prouidentiæ munere gloriari possint [illegible] veritate, constantia, sublimemque semper dignitatem [illegible] virtute & cō[illegible] Rempublicam. [illegible] beneficentia præclare [illegible] & commendant [illegible] condi[illegible] & prudentia superata [illegible] Theodo[illegible] an non ingenia [illegible] finibus [illegible] in admira[illegible] Et [illegible] consilium [illegible] vt post [illegible] nobiliter [illegible] conditionis [illegible]

ipsi studeatis omni virtutis laude excellere, sed & aliorum similium consuetudine & consortio iucundo frui. Macti este viri amplissimi tali virtute, & hoc ciuitatis vestræ ornamentum, quam diutissime non tantum sartum tectumque diuinitus adiuti conseruare, verum etiam subinde prouehere in maius, & auctius reddere contendite. Boni ad bonos, ut apud Platonem Socrates, accedere solent etiam inuocati. Ego si non fui hactenus ad amussim talis, studui certe in malis non esse, sed bonorum commercio melior euadere. Itaque cum aliis modis solitus sum eorum captare beneuolentiam, tum lucubrationum mearum, quantum diuina gratia contulit, nuncupatione. Quidni ergo vos quoque, viri præclari, in eo numero habeam? Bene itaque de viribus sentientes, & vestra studia amantis animique pignus hoc, librum nempe Epistolarum Chymiatricarum mediocri diligentia a me congestarum, quanquam labore non exili, tertium, quem nomini vestro laudato consecro, offeroque omnino persuasum habens eum fidelem fore meæ erga vos affectionis honorifice testem. Admonuit me locorum vicinitas, & hospitiorum cæterorumque communio & mutua quam inter se colunt nostri vestrique oppidi ciues beneuolentia inter illa vestra studia præclarosque conatus vestrum nomen non esse præteriendum. Si quid peccatum à me est, amoris id sane & officii est, quod spero apud

apud vos facile omnem culpam diluturum. Accipite itaque libellum obuiis vlnis & animo hilari, nec pœniteat vos inter eas esse ciuitates, quas suis commentariis dignas iudicant eruditi. Valete & mea studia vobis commendata habete. Calendis Septembris.

Anni salutis 1598. Rotemburgi
ad Tubarim.

TITVLI EPISTOLARVM HOC LIbro comprehensarum.

14. Notae

55. Qua-

CATA-

CATALOGVS MED. ET Philoſophorum quibus nonnullæ Epiſt. addictæ.

Iacobus Zuingerus Phil. & Med. apud Baſilienſes, ibidemq. profeſſor.

Paulus Sturlerus Phil. & Med. d. [illegible] Tranſil. [illegible] in Francia Orientali.

Ioannes Schenck Bas à Grafenberg Phil. & Med. in Academia Friburgica Briſgoiæ.

Chriſtophorus Muldenerus P. M. Marburgenſis.

Ioannes Hartmannus P. M. Mathematum apud Marburgenſes profeſſor, Chymiæ ſtudioſus.

Hermannus Wolfius Phil. Med. & Prof. illuſtris Marburgi.

Balthaſarus ab Herden Ph. & M. Norimbergenſis.

Tobias Faber Ph. & M. illuſtris in aula Torgæ apud Illuſtriß. Electorem Saxoniæ.

Hieronymus Fanzer[illegible] Phil. & Med. Oppaniæ in Sileſia.

Ioannes Moßhamer P. & M. & Gymnaſiarcha Halæ Suevorum.

Geor-

Georgius Rhumbaumius Ph.& M. Vratis-lauiæ Siles.

Christophorus Rhumbaumius Phil.& M Vratislauiæ [illegible].

[illegible] Philos.& Phil-[illegible] Vratislauiæ.

Ioannes Heurnius Ph. & M. Lugduni Batauorum & Academiæ illius loci profes-sor præclarus.

Matthias [illegible] Ph. M. Illustrissimi Holsatorum Ducis primarius.

Hieronymus Fabricius Ph. M. & Reipub: [illegible] Poliatrus.

Qui præter hos aſcripti ſunt Epiſtolis, confićti ſunt ad materiam.

LECTO-

PRimis duobus epistolicæ commentationis libris, amice lector, studui fundamenta nonnulla iacere, seu potius fundamenta Alchymiæ viris solertibus proponere iudicanda, vt postea cognitis sententiis eo alacrius pergere & certius figere possem vestigia. Iisdem mediocri diligētia declaratam puto Ergaliam, seu primam Alchymiæ partem de operationibus, vbi si quid desideraueris, vel mea, vel aliorum secutura industria, quantū Deus dederit virium, tibi satisfactum aliquando cognosces. Libro hoc tertio volebam tibi magisteria secundæ partis proponere & partim declarare, partim accessione aliqua locupletare; neque enim repeto præcepta ipsa, ne me

ne me tautologiæ ociosæ accusare possis) sed non potui consilium ad finem perducere, propter occupationes. Quæ itaque supersunt reieci in futurũ, quandocunque Deus, cœptis bene aspirauerit. Interim hæc beneuole iudicare & ad tuos vsus conuertere potes. Michelianos dentes, quos infixos prioribus vides, tua sponte & industria diiudicabis. Si quid aũt habebis absolutius, id pari mecum studio citra reprehensionem aut calũniam societati humanæ communicabis. Epistolis pręmisi nomina partim vera, partim fictitia, quod iudices quidem requirerem & viuos & industrios, sed tamẽ cũ nõ omnis quæstio apta esset illorum dignitati, persona

qui-

quidā fuerunt occultandi. Spero tibi mea studia & officia non displicitura. Vale.

Inuidiæ fascinum.

Inuidiam veritus quisquis monumenta recusat,
Pondere virtutum robora parua putat,
Indignumue Deo se credit, inertia mentem
Ni premat, ignauum vt [illegible] velit.
Experiare sacro [illegible] tempore morsus
[illegible], nam [illegible] vulnera posse pati?
Quo magis [illegible] ipsa [illegible] exit.
Infelix, cui non inuidet vllus homo.

A. L P

EPIST.

D. O. M. A.

EPISTOLARVM CHYMICARVM

Liber Tertius.

De his potissimum quæ ad magisteria qualitatum spectant.

EPISTOLA PRIMA.

APOLOGIA ADVERSVS imprudens de operationib. chymicis. II. Epist.lib. comprehensis IOSEPHI MICHELII *iudicium, titulotenus tantum Mittelburgi editum, & ad nundinas autumnales anni 97. missum, ad amicos quibus illa ascripta.*

QVÆ libro Epistolarum chymicarum secundo ad vos, amici, de operationibus chymicis, non præcepta condendi animo, sed percontandi discendique à vobis studio perscripseram, quanquam plærique ita accepistis, vt nunquam me pœnitere operæ susceptæ propter cumulatam in me beneuolentiam summam, amoremque amplissimum, iure possit: non ignorabam tamen, quantum à sublimitate

iſtius artis dignitateque abeſſent, & me adeo non ſatisfeciſſe poſtulatis eius, vt non lucratus beneuolentiam ſtudiaque veſtra rei præclarè geſtæ meritis mihi ſemper videar, ſed honoraria loci ceſſione, precarioque ad ea, quæ vix ſperare, nedum promittere cuiquam audebam, admiſſus. Gratulabar mihi ſucceſſum inſtituti, & iam animum ad nouam adiiciebam ſimili arte amicitiam. Sed ecce, dum de hoc cogito, audiri viſa eſt malo omine vox quædam auctore apparente nuſquam. Animi itaque dubius conſilium ſuſpendo, & ad exercitationes vmbraticas conuerſus interim in his elaboro tam feruenter, vt binis Decadibus abſolutis tertiam aggrederer, iamque de cenſoribus & prelo eſſem ſolicitus. Sed admoneor denuo, atque etiam promiſſi religione compellor ab amicis ad ſtadium deſertum iterum occupandum decurrendumque. Non ita pridem etiam allata vis eſt ab eo, quem ob conformitatem ſtudii amicum potius ſperaueram mihi quam hoſtem. Is vocatur Ioſephus Michelius patricius Lucenſis Medicus, quem aiunt in Anglia degentem medicinas, & neſcio quid aliud profiteri ætate iam ſenem, qualem ipſa mouere debuerat canities, abſtinendum eſſe à crimine inſectandi & calumnia. Minitatur autem titulo ſolo abſque libro ad nundinas Francofurtenſes miſſo, apologiam chymicam aduerſus inuectiuas, calu-

mnias,

lumnias, imposturas, ignorantiam, mendacia & similia quæ mihi affingit crimina, in secundo Epistolarum ad vos de operationibus chymicis libro. Cogitaui illico: Ecce onus molestum. Beneuolentiam à viris magnis dudum impetratam, premere, & obscurare odio inuidiaque annititur. Resistendum instar palmæ est, nec committendum, vt semel collata studia inueterascant, atque intermoriantur calumniæ veneno. Sic ergo redeo ad Epistolas, & familiare exercitiorum genus, vosque compello primos & rogo, vt eum, cuius specimen apud me edidistis præclarum, tueri, sartumque ac tectum conseruare velitis fauorem, nec permittatis, vt ex insidiis prorepens vipera radices animi erga me propensi arrodat, indeque natam amicitiam euertat, prosternatque. Non quidem vnquam de vestra in me facilitate & sententia præclara dubitaui; veruntamen, cum, nisi alatur familiari consuetudine, beneuolentia, & stimulis alloquiorum frequentium solicitetur crebro, exolescat; non feretis moleste, me in fomitem hunc frequentius inspirare, indeque subiecto pabulo solido ignem excitare luculentum. Etiam hoc vos rogo & obtestor, vt cum mihi delecti sitis operis à me instituti iudices, hæcque sit vestra prouincia, & possessio, iure communitatis in exercitio liberali, & tot experiundi olim sudoribus acquisita, imperiali-

rialique commŭnita auctoritate, non patiamini è vepreculis nescio quas nitedulas iudicandi prærogatiuam vobis extorquere, falceque in vestram missa messem, fructum vobis speratum interuertere. Quid illi Michelio cum vobis tam amicè absque omni certandi aut statuendi imperatoriè animo, consecrato opere? Quas ille inuectiuas calumnias in eo, quibus oculis, qua mente potuit videre? Qua vero etiam fronte, & lingua in publico accusare? Si inuectus in improbitatem collegij impostorum falsique nominis chymistarum sum, iure id sum meo, qui me veritatis in palæstra hac nostra defensioni falsitatumque euersioni non minus natum ornatumque scio, & profiteor verè, quam illi se putant opinanturque genitos esse; nec decere me ignauius timidiusque in asserendis illustrandisque bonis versari, quam illi in euertendis corrumpendisque iisdem contentiosius dataque opera ammoliuntur. In veritatem eiusque propugnatores sum inuectus numquam. Nulla vnquam eos læsi calumnia. Ipsa res loquitur, quam simplici studiosoque vos compellarim animo, non ad mea iudicia compellens vestra, sed de rebus propositis sententiam rogando inuitans amicè. Num nefas est proponere animi sensa, & peritorum iudicia explorare? Cur illi libuit conuitiari calumniarique turpiter potius, quam docendo quæsitis

quæſitis ſatisfacere? Turpe illud calumniæ nomen nunquam ea in re ne in mentem quidem veniſſet, niſi auctorem eius primum, fœdiſſimè calumniando omnem ſibi in poſterum fidem præcidentem, nuperque admodum in luce manifeſta impudentiſſime mentientem deprehendiſſem. Impoſturas vult detegere meas. Quid eſt, amici, quo vobis impoſitum à me poſſitis vel fingere? Obuiam itum impoſturis volui quantum potui: Imponere aliis quomodo? An vero nobis ignotæ ſunt Paracelſitarum, quas notaui fraudes? Si ignorat ille Michelius, à crucibus, & patibulis paſſim in ceruices eorum erectis diſcat. Sed explicat ille impoſturas meas. Profeſſus ſum operationum chymicarum διαχεφὴν ad virum illuſtrem Camerarium, & quidem ita, vt more Academico vetuſto in acroaterio Platonico re propoſita ad diſſerendum prouocarem eum, quem ſciebam in vniuerſa Philoſophia chymica plurimum deſudaſſe & valere. Negat Michelius, me gnarum eſſe iſtarum. Impoſui itaque vobis id policitus quod ignoro. Atque non ex meo penu produxi iſta μηχανήματα; ſed ex Hermetis, Gebri, Arnoldi, Calidis, Lullii, Vlſtadii, quin & Paracelſi & reliquorum, quos tum in Epiſtolis nominaui, tum operi Alchymiæ præmiſi, monumentis in quibus tum nomina ipſa pridem deſcripta ex-

tant, tum nominum declarationes & praxes. Hanc volebam chymiam descriptam, quam illi sunt professi. Si ignoro operationes, eius artis ignoro, quam ipse sibi fingit Michelius. Bene fecerit, si ostenderit mundo artem nobilorem, atque ita veteres recentesque diuino affecerit beneficio. Nam cum omnes alii chymici vetustate glorientur, & Paracelsus, licet pro sua stultitia arrogantiaque iubeat se sequi priscos; tamen hic quoque non alias operationes monstrauerit; à me vero illæ omnes sedulò sint conquisitæ, & suis nominibus descriptæ, naturaque rerum & vsu declaratæ: noui quid coquere in furnulis suis illum Michelium, & fortassis noua decipula illicere incautos suspicio est. Nos cum artificum venerando choro illam amplectemur Chymiam, quam hactenus experientia mundo comprobauit, & cuius opera tam nobis sunt nota, quam antiquis, repudiato illo Michelio, donec & ipse sua pari fide muniat. Nemini imposuit mea ignorantia, siue prisca spectes præcepta, siue Micheliana, quæ adhuc sepulta esse credo, nec ego cuiquam obtrudere cupiui. Si quis adeo est simplex, vt dubitet de his, quæ inter artificum manus versantur, ille & dubitet de sua ratione, sitne recta an praua, expectetque aliunde aliquid absolutius. Titulum libri mei judicat falsum & ementitum, nempe his

tribus

tribus vocibus indicatum, DE OPERATIONIBVS CHYMICIS. Quas vero ego ſpeciatim pronunciaui? Solutionem, coagulationem, diſtillationem, ſublimationem, incerationem, circulationem, reuerberationem & reliquas. Eæ omnes vel ipſis Grammaticis teſtibus, ſignificant ἐνέργειαν, καὶ ποίησιν, ἢ πρᾶξιν. Τὸ γὰρ διαλύειν, καὶ διακρίνειν, καὶ συγκρίνειν, καὶ ὁμόφυλα ἐστὶ ποιεῖν τι, καὶ ἐνεργεῖν. Cur itaque non appellem ἐνεργήματα, μηχανήματα, operationes, aut ſi quod eſt aliud affine nomen? Iam eas eſſe ex Chymicorum officina conſtante probataque peritas is ſolus ignorat, qui Chymiam omnem veram. Quid ergò ille MICHELIVS nugarum texit? Quid ſtruit calumniarum? Non vſus ſum falſo titulo, non ementito, vt ille falſo & mendaciter ſcribit: ſed vero, iuſtoque, vt patuit. Neque ergo etiam mortales decepi. Reſpondebit his, amici, immortale veſtrum teſtimonium, reſque ipſa immortaliter illi calumniatori obloquetur, mortalem mihi deceptum eſſe ea re nullum. Sed quid opponit tandem meis operationibus? Promittit oſtendere, quæ & qualis ſit vera illa vniuerſalis medicina Chymica, & quomodo componi debeat. Procedat vero illud inſolitum lumen, & nos miſellos in tenebris quiritantes tandem illuſtret, conſoleturq;. Debebimus illi Mi-

Promiſſum Michelii.

chelio grates magnas. Sed quid iſtud ad rhombum? Nunc ego per operationes Chymicas volui conficere vniuerſalem medicinam, eamque vobis titulo mendace obtrudere? Minime vero gentium. Scitis enim quibus viribus me talibus panaceis oppoſuerim, & adhuc aduerſer, patronis eorum in fumum plane chymicè reſolutis. Neque ergo meum tractatum ille Michelius intellexit, neque inſtitutum attendit, ne dicam videri eum mihi ab omni Chymia vera exulare hoc argumento, quod non agnoſcat opera eius propria. Expectabimus plurimorum errorum, quorum accuſantur vulgares medici, quo titulo fortaſſis & vos ornamini, ἀποκάλυψιν illam nouam, non indignaturi ſolis lumine caliginem noſtram illuſtrari, nec commiſſuri, vt erroris conuicti contumaces vitiorum defenſores prædicemur. Age vero Micheli, & te virum præbe. Mirabimur induſtriam docti à te meliora, teq; laudibus diuinis in cælũ vehemus. Sin vero committes, vt dicendum ſit, te nobis impoſuiſſe turpiter, proque aurea medicina obtuliſſe quiſquilias pridem repudiatas, noſtrum erit, de te, vt meritus fueris, ſtatuere. Conſule famæ tuæ, metireque vires, & ſi impar es illi magnifico promiſſo, in aliud potius quod frigiferum ſit mundo ſtudium horaſque impende. Quæ te cauſa impulit ad tam acerbe de me ſcribendum? Soliti

liti

liti ſunt noſtri aliquanto acrius obſiſtere Paracelſo, mihique luctandum ſimili in arena fuit cum improbitate & nequitia Ambaldi, Gramani, Biſterfeldii, Engelharti, Diaconi, ſed accepta, non data defenſionis cauſa, in qua tamen argumentorum magis quam perſonarum notas attigi. In te quid admiſſum à noſtris eſt, vt tam rabide procurreres? Verum ſcito, tuis conuitiis calumniaque me non plus commotum iri, quam Dionem, Socratem, Gelonem, Periclem, Cleanthem aliosque tum philoſophos ſummos, tum imperatores potentes, ferunt. Cogitandum enim eſt, te ideo inſanire & maledicere quia ſapere & bene loqui non didiciſti, agendumque tecum eſt quo modo cum deliro medici, qui furentem verbis, non vituperant proſcinduntque conuitiis, ſed morbo ſanando occupantur, contemptis criminationibus. Ego te admoneo conſuetudinis & ſententiæ vere philoſophantium, ne ita tuos canos calumnia polluas, ſed ſi quid docendum eſt, animo tranquillo proferas. Nihil nunc reſtat, niſi vt amicos, quos hac epiſtola compellaui, ſuaui demulceam problemate, & pro mea ad proficiendũ ſtrenue in occultis auiditate, ſedulo rogem, quidnam ſtatuant de illo antiquorum Chymiæ procerum decantato celebrique vniuerſali. Itane eſt, viri præſtantes, vt chartæ (nihil enim præter eas hactenus exſculpere potuimus) illæ magniloquæ grandæuæque

De vniuerſali lapidis philoſophici virtute.

dæuæque pollicentur ? E philoſophorum Mercurio lapidē ſapientum fabricare iubent, qui ſit Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων, quo præconio Helenęum ornat medicamentum Homerus. Quis vnquam extitit, qui eius profeſſione & effectu tam diuino gloriari iure potuerit? Sed expectatis fortaſſis illum Michelium. Metuo ne fruſtra. Valete interim, &me fauore veſtro etiam amplius proſequimini. 12. Decemb. anni 97. Veteri computo.

EPISTOLA II.

Sitne ſatis in chymica contemplatione verſari, an requiratur etiam praxis?

Ad Agathonem Teleſium chymiæ Anteſignanum.

SCITVM eſt illud de officiis vitæ honeſtæ præcipientis Tullii axioma? Virtutis laus omnis in actione conſiſtit. Nullam nimirum honeſtatis gloriam quenquam conſequi poſſe putat, niſi ſecundum virtutem agat præclare. Quid enim ſola contemplatio rei bene gerendæ habet emolumenti? Hæc eſt illa εὐπραξία & ſummum bonorum, quod non tantum ſibi propoſitum habet Ethnicus, verum & in vna qualibet arte honeſta quicunque ſecundum eius virtutē operatur ſapienter. Sed cum τὸ ἐπαινετὸν in fine ſit, quemadmodum & τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν: ad finem præclarum vnamquamq; agendo aſpirare Scientiam, nec minus

minus eodem contendere debere verum eius professorem, est abunde manifestum. Quorsum auté ista philosophemata TELESI dices? vt intelligas nimirum etiam chymicam virtutem in actione sapiente sui laudé quęrere, totamque ad finem compositam esse bonum, quem si non obseruet artifex chymicus, neutiquam erit in ea arte bonus probusq;, imo si & Ethicum honestum neglexerit, ne vir quidem bonus. Atque multi præclarum putant, & solum summæ felicitatis, quo τὸ θεῖον quam proximæ assequamur, omne studium in Theoria consumere.

Arrist: in 10. ad Nicom: cap: 8. Perfecta felicitas contemplatiua quędam operatio est Plato in Philebo. Marsilius in argumento ad 1. de Repub. Platonis.

Num itaque chymicus noster speculando beatior est, quam agendo? Num ars ipsa non tam τὸ εὐπράττειν, quam θεωρεῖν sibi habet propositum? Si ita putas, TELESI, age philolosophorum huiusmodi volumina noctu dieque versemus, & animum contemplando operationes speciesque chymicas abunde oblectemus. Manuarias aggressiones apparatusque relinquamus officinæ furnariæ. Menté oportet scientia attritam non manus habere chymicum, qui diuinitati volet esse felicitatique proximus, & mortuis, quod esse dicunt Philosophi, fieri similis. Sed nisi tu argumentis solidioribus diuersum comprobaueris, non parem iudico esse causam scientiarum illarum quas magnas perfectasque arbitrantur, & huius nostræ Alchymiæ. In illis enim fortassis quia circa diuina, occupantur, ad quæ contemplanda

φιλοσοφία μελέτημα θανάτου, καὶ θνητοῖς ὁμοιοῦσθαι.

templanda puri, auocandus à corpore animus est, & ad cœli dorsum euehendus, nihil prodesse potest corpus, aut eius actio, imo vt Platonici sentiunt synceræ veritati contuendę illud aduersatur, nisi fortassis hæc sunt Philosophorum à negotio ad otium procliuium commenta iucunda quibus abblandiuntur ipsi sibi, maluntque præscribere recte viuendi leges, quam actionibus exprimere, quod hoc ipso non abest á turpitudine, velle nimirum de præclare agendo præcipere cum totam vitam mortuis similem peregeris, & ne videre quidem cupias, quomodo bene agatur. Chymiæ conditio est diuersa. Videtur enim eius actio non esse sine adminiculis corporeis posse, nec pati finem illius rerum contemplationes meras. Non est abstractarum artiũ, sed in materia cumque actione esse natarum. Itaque & primam sui partem chirotechnicis absoluit, quorum dexteritas concilianda est non menti, sed manui. Implicati iam sumus formidoloso cum Turcis bello. Multi ex philosophorum Theologorumq; Coronis prosiluere, & scriptis voluminibus sua consilia in medium contulere, docuereque Imperatorem nostrum, quomodo arma capere, iisque in hostem vti debeat, idque non καθόλυ tantum, quo pacto, quiuis rationis compos probabiliter de reb. humanis disserere potest sed & κατὰ μέρος. At illi nunquam manũ bellis admouerunt, & fors nondum liberare vagina gla-

na gladium perite poſſunt. Quid dicat his Annibal? Quid noſter Tullius? Tu ipſe intelligis iudicium. Vereor ne ſimiliter de chymico contemplationibus ſolis indulgente ſit ſtatuendum. Quæcunque eſt virtus generoſa, ea exerit ſeſe extra ingenii ſepta, atque vt per experientiam rata firmataque eſt & cõprobata iudicio bonorum, ita viciſſim in campo inter populos præclare agendo ſe conſpiciendam admirandamque præbet. Quid confert ad vſus humanos ille, qui imaginibus intus cogitatis ſe oblectat ſolum, ſæpeque comminiſcitur ea, quæ nullo vſu comprobari poſſunt, quæq; ipſa confutantur experientia? Atqui cõtemplatori ſuo apparebant vera. Plato ille Priſcorũ DEVS parum admodum certitudinis tribuebat ſenſibus. Omnem philoſophiam in ideis quærebat æternis. Verum quidem hoc de præceptis ſua methodo conſtitutis. Inde enim ſi opus ſit actione, peti eius exemplar poteſt. At illa ipſa primum per experientiam, quæ non eſt abſque actionibus ſingularibus, ſunt conſtituta, & ſi poſtea non excedunt animi cancellos, ſeque ad efficiendum imperata accingunt, nihil proſunt generi humano. Ipſi q uoque ſpeculatori quid aliud promittunt præſtantque, quam inanem quandam voluptatẽ, & ſine nucleo corticem? Meditetur ſane aliquis de Oeconomiæ legibus, & quomodo recte ſit inſtituenda, victuſque quærendus p ræclare cogitet; non autem

Platonici ſpeculatores ſæpe ſuis phantaſmatibus decipiuntur, intus expectantes ꝗ foris petendũ erat. In Theæteto, Phædone, Timæo.

adhibeat

adhibeat manũ aratro, nec impellat famulitiũ ad operandum, næ ille mihi inani ventre strenua exercebitur inedia. Refert Aristoteles Anaxagoram Clazomeniũ felices beatosque habuisse, qui iustis honestisq; actionibus tranquille incumberent, diuinaq; aliqua contemplatione participarent. Nimirũ & hic æquum censuit, vt Theoriæ coniungatur praxis ad aliquid in vita laudabile assequendũ. Bene etiam ipse philosophus eos, qui non agunt iuste temperanterq;, sed ad disputationem confugiunt, putantes se ita philosophaturos, futurosq; probos, improbat, comparatq; ægrotantibus, qui Medicos diligenter audiunt quidem, sed nihil eorum, quæ mandantur ab eis, efficiunt. Neq; enim hi corpore, neq; illi animò sic bene habebunt. Quanquam itaq; singularem putemus esse voluptatem in contemplatione chymica, exigit tamen hæc ars etiam operationem, tum vt firmetur Theoria, quandoquidem decipi potest opinionum futilitate, tum vt aliquid emolumenti perueniat ad communitatem. Nihil autem refert ipsene aratrum ducas, an boue ductum cures, modò promoueat & exequatur id quod præscribit agricultura. Hoc est verum philosophiæ dominiũ sapientię studio ita profecisse, vt postquam ipse exercitatus sis vitæ sapientis actionibus, aut ex aliorum cursu didiceris, possis recte imperare. Longe enim firmius est quod simul ab experientia præcipitur, idque mouet magis.

Anaxagoræ Clazomenii dictum.

Chymia propter Theoriam exigit praxin.

magis. Vale mi TELESI, & si quid hac sententia deliratum putas, amicè mone. 13. Decemb:

EPIST: III DE FINIBVS Chymiæ distinctis. AD ORONTIVM ARETAEum Virum Magnanimum.

NIHIL in expetendis ad vitam beatam habendum esse præter virtutem, occinunt nobis sæpe illi, qui verè viuendi rationem ab humanis ad quædam diuiniora auocant, & in hoc ipso summam studiorum suorum ponunt. Excellens sane & plausu digna sentenita est. Sola enim virtus creditur sufficere ad ad beate viuendum. Sed cum hoc quoque addant, ipsam seipsa cotentam nihil amplius appetere, neque extra proprietatis suæ sese terminos efferre, velim ex te, Oronti, scisciscire, num summum putes virtutem, & vltimum, in quo acquisito cessandum sit, & cui soli aliquid laudis sit tribuendum, nihil vero his quæ antecedunt summum, neque quæ sequuntur. Nosti.n. nihil simul fieri, & perfectum esse, & succedere sibi formas perfectionesque subalternas ad vnam aliquam extremam in qua sit quies. Sed non ita, vt vacatio feriæque posthac sint illi vltimæ. Est enim & hæc alicuius gratia, donec ad omniũ primam peruentum sit, vnde in sese redit circulus, ni temere sit institutus. Hæc vt melius contemplemur, relinquamus illam generalitatem, &

nos

nos ad chymicam, tanquam exemplarem virtutem accommodemus, de qua ſpeciatim putes illa quæſita & pronunciata eſſe. Virtutem chymicam non contentam eſſe omnino ſui contemplatione, ſed & actionem requirere ante confecimus. Ita enim conſequetur illud quod ἐπαινετόν iudicant. Sed putemus perinde ſeſe habere in illa ipſa, ac in Architectonica, & quidem Naupegia. Nouit ſeu mercator, ſeu imperator ſibi opus eſſe, ad tranſmittenda maria & vehenda quæ oportet, naui. Conſulit eius fabricandæ magiſtrum, commodamque ſibi parari curat. Hũc exuſcitat autoritas vſusque, vt exemplar ex præceptis & modum agendi petat, hocque principio mouente quidem ſed immobili, per ſuccedentes in materia ex rudi & imperfecto ad formam, perfectionemq; vltimam motu debito abſolutiones, tandem compactam confectamque exhibeat nauim, porro non ſolicitus quibus rebus eam adhibere velit eius Dominus. Ita plane etiam operatur natura, dum ſuo inſtinctu ex ſemine vel analogo producit plantam aut animal, non ſimul vno impetu, ſed ordine operis per motus fineſque medios ad vnum ſummum, quo præſente eſt id cuius gratia motus inſtituebatur, quod poſtea cedit in vſum hominis, vel beſtiæ, aut etiam perit, non curante natura. Differentia tamen eſt, quod ibi principium motus ad ſubſtãtiam ſit externum & à conſilio, hic vero internum nempe

nàatu-

à naturæ potentia adminiculis adiuta debitis, nisi ei præsidem velis dare D E V M, qui excitatus compellatione indigentium naturam promoueat, perque eam agat in materia tanquam per instrumenta sua artifex. Expedies itaque mihi hoc iam & qua es solertia docebis, cum chymicus contentus notitia virtuteque sua in se lætetur solus, vtpote qui habeat summum bonorum in se sufficiens ad omnia: Interdum vero etiam, vt laudem inueniat, óperetur, num iudices hanc laudem esse id duntaxat, à quo impulsus ad opus consurgit, an vero expectet donec vel Medicus, vel Oeconomus aut alius quispiam necessitate aliqua compulsus, eius operam conducat, nil solicitus ad quæ redemptor speciem illam effectam vsurpet? Quid mihi videatur exponã paucis, postea tuum auditurus iudicium. Qui chymico nihil tribuũt, nisi seruilem operam, quam oporteat expectare redemptorem suum, instar sutoriæ sartoriæve, illiberaliter mihi videntur sentire. Habet quidem ars ipsa suos fines, & mouetur successiue melioris gratia, ita vt materiam à natura acceptam primũ exuat rudi forma, postea exaltet, euehatque ad summam aliquam prout est species illa, quam intendit, veluti oleum, aquam stillatitiam, essentiam quintam, & similes, in quibus artis respectu finis interior formæ est coniunctus, plane vt & in naturæ operibus. Huc quoque cum peruenit, actionem suam

absoluit, & iam merita est illud honestum pulchrumque & laudabile, de quo declamitatur passim in scholis sapientum. Sed artifex qui motu artis vtitur non famulatur semper, nec cogitur expectare operis facti emptorem. Etenim cum studium eius non minus sit circa arcanum inque abditis naturæ thesauris abstrusarum rerum inuestigationem, quam ministerium communitatis humanæ: liberali non raro inducitur contemplatione, & species chymicas vno fine absoluit, vt constet mysterium operum naturalium, hincque orta doctrina pascantur tanquam in veritatis campo scientiam appetentium animi, expleaturq; naturæ nostræ, quæ etiam per se sine vtilitate proposita, quia iucundum est & pulchrum, scire cupit multa, desiderium. Itaque si physica contemplatio non seruilis est, sed liberalis ingenuaque, etiam chymica hactenus erit, nec spe emolumenti externi aut opum aut vanæ gloriæ semper mouebitur, sed sua ducetur iucunditate, fructusq; veritatis, qui est verus animæ cibus, appetitu ad agendum procedet. Externus finis, quem vsum aliqui nominant, non videtur proprius artis esse neque artificis liberalis, aut saltem si & hic proprius est, ab illo tamen vtpote diuiniore digniorque admodum obscuratur, & non tam arti propositus est, quam artificis necessitati, qui porro ductus nouo aliquo principio, veluti Ethico, aut Theologico, aut cæteris, o-

pus suum exponit, vtendum medice, Oeconomicè, politicè, &c. In quo tamen non seponendus est finis honestatis, ne quid peccetur in Ethicas, Theologicas, Medicasque virtutes. Sicut enim peccaret Naupegus, si nauim optime secundum suam artem absolutam, alio motus argumento hostibus prætoriæ ad huius perniciem vellet commodare: fieret enim perfidus ingratusque: ita chymicus si speciem opusque suum in interitum hominis innocentis conuerteret, aut conuersum redderet. Varias nobis imposuit personas natura, variaque officia. Plurima debemus sanctitati pietatique, multa patriæ & parentibus; nonnulla amicis. Erga omnes, vt postulat cuiusque officii virtus, nos gerere oportet præclare, nec quicquam intermittere quod ad pietatem honestatemque pertinere possit. Itaq; chymicus si inducta plumbo auri specie virtutem suæ artis excedere velit, & neglectis veritatis terminis, iustitiâque violatâ pro auro genuino vendere, non fungetur officio boni viri, quanquam non egerit tunc vt chymicus, sed vt quidam ex communi societate, quem oportebat eius leges obseruare. Ita si præsidio artis suæ cognouerit venenatos succos quosdam esse & deleterios, nō persuadebit hominibus se salubre vitæ auxilium porrigere, sed à pernicie abstinebit vsuros. Ignorantia tamen non affectata etiam in Iureconsultorum circulis inuenit immunita-

tem veniamque. Itaque si Chymicus suum opus laudabiliter absoluit, posteaque alia assumta persona, id ad vsus diuinos humanosve concedit absque fraude & dolo malo inscius mali consilii; redemptor vero id sua malitia ad perniciem vsurpet, extra culpam est artifex. Quod ad fines citra vltimum attinet, sic sentio, non quidem eos summam mereri laudem; si tamen leges artis obseruatæ fuerint, quoniam ex illis quoque aliquid est veri & vsus boni, cuius gratia etiam formam aliquam habent coniunctam; non priuandos esse sua gloria. Sed sunt nonnullæ imperfectiones quæ ruditati sunt ita vicinæ, vt parum distent; nonnullæ ad vltimam accedunt magis. Illis nihil inest laude dignum, & fors etiam culpandus artifex est, qui opus naturæ, consilii melioris caussa destruxit, nec aliquô perfectionis perduxit, si id sponte neglexit. Quæ vero fini summo sunt propinquiora, ea magis erunt in precio. Sæpe tamen suscipitur operatio successus tentandi & disciplinæ caussa. Necesse enim est in aliquo periculum fieri antequam absolutus sis artifex. Huiusmodi quæ sunt, nec laudis nec vituperii quicquam videntur habere, sed perinde esse ac ea opera naturæ quæ absque vsu pereunt. Sed hæc sunt faciliora iudicatu. Illud vt contentionis arrogantiæque est plenissimum, ita difficilimum intellectu, num scilicet agnoscere possit artifex, ad quod vltimum

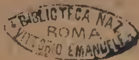
De prædestinatis à natura elaborationibus.

timum quod simul est laudatissimum & optimum expetendorum, natura aptum reddiderit destinaueritque suum opus, si artem sit experturum. Putant enim nonnulli naturam dedisse omnia imperfecta eo consilio, vt absolutionem ab arte, eaque chymia expectent. Hoc dum sibi persuasum habent, & operantur alius alio modo, efficiuntque species chymiæ diuersas, magna est controuersia, quodnam ad vltimam naturæ voluntatem intentumque sit perductum, seu quænam sit, vt loquuntur, prædestinatio rei altissima. Si exemplo sermonem declaratum cupis, nosti à multis parari stibium diuersimode. Alius in vitrum purgans vertit, alius in puluerem calcemque diaphoreticam; tertius mutat in flores, quartus in dictum regulum: nonnulli in oleum, aliqui liquorem; nonnunquam eliciunt ex eo tincturam vocatam; interdum Alcali, & Elementa & Principia: Et sunt qui hoc calcem eius vocent, alii aliud, prout cuique opus succedit & peritia adest. Inter hæc tam multiplicia studia quæritur quodnam assequatur id quod perfectionis vltimæ nomine appetat natura. Est autem illud paradoxum ex tali quodam extructum principio. Hominum gratia omnia nasci volunt: sed vt nascuntur non posse prodesse: Malum enim vbiuis coniunctum esse bono; & specificis tantum seu essentiis inesse bonum & proficuum credunt, capsulis proiectilibus, ma-

Stibii prædestinatio.

Plin. lib. 27. cap 3. alio sensu: malum nullum sine aliquo bono; quod distorserunt Paracelsici.

B 3 teriali-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

terialique corpore contemptili, propter venenum & noxam. Sed cum illa ſpecies eſſentialis liberata à ſuo carcere expeditaque, variis ſe formis conſpiciendam præbeat, quibus & variæ virtutes cohærent: quin & magiſterii operibus ipſa integra poſſint ad nobilitatem eſſentialem perduci: quæſtio illa exoritur quam tibi propoſui. Nolunt quidam Antimonium ideo à natura factum, vt purget, atque huius gratia ad vitrum perducatur, aut florem illum furioſum ſeu venenatum. Tincturam & neſcio quod myſterium in eo quærunt, cuius ea vis ſit, quæ catholici philoſophorum lapidis ad ſeruandam omnino ſanitatem, pellendoſque vndiquaque morbos omnes ea tanquam vnâ medicina, vitæ noſtræ familiariſſima. Simile enim ſimili & ſeruari, & ſanari iudicant. Hoc vnum eſt quod admodum per te mihi explicatum cupiam. Eſt & alterum, nempe, putesne ſolius Medicinæ in Diætetica, Therapeuſi, & Chirurgia conſiſtentis gratia naturam primario omnia procreaſſe, vt ſic arcana per Chymiam prolicita ei tantum inſeruiant tanquam principali inſtituto; reliquis vero poſſe quidem adhiberi tum integra, tum eſſentialiter elaborata, ſed vel obiter abuſiueque vel minus principaliter. His quæſtionibus vbi ſatisfeceris, non grauabor tecum plura fabulari. Vale. 13. Decemb.

1 5 9 7.

Seuerinus.

EPIST.

EPISTOLA IIII. DE PRAEDEſtinationibus rerum naturalium ad certas ſpecies chymicas, & num hominis ſolius gratia ſit Chymia.

Orontius Aretæus Andreæ Libavio. S.

LEGI libenter quæ proximis ad me literis de fine chymico perſcripſiſti. Fatendum nimirum eſt, ſordidarum artium conditionē excedere Chymiam, ſeſeque honoratis illis ſcientiis, quas ingenuas liberalesque appellitant aſſociare, & ob hoc finem quoque habere tum in Theoria tum praxi laudatum, nec paruo honore exiſtimationeque ornare ſuum profeſſorem artificiemque, qui ſi velit externis quoque commodis frui, ab ea non deſtituitur, nec in paupertate relinquitur. Illud deplorãdum eſt quo diuinius eſt ſtudium quodque, quo honoratior ſcientia, eo impudentius eam rapi ab improbis hominibus, & ad maxima ſæpe ſcelera conuerti, quod experti ſumus Chymiæ maxime propter inſatiabilem auri cupiditatem euenire, cum tamen ſi montes illius metalli hæc ars præberet, nullius futura eſſet numeri, neque id conſultum generi humano. Non tamen deſunt, etiam veri liberalesque eius tum aſſertores tum Doctores, qui, ſi omiſſa parumper cõtēplatione illa diuina ad manuaria exercitia ſeſe demittunt, non ob id à culmine honorum ad ſeruitia turpia illiberaliaque deſcendunt, & ſe feci plebis immittunt ſtolide. Neque enim pudere debet virum fortem, commiſiſſe cum

Non aduer- satur digni- tati Theo- rici praxin attentasse.

hoste manú, conflixisseq;, quamuis ea res nó sit absq; corporis annisu, & armorum vsu artificioso. Nec medicum pœnitet aliquando parasse sua manu pharmaca: nec Cyri dignitati aduersabatur hortorum arborumq; plantatio digestiq; in quincuncem ordines. Est in fastis Romanis Palæstinisq;, ne aratro quidem abstinuisse summos Rerump. & Regnorum antistites. Nihil decedebat ab honore Pontificio Sacerdotibus Iudaicis, etiamsi victimis mactandis præessent, & multas sua manu iugularent. Sed nec cogitur Chymicus artifex semper irrepere furnariam. Neque enim minus est callidus quam medicorum familia, quæ ignobiliores operas famulitio demandauit suo, ipsaque satis habet, si astet rectrix operum & moderatrix. Quæ itaque pulchritudo, qui honor & encomium virtuti scientiarum artiumq; debetur, cum chymia vtrique subsit, & amicè in vlnis complexuque earum conquiescat; ea etiam chymico, siue is intimo fine contentus nihil præterea spectet, siue etiam coniungat honestatē communionis, & tum sibi, tum aliis vtilis velit esse, debētur. Cæterum quas proponis quæstiones, non temere iudico esse tractandas. Noui n. viros magnos quoq; in huiusmodi desudasse, nec cū paruo tum honore tum emolumento cōiunctum foret, si exactè constaret, quodnā sit illud summū, maximè nimirum proficuum generi humano dignissimumq; iuxta ac nobilissimum

ſimum ad q́ quęlibet res naturæ per arté eſſet perducéda. Crede mihi, ſi id homini cóſtaret, prope hominis excederet conditioné. Non .n. eſt ſine notitia rerum exacta ſiue ſubſtantiam ſpectes, ſiue fines vſumque. Eam vero in diuinitatem duntaxat cadere, quę intus res aſpicit, æſtimatque ſola perfectiſſime, nemo fortaſſis negauerit. Tunc quoq; non humanam haberemus artem, non præcepta illa, quæ ab artificibus poſita videmus, ſed longe abſolutiora, & diuinæ potentiæ plena. Sed cum homines ſimus, oportet nos intra metas humanas manentes ea boni conſulere, quę ad ſuſtentationem huius vitæ conceſſit autor omnium & gubernator Deus. Hic nos manu quaſi duxiſſe, ne plane nihil eſſet quod ſequeremur, certo eſt credendus. Addidit ſenſus, quibus rerum extremarum conſequimur notitiam. Conceſſi: rationem, qua & comprę-hendimus ſimplicium imagines & iudicamus componentes alteram alteri, & ex prioribus poſteriora conſequentiaque extruentes. Ita reminiſcimur antecedentium, eaque cum præſentibus & futuris copulamus, prudentes factorum experientia artium genitrice redditi. Satis hoc erat præſidii ad iſtud, de quo quærebas, aſſequendum, modo non deficeret attentio & ſapiens rerum delectus, nec pigeret tæderetque in inquirendo experiundoque laborum. Arbitrantur nonnulli eſſentialium virtutum quędam iudicia in rebus integris extare per characteres ſeu cœlitus curſu & effi-

Summarum prædeſtinationes homini incognitæ

Inſtrumenta noſcendi.

De characteribus rerum, ſeu chimomátia, vt vocant.

cacia astrorum impressos, seu ab ipsa natura foris ad contemplandum se iudicandumque oculis propositos. Hinc ꝙ intortũ est serpentium de more, vt radix serpentaria, id destinatum serpentium veneno iudicant, quo pacto scorzoneram quia serpentis cuiusdam præ se fert imaginem, alexipharmacum eiusdem in se exhibere & credunt, & experientia probant. Nuces iuglandes cranio respondent testis, & cerebro substantia vel nucleo. illas itaque cranio, hunc cerebro iuuando natum credunt. Quæ aculeos infestos gerunt, vt cardomaria, laterum puncturis perhibentur vtilia. Sanguineis punctis nonnullæ herbæ sunt insignes & succi quidam parum distant à sanguine. Arripitur character, sanguinisque nocumentis adhibetur res signata. Satyriorum radices nosti. Sed nec ignoras ad vim genitalem promouendam adhiberi easdem. Non libet historiam texere. Id enim pridem pro sua industria præstitum ab aliis est, mihi totum istud fundamentum suspectum incertitudinis est. Neque enim video, cur capiti debeat prodesse quod capitis figurã obtinuit, nisi & brassicas & poma omnia cum genere papauerum eo in numero habeas, nec quicquam omni modo prodesse potest eidem. Itaque ne nux quidem illa quam myristicã vocant multum conducit capiti phreneticorum. Quis tam sit demens vt lethargico adhibeat papauera, aut datulæ, stramoniæque fructum. Experientia,
com-

comprobasse nonnulla dicitur. Sed non ratione signi, verum virtus aliàs ita erat, & fortuito vtrumque in vno conuenit. Cur non omnia capiti profutura capitis signo coarguit natura? cur, cum tot sint affectus capitis, quorum vni non raro conducit medicamentum, alteri vel frustra vel cum detrimento adhibetur, hoc non docuit nota discreta? Num inuida aut infida illa erat? Succinum quo signo dices Epilepticis & Apoplecticis decreuisse? quo ambar, moschum, maioranam betonicam, rorem marinum & huiusmodi infinita ad cerebrum notasse? Num etiam scelerata natura est, quæ nocentia & iuuantia iisdem sæpe notauit characteribus, hominique imposuit? Quorsum characteras imprimat, cum ex vsu humano maxime κακεργία ϗ βοήθημα pendeant? Nonnulla debentur ventri pro cibo: alia pro potu. Hæc eadem etiam medicamenti sunt vice, nec raro, si male vtaris, nocent, vt vinum vsu prauo. Ignis pellit frigora ab omni membro. Eadem exurit nimius. Quid hic signi habet? Cranium hominis alteriusque animalis capiti, hepar lupi hepati humano, renes renibus, vẽtres ventrib. inquies succurrunt. At inquam vicissim cerebro nocet cerebrum felis: cantharides vesicæ vim afferunt, & plurium animalium vrinæ sunt deleterię, sicut & sputa humoresque dentium & habitus, & oculi oculis obsunt. Itane illis est ad similia character? Extrahunt chymici, &

noxam

noxam tollunt dices. Imo vero nonnunquam augent, & ne sic quidem consequuntur id quod volunt. Cranium in essentiam oleosam redactum non cranium hominis sed cerebrum sanat. Cum cerebro quid habet commune? Cur vero idem non præstat cranium felis aut lupi aut propius exprimentis hominem simiæ, Nereidis &c.? Vertant sese in omnia rerum miracula huius opinionis fautores. Nihil scientificum inuenient, sed fortuita plæraque. Causas enim permutant causis, cumq; alia virtute perficatur actio, aliam adducunt. Certe mineralium tota progenies illud commentum refutat. In illis inuenitur nonnunquam caluariæ similis cadmia argentosa. Ea vero extrema pernicies est & homini & bestiis pene omnibus. Quo iudicio & signatura externa cognitum eam caluariæ prodesse? Quo nocere? At non his tantum exitialis est, sed & cordi & reliquis. Cur non euertitur signum signo, si quando in vno concurrunt multa? Frustra ad extractitiones confugitur. Si enim essentiam eius cadmiæ spectes, ea purum est venenum sicut & arsenici. Neque enim verum est, quod aiunt corpora esse venenata, essentias non item. Illi arsenici corpus retinent, essentia per fumum dissipata. De stibio par ratio est. Nullum id habet argumentum, quod indicet vniuersale potius esse, quam particulare adiumentum. Nullo signo declarat se oculis prodesse magis, quam pedi-

pedibus, ſicut nec cadmia lapidoſa quam calaminarem vocant, & chalcanthum album & ſimilia. Sed cur quæ proſunt iiſdem eodem modo non habent idem ſignum vt ruta, fœniculum, chelidonia, calaminaris lapis, euphraſia, lapis hirundinum, ciconia; thymallus piſcis, ardea & huiuſmodi multa? Arbitrariæ ſunt iſtæ ſignorum interpretationes, aut fortuitæ. Fabuloſum eſt illud de ſtibii prædeſtinatione commentum, & quidem hoc ipſo exemplo audacia aſſertionis egregiæ confutatur. Cum enim diuerſis præparationibus & vſu diuerſiſſimas exerat virtutes, & occidere, ſeruareque poſſit, foriſque & intus iuuare aut nocere, num iſta omnia ſuus indicauit character: Quinam ille tandem? Quæ nota admonet artificem, vt ſic illud elaboret, & non aliter; hac forma viribusq; relinquat eſſentiam, nec procedat vlterius? Quis docuit tincturæ modum eſſe vltimum? Adime illis experientiam. Tanquam volucri alas præcideris. Plinius hanc chiromantiam vt appellant, vix in vno lithoſpermo aſſeruit, cum ſcripſit: Neque in alia herbarũ fides eſt. Vides ſtatim ad quam „ medicinam nata ſit. Eſt autem eius ſpecies „ vt etiam ſine autore vſus ſtatim noſci poſſit. „ Hæc ille. Alii omne pene lapideum calculis curandis aſſignant. Itaque & lapides animalium, piſcium, fructuum, cryſtallum, iudaicum, & alia ad hoc accommodant, quale tamen ſignum non eſt in ſaxifraga, ſuccino, oleo

Stibii prædeſtinatio ficta.

Lithoſpermum.

oleo ſcorpii, ligno nephritico & cæteris. Ego, ſi quid iudico, puto in primis rerum naturam in explorato eſſe debere, quidquid poſſit quælibet integra in vſu potiſſimum perito laudatoque. Deinde ſubſtantiam ſingularem ſenſibus & ratione probe examinatam ad leges eſſentiarum parandarum applicandam, quæ monſtrabunt quid maneat, quid decedat, quoque gradu procedendum aut quieſcendum. Non enim omni opere graduque omnis præſtat virtus. Dandum nõnihil etiam arbitrio artificis eſt, ſiue ad vſum reſpiciat prudentem, ſiue ad placitum laboret. Seruatis vbique innoxiis, aduerſa delere contendet, aut frenare. Vin' exemplo rem illuſtratam? Noſti rhabarbarum integrum diuerſas accepiſſe vires, adſtrictoriam ſcilicet & purgantem. Si illam tantum deſideras; Elabora materialiter ad alcali, vel turpethum, vt vocamus, hoc eſt, extrahe ſuccum, qui ſibi relictus purgandi vim obtinet, ſin diuapores, non purgat, ſed firmat aſtringendo, idque ſalubrius adiecto ſale proprio, quanquã hic etiam vim purgantem promoueat, & ſi copioſior eſt ad renes vertat impetum. Rurſus in aceto eſt pars aquea, & alia ignea. Vtram deſideras: ſeparationem monſtrabit præceptum artis. Aquea enim ſcandit ad legem ſtillatitiarum, primo ſequitur acor, & tandem ignea prodit arte ſpirituum. Quo alio charactere tibi hæc patuerunt, niſi ſenſus & experientiæ? Propoſitum ſit ſti-

Rhabarbarum.

Acetum.

ſit ſtibium tanquam ante non viſum. Vin' ſcire elaborationis modum? Fragilis eſt, liquatuque facilis & euaporabilis ſubſtantia. Si deſtilles, non facile eliciēs humorem niſi igni vehementiſſimo. Sin calcines ſola flamma, exexpiratio eſt coniuncta. Nondum ſcis ſitne eſſentia in ſpiritu, an in calce. Excipies florem, & calcem factam retinebis. Hanc, niſi fixa eſt, fuſione vitri rediges in ſubſtantiam vitriformem, quam ſi amplius elabores, ad alcali liquatile in humido perduces: Sed & ante calcinationem vitreſcit, licet ſeruata obſcuritate inſtar concreti ſanguinis. Ex ea extrahes rubeam tincturam. Alio modo per lixiuium & acetum crocum abſtrahes. Imo ſunt elaborandi modi plures, de quibus alibi. Quo iam charactere ſcis quænam res labore tam multiplici apparata ſit eſſentia? Quis tibi præter vſum vires monſtrat? Sed & ſæpius elaborata nonnunquam toties ſunt ſpectanda, quoties fuerunt in arte. Putant aliqui tunc abſolutam rem eſſe, & ad eſſentiam perductam cum eſt puriſsima, & tranſparens, neque reuertitur ad antiquum, quanquam formas externas mutare ſoluendo, coagulando & aliis modis poſsit. Cur vero iuxta hoc axioma puriſs: ſtibii vitrum non ſit eſſentia? At hoc ſæpe tantum abeſt ab adiumento, vt etiam ad deleteria accedat. Nec potes flores, liquorem & alcali tincturamque eodem argumento repudiare. At vires non eaſdem habent nec tantum

Regulę quorundam de eſſentiis.

tum

tantum diſcrepant extrema forma, niſi adeò demens ſis, vt liquorem è ſale Alcali credas idem eſſe eſſentia chymica viribusque, cum vitro & floribus, quæ tamen generibus artis diſſident, & virtute. Tutiſſimum in his conſilium eſt poſtquam vſus & experientia monſtrarit eſſentiam ab arte elaboratam hac illaue forma eſſe ad vſum valentiſſimam, maximeq; accommodam, ad hanc maxime operando contendere. Ita conſtat ſuccini vim ſummam eſſe in oleo puro albo, citrino, rubeo (tot enim maxime colores ſunt in eius puritate). Si elaborandum eſt, non calx, quam in illa materia inepte quæras, non Alcali, non aqua ſtillatitia, quam fruſtra è ſpiritoſo ſicco pinguique expectes, & ſimilia, ſunt laborib. quærenda, ſed ad oleum ſtatim aſpirandum. Et hæc eſt illa ſumma in nonnullis prædeſtinatio veluti caryophyllos, nucem myriſticam, macim, & huiuſmodi olei vel balſami legibus ad hunc ipſum finem perducere, nec velle niſi temere in aliis luxuriari. Sũt autẽ nõnulla quæ tum vſus alia forma exigit, tum non repugnat natura, quanquam alia ſit ſumma, veluti ſuccini vltimus ſcopus eſt oleum puriſſimum, at & butyri, modo poteſt concinnari. Sulphuris quoq; eſſentia oleoſa eſt. At aliquando & Alcali eius, & ſpiritus poſcitur cum tinctura, quamuis hæc oleo ipſi eſſentiali inſit: nonnunquam ſatius eſt id elaborare magiſteriorum præceptis, veluti exaltare figendo, tingendo-

Ea eſt prædeſtinatio rei optima, qua optime prodeſt: ab hac ſecedũt reliquę, pro gradu emolumenti. In qua autem forma optime proſit, natura & experientia oſtendit.

gendoque vt in metallis stabilem prębeat tincturam Sed ne sim prolixior; iubeo huius rei cupidos ipsam artem & artificum monumenta consulere. In ea enim quid ex quo fieri debeat possitque, siue principali fine, siue aliquo alio, idque vel animo, vel necessitate iubente, haud difficili negotio cognosci potest. Alteram quæstionem expedio paucis. Scimus hominem propositum rebus omnibus inferioribus esse, omniaque gratia eius condita, ipsum autem propter Deum, & homines factum. Arbitrio ergò creatoris omnia cætera hominis saluti inseruiunt. Eum dominum & principem famulitio suo colere iure fati oportet omnia.

Chymia ad Dei gloriā & hominum salutem inuenta.

Nō itaque culpanda est sentētia eorum qui artem chymicam post Deum optimum maximum debita inde gloria venerandum, hominum caussa inuentam existimant, vt alter alterius hoc instrumento salutem defendat æquè ac suam. Sed cum duæ sint hominis partes, chymia famulatur corpori principaliter. Materiata enim existens non potest nisi tali prodesse primum. Consequenter tamen etiam animum iuuat seu notitia & vsu, seu corporeas turbas è medio tollendo, sicque sedatis affectibus mentem in tanquillo ponendo. Hominis postea bonitatem nonnunquam experiuntur etiam bestiæ. Sicut enim eius caussa primum reperta medicina aliquid opis confert, obiter etiam in bestias hominis

C gratia

gratia conditas, vt sic nihil hac quoque in parte ad hominem perueniat emolumenti; ita est & de chymia statuendum. Vtrobique tamen homo est scopus naturaliter & post Deum vltimus. Bestiis enim prosumus, vt per eas bene habeat homo. Par ratio est plantarum. Sed & noxiorum in his auertendorum caussa sæpe vsurpantur humana adminicula. Non opus est verbis in abusuum tanta procliuitate. Vtrum homini ad medicinam tantum inuenta sint Chymica artificia, an vero etiam aliorum commodorum ergo, non est iudicatu difficile. Multa certè habet Chymia etiam ad oblectamentum comparata, multa ad ornatum. Nonnulla requirit res familiaris, nonnulla publica. Chymiæ est mineralium elaboratio. Ea non semper sunt medendi instrumenta. Confirmat iudicium metallurgia tota quæ plus ad externas necessitates excolitur quam medicinæ nomine. De Gemmaria, vitrariaque non est vt dicam. Olea quoque quam multa ad alios veniunt vsus? Quod maximum perfectumque in chymia magisterium nominatur, conuersio nimirum metallorum in aurum opere philosophorum arcano, & corporis medelam sibi propositam habet, & externorum adminiculorum præsentiam. Sed vt vt plurimis hæc ars inseruit; voluerunt tamen artifices eam maximè ad valetudinis defensionem comparatam esse. Non quidem istud ex Gebro, Hermete, & similibus

Chymia nõ so'ius medicinę gratia.

Maximum magisterium.

milibus adeo eſt conſpicuum. Sed tamen poſteriores eorum mentem declaraſſe, veriſimile eſt. Putant nonnulli poſteriores Chymicos, cum non poſſent aſſequi priorum in lapide felicitatem, aut ſaltem difficilimè poſſent, alium arti præclaræ finem quæſiuiſſe, & medicinas factitaſſe, cum nequirent metalla perfecta & gemmas. Non reiicio nec propugno coniecturam. Siue ἀτυχία & cupiditates prauæ hunc tandem finem, ne omnis temeraria eſſent opera, excogitarunt, ſiue ab initio ſtatim intento primario ſpectatus eſt idem, parum ad rem intereſt. Naturæ diuitiæ ſæpè ex fortuito alienoque patuerunt, & poſtea proprium ſibi ſtatuerunt imperium, quomodo conſentaneum eſt metalla primum obiter, nudata poſtea inter vſus humanos locum inueniſſe, & plurimas medicinarum alterius gratia aſſumtas, fors alimenti, aut etiam veneni ſtudio, notitia demum ſua in artem propriam conceſſiſſe, quomodo Plinius narrat auri ſpe minium primarium pictorib. inuentum eſſe. Hæc tibi pingui, quod aiunt, Minerua, reſcribere placuit. Si quid ſolidius ſuccurrerit, eius me admonebis. Vale.

EPISTOLA V. AN CHYMIA SIT pecuniæ coaceruandæ gratia, & exiſtimationis inueniendæ præclara

AND. LIBA.

Ad

Orontium Aretæum virum magnanimum.

QVANTVM ego iudico, satis dilucidè expediisti id quod tibi quadam audacia, vt te ad me informandum prouocarem, proposueram. Mihi quidem videris persuasisse, illos characteres, quos aiunt additos rebus ad vsum in homine indicandum, non huius gratia à natura institutos esse, neque etiam certum documentum præbere posse, sed ex vsus experientiæque accommodatione ad similia, confictos ab hominibus. Cum enim natura per se sua opera elaboret exornetque formis decentibus, & vires conferat cuique ad aliquid vtiles; accidit duo inter se collata quibusdam notis consentire, & cum alterum alterius significandi gratia à natura non esset inuentum productumque, arripi signum ab homine & applicari ad rem quam is signatam credit, quomodo Tarquinius capita papaueris non accommodabat ad medicinam; quasi putaret figuram istam capitis adiumentum designare, sed ad principum in Republica tyrannidi obstantium perniciem. Intellexi vero etiam ex te posse Chymicum artem ad vtilitatem quoque suam conuertere, quo mihi videris approbare τὸ χρηματιστικόν quorundam, qui fiducia istius professionis & operum chymiæ, sibi putant ad diuitias immensas honoresque perueniendum esse. Quocirca non tantum magni æstimant venduntque species à se confectas, sed & per medicinam disciplinamque ad infinitos the-

tos thesauros sibi aditum faciunt. Negant enim suam professionem à medicina esse seiunctam: quod chymiæ vltimus finis sit ad salutem hominis operum chymicorum conuersio. Negant item alium præter ipsos artifices posse factam medicinam commode adhibere, quod tota medicina ex chymia pateat, itaque sit docenda & exercenda, vt hæc præscribit, nec alius habeat notum apparatum medicamentorum, quem aiunt cuique morbo peculiarem esse, quanquam hoc repugnet aliorum placitis volentium prædestinatum naturæ per se in homine ad suum opus consurgere, citraque intentionem artificis aut medici exequi id cuius gratia est. Hic quæstus profecto longè est vberrimus, præsertim cum solennibus quibusdam encomiis sua populo commendent, quasi hæc, quam porrigunt, sola sit medicina, sola efficax vsusque iucundissimi, facilimi, tutissimi perfectissimique. Accedit illa iactantia, sibi solis constare conficiendi modum. Ne itaque tam felici inuento destituatur genus humanum, docere quidem, sed maximi, volunt, quamuis & hic non desint qui mundum sua arte iudicent indignum. Vnde ipsâ inuidiâ inuidentiores, magisque muti quam Harpocrates aut pisces, sua arcana in abstrusis habent, neque, vt alicui committant, vlla re possunt induci. Alii non quoslibet admittunt discipulos, sed religione quadam selectos, quos etiam oportet tan-

quam ad orgia, & ſacra Eleuſinia quam deuotiſſime iurato æterno ſilentio accedere. Quid mirum autem annatare aliquos Thūnos tam ſuauiter, tantaque ſpe bonorum inescatos? De hoc fine admodum vellem te pluribus diſſeruiſſe. Videtur enim eiuſmodi quædam perſuaſio occupaſſe etiam animos à vulgo erectiores, vt putent, cum abſque ſumtibus & adminiculis foris petendis non poſſit eſſe hæc vita; illa vero ſcientia promittat viam facilem, longeque aliis fœcundiorem, aureis argenteiſque nummis ad quælibet comparanda repertis: omnino diſcendam eſſe pecuniarum cauſſa Chymiam. Nolo tamen tibi moleſtus eſſe, & à magis neceſſariis ad hæc fors ingrata tuam auocare attentionem. Probe videtur de huiuſmodi diſſerere Ariſtoteles, cuius ſententiam ſcio tibi in hac re non videri contemnendam. ἑκάστου (inquit) κτήματος διττή ἡ χρῆσίς ἐστιν. Ἀμφότεραι δὲ καθ' αὐτὸ μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὐτὸ, ἀλλ' ἡ μὲν οἰκεία, ἡ δ' οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος, οἷον ὑποδήματος ἥ τε ὑπόδεσις, καὶ ἡ μεταβλητική. Poterit itaque chymicus ſuæ artis operibus aut ad medendum aliaque commoda humanæ vitæ vti, quem vſum Philoſophus interiorem vocat & rei domeſticum, veluti cum calceus pedum muniendorum gratia factus ad hoc ipſum adhibetur: aut ea rei familiaris publicæque cauſſa permutare, ſeu venditione eorum ſibi acquirere vitæ publicæ & priuatæ adminicula,

Tali ſententia Romani imbuti fuerunt Horatii tempore, vt eſt in 1.Epiſt.lib.1: Hor. O ciues ciues, &c.

1.Polit.6.

nicula, qui finis licet item eis per se competat, tamen respectu illius est externus & quodammodo alienus. Sed hæc natura à deprauatis cupiditatum infinitate hominibus non raro peruertitur, siue τὸ ζῆν simpliciter respicias siue τὸ εὖ ζῆν. Quæ vitæ duntaxat se natos putant suoque abdominii, εἰς ἄπειρον τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, inquit Philosophus, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπείρων ἐπιθυμοῦσιν. Hi sunt illi qui omne studium in opum quæstum sibi, vt viuant tantum, ponendum putant. Itaque etiam in infinitum corradunt diuitias non impendentes vicissim bonæ vitæ caussa. Sed alii etiam bene & cum honore splendoreque viuere desiderant. Itaque τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν. Ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζητοῦσι. κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνονται πορίζειν, δι᾽ ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, ἑκάστῃ χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν. Hinc euenire putandum est vt auari Chymici animum ad diuitias pecuniamque adiicientes pulcherrima abutantur arte contra eius naturam: magnates vero qui auri gratia tales ad se inuitãt, sui splendoris voluptatumque quærant inexhaustum fontem, & similiter naturam artis peruertant, faciantque perinde ac qui nostro tempore bella suscipiunt militantque non fortitudinis caussa, sed vt per hanc eiusve speciem sibi, vnde liberaliter splendideve viuant, comparent, quod & ipsum repugnat

Fortitudo. fortitudinis naturæ ἀνδρείας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστιν, ἀλλὰ θάρσος· οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν νίκην, τῆς δ' ὑγίειαν. Hac ſententia philoſophi ad chymicum ſtudium accommodata nunc acquieſco. Satis ſplendoris eſt artifici ex honeſtæ liberaliſque artis ſcientia & exercitio ad vtilitatem hominum per ſe comparato: Satis item ad familiam ſuſtentandam iuuandamque ſocietatem emolumenti, ex iuſtitiæ opera æquiualente precio compenſantis legibus. Non enim cogetur ſua gratis temereque profundere. Flagitioſum vero illud genus hominũ eſt quod naturã deprauat & alieno principio male accommodato infamiam conciliat arti. Nos hoc operam dabimus, vt iniquè de ea ſentientibus perſuadeamus vſum iſtum non eſſe artis genuinum, ſed ex alio fundamento, cupiditatum ſcilicet improbarum, aut neceſſitate expenſarum ad ſplendorem vitæ conſeruandum profectum non rectè ad artem referri, quomodo & alias res præclaras inquinare ſolet, & quaſi à naturæ ſtatu ad corruptelam traducere abuſus. Tu cura vt valeas. Valenti enim rectè corpore animoque neque πρὸς τὸ ζῆν adminicula ſufficientia deerunt, neque πρὸς τὸ εὖ ζῆν εὐπορίαι. Vale. 14. Decemb. 97.

EPIST.

EPIST. VI.

De quodam fine socio ad illustrandas artes cognatas.

AND. LIBAVII

Ad

Iacobum Zvingerum phil. & medicum Basiliensem.

NON esse vilium sordidarumque artium vnam chymiam, IACOBE, sed inter honoratas nomen quoque profiteri suum, non tantum res ipsa conuincit, sed & rei astipulantur philosophorum summorum, inter quos non vltimum locum tulit felicis memoriæ pater tuus, testimonia locupletia & luculenta facta. Quo enim studio in ea versati sunt ingeniosorum multi? Quo illam excoluit labore & industria genitor tuus? Multa ei debent ob præclaram operam Musæ Iatricæ: multa Philosophicæ; sed non pauca etiam chymicæ. Itaq; & si quid mihi ea in re vel iudicii est vel autoritatis, non immerito inter Chymiæ veræ principes eius nomen reponere debui, & quanquam ingenii præstantia laudatissimorumq; operum excellentia aliâs sit celeberrimus, conferre tamen etiam de meo aliquid, & quantum in me est posteritati huius viri famam commendare, cuius opera, studium, eruditio & fides in cõmune profuit omnibus. Sed in illa arte lubitum est mihi tecum quiddam pro iure liberaliter philosophantium

contemplari, & postquam de aliis finibus vsuque cætero cum aliis egi, nunc ad societatem coniunctionemque illam, qua omnes artes inter se cohærere existimantur, conuertere cogitationẽ. Vulgare illud est, omnium inter se vnam esse copulatiuam, vt loquuntur. Neque enim tantum vno philosophiæ complexu continentur omnes quas libero homine dignas arbitrantur, ita vt cognatio affinitasque ipsis sit ex vniuersitate studiorum sapientiæ, cuius táquam vnius genuinique sunt corporis membra: verum etiam ita inter se sunt deuinctæ, vt nonnullæ subalternent, patianturque iura superiorum: nonnullæ vero etiam in eadem re commune habeant imperium: omnes eàdem gaudeant methodo; omnes sua præcepta amice alteris accommodent, vt inde quandocunque opus est, lux accedat alteris sine alterius detrimento. Quid dicam de fine communi, ad iuuandam humanæ societatis consuetudinem? Manifesta sunt hæc, inque omnium versantur oculis. Illud paulo obscurius, & nescio an etiam à vero alienius, quod nonnulli contendunt, ita præ aliis excellere chymiam, vt non tantum methodo naturæ sit nobilior, sed & in præcepta inquirat, congruant, ne ad iustitię veritatis, sapientiæque leges in logico theatro propositas generatim, an non? Quocirca putatur etiam nonnulla veterum placita non in generalibus duntaxat artibus, sed & specialibus,

Artium cognatio.

Chymiæ ab vsus ad mutanda præcepta aliarum artium

libus, mutare, nonnulla corrigere ſuaque fide totum ſyſtema vndiquaque ſtabilire. Limis admodum tranſuerſiſque hanc ſeu poteſtatem ſeu arrogantiam intuentur philoſophorum reliquorum concilia, nec videntur ferre poſſe licentiam, tam temere, vt arbitrantur, ſibi raptam. Sed tamen perpendendum eſt hoc poſtulatum, propoſitis ordine ſecundum ſpeciem rebus, vt pateat quid natura ferat, & quid ei vendicent minus decenter aduocati. Nolo ponere nomina. Scio enim plæraque faſtidiri. Volunt initio aliquid (neque enim omnium eadem eſt cenſura) qui ſe chymicæ profeſſionis titulo iactitant, Theologiæ ita inſeruire ſuam artem, vt nonnulla longe ſecus, ac factum hactenus eſt in ſchola ſacerdotum, explicanda docendaque eſſe conuincat. De mundi creatione quid ſcriptum ſit in ſacris, ex litera noſti. In principio
" creauit DEVS cœlum & terrã, dicit MOSES,
" terra inani exiſtente & vacua, tenebriſque oc-
" cupantibus abyſſum, & ſpiritu Domini fo-
" uente aquas, &c. Ne te morer multis, ex ma-
" gni artificii chymici regula aliqui, aliqui ex microcoſmi fabrica longe aliam nobis exprimunt ſententiam, quã verba præſeferunt. Cum enim opus lapidis dicatur ab Hermete mundi inſtar fieri; & ſimilia ſe declarent mutuo, putant non terram ab initio creatam eſſe, nec cœlum, ſed materiam aquæ ſpeciem per ſe ferentem, ita vt iuxta D. PETRVM omnia

Creatio mundi per chymiam declarata.

mnia

mnia initio fuerint aqua, & ex aqua extiterint, quæ est ratio Mercurii philosophorum. In ea aqua latuerunt Elementa quatuor (aiunt); latuit & cœlum. Miram philosophiam audies, sed paucis. Cœlum inde emersit cum igni, petiuitque superiora specie nigra. Ita enim tenebræ incumbunt abysso, donec stellis in cœlo accensis lux exoriatur. Aliqui dicunt, id fumi spiritusue instar exaltatum esse, sicut videmus in destillatione sublimationeque, vapores & halitus ascendere coagularique in summo: Vnde cœli substantia nihil sit aliud quam feruentissimus spirituum, conconcitatissimusque in sublimi coagulatus. Solutione enim & coagulatione totam mundi œconomiam conficiunt. Terra hæsit in imo inanis & vacua. Quidam eam factam tradunt coagulatione ex aqua illa corpulenta, vt reducatur nobis illa veterum σύγκρισις καὶ διάκρισις. Aqua inter cœlum & terram hæsit aëreæ naturæ particeps. Quid enim aliud aër est quam aqua extensa seu resoluta? Quid aliud aqua quam aër coagulatus? Subtilior & diaphana eiusdem pars aër est, crassior aqua. Ita Devm condidisse quatuor mundi capsulas aiunt, & præterea ex illis separasse quintam naturam, quæ sortita sit vim generationis rerum, dandæque essentiæ inferioribus per collatum salé sulphur & hydrargyrum. Vnde postea iterum extractæ illæ essentiæ appellentur quintæ. Sed qua arte emerserunt Stellæ? Coagulationis

tionis nimirum exaltationisque progressu, sicut subinde nobilius fit opus philosophicum, & astralem induit naturam. Sed oporret me sermonem abrumpere propter sequentia. Sapienti sat dictum est. Homo quomodo est creatus? Duplici, vt ostendit chymia, & analogia microcosmica cum macrocosmo. Coagulauit ex humore femineo secundum Hiobum, vt hodie fit in generatione. Quæ enim huius ratio est, ea & creationis: Et sicut Mercurius philosophorum maiorque mundus concreuit ex aqua, ita & homo. Pudet dicere quæ in libro vitæ paracelsi scripta extant. Quē incedit voluptas portenta legendi, adire illud monstrum potest. Omnia autem ista creduntur effecta manu ignique DEI. Hęc.n. duo instrumenta etiam ars habet, post præcepta artis, quæ sequitur artifex tanquam ideas illas & exemplar platonicum. Cum mundus est in teriturus, qua arte modoque instaurandus est? Igni quidem seruatur destruendus. Ita enim in opere philosophico ignis externi excessus destruit omnia. Reuocatur ex iisdem principiis, nempe aqua, & ignis regimine debito maturescit absoluiturque, seclusis omnibus erratis & pollutionibus, ad purissimi rubini perfectissimam naturā. Illud interest inter artem chymicam, & DEI potentiam, quod hic subito facit, quæ illa gradatim ex rudi absoluit. Quomodo placent tibi huiusmodi interpretamenta? Sed inuadunt etiam Dialecticam,

Creatio hominis explacito nonnullorum.

Mundi restitutio.

cticam, reprehenduntque illa rerum genera decem, negantes Aristotelicos illos morosos insulsosque (tales enim habentur) intelligere substantiam & accidens, formam & qualitates & reliqua. Quid ita vero? Materiatas sensilesque res pro substantiis habent dementer. Non enim substantia est id quod sensu cognoscis :sed substantiæ capsula & accidens: Non est rei qualitas illa externa elementaris: sed quædam potentia interior & sepcifica. Corpus ergo chymia docet esse accidens, & non substantiam : nec actiones passionesque & reliqua sunt ea quæ videntur Peripato, verum longe alia. Ita est de relatis. Omitto reliqua. Est enim tibi nota hæc deliratio. In Physicis quantus est reprehensionum cumulus? Habent quidem & isti chymici materiam primam, sed ab Aristotelica, qualem saltem interpretes cōminiscuntur, longe diuersam. Rerum principia sunt sulphur, sal: Mercurius secundum substantiam, ex quibus conficitur illa materia chymica, quā putant & physicam principali iure esse, siue generice intelligas, siue speciatim. In his quoque sulphur magis est actiuum, Mercurius magis materialis, sal formam creditur prębere: Physicorum vero illa Elementaris exploditur. Nihil interit chymico. Aristoteli est corruptio & generatio, illa ab Ente ad nō Ens, hæc contra. Chymicis ea res est occultatio accidentaria in corporib. sicut generatio in eisdem est manifestatio.

De substantia & accidente.

Principia.

tio. Quæ hactenus ἐκ τῶν ἀδυνάτων apud Physicos fuerunt, chymicis fiunt δυνατα. In vnum enim locum proprium compingunt multa: vacuitates in capsulis elementorum statuunt dimensiones penetrant spiritibus, infinitum actuale inter corpora ponunt, cum essentiarum claustris corporeis occultatarum non sit numerus, nec finita magnitudo. De generabilibus trāsmutabilibusq; quātū variant? Libeat tibi intueri Ideā Seuerini Rerū naturā mutatā cognosces, pro vt est Aristotelicorū obsoleta doctrina. Iam & medicina non aliquatenus, sed tota transformatur in aliud schema, alia præcepta, noua vocabula & loquendi modos. Ridentur temperamenta, qualitates sensiles, humores. Non vrina appellanda est, sed sal solutus: non bilis sed liquor arsenicalis, &c. Arbitrantur enim omnia humana & rebus ipsis & rerum notis congruere cum mineralibus & astralibus, cum sal terræ & sal animalis perinde sint, fiantque lapides in homine eodem modo, vt in fluminibus. Cor non cor est, sed Sol, leo, aurum. Cerebrum non est cerebrū sed alijs hydrargyrus aliis luna. Quæ demētia est omnia ita immutare? Imo illi nos nō amentiæ tantū accusant, sed & sceleratæ peruersitatis, ꝗ tam sinistri cæceq; in rerū natura versemur, cumq; erremus ipsi, scientes volentesque, non audita chymicorum istorum sapientia, in errorem rapiamus alios. Nobis non viuunt mineralia, Chymicis viuunt. Deprehendunt

hendunt

hendũt.n. æqualia in oſſe hominis & oſſe ter-
rę, ſi ita licet appellare. Chymia veras ventorũ
origines monſtrat ex reſolutione terrei ſicci,
vnde aucti halitus impetum acquirunt, & ob-
uia quæuis protrudere conantur. Quis fulmi-
na rectius explicauit chymico? Sulphur & ha-
lonitrum; non illa ſtulta exhalatio Ariſtotelis
cum frigore & calore obſeſſo id efficiunt. Ne-
gatum eſt ex incorporeo & immateriato fieri
corpus. At ecce chymicus oſtendit hoc ad o-
culum, dum ſpecificas qualitates ſpirituſque
coagulat in corpora ſatis factu perceptilia.
Vnde imbecillitates in rebus? Non ex paſſio-
nibus & vi elemẽtari. Subſtantia ipſa perpeti-
tur nihil. Corporum eſt imbecillitas defectus
& mors tandem ipſa, hoc eſt accidentium. O-
mnis enim eſſentia immortalis eſt. Hinc ra-
tio reſurrectionis humanę explicari poteſt, di-
cique, cur anima ab obitu ſit ſuperſtes, & vn-
de reditura corporibus vita. Morborum cau-
ſas ridicule explicarunt Galenici. Si ſciuiſſent
adiacentium eas eſſe, non eſſentiarum, aliter
ſenſiſſent, atque ita etiam fundamentum ſa-
nationum correxiſſent, aſſerentes nõ contra-
rium contrario eſſe remedio, ſed ſimile ſimi-
li. Omnis enim medela fit per eſſentias, quæ
naturæ noſtræ nec aduerſantur; dumque ei
ſuccurrunt, obiter accidentia in corporibus
tollunt, quæ eſt cura accidentaria, & non pri-
maria Medico. Quid de Anatomicorum ſtu-
dio dicam? Nihil ineptius eſſe chymia tota e-
uincit,

uincit, vera anatomia eſt, cor mundanum à
ſuo inuolucro liberare, idque conciliare cum
corde humano. Carnes qui ſecat & ſcruta-
tur loculamenta ſpirituum, non plus laudis
meretur quam è macello lanio quiuis. Sed de-
mum tandem, ne me totam illam Cameri-
am hauſiſſe putes. Quid ſentiam de tam præ-
claro Chymiæ vſu, cogitabis. Ego quidem ali-
bi ſatis me aperui. Verſatus ſum in illo ſtudio
mediocriter; non paſſus mihi animum præ-
occupari huius illiusve Philoſophi auctorita-
te aut verbis. Dico quod res eſt, multa nimi-
rum artis chymicæ opera egregiè poſſe illu-
ſtrari, multorumque cauſas inueniri exactius,
quam iudicant è vulgo nonnulli. Sed integras
artes mutare, præceptis linguaque abiuran-
dis, neutiquam video in eius poteſtate eſſe.
Non confirmat plæraque, tantum abeſt vt ab-
oleat. Apparet autem iſtorum hominum
veſania maximè in Theologicis, & impoſſi-
bilibus naturæ. Non ſi ex vno producuntur
multa, euertitur axioma de vno vnius corpo-
ris loco proprio. Actu vnum quod erat, pote-
ſtate eſt multa. At nunc non plura vno occu-
pat loca. Semel dico non eſt Chymiæ euerte-
re aliarum artium ſolida & genuina decreta,
non eſt. Affingitur hoc ei calumnioſe, quod
cum tu intelligas præclarè, ne quid du-
bitare de induſtria videar tua, ſer-
monem abrumpo. Vale. 14.
Decemb. 97.

EPISTOLA VII. SINTNE OMNIA *natura opera imperfecta, vt necesse sit ea per chymiam perfici.*

Ad Iacobum Zvvingerum phil. & medicum præstantem.

INGRATVS quidem est sententiarum semper conflictus. Veruntamen qui veritatem docere, erroribusque oppositis illustrare cupit, ad illum ipsum necessitate trahitur. Quanquam itaque molestus acerbusque est bolus iste, deglutiendus tamen & tenebris profligatis, lux syncera oculis inferenda. Scripsit pridem Philosophus de naturæ o-
1. Poli. 5. peribus & fine, ὅτι ἡ ἀύλη μηδὲν μήτε ἀτελὲς
de an. incessu cap. 10 2. ποιεῖ, μήτε μάτην, καὶ ἀναγκαῖον τῶν ἀνθρώπων
de part. an 14. ἕνεκεν αὐτὰ πάντα. Hoc ex tripode naturæ prolatum oraculum conuellitur quadam chymicorum censura. Dicunt enim omnia naturæ opera esse imperfecta; perfici autem magisterio suo. Videri poterat hoc iudicium idem ei quod in problematis extat. Naturam nimirum prauè omnia facere & plura praua quam proba; nisi eodem in loco eiusdem infirmitatis etiam ars accusaretur. Nam & hæc asseritur prauè omnia facere, pluraque praua quam proba re'inquere, id quod arguat architectonica, vestiaria, pictura, &c. Sed hoc illis chymicis non arridet. Potius enim videri volũt omnia proba machinari quã praua. Natura, inquiunt, vincitur ab arte in multis, quæ-

tis, quæque ipsa nequit, ars perficit vt etiam est in 2. Phys. tex. 79. Non posse vero illam perficere sua', aperta concludunt ratione. Omnia hominis gratia procreat. Hactenus itaque omnia sunt perfecta absolutaque si quam optimè ei prosunt. At sine corporib. superuacuis capsulisque nihil producit natura. Eas vero tum non prodesse homini, tum etiam obesse sæpe, longe lateque patet per totam alimentorum medicinarumque contemplationem. Quorsum enim tot superfluitates? Vnde excretiones tam multæ? Perfecta si opera naturæ forent, nihil esset abundans, nihil ablegaretur. Cum autem secernuntur plurima, naturam non esse assecutam optimum conuincitur. In optimo enim nihil est praui, nihil abiectile. Chymia vero secernendi potentiam adepta semouet inutilia, colligit proficua, eaque corpori hominis postea ita accommodat vt tota in eius naturam concedant, cuius gratia erant procreata. Sed finge naturam absoluere etiam essentias cupere. At non potest per turbas, & pericula aliaque cum quibus conflictatur, incommoda. Non nascitur res sine fulcro; non alitur foris synceris. Munimenta multa requirunt iniuriæ. Satis erat animali substantia animæ & carnis. Hæc enim potissima solaque necessaria pars est eius. At neutiquam exequi munia posset sua, absque sustentaculis.

Hæc cum non ſint de ſubſtantia eius, tamen adeſſe oportet propter viuendi agendique commoditatem. Parum futurum erat τὸ ζῆν, oportebat etiam εὖ ζῆν. Et huius gratia multa concurrerunt. Sed cum reſpicimus vſum in hominis ſalute, licet ibi non erant temerè, hic tamen ſunt. Non opus eſt pedibus medicinæ, vt ad hominem perueniat, nec alimento pennis. Itaque diſcalceantur excorianturque boues; aues exuuntur plumis, & vel abiiciuntur hæc, vel ad alios minus neceſſarios vertuntur vſus. Omnino tunc bona perfectaque ad hominem res eſt, cum ſegregata per chymiam pura putaque redditur. His ita ſuppoſitis negant facere officium medicos, qui, cum eos ad defectus ſuos compenſandos produxerit natura, ita tamen eam relinquunt vt inueniunt, hoc eſt, ſtercora cum Margaritis, cadauera cum eſſentia viua, locumque cum locatis propinãt, viderique volunt, quaſi rè præclare geſta, ſuæ ſatisfeciſſe functioni. Venenãt naturam hominis, non iuuant, & in mala immedicabilia ſcientes volenteſque præcipitant. Naturam ducem ſequi, ſemper optimum eſt habitum. At ea vt fruatur ſubſtantiis nucleoque, cortices detrahit, ſeparatque. Ars medicorum, quæ negotium faceſſit naturæ afflictæ morbis, neutiquam poteſt eſſe bene comparata. Atqui debuerat eſſe, cum in ſupplementum naturæ ſit excogitata. His & ſimilibus argumentis vetuſtos inceſ-

ſunt hi

ant hi qui se chymicos appellant, & euiden-
ssime à se demonstratum putant, nihil ad
ominis vtilitatem, quæ proxima est animi
uxiliis, & post hæc summam obtinet in cor-
ore conseruando dignitatem, adhibendum
sse nisi essentias meras; atque ideo inuigilare
uis magisteriis chymicum. Mirifica horum
is est, & non absque plausu. Videmus nimi-
um ita fieri etiam in officina sutoria, vestia-
ia & reliquis. Omnes enim vt vltimum artis
uæ ad hominem minore necessitate defen-
endum assequantur, proiectilia secernunt
amnantque. Solus medicus vellera & ouem
euoranda simul exhibet, quæ certè grauis est
duersaria, & probrum non leue. Sed de me-
dicorum instituto defensioneque scripsi et-
iam aliâs. Nunc illud saltem tibi probare vo-
lebam, arbitrii potius, quam necessitatis esse,
omnia naturalia quæ subiacent arti (quædam
enim non subesse, vt cælum, animas, qualita-
tes, apertum est) ad essentias per Chymiam
deducere, nisi quid exprimat violenti circūm-
stantia, καὶ ἡ ἐξ ὑποθέσεως ἀνάγκη. Argumenta,
quae es industria, vides ipse. Sed num mihi
quoque seu pari solertia, seu felicitate cernan-
tur proferanturque, tibi iudicandum relin-
quo. Puto enim Chymicum non omnia de-
bere essentiis. Etiam in magisteriis non pœ-
nitendam ponit operam. Hæc autem item
ad hominis emolumentum comparata esse,
fortassis inficias iuerit nemo. Deinde multa

proſtant in natura, quæ per ſe ſatis ſunt apta ad hominem ſuſtentandum. Fruſtra vero elaboraueris in eo, quod laborem vlteriorem non requirit, ſed ad finem præſtandum iam eſt paratum. Hoc autem comprobauit experientia, tum neceſſitatis tempore, tum abſque ea. Quis enim apricaturo petat radios ſolares chymicè depuratos? Quis refrigerium ab aqua aereve frigido quærenti hunc prius in officina elaboret? Nunc expectes in ſiti ad fontem, donec cum deſtillatorio aſſit artifex? Corpus animi gratia dicitur eſſe à Platonicis, quamquam fors rectius dixeris, ſi de homine ſentias, hominis ergo. Si ſat bene ſeruit famulaturque animo, ſat agit benè. Poſſe autem id procurari adminiculis integrorum quid eſt notius? Naturam ducem ſequendam eſſe monent præclarè. Quæ vero natura eſt quæ magis delectetur ollulis chymicorum quam coquorum Chytropodibus? Ipſi chymici qua re victitant? Num eſſentiis ſuis? Minimè omnium. Integris vtuntur luxurianturque ſatis aptè. Eadem natura fruſtra dediſſet ſegregationum inſtrumenta, ſi voluiſſet nos nudis vti chymicorum ferculis. Quotus vero quiſque eſt, ſi illa chymica voret, qui non reddat aliquid ſuperflunm, experiaturque id ſibi minus ſuaue? Quæ conſeruatio nobilior nutritione eſt ad ſubſtantiæ integritatem? Medicinas maior hominum pars abhorret, atque etiam omnes

ſi fre-

ſi frequentes. Non enim benè, ſed malè inde afficiuntur. Vtcumque ergò in nonnullis aliquando præclarè deſudat Chymia, in omnibus tamen, quæ adiumento ſunt hominibus id fieri non eſt neceſſe. Conſequens eſt nec imperfecta dediſſe naturam. Quæ enim hominis gratia principaliter dedit, cum is varia deſideret auxilia, quod ſic non commodat καθ' ὅλȣ, id ne putandum quidem eſt huius gratia collatum eſſe. Ad aliam ſeruetur neceſſitatem. Naſcitur arſenicum, napellus, ſcorpio, vellera ouium, coria boum, ligna, &c. Ideon' vt comedas, & pro cibo vtaris? Minimè vero omnium. Vnumquodque iſtorum ſuo fungitur munere, ſuo loco & ſtatione. Videndum, ne iniurius in naturam ſis, qui permutare vſus velis, niſi ipſa ambiguum, arbitrariumque tibi reliquerit auxilium. Dicunt illi venena eſſe ſeparanda, vt poſſit auxilium nudum accommodari. Sed non eſt veteratoria, nec nouerca natura. Copiam adminiculorum procreauit. Quod ſi tamen aliqua neceſſitas ex accidente te in inopiam præcipitauerit; tunc præſto eſt ars illa laudata, & ſi qua eſt alia, quam miſeriæ humanæ excogitarunt, non felicitates. Huius neceſſitatis gratia etiam extructa ſunt pharmacopolia, in quibus in omnem euentum inſtructum ſeruatur penu. Hoc admittit etiam auxilia Chymica, non ex omni re conquiſita, ſed ex

his quas maxime comprobauit vtendi necesſitas & experientia. Poſſe tamen quæ artis facultati ſunt ſubiecta elaborari omnia, non puto negandum eſſe. Eam enim vim pollicetur artis integra conſtitutio. Reliqua tuæ relinquo admonitioni. Non enim dubito quin multa habeas & cumulatiora, & iudicii exactioris. Vale.

EPISTOLA VIII. CHYMIAM NON cuiuslibet eſſe ſed periti, virique humanæ ſalutis ſtudioſi, cum & ea faciat quæ malo vſu ſunt venena;

AD

PRVDENTIVM OMNIBONVM De honeſtis.

Recte ſentis, mi Omnibone, odioſam eſſe & cruce dignam illius vocem qui ſcripſit, tantum pollere Alchymiam, vt adminiſtrata per artificem ex rebus quibuscumque, nihil niſi quod hominis naturæ familiare eſt & ſalubre, inſtar apis etiam ex venenatis floribus mel proficuum legentis, relicto eo, in quo virus detrimentumque eſt, excipiat & elaboret ita, vt poſtea duntaxat præbitum abſque omni aſtantium cura in corporibus humanis expugnato morbo feliciſſimum ſit remedium. Memini me vanitatem hanc & peſtilentem perſuaſionem in quo-

n quodam ex Paracelſi fece falſi conuiciſſe. Tua argumenta vt vidi, præclara certe iudicai. Fortiſſime enim ſolidiſſimeque iſtam euertunt opinionem. Sed eſt quod te monendum puto. Non quidem ignoro eius ſtultitiæ impudentiæq; eſſe Paracelſi pediſſequos, vt io igni menſtruis, aliiſque inſtrumentis id uſint aſcribere, quos tu idem ingenioſe iutá ac neruoſe confutaſti, quandoquidem ea es non eſt ſimpliciter & pro ſe ſuo inſtinctu gentis naturæ brutæ, ſed intelligentis, quæ erta ſit in qua parte lateat venenum, & quoſque producendus ſit labor chymicus, vt vſui eſpondeat opera: Sed attende, tamen ne is utor, apud quem tu iſta legiſti verba, recte ſit ocutus, tropoque commiſſo lectorem fefelerit. Fortaſſis enim non Vulcano, & ſuccis, uos menſtrua vocant, id aſſcripſit, ſed artis audato fini, & artifici qui ſuo ingenio periiaque vſus eius præcepta dirigit, vt per inrumenta aſſequatur id quod inſtituit. Rcuea ignis non eligit materiam, ſed pro ſua naura agit in vnamquamque diſpoſitam. At arifex formam agendi ab arte ſequens, ex proereſi ſua iuxta finem quem intendit idoneam onquirit, adhibetque poſtea id artis documentum, quo poſſit commode præparari. Si quis indiſcretim ſecundum quoduis præceptum in quauis re velit operari, ſi non profecit, aut venenum pro auxilio ſalubri fabricat, non artis ea culpa eſt; ſed aut imperitiæ ar-

tem vſurpantis aut malitiæ. Diuerſos rerum vſus, & apparatus in numerato oportet habere Chymicum, neque temere agere, ſi quando incognita adoritur. Multa ſunt in Chymicis artificiis, quę vſu malitioſo non iuuant hominem, ſed perimunt. Hydrargyrum purgatum multis experientiæ teſtimoniis conſtat venenum non eſſe. Idem iudicium eſt ſalis. Chalcanthum qui venenum eſſe putat, ignorat eius vim ſalubrem vſu bono in liquore, quem ſpiritum nominant, quanquam etiam iuxta magiſteria repurgatum & prouide vſurpatum nihil habere virulenti deprehendatur. De Alumine non eſt vt dicam. Noſti enim hoc vulgari vſu immiſceri ſuccis, & iuſculis congelandis. Iunge vero illas res etiam puras, & compoſitis hydrargyro, ſale chalcanthoque per ſublimationem effice quod ſublimatum argentum vitium vocant: ſi ad animalia referas, quid aliud quam venenum genueris. Ars vero non vult te veneficum eſſe, neque etiam artifex hoc ſtudebit artis præſidio. Vnius rei multi ſunt fines. Ad alia itaque, non ad potandum, fit illud magiſterium. Nec minus noxiam feceris aquam deſtillatione, ſi ex alumine, ſale & chalcantho liquorem elicueris, additoque poſtea ſublimato, laborem repetiueris. Iudicandum eſt de hoc idem quod de priore. Meminit Scaliger cuiuſdā plantæ peregrinæ, quæ tota minus ſit noxia, at per deſtillationem aquam exhibeat præſentis perniciei.

Chymia etiam Venena facit.

iicici. Sane ille iudicat artis operæ deberi veneni citatiorem facultatem. Nemo vero est, quin de talibus agens, pro exemplo adducat Yucæ ſuccum & porri aliorumque. Negare non poſſumus, hos fieri artis extractoriæ inſtituto. Mel pronunciat Paracelſus deſtillatione in venenum abire. Stibium integrum licet ſat magna quantitate abſque vlla noxa in corpus immittere, at non eius florem album ſublimatione factum, quemadmodum nec vitrum catharticum. Vitriolum album integrum quadam doſi innoxia potes: Calcem vero eius neutiquam, Plumbi maſſas in ſuo corpore diu geſtarunt nonnulli, atque etiam deglutitas ventriculo immiſerũt. Veteribus ex eo fiebant globuli ad inteſtinorũ obſtructionem. At non eſt ſimilis vſus Ceruſſæ, & lithargyri. Vidit Platerus, Auicenna, Falloppius, Maſſaria & alii multi grandem quantitatem hydrargyri ſine vllo incommodo tanquam aquam potulentã ebibitam. Si præcipitati tantum præbere velles, iugulares hominem. Videntur etiam quædam per ſe venena, compoſitionibus chymicis euadere longe truculentiora. Quidã. n. Realgar ſuum fabricant ex ſulphure, calce viua & arſenico: quidam quam Riſam galli nominant (quæ vox conuenit cum germanica Reuſchgehl quaſi auripigmẽtum diceres) ex duplici concinnant arſenico, quorum tamen vnum ſatis erat ad interimendum. Ita tincturæ metallorum, & additamenta Realgar.

menta iis elaborandis destinata non raro sunt præsentissima venena. Omnium fabricandorum præcepta habet Alchymia, sed non ad vsus eosdem. Per se itaque illa innocua est nec malefica. Sua enim suis vsibus, iisque laudatis & concessis addixit. Actum de cuiuslibet artis maiestate & innocentia est, si in virum malum incidat, qui ea ad sua scelera flagitiaq; abutatur. Huiusmodi vero admonitiones cautiores reddere debent tyrones, ne imparati & temere ad hanc aduolent scientiam, nec putent sibi licere quoduis quouis vsurpare modo. Verum enimuero, mi Omnibone, tanti est industria artificis periti, vt etiam quæ hoc apparatu, vsuque præsentissima forent venena, aliis artificiis, & adhibitione in saluberrima possit vertere auxilia, veneniquc vim vna extractam denuo separare. Exemplo nobis est illa decantata Yuca. Quanquam enim præsenter interimat succus recens expressus, tamen accedente diuaporatione omnē veneni facultatem obliuiscitur, fitque vsu etiam interno saluberrimus. De Toxico Hispanorū audiuisti sæpius. Id vel halitu cydoniorum euadit innoxium & elumbe. Napelli succus adeo exitiosus est, vt, teste Ponzetto, non quouis vase possit contineri, tanquam altera Stygia. Sine eum ad ignem difflare; & experire in bestia. Mirabere ignauiam. Flos albus antimonii nō est absque veneno, si statim ab officina, nec vlteriore opera elaboratus deglutiatur. Sed præma-

præmaceratum aceto ſtillatitio coque, & expirare ſinito: noxam ſuſtuleris. Ita artifices ſublimatum quoque addita ſtibii vel tartari eſſentia eò ſublimitatis perducunt, vt à perito artifice in maximis adhibitum malis ad miraculum vſque conducat. Quæ olea nimis ſunt ſpirituoſa, adeo vt colliquando nocerent, vel abſque fructu præteruolarent, ea rectificát certis expirationum modis, quomodo & Empyreumata aquarum tollunt. Quæ materialiora, quam vt efficacem vim & citum præbeant auxilium, deprehendunt, ea nobilitant vel repetita ſeparatione, vel circulatione. Non accuſanda ars eſt, imperitia peccante. Neque eſt cuiuſuis in periculoſis elaborare & experiri velle. Tutius tyrones in leuioribus artem exercent: veluti ſpiritum vitrioli acidum etiam ſcrupulari quantitate liquoribus, ſuccis, aliiſue permiſtum dederit artifex impune, ſicubi non eſt vnionis ſolutio, aut ventriculus labefactus æruginoſis humoribus. Si tyro vnam atque alteram guttam experiri velit, ſecurius conſulat. Sed & magiſter opera ſolertiore tam excellentem reddet medicinam, vt in nonnullis morbis ſit miraculi inſtar. Talem elaboratioñe putantur nonnulli vocare prædeſtinationem naturæ ſummam, quandoquidem melior fieri nulla alia artis ope poſſit, vt hac acquiſita plane ſit quies, cum in aliis inferioribus etiam porro procedere liceat. Scribit alicubi chymicus non ignobilis ſe omnia

vene-

venena per artem fixa, absque cunctatione potaturum, quo facto excellentem eiũs operationem videtur cõmendare. Ego vero tam confidens esse nolim, nec Napellũ vtcunque paratum, vt nec cadmiam argentosam, arsenicum, & cæteraesitare. Non quodvis transit in quoduis sed in determinatum, ipsaque venena ét concocta in Indiorum rege non exuebant naturam. Si itẽ aliqua venenis est essentia, non est solida gloria pro rei substantia cadauera offerre. Sed ne te diutius detineam, aut erudire velle videar ipse erudiri indigus, desino, & te valere iubeo. 15. Decemb: 97. Rotemburgi ad Tub:

EPIST: IX. CHYMIAE PRAECEPTA ET artificia dispersa esse in varias officinas, vbi nõnunquam polluantur accessu alienorum. Et obiter de Purpura ex Plinio confectione.

Ad

Paulum Simlerum Philos. & medicum excellentem Traiecti Sueuorum.

SÆPE cogitaui de vulgari illo verbo, quo aiunt, Neminem posse simul plura, eaq; omnia recte agere: quod principium infelicitatis sit, relicto priore vitæ genere ad aliud temere discedere, & pluribus opificiis manum admouere. Credo & tibi in scholis olim tyroni sępe occentum esse versiculum istum:

Pluribus intentus minor est ad singula sensus

Perin-

Perinde enim ſeſe habet in intellectu ac in ſenſu, potiſſimumque viſu. Multa ſimul obtutu vno videre non poſſumus? Perpendiculo enim in punctum directa tunc acies eſt, at παρορᾶν ſeu aſpectu perfunctorieque cernere multa ſimul licet, ſed tamen vnum principaliter, reliqua obiter neglectimque. Aliâs attentio deficit, notitiaque in omnibus. Ita in tactu in quem defixi ſumus motum, eum eliſo altero ſolum percipimus euidenter. Nec auditus alium obſeruat morem. Sonum vnum cui aurem præbemus attente, exacte iudicare conceſſum eſt: multos ſimul, niſi ad vnum redactos, neutiquam. Sed tamen illa ipſa documenta non parum mihi videntur labefactari experientia. In harmonia multi ſunt ſoni ſingulares. Eos omnes ſimul tum auris bene percipit, modo ſit conſtituta bene, tum mens artificis iudicat. Faciem formoſam cum intueris, cur non ſimul totam æſtimes, licet partibus conſtet diſcrepantibus? Et eſt vt in ſono harmonia, ita in cōſpiratione colorum figurarumque conſenſio. Qui genera animalium habet nota, eadem opera ſimul intelligit ſpecies. Fingere vero etiam libet monopolam quendam variarum mercium, cuius vna taberna ſit in India, altera in beatis Inſulis, tertia Venetiis, quarta Vlyſſibonæ, cæteræ alibi. Omnes nō vnum tractant mercimonium. At ſi aſſit induſtria diligentiaque in omnibus, proficitur ad illam immenſitatem opum, quas

noui,

nouimus sibi parasse quosdam. Domina plurimarum artium est chymia, plures aperuit officinas. Cur non omnibus bene præsit, omniaq; recte disponat laboriosus chymicus? An minor ei potestas quam Dialectico, qui cum artem habeat instructissimam & in varia officia diuisam, omnibus tamen ita præest, vt nullum negligat? In solio thronoque Dariũ collocabat Philosophus in sua de mundo contemplatione, ipsumque corpore immotum animo per tot regna pervagantem, & porrectis manibus vbiuis administrantem iusta tanquam Dei vicarium repræsentabat. Num itaque refellimus illa prouerbialia, an subtili quadam ratione explicamus? Non facit præter officium chymia, si in multas se diuidit societates. Dei quidem est tam absoluta facultas, vt ipse vnus adesse omnibus, eaque digerere nutu voluntatis suæ recte queat. Sed cum ab ipso ad hominẽ peruenerit scintilla quædam diuinæ auræ & simulacrum imitari hic quodammodo τὸ θεῖον potest, & variis instrumentis famulitioque fido id peragere, quod particulatim ipse non poterat. Interim tanquã Logista quidam singulas rationes ad vnam generalem vocat tabulam, in qua diiudicat æstimatq; partes & totũ. Quẽadmodum Imperator per satellites & stipatores gubernat imperium vastum; ita chymicus vario ministerio opera variarum officinarum. Qui ergo excoquit elaboratq; metalla, vt ex lapi-

lapidibus ſegreget nobilem ſubſtantiam, famulus eſt Chymici. Qui gemmas fodit & expolit, eiuſdem eſt miniſter. Qui eraſis arborum corticibus euocat pinguedinem, vt reſinam picemque vel lacrymam etiam ex aliis plantis inciſis, vice fungitur chymici. Nonnihil accepit inde bractearius, nonnihil Chryſopæus; aliquid tinctores: plurima pharmacorum adminiſter, & alii opifices de quibus memini actum à me eſſe ſuperiori libro. Subit autem etiam prudentia eiusdem ſeu Domini, ſeu præſidis iſtorum ſubditorum. Quæ enim præſtantiora ſunt operum, quibus & ingenio opus eſt penitiore, & peritia ſingulari, quæque maieſtatem præ ſe ferunt quandam, & in admiratione ampliſſima poſſunt ſuum conſtituere profeſſorem, ea non commiſit gregali famulitio, ſed aut per optimates adminiſtrat aut tractat ipſe. Medicorum calliditatem in hoc eſt ſecutus, qui vulnerum & ſimilium curam raro adoriuntur ipſi, ſed retenta ſibi theorica dignitate, iureq; dominii, operas manuarias permittũt chirurgis, de quibus tamen rectè an ſecus agentib. liberam ſtatuendi reſeruarunt poteſtatem. Illi ipſi nolentes pharmaca terere, ſuccos exprimere & reliqua huius officii magis ſeruilia quam liberalia aggredi, hic quoq; ſibi proſpexerunt de miniſterio. Pari dexteritate ius & dignitatem ſuæ artis aſſeruit Chymicus. Itaq; & inuenias nomina permutata. Nã cum metallurgus chy-

miæ famuletur, eiusque partem tractet, non tamen vocari chymicus solet. Ita est de cæteris abiectioribus. At cum artifex ipse summus miracula rerum promit, & ex argento facit aurum; ex pipere oleum præstans, ex vino essentiam quintam, tunc artis vocabulo nuncupatur, tametsi etiam metallicæ officinæ possint ex ferro æs, & contra ex ære ferrum facere, & aniculæ aquam ardentem ex vini cereuisiæque fecibus aut polenta prolicere: è iuniperis, cerasiis, pomis, &c. succos extrahere & similia facere. Non appellabam Alchymistam illum rusticum, qui nuper apud me profitebatur aquæ Iuniperinæ destillationem descensoriam, eamque ita dextrè describebat vt admirationi esset, qui tanta sapientia in tam sordido homine habitare posset? Non dignamur chymici honore eum, quem alicubi nouimus antimonii vitrum præparare solerter. Sicut poëtæ nomen solis illis destinat Horatius, quibus ingenium est sublimius & os magna sonaturum; ita chymicus est non ille particulæ vnius atque alterius effector, sed totius artis professor & in mirabilioribus elaborator. Verum his relictis placet tecum in tinctoriam irrepere, ibique nostræ chymiæ particulam aliquanto accuratius inuestigare & iudicare. Purpuræ faciendæ rationem interisse, quia in nullo est hodie vsu, atque ideo impune per maria vagantur murices, buccina, purpuræ, &c. arbitrantur,

De purpura.

trantur, siue ipsum artificium obliteratũ, nec cõstet præparandi tingendiq; ratio, siue coccino aliisq; colorib. iuuentis in serico purpuræ succus satis superque ad dignitatem & luxum compensetur, vt non sit opus maria scrutari, & tanto precio florem ex faucibus ostreorum raptum lanis inducere. Sed ego artem intermissam successu aliarum tincturarum minus sumptuose parandarum, & damno operarum iudico, non defecisse ignorantia. Quanto enim in precio fuerit purpura, tum PLINIVS indicat, tum Aristoteles scribens nonnullas ex magnis purpuris ad minæ precium peruenisse, cum posterioribus temporibus idem ferè color longè minoris tingeretur. Itaque non artis inscitia, quam Plinius accuratè literis tradidit, sed vilioris permutatione cecidit. Si libet paulisper in eam intendamus aciem intellectus, & num ad nostra ingenia, fiducia scientiæ chymicæ, possit accommodari, experiamur. Primum docet Plinius, quo tempore & modo legitimè capiendæ sint purpuræ, post canis ortum scilicet, & ante tempus vernum, quandoquidem cum foetificauere fluxos habeant succos ad splendorem operis minus idoneos, licet id negligant officinæ. Modus capiendi fuit per pisciculos, vel conchas paruulas raro textu coniunctas in modum nassæ, & prius esurie domitas vt quasi semineces apparerent. Hæc textura in altum proiiciebatur. Tunc enim con-

Plin lib. 9. cap. 38. & 39.
Arist. 5. hist. 15.

E 2 chæ

chæ ſe aperiunt, purpuræq; eſcam quærentes linguas inſerunt. Sed illæ ſe pungi ſentientes clauduntur, & ſic retinent purpuras, quæ tandem ſubiecta naſſa extrahuntur. Aliàs enim elabi ſolent remittentibus conchis. Ita duo genera purpurarum ex ſententia Plinii capta ſunt, maius & minus. Deinde explicat idem auctor qua in parte gerant illum tinguendis lanis vtilem ſuccum ſeu florem, in faucibus ſcilicet mediis vena candida, quanquam parua quantitate: venam hanc eximi viuis, adhærente aliqua carnis portiuncula, idque in maioribus, cum minores frangantur trapetis. Ita quæſita materia tincturæ eſt. Sunt autem illa ex Ariſtotelis Græco reddita, quanquam neſcio an ſatis fideliter. Ita loquitur ille: ἁλίσκονται τοῦ ἔαρος ὅταν κηριάζωσιν, ὑπὸ κύνα δὲ οὐχ ἁλίσκονται. Οὐ γὰρ νέμονται. ἀλλὰ κρύπτουσιν ἑαυτὰς καὶ φωλεύουσι. τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τῆς μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. τούτων δέ ἐστιν ἡ σύμφυσις πυκνή. τὸ χρῶμα δὲ ἰδεῖν ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι. θλιβόμενος δὲ βάπτει καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. ἡ δὲ ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας. ὅταν δὲ κηριάζωσιν αἱ πορφύραι τότε χείριστον ἔχουσιν τὸ ἄνθος. Vide & reliqua ibidem. Ratio apparatus & elaborationis ad tinguendum à Plinio elegantius magnificentiusque deſcribitur, quam vtile erat diſciplinæ. Non raro deprehendimus eloquentiam obſiſtere ſimplicitati doctrinæ. Debuerat itaque paulo rudius pinguiuſque

artem

artem pertexuiſſe. Sed ſtudeamus eam aperire noſtris verbis. Centenis floris extracti libris adiiciendos ſextarios ſalis ſingulos putat, & macerandam miſturam triduo, quandoquidem longius ſpacium colorem reddat deteriorem. Noſtri chymici fortaſſis iuberent centupondio (ad libram Romanam) floris adiicere ſeſquilibram ſalis, & vtrumque ſimul loco tepēte macerare, & quaſi putrefacere. Interim ad coquendum cortinæ fornaciſque ſtructura erit conſideranda. In hac enim non eſt paruum artis momentum. Probat Plinius cortinam plumbeam, quali vtuntur etiam ad nonnullos minerales ſuccos eliciendos. Huic adaptandus eſt longinquæ fornacis cuniculus vt modico queat vapore torreri. Non ſatis intelligo huius fornacis rationem. Vaporarium tamen eligi vox vaporis iudicat. Chymico fors eſſet balneum vaporis, ſeu vapidum, aut roridum. Sed cum grandiloqui ſæpius permutent vocabula propria impropriis, potuit per vaporem non humidus, ſed ſiccus qui alioquin eſt halitus, accipi, quomodo in opere magni artificii ignem vaporoſum requirunt, qui certè non eſt ſpiritus humidi (licet & de hoc aliqui præcipiant, ſed non ex ſenſu peritorum) ſed ſicci. Si itaque de gradu ignis dicendum ſit, vox Torreri indicat ſiccum: vox modico, primum aut ſecundum, qualem aliâs per cineres elutos procurant notantque, ſolis forna-

Apparatus tincturæ purpureæ.

Diſpoſitio vaſorum cocturæ.

cisque modo competente. Humidus enim balneo, vel fimo intelligitur. Vocant etiam stufam siccam, cum in catino nudo est materia cum liquore. Quinam autem est ille longinquæ fornacis cuniculus? Da veniam diuinanti. Noui in officinis metallicis nonnunquam subterraneo cuniculo imponi ignes, ita tamen, vt illis in postrema parte sursum pateat ad ahenam ollasve via. Putemus velle Plinium, vt vapor seu calor ab igni non recta & proxime verberet catinum, sed procul dirigatur per canalem quantus satis est ad gradum ignis lentum. In hoc enim summa negotii est, lente coquere materiam & paulatim despumare. Sic purgamenta spumosa vnâ cum carnibus venisque secedent, & liquor iuri sese immiscebit. Qui nequit Plinianam fornacem assequi, ei satis est si quauis alia industria hunc lentum calorem procuret, ne vitietur coloris dignitas violentia ignis, aut adustio eueniat. Constructa fornace, materia putrefacta ponenda in cortina & perfundenda aqua est, ita vt amphora huius (seu sextarii 48. aut lib. 72. sextario pro vnciis octodecim accepto) capiatur, illius vero libræ centum quinquaginta; vel si vna opera plus elaborare consilium est, oportet illam obseruare proportionem. Minus enim aquæ est, quam floris, subduplum nimirum ferè. His ita peractis, curandum est, vt secundum verba Plinii igni supposito mistu-

Artificium coquendi floris.

miſtura ferueat, hoc eſt, vt ipſe ſeipſum explicat, modico vapore torreatur, vtrobique ſimplicioribus imponente grandiloquentia non admodum grata veritatis luci. Neque enim feruefactio, neque toſtio in hoc opere locum habere videtur, multo minus vſtio, cuius in ſequentibus facit mentionem. Certè admodum lentam eſſe coctionem, intelligitur ex dierum numero, qui ſunt in illam inſumendi & tincturæ lege. Decimo enim fermè abſolui dicit, vt poſſit experimentum tincturæ capi. Iuſtius lentam appellares digeſtionem, aut, cum ſeparationis gratia inſtituatur, putrefactionem chymicam. Interim carnes & ſpumæ membranæque à tinctura liberatæ ſunt tollendæ, quæ res non eſt abſque agitatione & conſideratione frequente, in interuallis ſemper tecto vaſe, & igne induſtriè gubernato. Ne ſemper abſtinendum ſit, chymici furnum aceſiæ admonent, aut illud, quod ſtufam ſiccam vocant, vaporant è foco ſubiecto, vel laterali propagato tubulis canalibusve calore competente. Finis eſt vt liquefactis iſtis ſegregetur color tincturæ ab alienis, aquæ ſe committat, & iuſtam tum conſiſtentiam tum lucem acquirat. Purpurarum maiorum ſaniem, & buccinorum virus ita præparatum fuiſſe, ex Plinio liquet. Quomodo paruæ Conchæ fuerint tractatæ, vix verbo ille indicauit, nempe

trapetis fuiſſe, fractas. Sed Philoſophus in libello de coloribus paulò luculentius iudicat primum fuiſſe tuſas; poſtea vniuerſam humiditatem ex eis elutam effuſamque in cortinas,& coctam, primò apparente nullo colore in tincturis, ſed poſtea humido magis concocto,cum interim varii conſpicerentur.Neceſſe itaque eſt & hic aquam adiectam fuiſſe cum Sale,& coctionem continuatam vſque ad coloris conſtantiam, finemque deſideratū. In Conchyliis, hoc eſt, murice, quod eſt genus diuerſum à purpura, concha minore & buccino, coctio quidem iisdem peracta fuit vaſis, ſed temperatura & fine diuerſo.De his Plinius ita, in conchyliata veſte,inquit, cætera eadem ſine buccino, præterque ius temperaturæ æque pro indiuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor ſaturitate fraudata tantoque dilucidior, quanto magis vellera eſuriunt. Oſtrum nimirum deſcribit,quo nomine appellant muricis ſanguine tinctam veſtem, quæ eadem & Conchyliata eſt. Cruorem autem muricis dicunt eſſe grauem in ſucco, coloris auſteri in glauco, & iraſcenti ſimilis mari. Vnde aliqui vocant Halurgū, quod tamen nomen diuerſum aliâs colorem deſignat, quam quem Conchyliatæ habent. Hic enim cæruleus eſt vt heliotropii, vel violæ ſerotinæ,aut florum maluæ,vt alibi indicat Plinius

Temperatura ad conchylia.

Cruor muricis.

Color Conchyliatæ purpuræ.

Plinius, & licet intelligere ex glauco austeroque conchyliorum sanguine. Fieri tamen potest, vt ad amethystum, & coccū ipse quasi in medio interiectus, in diuersis accedat propius Apparatus eius dicitur conuenire cum purpuræ confectione, & sine buccino esse, vt credendum sit tincturam esse simplicem. Sed admiscendum tamen vrinæ humanæ tantundem est, vt indicat vox, Æque, & ita coctio instituenda, vt non separetur amplius, & paulo liquidius ius relinquatur. Non enim ad eam spissitudinem redigitur, quam in purpura obseruari dixit. Etsi accesserit quoque infecturæ tenuitas, vel si ita tingantur vellera vt saturitas absit, & magis esuriant, hoc est admodum tenuiter diluteque tingantur, pallor ille laudatus obtinetur, quem lib. 21. cap. 8. argumento heliotropi & cæterorum florum indicat. Sed videamus tingendi rationem Parato purpurarum succo immergitur vellus eluciatum seu lana pura caminata & eluta, deque vase suo in cortinam translata (id quod signari voce elutriati solet, quasi lutro hoc est vase in quo dilutum est & emundatum, exemtpū & alteri immissum dicas) exploraturq; tincturæ bonitas. Si respondet voto, & color placet, ad cocturæ finem est peruentum. Sin ob aquam adiectam consistentia dilutior crudiorque est, continuatur coctio ad iustam spissitudinem & splendorem, quod Plinius dicit: Donec speci satisfiat vritur liquor: quod

Ratio tingendi.

Elutriatus.

de purpuræ flore est intelligendum potius quam de conchyliis. Quæ vero spes illa? Rubeus color, ait, nigrante deterior. Itaque cum in uellere vel lana rubedo diluta apparet, nondum perfectus succus est: cum rubedo conueniens purpuræ, siquidem hæc simplex spectatur, nec licet prodire vlterius, hic standum. Nam & rubras purpuras simplices fuisse consentaneum est. Aliàs vltimus scopus est rubicundus nigricans cum splendore, citra tamen vstionem, lēta diuaporatione agitatione que assidua & circumspecta cauendam, quanquam Plinius dicat vri liquorem. In conchyliata scopus est pallor laudatus, de quo ante. Præstantior hic est si respondet violæ serotinæ quam ile prounciat esse conchyliorũ vegetissimam, modo nobis constaret, quæ nam esset hæc absque dubio. Putare licet interim violaceum colorem notari multo albo mistum, qualis est in floribus cichorii cæruleis, aut in caudæ panonis ambitu oculi á latere spectato, qui tamen est virore perfusus & aliqua flauitie aut viola canina dicta.

Conchyliatæ scopus.

lib. 21. cap. 8.

Scopo in experiméto cognito, relinquitur lana in succo horis quinis, vt potet colorem plenius. Extractæ primæ submittitur alia carnimata idque donec absumpta sit sanies tota. Nonnunquam pro lana creta tingitur vt fiat purpurissum. Ratio tincturæ eadem est quæ lanæ. Inter coquendum etiam quæ spuma purpurea enatat, seponitur pro iudicio pictoribus.

ctoribus vtili. Nam recrementa quoque obiter facta non sunt proiectanea, sicut nostro tempore, qui Brasilio Vercinio & Cocco tingunt feces, cogunt in laccæ quandam speciem adusus pictorum. Ita est de purpura simplici & conchyliata veste. Buccino nulla peculiaris tinctura parata est, quia dilutiorem habet florem, eumque fluxum, & euanidum remittentem, vt ait Plinius, fucum. Ad misturas tamen etiam hoc est petitum, & præsertim pelagio alligatum, hoc est, iunctum purpuræ in mari libere vagantis cruori, itaque factum, vt maneat quasi astrictum. Porro de tinctura mista, operta, & repetita legimus buccinum pelagio fuisse mistum, vel inductum. Vnde pro diuersitate temperaturæ cocturæque diuersi emerserunt colores, quos iteratis infecturis siue in eodem, siue diuerso iure variabant. Nec in cruoribus concharum id factum solis est, vt sic omnis purpura esset halurgos seu maris opus, etiam ad coccum est progressum, huiusque color premissus Tyrio peperit Hysginum. De his libet audire Pliniū ipsum. Iuuat ludere impendio, inquit, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ. Votum quoque factum è vitio portentosis ingeniis, & gemina demonstrata via luxuriæ; vt color alius operiretur alio, suauior ita fieri, leuiorque dictus: quæ verba explicant geminam misti coloris rationem. Aut enim ipsa medicamina in cortinis fue-

Buccinum.

Purpura composita.

Hysginum.

fuerunt confusa, aut alterum alteri inductum in ipsa lana, quæ ratio non tantum in vno genere valuit, marino scilicet, sed & marino terrestrique simul. Illius exemplum his proponitur. Buccinum pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem illam nitoremq;, qui quæritur, cocci. Ita permixtis viribus alterum altero excitatur, aut astringitur. Summa medicaminis in libras vellerum de buccino ducentæ, pelagio centum & vndecim. Ita fit amethysti color eximius ille. Hæc de mistura. Ex summa votoque tincturæ colligas duplicem eius modum describi, vt existat rubrum coccineum, qualis forte fuit rubra Tarentina & amethystinum eximium, quanquam huius duntaxat temperaturam iudicauit, nisi velis vno eodemque coctionis iure & coccinum nitidum, & amethystinum factum duplici voto laboribus diuersis quomodo nouimus coquendi gradibus euenire. Rubuisse vero coccum non opus est testimonio. Qui color amethysti eximius fuerit, in gemmæ historia exponitur, Perlucent, inquit, omnes violaceo colore. Indica absolutum purpuræ habet, ad hancque tingentium officinæ sua dirigun t vota. Fundit autem eum aspectu leuiter blandum; Præcellens debet esse in suspectu velut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roseus nitor, quo signo patet nihil absurdi esse quod dixi eadem temperatura diuersè præparata aut pota, coccineum

Purpura coccinea.

Amethystina.

Amethysti color.

cineum vel amethystinum fuisse procuratum. Certe si violam martiam contemplemur, in ea occurrit coccinei cæruleiq; potentia albo & nigro diuersimode cōmistis. Posterior infectura, qua colori color inducitur frequentior fuit. Inde extitit Tyria purpura vnius infecturæ, & Tyria dibapha, inde dicta quod bis tincta esset veluti magnifico impendio, qualiter Plinii ætate omnes pene commodiores purpuræ tingebantur. Ea successit rubræ Tarētinæ. In monobapha Tyria vellus seu lana primum fuit satiata (seu permissa bibere quantum potuit) pelagio, seu purpuræ liberæ flore, immatura adhuc viridique cortina, seu nondum cocto colore ad consistentiam illam spissiorem, quę requiritur ad purpuram simplicem, mox permutata in buccino seu translata ad alteram cortinam, in qua buccini liquor iam lege artis coctus erat, colorem acquisiuit, cuius laus summa fuit, sanguinis concreti nigricans aspectu idemque suspectu refulgens, quo argumento vult Plinius Homero dictum sanguinem purpureum, quanquā, vt sanguinis sunt differentiæ, ita & Tyriæ purpuræ fuisse, alteramque altera magis & illustrius rubuisse, nemo fortasse dubitet. Dibapha Tyria si scopum attigit, argumēto monobaphæ, necessario nigricauit magis. Sed credi potest dilutiores remansisse in tinctura, & inæquales colores, ne atra plane euaserit. Oportet pelagio primum lanam immitti, po-
stea

Tyria monobapha.

Dibapha Tyria.

stea buccino: Hinc reddi pelagio, sed fortasse dilutiori. Neque etiam puto iterum buccino fuisse immersam: Porro amethystina purpura Tyrio fuit operta vt ex violaceo sanguineoq; seu rubro genitus sit ille, quem Tyriamethystum nuncuparunt. Idem tentatum est in conchyliata. Ita enim Plinius: Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum. Rursum absolutus inebriatur Tyrio, vt sit ex vtroque nomen improbum Tyriamethystus, simulque luxuria duplex: Et cum confecere conchylia, transire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat, &c. Nominant & Tyrianthinum. Sed quem? Num Tyriamethystum, an conchyliatam Tyriam? Incertum quidem hoc mihi. Hanc tamen puto & Tyrium ostrum dictum, & cum Ianthinum sit violaceum, quo colore laudatur Amethystus, non absurdum iudico eundem fecisse Tyrianthinum & Tyriamethystum. Cum item inebriari Tyrio scribit, primum quidem misturam buccini & pelagii habuit, sed postea cum Tyria tinctura sit inductitia, debuit prius pelagio infici, postea buccino, an satis erat tantum ius vnum, seu pelagium, seu buccinum? Tandem cocco, seu infectura Chermesina inuenta, accessit mistura noua, qua cocco tinctũ Tyrio tingebatur vt fieret Hysginum, quod distare à dibapha Tyria colore luculentiore puto & sumtu minore. Dũ ille Hys-

Tyriamethystus.

Videtur ille esse quem nostri vocãt rötbraun ex violaceo & rubro qualis etiã est Hyacinthi rubri vel quem pauonaceum Itali, ex violaceo & nigro: seu pauco cæruleo, plure nigro.

Hysginum.

Hyſginũ dicit, nonnulli legunt bis Byſſinũ, vt ſit ſenſus Plinii de coco Byſſino tincto Tyrio. Reprehendunt hoc alii, negantque Byſſinum tinctum fuiſſe cocco. Plinius ſane cum de Aſbeſto ſcripſit, Byſſini mentionem fecit, & linum fuiſſe colligere eſt proximi principatus poſt Aſbeſtum, mulierũ maxime deliciis circa Elim in Achaia genitum. Purpureæ tincturæ ſubiectum non erat linum ſed lana, vellera ue & ſericum, cumque Aſbeſtum ignibus repurgaretur, idem congruere videtur & Byſſino, vt ſic albus ſplendor in eo dominari ſit credendus. Nihil tamen eſt abſoni à vero, Byſſum purpuræ ſanguine infici potuiſſe, vt linum molle ſerici æmulum. Sed vt ad purpuram redeam, vnde quæſo tam multiplex color, ex hæmatidibus? Puto te intellexiſſe temperaturæ diuerſitatem vnam fuiſſe cauſam, aliam coctionis diſcrepantiam, vnde dilutior ſpiſſiorue color varietatem dedit, tertiam miſturam, quartam inductum colori colorem. Primariam attigit philoſophus lib. 5. hiſt. cap. 15. Magnæ conchæ, inquit, plurimæ nigrum habent florem, nonnullæ rubeum paucum, ſicut & paruæ littorales. In locis Borealibus is eſt niger, in Auſtralibus rubeus vt plurimum. Huic Plinius atteſtatur quidem, ſed obſcuriore ſono. Innuit enim pelagium fuiſſe nimis nigrum, Buccium nimis debile, dilutum & euanidum: Conchylium pallidum coccum

Vnde tam multiplex ex floribus Concharũ tinctura.

rubens,

quem colorem in conchis minoribus quoq; fuiſſe licet exiſtimare, cum dicat philoſophus paruas ad littora & oras reperiri flore rubro. Cauſſam tam varii cruoris loca victumque eſſe manifeſtum eſt, poſtea hyemes & calores. Itaque Laconica purpura, Tyria, & Getula præclarę fuerunt. Cum item Plinius Lutenſe & Algenſe genus ponat, vtroq; melius Tenienſe pronunciat, quanquam & hoc leuius atque dilutius. Etiam hic pabulo ſoloque diſcernit, & quod Ariſtoteles ſcripſerat teterrimum florem habere cum fauificant, id Plinius quoque retulit, dicens fluxos habere ſuccos cum fœtificauere, quanquam id ignorent officinæ. Nonnihil etiam neglectioni electionis deberi credendum eſt, cumque cum vita dicantur euomere florem, hoc eſt amittere, vt ſplendorem nitedulæ, quo morti viciniores ſunt, eo peiorem ſuccum eſſe veriſimile eſt. Sed quo me rapuit purpurarum admiratio? De chymicis operibus in varias officinas diſperſis inceperam, id exemplo purpureę tincturę elaborandæ confirmaturus, fere tinctorem egi purpurarium.

Plin: lib: 9. cap:36. Tyrius præcipuus Aſiæ in Meninge Africę & Getulo littore Oceani, in Laconica Europæ. Item libro 34. cap. 6. Tyrium, Getulicum Laconicum, vnde precioſiſſimæ purpuræ.

Ignoſce loquacitati, & vale. 9. Febr. 98. Rotemb.

EPIST: X. DE PVRPVRAE COloribus, Problemata quædam.

Ad

Præ-

Præstantem virum D. Paulum Simlerum Philos: & Medicum Traiecti Sueuorum Franciæ.

QVOD Pollionem dixisse memorant, commodè agendo factum esse, vt sæpè ageret, sed sæpe agendo accidisse, vt minus commodè, cum assiduitate nimia facilitas potius quam facultas, nec fiducia sed temeritas pareretur; vnde raro sit faciẽdum quod accuratè factum velimus, id ipsum video mihi hoc tempore & instituto vsurpandum esse. Placuit tibi à me commercium literarum. Effecisti vt cõmodè egisse arbitrarer, oportereq; nihil intermittere quin plurib. semper scriptis te abundatiore perfunderem voluptate. Sed euenit mihi idem quod Pollioni. Minus enim commodè ago dum sæpé: scriboq; facilitate & temeritate potius, quam fiducia & facultate. Amor tuus certè me peccare fecit, alioquin tam rarus essem in literis, quam suæ latinitati parcunt illi Itali Erasmi, à quib. vt maxime vrgeas, nec verbum quidem latinum possis exsculpere, cum tamen vbi necessitas virum postulat, videantur vel Salustium, vel Ciceronẽ eloquio referre, & quasi descripto exactè dicere, quanquã nescio quid in hac re sit tam præclaræ laudis aut admirationis. Ciceroni certè exercitia frequentia maiorem vim ad orationis rationisq; facultatem & sapientiam adepta videntur adeo, vt ipse necesse habuerit se ad Philosophiam silente foro conferre, ne illa ipsa quæ in se fuit facultas orationis exarescerer:

Raro faciendum quod recte fieri volumus ex Pollionis sententia.

Fertilis assiduo si non renouetur aratro, Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Scilicet ingenium longa rubigine læsum, Torpet, & est multo quã fuit ante minus.

ret:quod etiam Poëtas & Aristotelem indicasse video, estq; linguarum ea conditio vt ni infrequente sint vsu, plane in desuetudinem difficultatemq; & inscitiam abeant tãtum abest vt facultatem cõseruent. Qui apud nostros germanos nescit expedite & ex tẽpore loqui, eo habetur inertior, quo est cunctantior, creditur q; memoriȩ mãdasse paragraphos quosdam, cum tandẽ necessitate coactus quasi de scripto, verba facit. Sed placeant sibi illi Itali suo more & ne amittant facultatem, vel nunquam latinè loquantur; ego non verebor amore exercitiorum vel plane ineptus videri, & te rogo vt temeritatem hanc scribas in amicitiæ tabulis charactere beneuolentiæ Hieroglyphico. Ne vero sim instar pugillarium intellectus rasorum, aut asymbolos ad epulas tuas veniam purpureum de purpura iterum texam sermonem, vt quo minor eius nobis est copia, hoc maius appareat noscendi desideriũ. Ita enim comparatum est in rebus humanis: præsentia odimus, absentia requirimus affectamurq; studiose, & noua ita impense amamus vt Romani Balsamum noui orbis & Hispaniæ recens inuentæ, quem initio scribit Monardes in tanto precio & admiratione fuisse, vt vncia centum venierit coronatis, postea adeo vilescentem copia, vt etiam gratis daretur, precii vastitate addente autoritatem rei & vires: vilitate vero iterum adimente, vt fieri solet in omnibus nouis, notisq;. Credi potest

Balsamus noui orbis.

(nisi

(nisi merces noua veterem preciosiorem regno expulit) ita purpuram viluisse regibus nō amplius inuenientib. quo discrimine vestitus à satelitib. distare & internosci possent, vt nostro tempore nō facilè herū & seruum, Dominum & ancillam in delicatorib. familiis distinguas. Cocco ergo pro purpura arrepto paulatim hæc siluit, & disciplinā tandem penitus amisit. Gratum faceremus vniuersæ nobilitati, si colloquiis inuestigationeq; nostra denuo ex mari proreperet purpura, & hexamitas coccineas sericasq; vestes ad plebem reiiceret, damnaretq; seruitutis. Sed quidnam tandem, inquies, de purpura affers? Multa inquam genera purpurarū fuisse, inuenio. Mentionē enim faciunt autores Tyriæ, Ægyptiæ, Laconicæ, & cæterarū à locis nomen adeptarum; postea etiā Hysginæ, iāthinæ, Coccineæ seu chermesinę, Hyacinthinę, Tyriamethystinę, Tyriāthinę & huiusmodi quarum quędam monobaphæ, quędā dibaphę; aliquę solò purpurarū, buccini cōchyliorūve sanguine infectæ, aliquæ plantarū succis, aliquæ vtrisq;. In his, si elabores, possis quidem genera nōnulla inuenire; sed ego discrimen à coloribus malebam, vt possemus Grāmaticis interpretibusq; in scholis aliquid ad suos autores eo rectius explicandos afferre momenti. Physicos.n. quid conemur amplius molestare, & in lucū ligna ferre? Norunt illi conchylia, buccina, purpuros, conchasq; pictorum: Norunt coccum infectoriū, phycū, rubiam

Purpureæ vestes multæ.

rubiam tinctorũ, granum bibinellæ, hyacinthũ gallię, violã purpureã & cæteras plantas, quarũ succis sericum etiamnũ hodie inficitur. Sciunt & animalcula illa seu vermes ex sanguisorba & coccoscolecio, eosq; quorũ Cardanus meminit. Nec latet eos materia modusq; infectionis. Non possumus quicquam addere ad lucẽ horum. Grammatici videntur adhuc aliquid à nobis expectare. Horum quoq; desiderio nõ nihil est dandum. Scribit Bartholomæus Marãtha in lib. 1. de Theriaca explicans bituminis Iudaici historiam & notas, purpureũ propriè significare illam gratiam & viuacitatem, quæ in vnoquoq; colore, qui gratus est oculis, & delectat visum, inesse potest, & nũc vulgo vocatur color Chremesinus, quæ vox nõ vni tãtum colori destinata sit, sed multis aut fortasse omnib. veluti rubro, purpureo, seu pauonaceo, qui est violę nigræ, incarnato, albo, viridique: putat etiam luteo nigroq; conuenire si modus reperiretur, quomodo dicitur purpureum rubrũ, russum (incarnatũ seu Hepaticũ, vel cupreũ) puniceum, nigrũ, album, quo pacto alii, niues purpureas, Horatius purpureos vocârit olores, qui sunt albi: & omnino cuicunq; colori concilietur ille splendor gratus oculis, quem voce purpuræ exprimere voluerint, eum dici posse purpureũ. Addit tamen in fine istius loci, nõ negandum esse nomen purpuræ, plurimum tribui rubro & pauonaceo seu violaceo. Ita Marantha. Si vera scribit, in

Purpureum quid Marantha.

pro-

propatulo eſt, cur mare vocetur purpureum & halurgũ, nec eget res diſceptationib. Quicunque pictor colori ſuo addiderit lucem gratã, is purpuriſſo pinxerit; & debebitur multum etiam prelis & lęuigatoriis inſtrumentis. Sed ego multum dubito de Marantheæ ſententiæ veritate, quanquam fortaſſis in bitumine dici poſſit, id purpureũ à ſplendore vocari, intelligendo ſcil. ſpeciatim eum, qui eſt in purpura nigricante. Purpureum & veſtem purpurem propriè(κυρίως) & principaliter puto appellatam eſſe à purpura, quæ eſt maris incola ex genere teſtaceo, floremq; ſanguineum gerit in faucib. quo cũ tingerentur lanæ ſericæ, & pãni cretaue, inde purpuræ & purpureæ veſtes vocabantur, hinc purpuriſſum. Poſtea ab excellentia iſtius tincturæ & ſimilitudine, etiam conchyliorũ, & buccinorum, quæq; adhibitis vnà purpuris fiebat, idem nomen eſt cõſecuta, quãquam adiectione interdũ ſit variata dictio, vt conchyliata purpura, vel conchyliata veſtis, & oſtrũ generico nomine, & porro etiam à locis vt Tyria Laconica, &c. & miſturâ Hysgina & dibapha nuncuparetur. Progreſsũ vero etiam vlterius eſt ad coccũ, licet hæc infectura Arabib. Chermeſina, Gręcis Coccina: vel latina terminatione Coccinea ſit dicta. Inde ab imitatione violarum, vel ſucco earum Ianthina, & ab hyacintho hyacinthina; & ſimilitudine amethyſti gemmæ amethyſtina. Kermeſinum vero obtinuit etiam in vermiculis cocci

Purpureus vnde verè dictus.

& bibinellæ; imo in phyco, hyacintho, rubia radice & similibus, quib. accōmodata est vox purpuræ propterea quia tincturæ coccineæ fuerat attributa, in cuius locum hæ successerunt. Generatim autem purpureum id dictū esse quod splendet iucundum, licet colorem purpuræ non habeat, falsum esse puto, & maxime si quis velit affirmare dictionem propriam esse. Chermesini vocem tam largè vsurparunt recentiores tum à specie, tum splendore materiaq;, occasione sumta, sed facilè intelligere est, Kermesinum verum non esse ꝙ non cocco infectum est; secundarium autem & quasi nothū, ꝙ alio succo simili similiterq; in eadem materia est tinctum. Tertium itaq; album & viride necesse est planè ab illo discedere. Vnum admoneo in pauonaceo mistu-ram ex aureo & viridi, quæ recto aspectu obscurioreque iucundum habet virorem, ad latus vero in luminoso quia intermistum est violaceum & puniceum est hyacinthi, vel iridis, aut mattiæ violę refert colorem (quanquā non omnibus vsq; adeo exactè congruat vt nihil insit discriminis) posse viridem purpuram appellari. Plinius lib. 9. cap. 38. & seq. item lib. 22. cap. 2. & lib. 21. cap. 8. Quadruplex purpuræ genus, porro in suas species ratione remissi, intentive coloris & misturarum diuiso vnoquolibet, annotauit. Primum est purpuræ rubræ, qualis fuit Tyria, dibapha, Laconica & cæteræ sanguinis lucidi roseique & hic color

Ex Plinio quadruplex purpurę color.

postea

postea in chermesino seu coccino & vermilio cinabariq; Elephantino est repręsentatus, inque plantis competit rosæ purpureæ quinque foliæ, viuidi coloris & nonnihil in purpureo nigrescentis item incarnatæ amarantho, rubia, hyacintho puniceo, sanguine draconis arboreo & similibus. In mineralibus minio potissimum & cinabari metallico, postea etiã Sandyci & cerussę vstæ ad rubrum; qualem dixeris etiam esse rubini gemmæ, seu Carbunculi. Generis secundi fuit purpura amethystina, quam repræsentauit Gemma amethysti, de qua Plinius hæc: Caussam nominis (amethysti) afferunt quod vsq; ad vini (nigricantis videlic.) colorem accedens, priusquam eum deguster, in violam desinit, fulgorq; illi purpuræ, non ex toto igneus, sed in vini colorem deficiens. Perlucent autem omnes violaceo colore. Indicæ absolutum purpuræ colorem habent, ad huncque tingentium officinæ dirigunt vota. Fundit autem eum aspectu leniter blandum, neque in oculos vt Carbunculi vibrat. Alterum eorum genus descendit ad hyacinthos, &c. Hæc Plinius. Satis ex Gemma patet quinam ille color fuerit: Et quomodo quaque arte in lanis sit procuratus proxime retuli. Is est & hyacinthinus ad similitudinem hyacinthi violacei; quem colorem præclarum videas in ea iride quam radii solares traducentes per marginem duplum orbium vitreorũ in fenestris efficiunt: postea est violæ martiæ,

Strabo lib. 13. Apud Hierapolim aqua quædam adeo tingendis lanis idonea est, vt ex radicibus (rubiæ vel Anchusæ) tincta cum his decertent quæ ex vermiculo, purpuraque tinguntur.

quam inde purpuream vocamus & nigram: (quanquam non omnes pariter ſint ſaturæ: quædam enim nigricant magis, quædam magis accedunt ad albedinem; in aliis cyaneus color præcellit, & cæruleus; omnino ex albo puniceo, nigro & cæruleo ſi quis corã intueatur, aliquid obſeruet, & ſi ad candelam noctu inſpiciat, puniceum præeminere animaduertat. Solent enim miſti colores & ſuppoſiti diuerſo intuitu diuerſi apparere, vt etiam in panno ſerico eo, in quo ſubtegmen eſt rubrũ, ſtamen vero cæruleum, aut contra. Præbuit autem etiam natura violas martias varias veluti totas purpureas & hyacinthinas, vel totas albas, vel ex albo & ianthino miſtas, vel ex albo & puniceo, vel puniceas magis, vel cæruleas dilutas, &c. inſuper Indici veri, Cyanei, ſucci baccarũ Ebuli & ſimilium. Nam modo lucidior dilutiorque hic color eſt, modo ſpiſſior, & ſic nigro vicinior. Non itaque quælibet nigra lana eſt purpurea, ſed violacea denſior, qualis apparet & violæ inſpiſſatus ſuccus. Talis forte eſt & pauoninus ille color, cuius Marãtha facit mentionem, quod imitetur oculos Pauoninæ caudæ. (In pictis Pauoninæ caudæ pennis oculum medium, qui eſt violæ nigræ ſaturæ, & exprimitur violaceo examito ſerico, includunt quatuor circuli, quorum exterior eſt in vmbra recta ſpectatus (nam ad latus in lumine præualet viror) puniceus dilutus, ſeu brunus cum ſplendore; ſequẽs aut reus, qui

us, qui & ipſe in luce ſuſpectu vireſcit; tertius miſtus ex puniceo & aureo, quartus aſpectu vmbratico viridis ſplendens, a latere vero ſeu viſu perfunctorio ex puniceo & violaceo miſtus; vt ſic duplex pauonius ſit alter niger ſatur violaſcens tamen, alter dilutior, qui iudicari poteſt exemplum conchyliatæ tincturæ) Cæterum hoc genus cum priore aliquando fuit commiſtum & ex rubro nigroque violaceo factus color tertius, qui vocatur Tyriamethyſtus aut Tyrianthinus. Nã buccino & pelagio permiſtis fiebat Amethyſtinus. Poſtea inducebatur Tyrii tinctura, q̃ erat ſanguinea ſeu rubẽs, nigricans aſpectu, & refulgens ſuſpectu, & conficiebatur duplici ſeorſim tinctura, primum pelagii, poſtea buccini, vt ſic ruber color nigro violaceo temperatus præberet faciem punicei auſteram nitidamque, qui vulgo noſtro eſt Brunus in viola punicea. Quartum genus eſt conchyliatum, miſtum ex violaceo diluto & puniceo, ſicut tertium ex rubro & nigro. Id nomen obtinuit à conchyliis, quorum ſolo flore abſque buccino, efficiebatur & colorem referebat pallidum laudatum, ſaturitate fraudata. Exempla eius in herbis oſtẽdit Plinius producto flore heliotropii, quẽ cap: 21. lib. 22. dicit eſſe cæruleum, Dioſcoride candidum aut ſubfuluum ſcribente: item floribus maluæ, qui bus eſt rubedo diluta inclinans ad purpuram, vt inquit Plinius, tametſi maluarum plura ſint genera, in quibus quæ-

Vide Plin. lib 9. c 38 39. 40. & 41.

dam florem ad nigredinem declinantem habent, quædam dilutiorem & purpureum albo remiſtum vt criſpum: quædam album, quædam rubrum coccineum &c. Poſtea viola Serotina, ſiue hyemalis ea ſit, ſiue quam Trinitatis vocant, pene vſq; in hyemem florentem. Itaque & huius generis non vna eſt ſpecies. Hæc quatuor purpureorum colorum genera ex Plinio poſſum exculpere nec ſcio an alicubi extent alia. Quod enim de quinto genere amethyſti ait, id ad viciniam cryſtalli deſcendere albicante purpuræ deiectu, non teſtatur albam gliſcentemque fuiſſe purpuram, ſed dilutum adeo gemmæ colorem vt à purpura diſceſſerit ad cryſtallum. Cur non Asbeſtum & byſſinũ purpuris accenſuit, ſi albam agnouit? Volunt nonnulli veſtem illam, qua milites Saluatorem induerunt, fuiſſe albam purpuream: Sed apud Matthæum nominatur χλαμύς κοκκίνη. apud Marcum πορφύρα: Ioannem ἱμάτιον πορφυροῦν. Lucas ait Herodem eum induiſſe veſte λαμπρᾶ ſplendida. Itaque intelligimus Chermeſinam fuiſſe purpuriſſantem ſeu vermiliam ex ſanguine vermiculorum cocci, id quod fors etiam alludit ad antiqua Prophetarum vaticinia. Appellatur enim vermis Saluator pſ. 22. & alibi, veſtis eius rubea eſt ex calcatis vris, & peccata noſtra coccino ſcolecio cõparantur. Solus Marantha quod ego ſciam, albam purpuram & coccinum produxit, argumento al-

Purpura Saluatoris.

bedinis

bedinis ſplendentis & gratæ oculis. Vtitur ille ſane fundamento ad hoc commodo, ſed fictitio. Non enim purpura ex ſolo ſplendore iudicatur, quanquã Lucas deſignet purpurã vocabulo λαμπρᾶς. Quod autẽ ex Horatio adducit purpureos cycnos, quos lib:2.carm:Ode vlt. albos nominauerat, indeq; docet purpureum eſſe album quod præter albedinem accedat ſplendoris venuſtas, qua ſimul oculos & animam oblectet, in eo loco dicunt quidam interpretes, purpureum ſignare gratum & nitidum colorem; ſed cum ſermo ſit Poetæ de oloribus currui Veneris iunctis his nimirum verbis;

Tempeſtiuius in domo
Pauli purpureis ales oloribus
Comiſſabere maximi

lib. 4. carm, Od. 1.

Purpurei dicuntur ab ornatu & phaleris ex purpura confectis. Alias enim Horatio purpureum rubrum eſt: vt de Auguſto lib. 3. ode. 3. Purpureo bibet ore nectar: & lib. 2. Od:12. Mare Pœno purpureum ſanguine, &c. Ait Marantha etiam niuem purpuream dictam, ob colorem candidum fulgentem: ſed autorem non nominat. Poteſt autem fieri vt ob phaſma ex radiorum ſolarium in aëre caliginoſiore repercuſſu, aut procul è montibus caliginoſis ita appareat, ſicut & mare remis agitatum Iridem repræſentat in qua aliquid eſt punicei ex luminis Solaris præſentia, vt Philoſophus refert, & licet cuilibet experiri aqua ſparſa

Nix purpurea per Emphaſin.

ſparſa irradiante Sole, quin & Iris orbium vitreorum tum ingeminatis extremitatibus eorum, tum repercuſſu in charta vel menſa alba amethyſtinum puniceumque iucundum refert, cum tamen orbes vitrei minime ſint punicei. Tale quid & in niuis extremo euenire poteſt, vnde quidam purpuream vocitauerint, ſed neutiquam inde eſt conſequens album ſplendens eſſe purpureum. Quanta cõfuſio colorum inde foret, ſi albos pauones, albas columbas, album ſericum, cryſtallum oculi & ſimilia vocaremus purpurea? Vere ergo purpurei colores ſunt, ruber modo ad nigredinem declinans, modo dilutus, modo medius, poſtea violaceus cum iiſdem differentiis, hinc cæruleus cum ſuis ſpeciebus, & tandem miſtus ex iſtis ſiue eiuſdem generis, ſiue diuerſorum ſimplicis aut multiplicis tincturæ. Succeſſerunt ei Chermeſinæ infecturæ vt ſatis patuit. Dicit Plinius lib. 13. cap. 35. fruticem in mari naſci cui nomen phycos, cuius altera ſpecie in ſaxis naſcente capillaceo folio inſtar fœniculi circa cretam purpuras inficiant: eſſe & quercum in alto cubitali altitudine, qua & ipſa lanas tingi tradant, glande nimirum genita, tametſi in quercu marina pingant grana inſtar gallorum: Quem colorem ex his extitiſſe putas? Video Sandycem etiam phycum appellari. Ei vero color minii ſecundarii eſt ſeu ſandaracæ, hoc eſt ruber ſanguineus. Fors talis ille in phyeo fuit. Is apparet

Phycos.

Agric. lib. 9. de foſſ.

paret & in malua floris ſanguinei, flore pœoniæ, anchuſæ radice, & rubia aliiſque. Quid De Halurgo ſentis? Interpretantur Purpureo ex notatione. Purpureum enim dicunt Halurgum vocatũ quod ſit res maris (ἁλὸς ἔργον) ex conchis ſeu oſtreis ſumtum. Intelligunt autem rubrum. Plato in Timæo, ait ἐρυθρὸν. μέλανι λευκῷ τε κραθὲν: vbi rubri ſpeciem exprimere videtur, ſed nimis generaliter. Omnes enim intermedii colores ex nigro & albo dicuntur conſtare variis miſturis. Ariſtoteles Iridi aſſcribit τὸ φοινικοῦν καὶ πράσινον καὶ ἁλουργόν φ interiicit inter puniceũ, & praſinũ aſſerẽs ſæpe apparere ξανθὸν, quod nobis flauum nuncupatur, quale eſt in crinibus & quadam ignis flamma ſeu lixiuio, vbi ob cognationem dicitur. nonunnquam πυῤῥὸν ſeu rubrum & rauũ Seidelius puniceum dicit eſſe exteriorem, viridem medium, & cæruleum interiorem. Videtur ergo Halurgum cæruleum nominare. Inter puniceum quoq; & viridem aliquando apparere ξανθὸν ſeu flauũ addit, ſed negat propriũ Iridis eſſe. Aliiduos ei tribuũt cæruleũ ſeu aquosũ, & puniceũ ſeu igneũ: vbi iterum Halurgus eſt cęruleus. Autor libri de colorib. puniceũ declarat exemplo prunæ, quomodo & in meteoris Sol dicitur puniceus apparere, cum per caligineẽ conſpicitur, quale dicitur eſſe & palmæ folium ſpadiceum. Noſtri tunc ſolem ſanguineum vocant, qui color Tyrię purpuræ fuit vtroque ex rubrorum genere ſpiſſiore

Halurgus modo purpureus ſimpliciter eſt, modo aliquis purpuræ color certus, vt in Iride, qui eſt inter viridẽ & puniceũ quaſi miſtus ex flauitie & rubedine In mari v tum rauus, tum cęruleus eſt.

ore. Halurgum autem vult floridum ſplendidumque eſſe quando cum mediocri albo & vmbroſo infirmi Solis radii incidunt in aërem vmbroſum, qui color etiam eſt maris cum vndę ſublatæ in inclinatione inumbrantur, illapſis radiis imbecillibus, quod Ciceroni erat purpureum. Ex affinitate opaci (τοῦ ὀρφνίνου) & punicei, intelligere eſt in Halurgo mediocre eſſe lumen, in puniceo multum, in caliginoſo paucum. Plęrunq; etiam redditur vocabulo πορφυροειδοῦς quod & ipſũ mari aërîq; ita diſpoſita aſſignatur: Et τὸ ἁλουργὲς βάπτεσθαι τῆ πορφύρα idem refert autor. Patet ergo Halurgum eſſe rubrum mediocri lumine ſplendentem & ad flauitiem declinantem, quaſi ſit flauus aduſtus aliquantulum, quem ruffum vocant. Atqui & puniceum in Iride eſt purpureum & cum mare ſit cæruleum & glaucum, indeque purpureum appelletur, cur non Halurgum etiam violaceum? Caliginis ea facies eſt caliginoſum mare purpureum nominatur & glaucum, vnde nomen Deo Marino: Videtur mihi mare purpureum duplici argumento dici poſſe, tum quia cæruleum apparet, tum quia rufum, & puniceum: illud quidem in commotione & ita vt loquuntur (vnde illa Plinii: Conchyliis virus graue in fuco, color auſterus in glauco & iraſcenti ſimilis mari) hoc cum aduerſus ſolem ſpargitur, ruffum, vt eſt lixiuii color, in quiete, quanquam autores varient cum ipſo mari, alio ſic inſpi-

Plin. lib. 21. C. 23. Puniceũ & purpureũ diſtinguit in anemone cuius ſpecies vna habeat phœniceũ, alia purpureum alia lacteũ florẽ Noſtri herbarii albã, luteam, rubram & Purpuream deſcribunt. Quę harum eſt Plinio punicea?

inſpiciente,alio aliter, & quidem diuerſis diſpoſitionibus. Vbiuis intelligitur comes ſplẽdor quidam, vt conſtet ſuum ius purpuræ elaboratæ & fulgenti. Eſt & aliud quod tua induſtria mihi explicatum velim. De violis purpureis ſcriptum apud Plinium extat, id quod purpureũ eſt ex eis comitialibus mederi maxime pueris in aqua potum. Hanc vim alii aſſcribunt croceo tuberculo in violarum martiarum medio. Videtur Plinius non totas purpureas voluiſſe & ſic, violam Trinitatis notaſſe, aut purpureas ob croceas illas particulas appellaſſe, vt ita ſit etiam crocea purpura. Non enim foliola creditur intellexiſſe. Sed cum hoc neutiquam conſentiat tum cæteris eius placitis, tum reliquorum autorum iudicio, videndum num legendum ſit, id quod in purpureis eſt croceum comitialibus medetur quomodo etiam allegant nõnulli tum ex Plinio, tum ex Dioſcoride, qui tamen in violis purpureis huius mentionem non fecit. Si de foliis purpureis acceperis, dubito num verum ſcribat, quanquam ſiccorum pulueri nonnulli purgandi vim tribuat, quomodo ſublata cauſſa Epilepſiæ, corruptis ſcilicet humoribus ipſam tolli conſequens eſt. Sed te duce facile hinc me expediuero. Quæ vero eſt illa ſerotina cuius color ſcribitur eſſe in conchylio vegetiſſimus? Martiam intelligi non puto. Huius enim colorem conciliauit cum ſecundo purpurarum genere, & cap. 6. lib. 21. veſtem

Antepilepticũ in violis. lib. 21. cap. 19.

Serotina viola.

ſtem Ianthinam inde dictam ſcribit ſpontaneo ſtatu apricis macriſque locis proueniente. Eſt alioquin in hortis hyemalis purpurea, & Italorũ leucoió purpureũ. Vtriuſq; flores vel in hyemem durant, ſicut & violę Trinitatis quam nonnunquam ſub niuibus viuacem deprehendi. Noſtri videntur ab Epi lepſia vel ſimili affectione ei nomen dediſſe. Itaque locutus de hac ſit etiam Plinius non croceam violæ martiæ eminentiam ad comitiales commendans, ſed folia purpurea violæ ſerotinæ hoc eſt tricoloris. Dicunt aliqui hanc eſſe Phloga & Iouis florem apud Plinium. Sed falſo. Tantum folio coronant, inquit ille, Iouis flos, amaracus, Hemerocallis, ambrotonum
" ſerpillum, &c. omnia ſurculoſa, roſę modo co-
" lore tantummodo placet Iouis flos, odor ab-
" eſt, ſicut & illi qui græce phlox vocatur.
" Et ramis autem & folio odorata ſunt, &c.
" vbi non tantum non poteſt eſſe Iouis flos her-
" ba Trinitatis, cuius flos in coronis adhibetur, ſed & non idem eſt cum phloge. Poteſt obiici violę colorem eſſe etiam in flore Trinitatis. Itaque non poterit eſſe exemplum conchylii vegeti. Sed viola nigrior eſt herba Trinitatis lucidior, & in aliqua etiam flores cærulei lucidi. Hæc cum apud me meditarer, incidi in autorem de coloribus, vbi de purpuris ſcibit diuerſo & contrario, vt videtur, modo: Vbi contuſa, inquit, pura, vniuerſam humiditatem eluerint, eamque effuſam coxerint in cortinis

Locus de purpurea tinctura apud Ariſto.

cortinis, primum omnino nullus color in „
tinctura conſpicuus eſt, eo quod paulatim i- „
pſorum quiſque humido magis concocto, & „
inſitis iis coloribus ſibi iuuicem permiſtis „
multas veriaſque capiat differentias. Etenim „
niger, & albus & opacus & aerius, & tunc o- „
mnes ex ſimul elixatis gignuntur. Hæc ibi. „
Poſt paucos paragraphos aliter: Initio cum „
tingentes purpuram, demittunt ſanguineas „
ſanies, quas αἱματίδας vocant, opacæ fiunt, & „
nigræ, & aeriæ? flore vero ſatis elixato, fit „
floridus halurgus & ſplendidus. Nullum ap- „
parere colorem initio, & videri opacum, nigrum, aerium, quomodo conſentiunt? Plinius crudis cortinis tingi purpuriſſum nobilius aliter ſcripſit: Et Tyrium fieri, cum lana primum ſatiatur immatura viridique cortina & mox permutatur buccino. Conſequens ex his eſt nonnullum colorem ante maturitatem eſſe, ſed dilutiorem, qui vberiore coctione tranſit in rubentem, & tandem nigricantem qui in purpura eſt melior rubente. Fortaſſis ille auctor aliter ſcribit de minoribus conchis, quæ prelo erant frangendæ, eluendęque multa aqua: aliter de flore ex faucibus maiorum purpurarum ad huc viuentium exemto, & nonnullum omnino intelligit, ſed non purpureum, qui emergat tandem. Ita Plinius crudæ viridiſq; cortinæ nomine non videtur viridem colorem intendiſſe, ſed tanquã ad poma reſpiceret, cruditatem immaturita-

Concha pi-ctorum. temq; similem. Vt manum tandem de tabula, si mihi vna cum cæteris indicaueris quænam sit illa pictorum cōcha de qua est apud Aristotelem lib.5.hist.c.15. In plenum spei meæ satisfactum arbitrabor. Dicit autem eā esse in vsu pictorum, & crassitie plurimum excedere, florem illum nō intra testam, sed foris habentē Cariæ locis potissimum familiarē. Admonet me locus hic, vt credam eam esse vnde fiebat purpurissum, quanquam nil prohibet fortassis etiā purpura infectoria lanarum cretam tinctam esse, cum Plinius scribat id pariter cum purpuris tingi è Creta argentaria, & celerius lanis colorem bibere. Vtere tuo ingenio & vale. 4. Feb. 1598. Rotemb. ad Tub.

EPISTOLA XI. DE TRANSFVSIONE qualitatum occultarum, ad cap. de magisterio qualitatū occultæ;

ANDREÆ LIBAVII.

AD

D. Paulum Simlerum Phil. & Med. Sueuici Traiecti, in Francia Orientali.

SOLIDVM esse illud in Philosophorum schola celebre axioma: Qualitates non transmigrant de subiecto in subiectum: Simlere erudite, hactenus semper iudicaui, sed ita tamen vt hominem agnoscas Philosophiæ studiosum, cuius est dubitando ad veritatem peruenire. Certè in multis id est immotum, Neq; enim Solis virtus ita communicatur Stellis & Lunæ, licet eas perpetua irradiatione

tione verberet, vt diem & reliqua sua præsentia possint efficere; neque Themistocles prudentiam, aut Aristides iustitiam, aut Aristoteles industriam in suos, vt maximè voluerint transfundere potuerunt, nec in natura inferiore vinum in cados contiguos vim vineam proprietatemque potest imprimere. Calefit quidem aer ab Igni & Sole, àque moscho odorata efficitur lana, sed hoc generatione, nō translatione fieri autumāt. Gignunt.n. qualitates actiuæ in subiecto disposito aliàs sibi cōformes, nō translocantur ex proprio. Verum enimuero nonnihil dandum est exemplis naturæ. In ferramēta .n. ita videmus experimurque transire vim magnetis, vt planè eadem, tū cæli obseruatione, tum cum ferro amicitiâ eiusq, attractione perpetrent. Aliquid corpulenti vnà ad ferrum accessisse, non desunt qui putent, idq; non absurdè. Affrictu .n. mutuo fit cōmunicatio, quo vel ramentum exile, vel spiritus magneticus in alterum ita inseritur, vt tanquā propriū Subiectum obseruet, inq; eo sic hæreat & agat, vt innatus videatur. Sed qui fit vt in solido crassoq; magnete exolescat illa vis, in ferro tā sit pertinax, vt docent ligulę sciotericorum? Spiritum dissipari scimus, nec adeo exile ramentum posse diu seruare virtutem tantā. Quin itaq; haustam à ferro ex sinu magnetis proprietatem dicimus, idque non generationis modo, sed transplantationis, cū adeo subito vix videatur gigni posse. At tunc

 non

non hauſtam duntaxat oportuit ſed & tandē exhauſtam. Non inquam iſtud. Si.n. felix eſt magnes, ex ſe inſtaurare proprietatem poteſt, atque ita ampliare vt ferro vel alteri magneti ſterili vel exoleto, ſine ſuo detrimento vim conferat & tanquam lumen de lumine accendat. Sed hanc diſputationem hic loci decidere nolo. Meum ingenium ad cotem tuam affricare volui, vt inde ſimilem tui vim in rerum arcanis aſſequendis raperem. Neque me pœnitet in magnetiſmum incidiſſe. Adeo enim felix eſt eius exemplum vt ad multa ſtupenda moliendum conduxerit myſteriorum naturalium indagatoribus. Populare eſt illud de craſibus elementaribus qualitatibusq; manifeſtis, quarum tamen ſtudio tantum tribuere nouimus quosdam, vt hinc omnem ingenii gloriam petiuerint, non ſine riſu. Dignū homine ſolerte eſt in abſtruſis elaborare, & ex horum cognitione miracula perpetrare. Itaque noluerunt carere magneticis arcanis chymicorum diſciplinæ. Sunt enim præ reliquis in omnem naturæ nutum intentæ, magiſque arripiunt ea quæ ab aliorum intellectu ſunt remotiora Ego iſta Magiſteria qualitatis occultæ neſcio quam rectè appellare ſoleo, non quod diſpliceat vox proprietatis formalis, aut virtutis totius ſubſtantiæ naturæque, aut, qua vtitur Scaliger, tertiæ & quartæ qualitatis, ſed quod ita requirere diſciplinam chymicam opiner. Magiſterii

nomen

nomen interpretes Arabum vſurpant ſæpè tum de tota Alchymia, tum potiſſima eius parte quæ in perfectione metallorum conſiſtit. Itaque apud Meſuen legimus Extractum Myrobalanorum eſſe opus magni magiſterii, quod Bulcaſis ſeu Seruitor enunciaret nomine ſecreti Philoſophorum, aut medicinæ, quomodo appellat oleum lateritium, & alcali foliorum oleæ. Geberus vero perfectum magiſterium frequenter vocat artem lapidis Philoſophici. In artis informatione ſequendus artificum ductus fuit. Itaque vox SECRETI & myſterii ſeu arcani (quod extat in quadam compoſitione apud Trallianum, licet abſque extractione) à me relata eſt ad nobiliſſima maximeque formalia extracta, qualia ſunt tincturæ & olea. Magiſterium vero à lapidis compoſitione mutuatum toti ei parti aſſcripſi, quæ tractat de exaltatione integrorum, vt perueniant ad aliquam eſſentiarum excellentiam, quamquam differant nobilitate. In eius complexu non infimum occupat locum hoc de quo incepi dicere. Fors negabis mihi magiſterium eſſe magnetiſmum illum, ſeu, vt generalius, occultæ qualitatis translationem, ſi quidem licet tali orationis forma vti, quod vt fiat cum pace phyſicorum, precibus mihi eſt annitendum. Cur inquam iſtud? Eſſentialis ſegregatio eſt dices. Num vel ſpiritus rei cum propria virtute tranſit, vel ſubtilis pars eſſentiæ. At hoc

Nomen magiſterii.

Cap. 2. de ſimpl.

G 3 per-

perinde eſt ac ſi in menſtruum per macerationem, putrefactionem, aliaq; opera chymica deponeretur rei eſſentia. Non quidẽ eo inficias cognatum quid fieri hic, & non caueri omnino poſſe, quin etiam aliquid Subſtantiale cũ virtute ſecedat. Sed tamen ratio operis eſt alia; Et ſi coagulare menſtruo abſtracto velis, nihil ferè erit reſiduum ex alieno. Integrũ exaltatur virtute occulta ex alio translata per contagium. Integri vero vox totum, reiectis tamen ſordibus obiter adhærentibus, citra ſeparationem eſſentialem deſignat, quanquam fiat nonnunquam vt in alium finem extractum pro integro ſit, aut etiam ſtudioſe commiſceantur magiſterium & eſſentia vt fieri in ſpeciebus chymicis compoſitis ſolet, ad quam claſſem tunc opus ſecedit. Sed hæc auſteriora illis relinquamus, qui de verbis odioſe contendendo ſibi voluptates creant. Noſtra ſtudia ad finem in vita vtilem magis ſunt cõparata. Eo ptinent illa quæ in chymicis noſtris ſubiecta præceptis cernis. Gaudet occultorũ tranſitione Medicina penè vniuerſa, potiſſimum in pharmacorũ promtuario, cibiſq; ad ſalutem dirigendis. Si feruefactũ hydrargyrum in oleo tartari, aut Philoſophorũ aliquoties extinxeris, adeo eius vim citra corporeã extractionem exſorbebit vt ad leproſorum Indicaq; lue infectorum ſcabiem, quin & Cacoethe nonnulla euadat quaſi diuina vi inſtructũ. Nec parum opis cõſequetur à minio

Oleum tartari Mercuriale, ad leproſos.

natiuo

natiuo, aut Cinabari officinarum. Arthritico-rum cruciatib. probè consulunt qui candefa-ctum stibiũ pingui catulorum crebrius pfun-dunt. Nõ ignarus huius artis fuit Plin. Cremat enim immaturas gallas, easq; candentes aceto immergit ad menses nimios, quomodo & cœ-liacis promittit auxilium, ferro simili ingenio in decoctis congruis restincto, quæ res de fer-ro aliisq; metallis adeo placuit medicorũ co-ryphæis, vt eã crebro inculcare nõ abstineant. Nosti quæ Mercuralis, Mercatus, Gesnerus & alii plures in scriptis reliquerint. Veneni ac-cusare metalla nõ erubuit Erastus; at in hydro-picorũ sanatione, quãtis encomiis afficit fer-ratas? Ingratiora sunt hæc, quia notiora. Illud ex te quęro, cum nõ desint qui nihil memora-bile extinctionum taliũ metadosib. tribuunt, quid tu cẽsendum putes? Solida illa, inquiunt, lapis, ferrum, &c. nihil ex se emittere queunt. Si quid præstant, igniũ vi & impressione præ-stant. Itaq; tantummodo calidiores rarioresq; & tenuiores euadunt liquores, absq; vlla rerũ specifica facultate accepta. Non consentit his Mercatus qui diuersimode apparatum ferrũ diuersas vires cũferre scribit, & modo ventrẽ subducere, modo astringere. Si itẽ nihil è fer-ro aquis cõmunicatur, cur nõ hydropici quo-rumuis lapidum extinctu proficiunt? Cur au-ratus liquor cordi prodest? Est in Fabricianis de metallorum natura notis, si ferrum vino Zythoue restinguatur potus euadere ca-

Arhriticum.

Ad menses nimios.

Cœliaca.

De extinctionibus medicaminum.

tharticos: ſin lacte ſecus, imo contra euenire. Notum eſt ferri ſtricturam iſtam vim obtinere, hanc vero crocum quem vocant Martis. Sed non attendiſſe videtur Fabricius id quod Mercatus, qui negat laxare ferratum vinum ſi præparetur ferro aliquoties prius aqua reſtincto, vt ſpiritus purgantes exhalent. Nec par ratio eſt ferri puri, & impuri. Illæ ſtricturę quæ inter cudendum abſiliunt, peruſti ſunt recrementa, aut impuritates adhuc ex minera adhærentes. Nón par ratio eſt earum cum ferri medulla, ſeu ferri & chalybis. Qui ferrarias, ærariaſque vnquam ſunt ingreſſi, & labra aquis metallicis plena pertentarunt, nõ ita improuide de rerũ natura iudicant. Scripſi aliquando de hac re etiam ad Doldiũ noſtrum, qui ſigillatam ex me ſcire voluit, cuius fiducia metalla ita inficerent aquas. Ego tunc temporis ad ſulphur, cuius odorem is nõ percipit in aquis talibus, qui inſtrumento eius eſt captus, aut nunquam affrictu calefactum naribus admouit, confugiebam, & nonnihil argumenti exculpebam ex chalcantho quod noui coniunctum & mineris & metallis, ne quid dicam de hydrargyro, cuius vim in auro excocto quoque reſtare docet bractreariorum pergamena. Nunc expecto aliquid abſolutius, quod in taliũ miſtura certa eaq; occulta potiſs. conſiſtere quis dicat. De vino viperino, & anguillis viuis alterato idemne ſentis ꝙ de oleo Scorpionũ? Aut nihil præter virtutem, aut

Vinum alteratum animalibus ſuffocans.

aut paululum quid transit. Quantas autem vires habeat non est obscurum. Oleum carauitæ tanquã alter Scorpio est, qui in vulneris sui remedio creditur Spiritus noxios reuocare cum humore proprio. Itane se res habet, an potius alteratione occulta peraguntur victoriæ? Videtur enim reliquum corpus Scorpii sui veneni alexiterium esse, idque iugulare virtute Bezahardica, aut cotonea quæ aconito omnem vim contagio dũtaxat adimit. Quì aliâs tam celeriter tantus homo inficeretur, corpore Scorpii tantillo illæso? Aduersatur nimirum corpus in se contento succo, eumque ignauum plane reddit. Atqui Scorpius inflicto sibi vulnere videtur proprio mori malo, sicut Basiliscus. An alia hoc euenit ratione? Sed non nimis est philosophandum præsertim in Epistola. Hoc quoque volebam nos in translatione occultæ virtutis considerare ꝙ Plinius de Antonio Musa, celebri illo Augusti medico retulit. Is enim cum incidisset in curam insanabilium vlcerum, viperas edendas dabat, miraque celeritate sanabat. Ecce vero hic audax homo chymicum magisteriũ transtulit á mortuis ad viuos eosque pari iure alterare studuit. Hem callidum inuentum, sed non contemnendum. Hodie cur raro sanantur ab imprudentioribus medicis eiusmodi cacoethe? Cur raro Elephantiasis? Nõ alteramus corpora, quæ adeo à natura sanabili discesserunt, vt frustra ingerantur plebeia

lib. 30 cap. 3. vel 13, Mesuæ sententia etiã iuuenescere faciunt serpentes:

medicamenta. Si ea astutia præparares, felicior foret opera medica. Non alio ingenio in arthritide vaga, & stomacacia scelotyrbeque, quæ duo mala vnius morbi nomine hodie Scorbutum vocant, sanationem moliuntur per vermes Maios, nasturtium, cochleariam & similia. Nec ignota res est etiam chirurgis, qui potionibus vulnerariis corpus ad suscipiendam sanationem á suis medicamentis disponunt. Gallicos ego non tantum ligni sancti essentiis, sed & sulphuratis aliisque mineralibus ex aquila & lilio (quale quid opinantur esse illud quod vocant Solis cingulum fors ex Hydrargyro auroque confectum pro Turpethominerali, aut auro vitæ, quę duo ab artificibus adhibita in illo morbo multum possunt, vt & pilulæ Barbarossæ) eodem magisterio mutarem; quo Elephanticos viperinis escis. Recentiores aurum hoc ex chymia translatum eidem restituerunt, confectis in eundem finem aquis Theriacalibus vt apud Fernelium, Paræum aliosque licet cognoscere. Eiusdem vero artis est bestias in cibum nostrum venturas apparare vt medicatis succis, aliisque absumptis reddant nobis salubre alexiterium. Qui ergo viperis nutritas gallinas Elephanticis exhibent, Antonii Musæ solertiam imitantur. Vulgaria illa sunt de lacte scammoniato, sanguine hircorum saxifragas herbas depascentium, & similibus. Democritus medicus, teste Plinio lacte capræ lentisco

nutritæ

nutritæ Considiam SERVILII filiam omnem curationẽ austeram recusantẽ sanauit. Mesue, non ignarus chymicarũ institutionum ex Armenorũ arcanis depromsit pruniarboris medicationem, vt cogeretur scammoniæ succo farta pruna reddere purgantia. Perforabant autem caudicem distantia palmari duobus tribusue locis, & ingesto succo vulnus luto claudebant. De viribus aliisque vulgata ars est. Vidi elleborum nostratem cerasi radicibus additum, vt inde gignerentur cerasia cathartica. Ego vero pluribus comestis nihil sensi motus. An id moliendum in dulcibus est, non in acidis? Est autem hoc institutum ex Mesuæ historia. Narrat enim, si Elleborus niger nascatur iuxta arborum radices, fructus earum fieri solutiuos, quod ipsum Cato quoque præcepit de vino ad aluum mouendam concinnando: Vites, inquit, cum ablaqueabuntur, signato rubrica ne admisceas cum cætero vino. Tres fasciculos veratri atri circũponito circa radices & terram insuper iniicito, per vindemiam de his vitibus quod delegeris, seorsum seruato, cyathum in cæteram potionẽ indito, aluum mouebit, & postridie purgabit sine periculo. Valde itaque vetus est istud artificium. Quid putas euenire sanguini à toxico Hispano, tora & similibus aconiti specieb. vt etiam ad vulnera sua recurrat? Num & hic aliquod chymiæ nostræ simulacrum est? Sed obiter etiam hoc exponas, cum intoxicatus sanguis tam

Lac pro delicatis.

Pruna medicata.

Vinum medicatum Catonis.

Alexiteriorum vsus.

tam celeriter noceat, an non conuenientius foret in medendo similiter sanguini facto vulnere contrario ingerere alexiterios succos? Tardius enim videtur esse remedium in ventriculum per fauces traiectum. Sed ne te obruam verbis cesso, teque valetudinem ita curare iubeo, vt non sit opus tali magisterio. Vale XVII. Decemb. IIIC.

EPIST. XII.

De translata qualitate plura.

Ad

D. Paulum Simlerum Phil. & medicum Traiecti Sueuorum.

VIDEOR iam concoxisse iniuriam illius, qui missa ad nundinas pagella non simplex mihi denunciauit duellum, sed cum detrimento honoris famæque coniunctum. Mallem quidem eum abstinuisse conuitiis, calumniis, iniuria, quibus non tam me contaminare conatur, quam seipsum prostituit, odioque exponit omnium bonornm; Sed quando ita placuit in publico apparere, cogitandum est, maledicere & criminari istum ideo, quia bene loqui vel ob naturam malignam nequit, vel ob consortium improbum non potuit discere. Si prodierit liber ille totus, conteptis vituperiis & probris (neque enim patiar meam his patientiam vinci) rerũ pondera persequar, & gratiam habebo docenti præclariora, fallenti spem promissorum vale-

valedicam. Tu ex Italia Lucenſem non eſſe, cum aliis quibuſdam amicis ſuſpicaris, quod videatur reſipere manipulum impoſtorium, cum quo mihi hactenus fuit præliandum. Paracelſica certe virulentia malignitaſque in fronte extat, & ruditas illa ſtultitiaque vexillum in veſtibulo ſtatim erexit. Neque enim latinitas tituli eſt caſtigata: neque vocabula reſpondent conatui. Si itaque ςοχασμὸς hic nos non fallit, vides mihi iterum cum improbitate & inſcitia turpi colluctandum eſſe, ſed fortaſſis eo feliciore futura pugna, quod iſtiuſmodi hominum tela iam ſint exarmata, ficulnaq; & ſtraminea facta, cuiuſmodi contẽnenda ſunt potius, vt muſcarum aculei præfracti, quam repellenda. Sed miſſis his ad aliquod chymicum artificium vertamus verba. Grata fuiſſe quæ de Qualitatum occultarum magiſterio tibi ſcripſeram, non obſcure animaduerto Itane tibi mea rudimenta placere potuere? Ego vero ad abſolutius quid data quaſi anſa tuum prouocare volebam ingeniũ. Abſit enim à me illa turpis arrogantiæ nota, quaſi obtruſurus oſtentaturuſq; in publico amicis ſapientiam calamum ſumpſerim. Nec amicos docere volo, nec inimicos prouocare. Vtriſque tamen occaſionem ad arcana penitius explicanda voluiſſe obiectam, non eſt vt diſſimulem. Quare tentandus mihi iterum es & ſedulo vellicandus vt aliquid tandem in tua eruditione reconditum extundam. Quid

de au-

Aurum potabile Vlstadii.

de auro potabili Vlstadiano sentias, perquam velim cognoscere. Magnis quidem ille id iudiciis Arnoldi, Marsiliique commendat, sed ea vnius sunt seculi. Scientiæ constantes sibi vendicant æternitatem. Ita vero parare iubet:
" Tota buglossæ substantia, luna crescente, die-
" que claro lecta elaboretur distillando proli-
" ciaturq; aqua in quartum cohobium (quo pa-
" cto nobis loquendum est, si volumus de mo-
" re artis, aquæ prolectæ frequentem ad feces tusas repositionem, macerationeque facta repetitam destillationem indicare) pari lege é borragine, melissa, & chelidonio maiore concinnetur aqua. Fiat ex quaterniore vnitas, quod aliquando secundum disciplinam Geometricam é quadrato circulo nominant, sicut vicissim huiusmodi separatio est quadratura circuli, qualis in perfecto magisterio lapidis est vnius rei in quatuor veluti Elementa resolutio. Iunctæ ergo istæ quatuor aquæ essentiales confusæque vt eo melius vniantur, & subtiliores euadant, in pelicano probe digerantur, & circulo in se reuersæ nobilitate debita exaltentur. Ita facta est materia subiectumq; ad vim ex auro suscipiendam. Nam auri libralis massa in laminam dilatata candefactaq; ignibus, toties in eo est restinguenda, vt quarta pars videatur absumpta esse, & tunc reponitur, permissa per filtrum depuratione. In vsu vero iungitur aqua vitæ vnionibus nobilitatæ ita, vt spiritus ex vino rubro generoso

Cohobare quid?

Quadratū circulare & circulum quadrare.

prolecti

prolecti ſemiſſis, iniecta ſemuncia pulueris margaritarum, factaque digeſtione in vitro per Balneum deſtillando præparetur, eiuſque drachma prioris liquoris quadruplo cõmiſceatur. Hæc eſt illa Vlſtadii de auro poculento præceptio nobilis, quæ mihi videtur iudicio accuratiore egere. Noſti quantopere extollant aurum ſuum factitium Alchymiæ cultores. At hic autor infamiæ damnat, repudiatque in auri poculenti magiſteria propter venenatas ſubſtantias, quæ ingrediuntur eius compoſitionem, Sed vnus tamen autor opponitur multis. Et qui poteſt is cum artis quam profitetur vituperio in publicum prodire? Num ergo Sophiſticum aurum hoc eſt, ex miſtura quadam mineralium ad ſpeciem factum repudiat, ſeruata dignitate famaque tranſmutati vere? At de naturali eum ſentire conſtat. Video nobis difficultatem iudicii inde maxime imminere quod noſtris temporibus non ſint artifices iſtius arcani in propatulo, nec aurum tranſmutatum præ manibus. Fors non deerunt qui negabunt Vlſtadium ad notitiam iſtius myſterii perueniſſe putantem nullum aliud artis aurum eſſe, præterquam quod miſtura mineralium pernicioſorum ſeu vere ſeu opinione genuit. Sed ne tanta interim medicina careamus, aurum naturæ ab artificibus repurgatum aſciſcamus. Eſt & alia de apparatu dubitatio. Ego magiſterium

Aurum artis ab Vlſtadio damnatur.

rium

rium transfusæ qualitatis in liquorem descriptum esse puto. Sed cum essentiis vtatur autor, fortassis Elixyr est dicendum præsertim cum doceat quartam partem totius massæ in aquam secedere, quasi innueret ita extrahi subtilissimam partem & quintam naturam. Legi quidem verba & recitaui, sed non video quomodo aurum, cuius compages longe firmior est quam vt extinctione in istis aquis, quicquam amittat corpulenti, in substantia detrimentum possit capere, etiamsi millies repetatur idem restinguendi labor. Quod si quid absilit more stricturarum, id aquæ non iungitur, separaturque colo. Nolo tamen obstrepere expertis. Interim hactenus in magisterio qualitatis substantialis exemplum relinquam, tametsi non ignorem ob coniunctas operationes & subiectum liquorem etiam aliis capitibus artis accedere. Ego vero ex auro virtutem respicio? cum & promittatur aurum potabile, & nec dum videam quomodo substantia eius solui possit. Illud dignius quæsitum est cum aurum nihil aliud sit iudicio artificum, quam Mercurius coagulatus sulphuris analogi virtute secundum vltimum naturæ nobilissimumq; scopum: id ipsum autem halitus mercurialis etiam dum extenditur in laminas, pergamenæ communicet, an non putandum sit partem aliquam nondum satis fixam ista extinctione prolici, & in aquam deponi? Ita etiam caussa pateret, cur iactu-

Quid de auro extincto aquis secedat.

iacturam in corpore incurreret Sentio in hac quæstione nobis prodesse posse bractearioru experientiam & aurifabrorum. Nil perdit aurum ignib. etiam diuturnis. Num quoq; percussum? Num extinctione violentiore? Examē vero auri in aquis acutis & sulphure restincti id non patitur. Si Halitus mercurialis est qui suscipitur ab aqua, num ideo formidandum magisterium? Sed fors nihil hic est quod metuere possimus. Præstātia.n.virtutis auri Mercurius vel æquat aurum vel etiam in vsu vincit ob maiorem subtilitatem. Non dico vulgariū quoque medicorum experimenta aquas auratas fecisse tutiores. Margaritæ in vini spiritu infusæ ad modum simpliciter creduntur eum chymicè exaltare. Videndum itaque an non earum solubilis calx, quam alcali nominant, loco integrarum sit accipienda.

Sed ab auro ad auream tincturam transeamus, hoc est, à corde ad antitypum eius oculum. His qui hebetiore sunt visu è Thutia, seu lapide calaminari eodem magisterio medicamentum parant. Eius vnciam candefactam octies vino maluatico immergunt restinguuntq; ita vt vltimo opere relinquatur, donec refrigescat. Exemtum lapidem in exactum ducunt læuorem, adiectaq; macis vncia & caphuræ drachma, cum priore liquore vniunt, seruantque. Potari hoc Elixyr potest, & foris adhiberi. Nihil enim est periculi. Sed ego vsum externum cæteris ritè

Ad oculos visumque hebetem.

comparatis in obſcuritate viſus emendabili malim. Deponi vero aliquã vim ex lapide etiam per ſe volatili ratione floris tenuioris nemo forſan iuerit inficias, neq; refert, licet & flos ipſe cõmunicetur. Partes craſſiores nõ alio redduntur conſilio, quam vt digeſtione diuturniore quaſi radicetur virtus. Non enim eæ in vſum veniunt, ſed duntaxat liquor Magiſterii, quanquam etiam fex ipſa oculis clauſis per lintea inſterni abſq; incommodo poſſit. Commendatur autem Thutia in oculorum affectibus tam à veterib. quam recẽtibus maximeq; Cratonis experimentũ excellere iudicatur. Ex antimonio ſimiles parantur medicinæ, & quidem ad oculos conducit crudi, in aqua rutæ & Euphraſiæ, extinctio. Ad vſum purgandi alii vitrum infundunt, aut cogunt in certis liquorib. Botonus dicitur calcinati decoctum malle, ꝙ etiam tutiorẽ conſilio in tabulas cum Saccharo coniicit.. Talis autem mihi tradita eſt eius nomine deſcriptio. Antimonii ter quaterve calcinati libra ſex libris aquæ communis ad abſumtionem duarum partium incoquitur. Liquor abſtrahitur per filtrum, eiuſque duæ libræ Sacchari roſati recentis per cribrum traiecti decunci miſcentur, coctioneq; ad Electarii formã rediguntur. Huius drachma ad purgandũ datur cum aquæ petaſitæ quadrante. Modum calcinandi hæc deſcriptio non tradidit. Videtur tamen perfici cum Halinitro debere vsque

Antimonii extinctiones.

Electuariũ Stibiatum Botonii.

que ad constantiam. Hoc si est, nonnihil debemus etiam huic. Sed Delio natatore indiget altera eiusdem præparatio. Florum cordialium & melissæ singulos pugillos, adiectis radicum pæoniæ sesquidrachma seminumque coriandi quatuor scrupulis decoquit in aquis, rosacea, melissophylli & menthæ. In hoc decocto Stibii selecti fusique instar plumbi eliquati extinguit semissem. Extinctum terit in marmore fusumq; denuo in eodem liquore restinguit, non dubitās idem etiam tertio & sæpius repetere. Substantiā ita præparati Stibii à scrupulo ad semidrachmam præbet. Vides huius magisterii vsum diuersum. Non.n.duntaxat in liquorē vis deponitur, vt inde exaltetur alteratione facta ad vsum ipse, sed & vt assumta qualitate noxia corpus relinquat ad vsum habile, quomodo corrigimus lupinos, rapas, Elleborum aliaq; & qua arte Mesueus noster aceto cydoniis alterato folia mezerei, & Euphorbium emendat. Sed quodnam Stibiū ita præparandū iudicas? Noui vitrū purgans aceto restinctum, aut maceratum euadere mitius. Num idē propositum fuit Botono? Crudum purgare negāt, nescio qua experientia, idque etiam suspectū est virulentiæ. Cum ergo Antimoniū purgans intendat illa operatio, vix adducor vt credam, crudum sumendū esse. Nec calcis prior elaboratio per hāc posteriorē infamatur à tanto artifice. Cur.n.ibi decoctū probaret, hic liquorē

Sal Stibii purgans. Notabis hoc Sale neglecto ex eadem calce ab aliis parari diaphoreticum.

extinctionis repelleret? Meam sententiam si quæras, dixerim me in proposito decocto vitrum purgans, aut calcem seu maceraturũ seu decocturum aut etiam restincturum nõ præbentem substantiam vitri, sed decoctũ ipsum ita exaltatum, idq; siue potus forma siue Electarii, humidi siccive, prout in vsu prudentia medici animaduerterit cõmodum esse. Non desunt qui Salẽ purgantem eo ingenio parẽt. Nam ter cum pari halinitro calcinatum in reuerberio Stibium in aceto macerãt saleq; extracto, & aceto per balneum segregato, vtuntur ad purgandum. Magisteriũ qualitatis cõmunicatę in hoc consistit, vt halinitrum per se quidem purgandi vim adeptum per ignem & antimonium ea ipsa exaltetur citra communicationem substantiæ, estq; eo elegantius ingeniosiusq;, quo habiliores ad vsum sunt sales. Sed aliquid in recessu habet arcani. Cum enim quæritur vnde tantum purget vitrũ stibii, quantum non crudi quantitas longe maior, non tantum Mercurialis natura per elaborationem in paruum contracta & ad actum promtiorem perducta, igniumq; efficacia respondenda est, sed & additamenti, siue id sit Sal petræ, siue borax, siue Sal gemmæ, quos vsitatè adiiciunt, natura, idq; obseruatum ab illis est, qui deprehenderunt augeri põdus Stibii etiam toties ignib. expilati. Sed de hac re suo in loco plura. Volui tibi his exemplis vberiorem creare voluptatem, non quod à me doceri

Flores Stibii albi non denuo præparati, furiose purgant tum ob mercurialem arsenicalemque vel etiam Chalcanthinam subtilitatẽ tùm ob spiritus Salis admistos. Vulgo notum est Salem petræ & Boracem cathartica esse. Neque tamen dici potest ab

doceri te posse confidam, cum rerum notitia & vsu sis pollentissimus, sed ꝙ ad philosophandum hac occasione adductum eximium oblectamentum consecuturum sperem. Est enim in hoc ipso non parum iucunditatis, cum natura duce ad contemplandum rerum varietatem feramur, potissimumq; gaudeamus si non desit & testis & instigator, cum quo sermonibus permutatis animi cogitata conferamus. Si assecutus sum quæ quæsiui, gaudeo & ipse; sin minus per nostram amicitiam rogo, vt in me experiaris, ꝙ frustra in te à me susceptũ videris. Noli vero putare ista à me prolata vim habere Mãliani Prætoriive edicti. Audacter bonis viris licet & dissentire, & rem in aduersam partem inflectere, ἀλλάγε φιλοφρόνως, καὶ οὐδὲν παρὰ τὸ ἀληθείς. Vale & me amare perge. Septimo Ianuarii, anni Saluatoris 1598. cuius euentum tibi felicem precor.

his Stibio eam vim tantum cõferri, sed mutuas rradunt operas.

EPISTOLA XIII. DE MAGICIS Magnetismis, & deriuatione virtutum cœlestium in sigilla per verba & characteres, &c.

AD

Nobilem & præclarum virum Ioannem Schenckium de Monte Comitis.

DVM ad capita refers rerum passim dispersa miracula, à multisque obseruata & singularibus descripta libris in vnum cogis

volumen, incredibilem, vir pręclare, ciuitati literariæ præstas operam, publicoque commodo gloriam tibi paras immortalem. Legi quidem aliâs reliqua ista tua, nec me pudet profiteri non mediocrem & voluptatem inuenisse, & reportasse vtilitatem; sed cum hoc tempore amicorum suasu iterum aggrederer Chymica & commentatiunculas quasdam in librum secundũ meditarer, inter manus versante capite de occultis transferendis quam commodissimè occurrit liber tuus de venenis, in quo miraculorum numerus tã varius, tamq; rarus quem nõ possit afficere admiratione? Plæraq; aliâs legentes audiẽtesve, tanquam hominum nouitate historica sese cõmendantium narrationes, prætermittunt rerum ignari; tuus vero liber argumentis adductis animũ occupatum tenet, subindeq; ad noua animaduertenda prouocans remoratur. Sed nõ expectes iam à me Encomia. Cõmendat seipsum labor ipse. Nunc aliquid volebam ad te de mirificis istis, quæ pollicentur videnturq; probare nonnunquam hi, qui ex Cabala seu Magia, Astrologia & Chymicis arcanis vna ope coniunctis planè remota à vulgari captu promunt, quorum vnum atq; alterum exemplum in tuo quoque libro non sine admiratione legi. Non negandum aliqua proprius attingere rationis humanæ potentiam, quanquã ab aliis percipi nequeãt aut etiam credi. Nõ enim fortassis meo ingenio æstiman-

ſtimandum eſt tuũ, neq; omnia naturę, humano metiẽda intellectu. Αἰσθοδεήκτους à rabie liberatos, quod eſt in tuo commentario, recidiuam pati cõtactu corni ligni & virgæ ſanguineæ, alios q; ſub ſorbo dormientes experiri idẽ, antipathiæ ſpecialis nomine facilè expediueris. Sed declarari poteſt non exemplis tantum verum etiam rationibus. Magnarum enim virtutum potentiæ tantum immutant ſubiecta, vt etiamſi aliquo oppoſito intercipiantur actus, & ferociendi occaſio præcidatur, tamẽ maneat aliqua procliuitas, & δύναμις quæ tacitè vires ſumere, & ab aliquo diſpoſito prouocari denuo poſſit. Non malè in hanc ſententiam Plinius. "Aggrauantur vulnera introitu eorum, qui vnquam fuerint ſerpentium canisve dente læſi. Iidem gallinarum incubitus, pecorumque fœtus abortu vitiant. Tantũ remanet virus excepto ſemel malo, vt venefici fiant venena paſſi. Nimirum ita irritantur Epilepticorum paroxyſmi grauibus animi commotionibus, abſq; quibus diutius, vel ſemper in potentia retenti fuiſſent actus. Ita exaſperatur ſerpentium virulenta ſanies: Ita anicularum menſtruiſque laborantium ſolicitantur ſpiritus noxii. Remedia ſæpe non funditus extirpant malum, ſed labefactant prohibentque in actum erumpi, niſi aſſit quod clauſtra laxet, effundatque impetum, quod ipſum experiaris ſimiliter in his qui aliquando maniaci, phrenetici, aut melan-

Morſi à cane rabido.

Lib. 28. c. 3.

Ita quidem à peſte liberatus, cum poſt aliquot annos Bezaar ſumeret, puſtulã Carbuncularem è regione cordis ſibi erũpentem vidit, reliquias ſcil. mali priori remedio indomitas.

cholici extiterunt. Nam incidente προφά-σει siue ab animi affectu, siue morbo ad antiquum ferè redeunt, ipséque sæpe notaui, à temporum quoq; constitutionibus epidemialibus idem euenire. Nec nihil facit ad illustrationem rei, quod Plinius eodem loco refert à Scorpione percussos nunquam postea à crabronibus, vespis, apibus feriri. Certè ea res quasi intoxicatio quędam est, quæ si cõsistat intra terminum vitæ, nec excedat rationem viuentis, pariter affectos reddit, ita vt alii, quos subitus ferit impetus, ex iisdem cõtagio accepto vitæ simul incommoda sentiant. Euadunt autem illi tales, vel semel ab vna caussa praui quidem, sed statim repressa antequam vitam iugulet, vel paulatim per assuetudinã venenorum. Hæc, inquam, & similia, quanquam agentiũ crases sint per se inexplicabiles, sicut & patientium dispositiones nullo alio nec sensu nec voce tradere possumus; tamen magis videntur esse rationi vicina, quam illi magnetismi, & virtutum attractiones translationesq; magicæ per verba & characteres. Scripsi de huiusmodi, non subesse arti Chymicæ, quanquam huius scientia sese ostentantes Paracelsici, etiam illas iactitent. Non enim ab arte rationem habent, sed cum pariter vsurpentur ab infami Magorum consortio, suspecta sunt peregrini commercii, adeo vt cum effectus est non ab ista sit caussa sed aliunde, quamuis & ludibria interdum

interdum, & figmenta ad excitandas ſpes ſerias, animumque intentum non raro ſint cóiuncta. In catulum vel anatem colicorum arthriticorumue locis affectis applicatum tranſire morbum per reſolutam materiam, euocatoſque ſpiritus contaminatos infeſtoſq; non eſt extra rationem. Sed non in ſaga, quæ malum carminibus ſortibuſque inflictum, transfert in alium per eadem. Qui fingebat verbis obmurmuratis ſcorpium interimi, adhibito interim ſputo, naturali vtebatur inſtrumento, obiter adiectis vocibus, vt oſtendit Galenus, quomodo etiam euenit in vnguento armario, & illo quod Sympathicum quidam vocat, podagræ cauſa ex deſtillato patientis ſanguine aliiſque concinnatum. Nec aliter accipiēdum, quicquid in cura Paracelſi Magnetina poteſt perſicaria, loco affecto poſt irrigationem in aqua frigida inducta, & alicubi ſepulta putrefactaque. Sæpe quidem hoc fruſtra tentatū eſt nullo euentu, vt & vng: armario non proficitur in quouis vulnere: ſed vbi effectus eſt, non eſt herbæ, ſed naturæ eius qui male habet, quæ tamen mentis ſpe excitata (fidem aut imaginationem appellant aliâs) iſta religione, promptius abſoluit curam. Temere confingitur conſtellatio prædeſtinatioque herbæ ſingularis: falſus eſt ille magnes humanus, qui ex herba non præſente, ſed remoto ignotoque in loco putreſcente, non integra, ſed ſoluta & enecta corruptaque, vim attrahe-

Plin. lib. 30. cap. 7

Verba Plinii: Quod præterea traditur in torminibus mirum eſt, anate appoſita ventri trāſire morbum, anatēque emori. Et ſunt occulti interaneorū morbi, de quib. mirū proditur, ſi catuli, priusq̄ videāt, applicentur triduo, ſtomacho maxime ac pectori, & in ore ęgri ſuc cum lactis accipiant, tranſire vim morbi, poſtremo exanimari, diſſectiſq; palā fieri ægri cauſſas. Vide Bodinū

dæm: cap. 5. de magica medicatione per ita applicatam columbam.

attrahere dicitur, seu essentiam spiritalem, vt ad vulnus seu locum affectum per applicationem introducta cognatione, directa eum persanet. Ita cum vulgus credit equorum aliorumque animalium vulnera sine dolore sanari, si clauus, culter, aliudue instrumentum lardo, terræ, paniue fuerit infixum, euenit quidem sanatio, si non est periculosum, aut compositum, sed deceptio fit per ceremoniam, preterea nihil conferente illa infixione. Longe sunt abstrusiora quæ de Marsis Psyllis, Ophiogenum gente, Pauli prosapia & similibus recitantur, quanquam non nulli putent, ob talem quandam causam serpentes non lędere audacter se tractantes animoq; præsente adorientes, quasi crocodilus Tentyritas, & aquatica Canicula se persequentes confidenter, fugiūt. In simili affectu cum est Vrsus, nequit hominem lædere; nec is qui leoni nondum furenti præsenti animo obsistebat, eum experiebatur sæuum, sed potius pauidum & blandum: quomodo & obseruationes tuæ docent victam rabiem caninam esse obstinata Philosophi in contrarium persuasione, valetque fortassis hic etiam spirituum seu geniorum, quos dicunt gubernare homines, opera, vt in Antonio, Augustoque, & aliis apparuit. Danielis 6. Daniel inter leones fatetur Angelum Dei istis os occlusisse ne quid ei potuerint afferre detrimenti. Fatendum certe est aliquid in his esse quod nondum explorauerit huma-

humana industria penitus, siue naturale id sit, siue extra naturam. Odiosiores hi sunt, qui eiusmodi hyperphysica ad præcepta artemq; reuocare sunt conati, & causis redditis demonstrare vim verborum, characterumque certo tempore certis rebus inscriptorum, insculptorumque, aut etiam alio modo vsurpatorum, voluerunt. Nosti quomodo concilient cum astris eorumque influxu metalla, gemmas, chartas & alia, putentque inscriptis signis verbisque colligari mutuo, ita vt quod robur certis temporibus exaltationum aliarumque stellis asscriptarum dignitatum indicantur habere, transfundant in illa subiecta, quæ postea idem possint, quod Stellæ ipsæ in applicatione debita, vel aliquid amplius propter conspirationem naturæ subiecti, virtutis astrorum, efficaciæ characterum verborumque & directionis temporum, vnde creduntur longe validius operari, quam solitario cœli influxu. Venit ad manus meas speculum huiusmodi & globus magicus. Illius fundamentum erat orbis chartaceus inscripto quadrato multiplici ad eam penè formam quam in Thematibus cœli obseruant, adiectis numeris, literis, planetarumque notis duplicibus. Tali fundo adaptatus erat orbis cereus candidus, certo tempore item apparatus tribus constans circulis cum dispositis passim tum iisdem characteribus, numerisq;, tũ quibusdã aliis cũ crucis hieroglyphia. Cerę im

Speculum cum globo, Magico.

poncha-

ponebatur ſpeculum vitreum, licet metallicum poſcant magis religioſi. Huius fiducia credebatur obtineri poſſe, quicquid eſt ſcientiæ & felicitatis in rerum vniuerſitate. Globus vero erat cereus per zonas decuſſatim diuiſus & inſcriptus planetarum ſignis, literis & numeris temporum. Quid profuerit vtrumque inſtrumentum quæris. Ne hilum quidem. Quamuis enim eius poſſeſſor neſcio quid arcanæ ſcientiæ ſibi vendicaret; tantum tamen inde lucratus eſt quantum miſeræ ſagæ ex cōmercio Satanico. Hoc habuit quod mentiēdo & impoſturis obtinuit. Qui Archidoxin magicam libris Paracelſi inſertam fabricauit, mira aſſcribit ſpeculi cōſtellationi, Electro, & aliis metallis certo ſyderum poſitu coaptatis inſcriptiſque. Non eſt vlla ſcientia vllibi ſeu in manifeſtis ſeu abſtruſis, nullus dæmon aut vis, quam non allici & acquiri poſſe præſidio iſtius putet, quem etiam videas Hiſpani cuiuſdam campanulam ſpiritus allicientem abigentemque pro libitu mutatis characteribus, & alteram, qua Virgilius dicitur vſus, approbantem & ex intimis naturæ penetralibus, & neſcio qua Hyperphyſica demonſtraſtrare ſatagentem. Idem attentauit ante ipſum Corn: Agricola & multi ex Platonicorum ſchola. Damnauit omnes Magiæ Diabolicæ Bodinvs, nec voluerunt Medicorum cathedræ Catoniana illa apud Plinium, aliaq; ſuperſtitionum deliramenta, quæ & ſacris literis

teris aduersantur, inter præcepta recipere; cuiusq; sapientissimi ea respuit fides. At certam historiam ex Matthiolo narras, qui scribit, Eremitam quendam à feris ictos mira arte sanasse. Videtur verbis conceptis, quæ ibi ponuntur vim quandam rasuræ vestigii intulisse, vt colatura eius ab internuncio pota per hunc sanaret absentem ægrotum longe certius, quam qui ex Pauli familia artem profitentur similem. Mirabilius certe hoc quam veneficatum per homunculos directiones. Miraculosius etiam Auicennæ & Paracelsi phantasia. Bodinus recitat ex horto Antonii de Turqua media, Magum quendam hominem rusticum ter naso correptum punctumque vsque ad hæmorrhagiam, liberasse ab hydrophobia. Matthiolus fidei & Dei misericordiæ plurimum tribuebat in curatione rabientium in templo Bellini, aut Donini, quos Diuos putant. Nec absque causa pronunciabat Saluator, etiam grani sinapis instar fidem posse montes transferre. Si hæc in medicina Eremitæ non tulit potissimas, nullam video aliam nec Chymiam, nec Cabalam, nec Astrologiam, præter vim magicam, quam tamen non exequi possunt, aut procurare quilibet, sed astrorum filii, hoc est, certo modo constellati. Itaque non mirum est à Tiridate Mago Neronem, cum regnum ei daret, eam artem non potuisse accipere, ipsumque omnia eiusmodi vana falsaque comperisse,

Eremita ictos à feris sanans magice.

Plin. lib. 30. cap. 2.

quam-

quamuis nihil deesset ad eorum requisitionem. At quæ de scorpionum ictu refers, tam grauium autorum fide comprobantur, vt quo vultu eis contradici possit, nõ videã. Quantus enim Mizaldus, quantus Serapio, Heurnius Alexandrinus, Iouianus Pontanus: Nisi fallor etiam titulus eius obseruationis Physicum remedium appellat historia & experimento cognitum. Scorpii signum ascendente cœlesti Scorpio, Luna ibi cardinaliter constituta insculptum fuit lapidi. Is character certo tempore impressus in Thuream massam seu solam seu mastiche mistam tantum ei cõcessit virium, vt ex aqua pota percussos à scorpione sanauerit. Dicere quis poterat eam vim Thuris esse. Sed additur non huic tantum sed & alias inditum signum idem eadem posse. Quis neget exemplum pertinere ad chymica de translatione occultæ virtutis magisteria? Ille magus Archidoxicus curat sibi fieri signum Scorpii ex ferro, Marte Domino anni existente, Sole intrante scorpium, & Marte in ariete. Vult remedio esse morbis venenatis, & quidem hora Martis appensum. Si collocetur in domo, negat in ea manere scorpium, Aduersari lepræ dicitur, & militibus addere animum ad victoriam certam. Nõ procul abest hoc machinamentum ab illo quod tu consignasti; Et fortassis etiam infusum eius tantundem prodesset, quomodo refert de signo sagittarii, quod eius ope non tantum aduersario-

Scorpii ictus sanatio

uersariorum ora obturauit, vt steterint sicut onagri, verum etiam per noctem in vino macerari infuso, postea sanari posse calculum persuasum habeat. Si fiunt ea quæ promittuntur, nemo negauerit cęcam esse causam. Illud callidius, quod iudicat, vim amittere lusu venereo, quomodo & aliud venereum indies renouare iubet, & pridianum comburere: aliud ad lepram factum ab hoc morbo adeo labefactari dicit, vt post annum sit inutile. Nec minus lepidum est signi ad vertiginem inuentum, & vsus cum tali medicina, quę vel sola queat morbum sanare. Constat enim Origano, vnicornu, moscho & vitrioli spiritu. Eodem ingenio etiam podagræ amuletum creat adhibito medicamento satis valido. Donabis aliquid fortassis suspicioni, nec succensebis diuinanti. Quid si istud antiscorpium ex horum esset genere? Ipse certe medicus videtur actione sua in homine constantiam, fortemque phantasiæ aduersus contagium pugnam excitare, adhibito sigillo præterea nihil aliud valente, quomodo scripsisti sine vlla signatura illū á cane demorsum euitasse inuasionem paroxysmi, & nos scimus in febribus similia. Adiuuit actionem Thus cum mastiche. Dioscorides scripsit id in corpore perniciosum esse, procreata insania, vel etiam morte, si excedat dosis. His confert, quæ Plinius recitat de scorpio & aconito. Scorpionum ictibus, inquit, aduersa- Lib. 27. cap. 2.
ri ex-

lib. 27. cap. 2. ri experiendo aconitum datum in vino calido
Ea est natura, vt hominē occidat, nisi inuenerit, quod in homine perimat, &c. Sic ad aspidum venenum præberi docet eiusdem morsi vrinam, cum tamen talium excrementa sint exitialia. Nec ignotum est quod de toxico & hydrargyro in Annales est relatum. Nec Dioscorides aliter. Prodest Thus, inquit, sanguinis ex screationi potum. Sed in secunda valetudine haustum insaniam mouet & largius cum vino potum interficit. Penè persuadet ille, vt putem, non alia ratione Thus signatum profuisse malo scorpionis, & adiutum auxilium roborata mente, quanquam Thus ob vim alexipharmacam Theriacæ & Mithridatio sit mistum, & sic etiam hoc modo prodesse possit. Da veniam sensum suum candide aperienti. Admodum displicent illa magica, quæ aliis de causis, quam quas modo asserui, procurantur. Quæ diuina fiunt potentia, alterius sunt contemplationis. De creaturarum virtute sermo est. Exitus certe in multis comprobauit principium magicarum actionum, earum nimirum, quibus dicuntur spiritus aduocari & pelli per specula, campanas, characteres, & his affinium, in medendo per verba, signa, gestus superstitiosos, quos docent exempla, à diabolicis fuisse commerciis. Nec ipsa inter se autorum documenta consentiunt. Alius magnetinam curam appellat, alius spiritalem, magicam, sagacem, &c. quam

lib. 29. cap. 4.

Magorum variatio.

&c q̃ materiam repudiat vnus, eam aſſumit alius in opere eodem idem ſpectans, cum tamen naturalia non perinde ad omnia ſint diſpoſita. Nonnunquam dicunt aſtrorum vires maleficas prohiberi amuletis talibus, & ſic fieri ſanationem ſpiritu intus roborato, interdum benignas deduci & dirigi. Aliquando phantaſia & fides producitur; aliquando ſympathia, & ridicula incertaq;, vt par eſt in ſuperſtitione Magorum fieri, plurima. Quare non immerito videor repudiaſſe hanc chymiam, quo conſilio etiam hæc ad te ſcripſi. Si quid erraui, eius me pro tua facilitate clementer admonebis Fieri aut iſtud poſſe in tam abſtruſis, niſi ſacra anchora ſcripturæ Propheticæ ducamur, non eo inficias. Præclarè enim Ariſtoteles oculos noſtros in veritatis contemplatione comparat veſpertilionum in meridiana luce cæcitati. Vale.

EPISTOLA XIIII.

Pro magiſterio exaltationis figuræ;

AD

Coſmam Pulcherium virum ornatum.

RIDES Chymiam de diſpoſitione figuræ meam, quod longè infra dignitatem huius ſcientiæ eſſe videatur in extremo partium ſitu elaborare, polire, fundere & quæ alia ad rem figurandam pertinent. Chymica profeſſio non eſt in cortice. Etiam ſine mangonio tali opera eius ſunt præclara. Miraris

postea, qua ſeu fiducia ſeu audacia chymico aſſcripſerim ſenſilium curam, cum conſtet omnia ipſum ſpecifica, formalia eſſentialiaque ſpectare, & adeo negligere ſenſuum indicia, vt etiam ſe falli iſtis putet, & praue iudicari, quicquid eorum æſtimatione de re vlla vel Platone teſte ſtatuitur. Quorſum vero attexuiſti furnariam inquis? Num etiã famulitiis iſtis ſordidis inter exaltationum miracula ſe cõtaminat magiſter? Parumne erat ἐγχειρήματα prima parte docuiſſe? Quid præclari habet catillorum fabrica? Quid rotularum ad expoliendos lapides gyratio? Negas iſta chymiæ eſſe, ſed aliunde in ſubſidiũ artis quaſi precario, aut accommodato ſumi, poſt operam vero rurſum dimitti, quomodo mercede conducitur aurigarũ labor ad conuehendã artis materiã. Etiam logicos nõ ferre figurarum in qualitatib. manifeſtis pręſentiã ais, cum totis generib. diſtent τὸ σχῆμα, καὶ ποιότης. Delendũ itaq; & expungendum totum iſtud caput iudicas. Macte vero iſta tua virtute, mi Pulcheri. Monere amicum apertè maluiſti, quam mordere clanculum. Sed rationem conſilii pari auſculta facilitate. Volui locum eſſe in arte etiam polituræ figuræque dignitati, quæ licet inferior ſit aliis, tamen ſibi quoque non nihil vendicat. Maluntenim omnes præclarè elaborata & auguſta quadam ſpecie donata quam neglecta, & interdum finis vſuſque cogit certo vultu magiſterium adornare. Non quidem

quidem amplector superstitiosos illos magorum characteres, & sculpturas: sed tamen cum formis certis operã dederint aliquando chymici non planè abhorrere ab hoc artificio scientiam suam docuerunt. Aliæ accersendæ erant officinæ, inquis, aut ex cõmunitate petenda opera seruilis. Sed tamen officium erat chymici, omnibus numeris suum opus absoluere quanquam per manum mancipii. Non ille imperfectior est medico qui nonnihil præceptorum de conformatione extrema quoq; & situ, membrorũ habet, nec raro etiã de Cosmeticis præcipit. In faciem pilularũ, tabularum, trochiscorum similiumq; redigere medicinarum massas, fors etiam ex plebe aliquis possit: sed nõ ob hoc id abest à functione pharmacopœi. Non omnis figuratio est huius magisterii, sed chymica: Sicut nõ omne quod figulina habet, sibi sumit docimasta; attamen catillos formare si ignorat, artis absolutionem nondum habet. Extendere in latum metalla ferrario quoque licet, & fusori; at idem suo modo profitetur & bractearius. Quis autem ille est, qui tam parum tribuit sensibus? Finge hac facultate destitutum. Non hominem sed truncum pones. Nos vero sensus ab arte internoq; intellectus principio instructos gubernatosq; & experientia firmatos requirimus. Logicos illos in suo campo præliari sinimus. Certum est physicos illam dispositionem inter externa habere, & qua-

litates materiales vel ſecundas appellare aſperitatem, glabritiem & affinia. Sed nolo tecum pugnare verbis. Ne ingratus ſim pro admonitione, ſignifico tibi me nuper ex chymico quodam intellexiſſe, Stellam Stibiatam aliquando operæ huius artis eſſe fabricãdam. Putabam me ſculptorum officinam adire debere, hicq; eam procurare. Negabat ille, & artis Chymicæ præſidio eam exigebat. Didici itaq; fundendum Stibium eſſe cũ bracteis ferri & nitro, regulumq; inde exortum iterũ adiecto Halinitro tertia in conum fuſione in ſtellam conformari. Idem cum aliquando cęmento experienda cinabaris eſſet, & ad eam rẽ pyxide egeremus, iubebat aptam expedire. Confugere actutũ ad figulinam volentem reprehendebat, ꝙ primum eſſet in arte, mente circumferre formas non tantum operum, ſed & adminiculorum propriorũ, eaſq; poſſe agendo exprimere. Sicut ergo diſcipulũ exercet catinis teſtiſq; concinnandis faber monetarius; ita mihi experiundum eſſe in vaſe cæmentario effingendo monebat, quamquam poſtea vicaria figuli opera vti liceret. Mandabat itaque è luto ſeu argilla tenaci fieri vaſculum teres eius altitudinis vt tres ordines argenti, duoſque cinabaris caperet, hoc eſt, duarum vnciarum: in aliis eſſe maiorem: factum reſiccare parumper: poſtea inſpergere puluerem terræ fulloniæ, iterumque ſiccare, & tandem vitro inducere, adiecto operculo,

Stella antimonii.

Pyxis cæmentatoria.

quo

quo possit claudi, quodq; in aliis operibus aliquando pertundi solet, & ferramentis alligari. Cum igni inferendum est, lorica lutea armatur, diligenter occlusis spiraculis, & humiditate absumta. Vides nos hoc magisterio neque in primariis aliquot operibus carere posse, nec seruilibus. Ita & Agricola in disciplina metallica furnariam scientiam in magistro qui excoctionibus fusionibusque præest, requirit, cum non parui ea res sit momenti, nec sciri mysteria fornacum ad varias venas excoquendas possint exprimique operando nisi ab artifice, non tam fornacariæ perito, quam fusoriæ. Sed plura scribere iam non vacat. Vale.

EPISTOLA XV.

Continens seruitia quædam de fornacis arcanæ fabrica.

AD

Publium Seruilium e Vulcaniis.

PASSIM te excludi, nec ad officinarum secreta admitti non iniuria conquereris. Non quidem facile solent nō initiati Orgiis iustis ad adyta operum à sapientibus introduci, quod nefas sit profanis oculis sacraria conspici, manibusque illotis contrectari; tibi vero non parum in arte versato non patere aditum non videtur aut iniquitate carere inuidiâque, aut peruersitatis cuiusdam suspicione. Multi enim non ideo exclu-

Cur aliqui arceant alios à suis officinis.

excludunt acceſſores ne aliquid ſecreti furtim rapiatur, cum intelligant non in vna particula artis penetralia hærere, multosque intueri officinæ fabricam iis oculis, quib. Æneas Clypeum Vulcani ingenio res futuras continentem; ſed ne peruerſitas, aut impoſtura, vel ſaltem artificiorum ruditas penuriave innoteſcant cum alioquin profundiſſimę ſcientiæ ſupercilio apud omnes velint eſſe quã commendatiſſimi. Aliqui contentiones metuunt & obtrectationes, inuenias enim adeo malos peruerſosq; Menalcas, vt etiã recte facta diſpoſitaque virulente calumnientur, & ad artificis conſilia nõ attendentes ſcabioſe pronuncient. Aliquando intempeſtiuius accedens hoſpes ob neglectam aliquandiu & non perpurgatam tabernam excluditur, ne pudore cogatur ſuffundi artifex aliâs etiam præſtantiſſimus, cui id humanitus vel ſua vel famulitii culpa accidit. Sed cauſſæ ſunt plures. A me quid expectare poſſis præclari, non video. Putabam ſatisfactum fore tyronibus his præceptis quæ qualicunq; induſtria in veſtibulo Alchymiæ ductu artificũ deſignaui Te vero plura inſuper pro tua ſolertia experientiaq; deſiderare nõ miror. Meę'.n. opes fercula q; tenuiora inſulſioraq; ſunt, quã vt tuo exquiſitiſſimo palato queant placere. Illud itaq; miror poti⁹ cur ad me venias petitũ id quod ego ex tua copia lõge iuſtius poterã deſiderare, & requirere. Sed oſtendis tamen te animo, nõ ſubdolo

ſubdolo aut peruerſo, quaſi tentatū aduenires & eliceres, ꝙ reprehendere poſſes, ſed ſimplici, etiā amplius quid, ſi nō melius traditis, attamē varietate iucūdum poſtulare, quo ipſo facile omnē tergiuerſationē expugnaſti, meq; ad confabulandū cū veritatis ſtudioſis vltro procliuem quaſi addito calcari ad pleniorē philoſophandi conatū impuliſti. Hac tamen conditione tecū permutaturus ſum verba, vt patiaris me interrogantis locum obtinere, tu vero interrogatorum ſis iudex, aut ſi mauis arbiter honorarius. Puto te initio ſi non oculis, ingenio tamen & fama cognouiſſe, non vnā vbiuis eſſe officinarum chymicarum rationē. Prout enim neceſſitas rerū deſiderat, & experientia monſtrat, ita partē ſibi quisq; eā adornatam curat, in qua maxime cogatur poſſitq; elaborare. Raro integræ inſtructiſſimæq; inueniuntur. Qui deſtillatoriam exercent, vaſa, fornaceſq; huic aptas in Ergaſtulo ſuo diſponunt. Nōnulli adiungunt reuerberia: alii ſublimatoria. Eſt vbi duntaxat vſurpatur ſupellex excoctoria minerarum, furniq; fuſorii, ſegregatorii fulminatorii & ſimiles vt in metallicis de quibus ſatis diligenter præceptum eſt, ab operum horum peritiſſimo Agricola Germano, à quo peti poteſt quicquid hac in diſciplina deſideratur. Nōnulli non tam varietate vaſorū gaudent, quā operum cōpendio in vaſis paucis. Itaq; & varii vſ⁹ fornaces ab iiſdē ingeniosiſſimè excogitantur, quos aliquādo con-

fultus ab amico studebã imitari, & in fornaculã ferream plura operũ chymicorum genera cõferre. Cõstabat ea partib. mobilibus, ita vt seiungi cineritium à foco, & ab vtrisq; ergastulũ iterumq; coniungi omnia possent. Mutabam tamen catinos proq; vsu, arenarium, stufam siccam, balneum maris, balneum roris, reuerberium, descensorium, sublimatoriũ, &c. parabam. Catini exemtiles: argillaceus ad arenã & cineres; quo ipso etiam more vulgi licet vti pro stufa sicca seu vesica ad herbas succosque: quanquam nonnunquã etiam liquores eodẽ prolicui & à fecibus segregaui imposito pileo nasuto ex eadem materia. Sicubi res exegit oleorum destillationem ex radicibus & seminibus similibusque mutaui fictilem æreo, plũbo intus candido inducto, cuius extremũ coarctatum committebatur collo singulari cũ alembico, quæ remouebãtur, si balneo & cucurbita opus esset, & res postularet alias quoque per recta vasa cucurbitina operas. Pro retorta satis erat arenariũ fictile. Ad reuerberãdum remoto ergasterio sol⁹ sufficiebat focus, ideo etiã altior paulo factus, vtq; tectũ reuerberium esset, ei aptũ erat operculum intus luto muniendũ. Ad descendendum exemitis catiuis, substituebatur pertusus in medio orbis ferreus, remotoq; cineritio, & crate, p ostiolũ cætera componebantur. Auriculæ prominebant à lateribus, paulo versus partem posteriorem duæ, totidemque versus anteriorem,

Fornacula polychrestos.

quibus

quibus ſui aderant ad obſtruẽdum coni. Intus hamatæ laminæ ferreæ luto aduerſus vim ignis muniebantur. Quin & pro balneo parabatur operculum ſingulare in medio perforatum ad tranſmitetndam cucurbitam, cum tubulo ad ſummittendam aquam & fibulis quibus adaptaretur ergaſtulo. Dimetiens pro operum exercitiique voluptate vlnæ dimidiæ, reliqua iuxta proportionem. Neque enim lucro ſtudebam, ſed domeſticis neceſſitatibus paruum quærebam adminiculum, ne deeſſet familiæ leuamen. Itaque & transferre quo volebam operas poteram, & vel in muſæo, ſi liberet diſtillare. Parare hoc tyrocinio poteram aquas, olea, ſuccos extractos, ſpiritum vini & huiuſmodi. Si placet cui, non difficile fuerit alembicum ſerpentinum machinari, adiectoque refrigerio analogo etiam ſubtiliores ſpiritus oleaque concinnare. Scribo tibi mea. Si quid ingenioſius excogitaueris, id pro tuo erga me amore commune eſſe voles. Furnum philoſophicum ita mihi ex argilla ferreisque laminis fabrefactum curaui, vt ex Rupeſciſſa in Alchymia deſcripſi. Nuper tamen ad meas manus peruenit, neſcio quis autor, qui in hunc modum, ſi lubet noſſe, in opere putrefactionis philoſophicæ eum depinxit. Fiat Furnellus (inquit) eius amplitudinis, quæ congrua operi videbitur. In eo diſpoſita ſit lampas cum lumine primum vnius candelæ. Sit in eodem caldarium ex ære paruum cum

Furnus philoſophorũ.

aqua tepida tanta, quanta vni candelę ſatis eſt, profunditate circiter palmi. Caldario innitatur calix æreus vel etiam fictilis, cuius medium attingat aqua, ſuperior vero pars paruis vndique foraminibus pertuſa, continens fimum paleamue, in qua recumbat matula materiæ putrefaciendæ cum alembico cæco, vno tamen in vertice foramine peruio & clauſili, vt ſi forte aſcendiſſet aliquid materiæ, id detergeri pede leporino, reiicique in imum poſſit. Vas hoc putrefactionis inſternendum ooperculo eſt concameratæ cœleſtiſue figuræ, vt vapor eleuatus concreſcere ibi relabique in ahenum queat. Poſt dies ſeptuaginta ſeptem dupla, triplaque tandem candela pro vt requirit operis regula ſupponitur. Hæc ille autor. Balneum roris tibi deſcribi dicas, quod putant requiri nomine ignis vaporoſi, cuius mentio fit à Bernhardo Comite. Apud alium extant hęc præcepta de eodem. Furni philoſophici altitudo eſt vnius cubiti, latitudo palmi, ſpiſſitudo parietum duorum digitorum. In medio diſponitur Solarium denſo ordine foraminnm minutorum peruium. Inſternitur ſcutella terrea probe cocta, & in margine ſex octoue foraminibus pertuſa, vt ignis halitui ſit exitus. Iuxta terram oſtìolum eſt cum repagulo. Aliter rem peragit liber quem Pandorę nomine publicè circumferunt. Statuit initio Cineritium cum ſuo oſtiolo. Ei imponit cratem, ſeu orbem ferreum pertuſum, vt ſit via

fit via cineribus dilabentibus & aëris ingressui. Cratem sequitur focus cum ergasterio in eodem spacio per tripodem distinctus ea altitudine, vt inter tripodis circulum & cratem interiici ignis possit. Itaque & parietibus innititur tripus ille, non crati. Ad eam producitur altitudinem, vt ollam cum materia adæquet tripode dodrantem alto & digitum crasso. Latitudinis est tantæ, vt inter parietem & ollam manus commode demitti possit, seu palmaris, possitq; ignis vndiquaque tanquam in reuerberio operari. Vas tripodi insistens est fictile, figura dimidii oui, aut maioris segmenti, repleturque cineribus in quorum medio iacet phiala, seu ouum arcani, aut concha è vitro duplex, quasi duo ouorum segméta composuisses auersim, fundo vnius in capacitatem alterius inserto, relictoque inter duos fundos spacio pro materia, quæ tertiam duntaxat partem implere debet. Vas autem illud à lateribus ansatum est, insterniturque ouali operculo aurito, tam exacte committédo, vt vix deprehendi iunctura possit, & fidelissime claudi. Dispositis his ita, tota fornax turtito tegumento in summo apice pertuso, & vtrumque aurito clauditur. Ea operculi figura item regerendo igni est adaptata, & euehendis fumis. Atque ideo foramen eius in summo est trium digitorum. Loco cratis ministrare potest alius tripus cum patina nouem locis perforata, eaque diuersa pro diuersis ignis

gnis gradibus. Tegitur hæc patina prunarum operculo conformi, & in medio foramen oculi equini (vnius digiti) habente, idque ad primum ignis gradum: In secundo ampliora duplo sunt foramina, in tertio triplo, in quarto iam nudus est ignis. Ita & augentur prunæ á duodecim iuglandibus per 24. & 36. ad vltimum. Hæc de Athannoris instructione ad me peruenerunt. Non ignoro ferream fornaculam posse coaptari eius dexteritatis vt etiam nobiscum inrheda peregrinetur, & in cubiculo astet. Sed qui operis est gnarus, facile adaptabit instrumenta. Ego tibi morem gessi, & quæ noui, depinxi. Si me stultè fecisse iudicabis, memineris te autore me peccasse atque ita iuxta SENECAM te duplicis criminis reum esse. Reliqui iudices præter artifices (quorum genius nobis rogandus est vt sit in censendis hisce paulo indulgentior) Ideo sunt vilipendendi, quia ne caminum quidem pro vsu familiari recte extruere possunt, nedum de his arcanis dextre iudicare. Itaq; etiã sudãtes videas in domibus architectos vulgatos quo remedio malum illum & flebilem fumum ex ædibus expellant, frustra deliberantibus vna illis censoribus. Educunt fumaria in rectum, teguntque cameris, aut circulis: sed fumus hæret, & os oculosque opplet coquorum, nec raro escas vitiat. Alii prudentius consulturi insternunt caminos tecto, & per decliue arrepere ad summum cogunt,

Multi reprehensores artis, ne caminum quidem cõmodũ possunt instruere.

gunt, vnde tandem erigunt. Sed & sic in domita illa mordacitas resistit. Nonnulli amplificant, obliquant, rotundant, & ab omni latere sursum deorsum spectantibus instruunt ex Cardani pręcepto tubulis, vt ab omni mundi plaga præsto sit auxilium. Mobiles aliqui imponunt machinas, vt obuertant sese ventis instar tritonum. Tanti est caminorum scientia, vt eam etiam præceptis expediant hi, qui Philosophorum antesignani quærunt audiri. Nuper misellus quidam metallicus ab intimis manium latebris prorepens rationem non ineptam docebat, qua instrui camini possent, vt inimicus ille fumus secederet. Didicisse se in Vulcania iuxta tartarum aiebat, per cuniculos immissum aërem absque vlla difficultate per diurnos specus quasi caminos exigere halitus minerales cum fumis. Itaque in ædium caminis operam dandam esse, vt focus ea in parte ponatur vnde, accedere flatus possit iuxta eius pauimentum. Ibi enim si inspiret aer, contraria fenestra obstructa, non esse viam nisi per caminum, qua erumpere flatum cum fumo necesse sit. Commodius autem focos culinarios ita fingi posse monebat, quod qua parte venti solent maxime ingruere, ea vel foramina aperta possint constitui, & aduersa obstrui, vel flatus excipi é summo capsis quibusdam, cogique ad fundum seu solum culinæ (non ad focum, aut altius) & postea in camino vltimo versatiles machinæ quarum

Horat. Diruit. ædificat mutat quadrata rotundis, Omnia conatur prudens, neq; proficit hilum.

exitus

exitus sit secundum flatum, disponi. Addebat, se tale quid etiam in docimastarum tabernis obseruasse. Hi enim augere ignem fornaculæ volentes, reliquis locis clausis, qua ventus flat, fenestram aperiũt, flatumque immittunt in ostiolum. Ille ingressus per Cineritiũ erumpit sursum, strepitque per caminum impetuose. Hæc narro tibi ex ore istius metallurgi, nec videtur ad modum à vero exorbitare. Qui loculenta fornace vaporaria triclinia-ria calefaciunt, non confundunt cineritium cum foco, sed crate lateritia distinguunt. Res ea ex Chymicorum penu est. Ita enim anemii furni concinnantur. Si iudices illi nostri poterunt dexterius caminorum rationem expedire, tunc credemus, eos etiam de furno arcanorum subtiliter statuendi facultate donatos esse, & æquo animo iudicia in vos impingi feremus. Turpe est in probatoria de metallis ad cotem, cæmenta, colores, fulmen, quarturam aliaque spectandis multum consumere verborum, interimque catillorum & tegularum formandarum rationem ignorare. Eo turpitudinis stigmate inuremus etiam Aristarchos ex familia ZOILORVM in nos conspirantes. Vale.

EPISTOLA: XVI.

De aliis nonnullis figurandi artificiis.

Ad

PVB-

PVBLIVM SERVILIVM
amicum.

QVAM periculosum sit exponere se iudiciis multitudinis nosti, & tamen denuo me in arenam trahis, idque ea in re, cuius tu copia premeris, ego vero inopia laboro, quamq́ rectius ex officinis eorum exculpas, quibus circa eam partes concredidit chymia. Ambire tabernas illiteratorũ erubescis. Quid ergo me in istas trudis? An ignoras artificum fastus repulsasque odiosas? Sed ne amico desim é chartulis priscis, quæ furtim compilaui, tibi legam. Sint ad palatum tuum nec ne, non moror. Etiam quouis modo interpellantum amoliendę sunt importunitates. Cretæ exactum puluerem per colum in aquam traiectum reductumque, cum pari siccato excussoque & depurato luto commisce. Adde cineris eluti quam purissime, ita vt non calx tantum, sed & carbunculi & arillæ reliquaque aliena abscesserint, ipseque cinis repurgatus in reuerberio candefactus iterumq; elutus & resiccatus sit, partes quatuor, & præterea bis vstorum ossium farinæ partes acto. Horum comtemperationi diligenti, asperge aquam, vt fiat massa, quam imprime in mortariolum, & insemina ossium puluerem altitudine culmi transuersi. Post incute malleolum, efformaq, catilli vultum, qué denuo con-

Catilli cinerei.

conſperge lęuore oſſium ſeu polline ſubtili, &adacto malleolo ſeu piſtillo coæqua. Non enim oportet primo ſtatim incuſſu lęuorem addere, ne obſiſtat abſcedatque à fundamento, ſi ſecundo quoque fatiſcit humidior iuſto cinis eſt. Itaque eum ad aptam redige ſiccitatem, & pòſt denuò figura catillum. Hunc efformatum excuſſumque modiolo paulatim ſicca, & aridiſſimum tandem effice. Tunc ne opus ſit redditum igni difflare, irriga eum modico vini ardentis aut oleo tartari & perareſcat ſine. Hoc labore etiam ſolidabitur, nec crepabit hiſcetque in opere. Nonnulli pro fundamento in mortariolum inculcant tres partes cineris craſſioris; poſtea ſummittunt ſubtilioris cum oſſium calce contemperati vnam, incuſſuque primo facto pollinem oſſeum aſpergunt, denuoquę fortiter impellunt malleum, & poſt reſiccationem exactam imbuunt oleo tartareo. Morem tibi geſtum oportuit. Ne ergo in poſterum quicquam de catillis à me expectes. Sed non poſſum facere, quin tibi pari moleſtus ſim importunitate, & ex te exſculpam iudicium de nonnullis aliis, quæ in eadem extabant charta, ſi quid velis typo reddere formamque rei in maſſa exprimere, iubet repurgatum Gypſum in reuerberio figulorum vrere, & in exactum pulFormæ ſeu Typi. uerem comminuere, ne vlla in eo ſentiatur aſperitas. Huic affundere oleum tartari, deinde probe ſubigere miſturam, quomodo colores

lores teruntur pictorum; tandem reſiccare. Hac materia aqua Salis ammonii madefactâ inque modiolum infuſâ, pollicetur cuiuslibet imaginis accuratam expreſſionem repræſentationemque. Idem promittunt & tali artificio. Decoctum elimati cornu per colum traiicitur ad puritatem decentem claramque. Eam miſcent gypſi farina pultemque ſubigendo conficiunt, quam per linteum in formam ſeu typum duplicem infundunt, & puram imaginem effingunt. Ad plaſticen fuſoriamq; pertinere iſta dices. Sciebam vero iſtud ſed hoc ex te quæro, an non iudices talia ex chymicorum ſchola primum prodiiſſe, poſteaque ab artificibus relicta in familiam plaſtarum conceſſiſſe? Nec turpe nobis erit de huiuſmodi verba feciſſe, cum non puduerit cardanum ſimilia per commentarios edere. Ita enim & hic imagines bonas fabricat ex corneis tabulis, & ichthyocolla cum aqua: quin & ſtatuas conficit calce alba in læuorem redacta, miſtaque polline marmoris candidi, & inſuper decocto corticum populi, vel vlmi madefacta, inque typos iufuſa. Nolo addere reliqua, quæ in vndecimo varietatis ſpecioſe explicare annititur. Conſule auctorem ipſum. Typos autem ingenioſè efformandos eſſe cum ante ignorarem nuper incepi diſcere. Erat enim qui iuberet capere cineris excuſſi certum pondus, idque in maſſam cum albu- mine

Statuæ Cardani.

Typi ad iconas.

mine cogere; aut lutum aqua tartari ſubigere, vt leue fiat argutumque ad Iconas excipiendas reddendasque. Quod ſi forma maſcula in teneriore hæreat, quam vt purè exprimendam ſe præbeat, veluti ſi in cera effícta; ex farina laterum recentium, & gypſi ſeu Ipſenſis terræ duplo pollinem ſubtiliſſimum parant,& vtrumque prius ſcorſim elaborant, poſtea gypſum, addita aqua, in aheno ad craſſitiem fuſioni aptam coquunt, cui poſtea ingerunt farinam lateritiam, affuſaque frigida permiſcent. Pultem hanc liquidam, exterſæ madefactæque vrinâ aut aquâ primum, poſtea oleo ſubtiliter inunctæ ceræ ſignum habenti affundunt, ibique donec indureſcat relinquunt. Debet autem cerea imago in aſſerulis oleo delibutis rectè diſpoſita eſſe. Tabula indurata cum cera ad peluim aquæ calentis transfertur, cautela adhibita ne colliqueſcat attactu aquæ, ſed tantum vncinulo, aut acu refigenda è ſuſcepta gypſi forma eſt, qua arte ſi reuelli nequit, tunc licet Siphunculo feruentem aſpergere vt purè effluat. Tandem matrix illa ad ignem reſiccatur expectatque vſum in imagine inde efformanda. Si res non cerea, ſed durior eſt, etiam ab altera parte ſimili arte effingi poteſt. Sed ne in ſcelus erumpat artificium, atque adeo in neruum veniat, nolo de eo eſſe prolixior quamquam non erubuerit

buerit Italus quidam diligenti ſtudio monetarum typos efformare, indeque ſimiles nummos fundere, atque etiam ſigilla epiſtolarum imitari.

ALII pultem ex ſimilagine impreſſam aſſumere figuram cogunt; & poſtea circumplicata charta triplici caudam ſulphure explent, & ſic ſignum ementiuntur. Minus patet impoſturæ ars pingendi panni ſerici per ectypoſin ſimilem. Forma ſeu modulus à pictore deſignatus exculpitur. Poſtea illinitur gummi tragacanthæ. Pannus è ſerico humefactus imponitur ferro calefacto, adaptatoque typo latere dextro, prelo vrgetur, & ſic formatur. Vitrum quo pacto figuris exornetur docuit poſt PLINIVM AGRICOLA. Non quidem exercuerim vnquam vitrariam: Sed tamen iucundum eſt ſcire quomodo virgata reddant vaſa modo albis, modo alterius coloris lineis. Ferreus eſt modulus bacillis diſtinctus, quorum interualla albo quodam colore vitris apto ſunt ſublita. Cum itaque candens vitrum prius flatura formatum adaptatur, tinctura hæret eodem ordine, & in igni fuſa ſolidatur. Ita non rectis tantum lineis diſtinguere pocula licet, ſed & variis varioque chromate pingere.

Sericum pingere prelo.

Vitrum figurare lineis.

Cryſtallum fundere, fuſioneque certis formis donare leuis quidem eſt notitiæ, ſed artis non contemnendæ. Eum candefactum re-

Cryſtallum fundendo formare.

ſtringunt vicies aceto in quo Sal ammoniaus ſit ſolutus. Deinde adiecto borace fundunt, modioliſque iniiciunt, vnde figuratur ad libitum. Non ita operoſum eſt margaritarum ex artis inſtituto æmulatio. Conchas fluuiatiles repetitis in lixiuio acri coctionibus deſquamant & interraſo cortice nigro nudant. Reliquum tritum cum aqua pluuia in maſſam cogitur, additis nonnunquam Cryſtalli farina & oui albo. E maſſa formantur vnionum globuli quos ſeta perforatos primum vino, poſtea oleo coquunt & tandem aqua eluunt. Alium modum in Alchymia indicaui. Nolo tamen vlli auctor adulteriorum fuiſſe videri. Chymicæ artis in varietate magiſteriorum amplitudinem etiam ad ornatum minoris conſtantem declarare ſemper fuit conſilium. Perſuaſum etiam habeo te eius eſſe virtutis, vt à fraudandi animo abſis quam maximè. Sed ne quid oblectamenti nobis per verba pereat, quæro ex te num ſolidam putes eam gemmarum polituram quæ fit antimonii læuore inſperſo tabulis plumbeis, poſteaque affricta gemma: aut quæ farina Smiridis per linteolum excuſſa, quam vſurpant ad Sapphirum, Smaragdum, pallacem: aut calce de catillis cinereis: aut farina Silicis cornei vſti frigidaque reſtincti, triti & in æquorem eluti qua rubinum poliunt & pallacem?

Margaritæ factitiæ.

Politura gemmarũ.

Alii

Alii sapphirum elaborant ære: Smaragdum Stanno, politosque lapides super tabula ex ligno tiliæ, vel aceris cum eodem ducunt puluere. Sed non desunt qui farinam laterum sulphure permisceant, & æquale vtrique resinæ pondus addant, inque sartagine vitrata soluta diligenter contemperent, adiecta farina laterum vberiore si non respondet durities. Hæc mistura polituram perficere absoluereque egregiè traditur. Perierit sanè studiorum nostrorum oleum & opera, nisi & hæc addidicerimus. Cera obducere lapidem literásque stylo inscribere ad solidum vsque & postea aceto acri immersum erosione huius scripturam exprimere puerile videtur *Cardani* documentum. Ad stuporem vsque ascendit, quod promittit certa luminis temperatura hominibus capita demere, asini aures affingere; vuas leporumque venationes & his similia repræsentare. Putant autem istud non magica vi, sed Ellychniorum certorum lumine procurari, veluti vt homines sine capitibus astent cinabarim, sulphur & Colophoniam Ellychnio illinunt, idque accendunt. Credat Iudæus Apella, inquit, *Horatius*, non ego. Quæ quæso vis sit in asini cerebro vt eius pinguendo inducta filamentis, si incendantur hæc, ex me *Midam* faciat alterũ? Num tanti sit adeps capitum caninorum leporinorumq;, vt venationem incensu exhibeat? Si pinguedo ex hominis cerebro vratur,

Cælare erodendo.

Repræsentationes formarum prodigia.

num canes in homines vertere poſſit? Sed ex ex te cauſſas expecto. Humanæ fidei & oculatis manibus propior eſt ferri cælatura per coloritium, facto prius cereo illitu, & ſignatis veſtigiis cælaturæ, quam artem & Cardanus tractauit, alio tamen vnguento, quod ipſe ex pice, oleo lini & pauco thure conficit; alio item corrodente aqua nimirum forti. Sed obruor artificiorum multitudine. Hæc tibi proponere volui, vt ex tuo penu tum rationes iudiciaque ſingulorum elicerem tum te ad præclariora exhibenda prouocarem. Beaueris amicitiam noſtram, ſi effectum reddideris vt quo plura patent, eo præſtantiora pluraque per te nos cognouiſſe fateamur. Valetudinem tuam cura diligenter, & quam de te conceperunt ſpem ampliſſimam boni, eam labefieri nunquam ſine, ſed arcanis rerum ex intimo naturæ complexu productis æternam tibi memoriam, nobis vero tui admiratoribus ſolidum oblectamentum crea.

Vale.

EPISTOLA XVII. DE AVRO POTAbili, vt vocant.

AD

Chriſtophorum Muldenerum Phil. & med. Doctorem Marburgi præſtantem.

NE pereat ille nuper contractæ amicitiæ, *Muldenere*, igniculus, fouendus nobis cuſtodiendusque diligentius eſt, & aliquando

etiam

etiam tanquam in fomitem ſcintillantem inflandum. Noſti quomodo in aceſiæ furno ſuos perennent ignes chymici; quomodo item è Iunipero prunas cineribus ad viuacitatem condant: Sed neuter horum coniunctioni animorum à ſitu interituq; defendendæ eſt aptus. Aduigilandum itaque foco Veſtæ eſt, & pabulo dato intra adytos arcani Philoſophici nũc vnius lychni flamma procuranda, nunc duorum nunc trium pro operis ratione, idq; tum accurato ingenio, tum ſtudio indefeſſo, quo illum aurificum tandem lapidẽ, hoc eſt, amorem fœcundum, & fortunam comitem cum Deo aucupemur. Quocirca ſuperioribus ad te literis, quas te puto Norimberga procurante amico noſtrûm *Doldio* rectè accepiſſe, ſubmitto nouas, teq; in amicorum albo inter reliquos pręſtantes viros extare per quam cupio. Sed quoniam amori non ignis tantum ille externus egregiè reſpondet, ſed & arcanus noſter quem philoſophi in opere ſuo myſtico quærunt, ſoliq; ſuo minerali, hoc eſt, auro aſſcribunt: cum de eo inceperim, pertexam hanc telam, & tecum de auro cæterisq; metallis potabilib. parumper confabulari conabor. In multorum hactenus qui chymicæ ſcientiæ fama celebrantur ſuntq; in oculis penè omniũ, verſatus ſum libris, vt quantũ fieri poſſet, cognitis perſpectiſq; ſentẽtiis artificũ, tandẽ axioma artis perpetuum conſtansq; facerem. Id autẽ neceſſe eſt conſenſus plurium

adminiculo ſuffultum eſſe. At in auro potabili maximam deprehendi varietatem. Vox ipſa quidem indicat ad finem medicum contendendum eſſe, itaque elaborandum aurum vt potu abſumi, intraque viſcera poſſit condi, Sed luxuria ingeniorum, felicitateque materiæ effectum eſt, vt non vnam ſequantur viam omnes, & ferè quiſque ſuum iactet potabile. Fundere aurum ignibus, vt ad potum ſit commodum nemo quæret, quanquã & ſic conſiſtentia mutetur ſalua ſubſtantia. Itaque aliæ initæ ſunt rationes & modo liquor auri ex calce fluxili iſto titulo proditus, modo tinctura; ab aliis oleum fixum; à nonnullis quinta eſſentia per alembicum exacta. Non defuerunt qui animam eius obtulerunt quique Elyxir illud ad lapidem rubrum elaboratum, quam in ſententiam ſcriptum in Enchirematis *Paracelſo* tributis eſt, nullam meliorem eſſe ad aurum potabile viam. Plurimi ſoluerunt id liquoribus acribus, ſæpiusque attentando idem opus, ad eam deduxerunt ſubtilitatem vt vino immiſtum diſflueret facileque bibi & diſtribui poſſet. Vulgus etiam calcem, aut pulue rem ſeu ramenta liquoribus cordi familiaribus immiſcuit ſicque aurum ingurgitauit. Sunt qui aquam extinctionis eius, veri auri potabilis nomine efferant, nec non inuenias qui aurum potandum exhibeant abſque omni auro, ſiue quod imponere ſimplicibus magnificæ rei vocabulo & eli-

Auri potabilis varietas.

& eiicere aurea precia concupiuerint, siue quod non minerale, sed vegetabile aurum promerent: aliis intelligentibus id quod est ex minera. Ea astutia soliti sunt sua furta occultare Paracelsici, vt ex Gesnerianis patet, cum alioquin non malo consilio aquas aureas vocitent essentias cordialium cum spiritu vini destillando eductas exaltatasque. Laudandus conatus boni finis est, & nominibus posthabitis resipsa consideranda. Itaque titulo auri potabilis in arte Alchymia id prodidi quod seruata substantia pura tamen & ab omni alieno separata, ad formam potabilem esset deductum, possetque inde in metallum, quanquam non prioris duritiei, reduci. At hoc non assequitur famam dignitatéq; eius medicinæ, dices. Certe, inquam, si pro iustitiæ lege sua tribuuntur cuique, assequitur vsu laudato finem suum, sed non asscribenda sunt huic ea quæ essentiæ debentur. Magisterium hic tractamus, nō essentiā, ne quis putet nos confundere rerum vultus, sicut factitatum est in Elogiis. Medici erit, seu omnino eius qui auro vti volet, videre, quonam sibi vtendum sit artis opere. Interim hanc non fas est in vlla sui parte deficere. Processus autem huius sunt varii, qui tamen duobus possunt includi modis. Nam aut simplicius, magisque pro magisterii conditione elaboratur, aut proceditur nōnihil ad essentiæ præstantiam. Priore modo repurgatum aurum & in laminas puluerem-ue re-

Processus auripotabilis.

1. modus.

ve redactum liquoribus acribus dissoluitur, qui si apti sunt ad medicinam internam, ita relinquuntur cum soluto, præbenturque exigua licet quantitate. Talis autē est spiritus Salis communis, aut liquor gemmæi, aut aqua mellis, berberum, limoniorum, acetum forte & similia menstrua vnde vocant aurum absque corrosiuis potabile. Sin minus visceribus familiares deprehenduntur aquæ soluentes, vt est aqua Salis ammoniaci, aqua regia,; gradatoria: fortis, acetum radicatum, destillatum mellis compositum cum tartaro & similibus, soluitur quidem in eis aurum, sed postea abstracto menstruo ad spissitudinem oleiformem, spiritus vini affunditur, quo vna digesto, & sæpius sublato nouoque supposito, putant aliquid de acrimonia secedere. Sed tutior tamen est illa ratio. Posterior modus essentiarum extractioni est vicinior. Cogitur enim aurum pene exuere metallicam firmitatem, & ita debilis eius consistentia efficitur, vt in quouis liquore cordiali tanquam tinctura diffluat, & eo maxime facit permissa in reuerberiis præparatio. Iungunt enim, id suis cæmentis, & in spongiosam mollitiem perducunt. Mox adiectis salibus, tartareo puta aut ammonio, aut gemmæo vel etiam vulgari repurgato, terunt ad alcolismi formam. Puluerem nutriunt spiritu Salis, aut limoniorum per lacinias destillato. Abstrahunt iterum digestione facta, & tardem

Alter modus auri potabilis.

dem vino alcolisato soluunt, circulant, exaltantque donec scopum assequantur: qui labor certe & laudabilior est & ad vsum commodior. Ita fit & Elyxirium materia nobilis, quãquam etiam cum cibis ſucculentis detur & maluatico, aliiſque congruis. Dedi in ipsa arte modorum descriptiones nonnullas. Sed, vt, quanti tuam amicitiam faciam, ex opere conspicias, non graue erit etiam alios exhibere, qui in quorundam, vti putantur abſconditi latent arculis. Ex iis vnus eſt, qui ex libra vna quintæ vini eſſentiæ, & triente Sacchari cryſtallini aqua per deſtillationem facta, auri præparatum ſeu puluerẽ ſeu bracteas tenuiſſimas diluunt ſoluuntque, atque ita quoque aurum potabile absque corroſiuis ſe exhibere arbitrantur. Idem & hic promittit: cryſtallini Sacchari albi & ſalis præparati paribus affunde aquam vitæ altitudine palmi minoris. Digere in balneo calente vitro clauſo octidui ſpacio indiesque ter moue. Deſtilla initio ſenſim, & tandem fortiter elice ſpiritus. Deſtilato iunge calcem, aut bracteas auri tenuiſſimas include ampullæ retorti colli, & vbi cõmaceraueris mẽſe iuſto, per cineres prouoca aurũ cũſuo menſtruo, quæ res ſi non ſuccedit primo conatu, refunde quod elicitum eſt. digeſtioneque debita completa renoua opus in arena donec voti fias cõpos & totum aurũ facie liquoris rubicundi procedat. Si abundat hic menſtruum, diminue id portione per balneum

Alia forma.

neum ſubtracta. Vides quam prope ad eſſentiam accedat hic labor? Non mirum eſt, ſi quis eodem nomine præbeat. Sed tamen cum integra auri quantitas absq; omni iactura ita ſoluatur, inter extracta locū iure obtinere nō poteſt. Inuenias qui ob colorem purpureum tincturam vocent. Sed non intelligenda eſt illa eſſentialis, Quis neſcit etiam cæmento ad puniceum adduci poſſe aurum? Id ſi coniectum in argentum fixum tingit hcc ad auri prærogatiuam, ab vſu tinctura eſt, & colore, non autem elaboratione eſſentiali. Legi nuper in ſchedula menſtruum ad eam rem tale: (. Maiore enim ex parte variant liquores ſoluentes.) Quintam vini eſſentiam exaſpera calce cryſtallorum ex vini phlegmate ſeparatorum, quod fit vnâ deſtillando in Alcool vini vt nominant. Adde ſpiritum mellis, & in deſtillatis auri folia ad ſolutionem digere. Quando tale ſolutum ad mellis craſſitiem, ſeparato ſuperfluo menſtruo, redigitur, Butyrum auri appellant nonnulli, quale eſt etiam Vlſtadianum aqua regia frequentius abſtracta præparatum ad illinendam foris lepram. Multa ſibi permittit ingeniorum luxuria Mireris cuius ductu inceperit neſcio quis aurum in hunc modum potabile & forma Elyxiris ad tincturas metallicas, medicaque auxilia elaboratum reddere. Initio laminas aureas quinquagies in vini ſpiritu reſtinguit, & ad ſolutionē aptas facit. Pòſt adiecto Sale ammonio exaſpe-

Butyrum auri.

Vlſtadii potabile.

exaſperat menſtruum, aurumque corrodit, quo facto transfertur in balneum vas, & ſpiritus vſque ad oleoſum vultũ ſeparatur: Et hactenus magiſterium auri potabilis eſt. Elyxir fieri dicitur iuncta quinta vini eſſentia decies deſtillat, ainfuſaque in cucurbitam cum alembico gemini roſtri, quorum vni apponendum receptaculum cum ſolutione auri eſt, alteri vero ampulla vacua. Suppoſito igni creditur aureæ naturæ eſſentia auro ſe iungere, aerea vero pars in vacuum intrare. Tantam autem vim auro tali conciliari putant, vt hydrargyrum coagulare, aurique natura donare queat: quod ſi verum eſt, ſaltem obſcuritate ellipſique, vt alia inuidorum, laborat. Sed non iam ago de Elyxiribus. Itaque quod adieci, mutuo ſumptum putabis. Qui vero placet tibi Paracelſicus auri liquor, qui aurum potabile eſt, & fit auro per ſtibium ſumme purgato, ductoque in laminas quas pumbi nigri bracteis iunctas ignibus cæmentatoriis domat, itemq; ſeparato plumbo vicenis diebus alcoliſato vini ſpiritu ſoluit menſtruoque ablato per balneum, liquorem ſcrupuli medii aut vnius quantitate porrigendum relinquit? Adiicit plumbum nonnihil ad auri mollitiem. Itaq; & monetarii aurifices, & bractearii prætendentes id eſſe aſperius pro ſuo opere, cum liquefecerunt, particulam plumbi per ſuperficiem eius ducunt, & tractabile ductileque reddũt, ſed neſcio an maiore impoſtura, quam ſtudio

Paracelſi liquor auri.

Mollire aurum.

ſtudio artis. Manere autem tunc ſubſtantiæ quid neceſſe eſt. In Paracelſico opere ſpiritus Mercurialis (. Eſt enim vicinum mercurio plumbum nigrum) ſeſe inſinuat, corpore iterum abſtracto. Sed quæſo te an non hoc eſt auri naturam deſtruere potius quam nobilitare? Rectius alibi per ſpiritum Salis ſoluit ſolutumque vini ſpiritu corrigit. Rectius item ille, qui cum Laudano cęmentatum aurum foliatum calcinat, calcemque ſoluit, vini ſpiritum tandem iterum ſegregando. In lib. de contracturis corroſum auri puluerem corrigit aceto ſtillatitio toties abſtracto repoſitoque, donec ſaporis acrimonia ceſſerit. Sed multi artifices huius quoque apparatus vſum internum damnant, quod eo modo non videatur acrimonia menſtrui corrodentis tolli poſſe. Et quid fatigemur tam laborioſis cohobiis, cum ad manum ſint viæ compendioſiores, per oleum ſeu ſpiritum Salis communis? Ita neque probauerim acetum ſepties deſtillatum, tandemque cum ſale ammonio more ſpirituum acrium præparatum, in quo quinquageſima reſtinctione aurum ſolui ad potabilem conſiſtentiam dicunt. Quidam mellis tres libras cum quintæ vini eſſentiæ libra in fimo per triduum macerat, deſtillatq; in cineribus ad ſiccum. Liquori denuo iungit tres mellis partes digeſtioneque facta per alembicum ſecundo extrahit, & in eo aurum purgatum ſoluit ſeparatque ad olei conſiſten-

tiam.

tiam. Probabilior hæc ratio eſt, quam eorum qui ignium & additorum ſalium calciumque vehementia eo acredinis adducunt mel, vt venenum potius ſit homini quam adiumentum ſalubre, quod tamen apud Rubeum cõmendari videmus. Sed ſi velim omnium recenſere apparatus, ſtellarum percurrere nomina, metirique arenas maris tentem. Mare tamen hoc exhaurire potando, velut alter Xanthus ſuſceperim, ſi quis fluuiorum, fontium, ſtagnorumque excurſus prius obſtruendo prohibuerit. Ne me ſui neglectorum accuſare poſſint aurifabri, dabo aliquid etiam horum honori, dicamque ipſos aurum ſuum non abſque ingenio fundere. Catinum enim triquetrum ſapone & creta oblinunt, adiectoque boracis ſicilico ad auri beſſem ignem admouent initio leuem, pòſt maiorem, vt appareat primò cærulea flamma, deinde ſplendor ex rubro cyaneus, tandemque aureus, quo viſo in canalem effundunt, & frigefactum ſtibio perfricant. Non alia arte conſueuerunt etiam argentum fundere ſolertiores: Sed quiſnam tandem eſt tantæ operæ in auro potabili fructus? Quæ ſpes comparati? Audimus legimusque paſſim magnificentiſſima quæq; ad naturam roborandam morboſque illos maximos, lepram, paralyſin, apoplexian, cardialgian, &c. pellendos, & vitam prorogandam, de quibus Encomiis videndus Alexius eſt, Baptiſta Porta, Neandri medici cõmentario-

Fuſio auri.

Vires & vſus auri potabilis.

riolus & alii ac quid dicam de paracelso. Non erubuit VLSTADIVS affirmare vsu auri potabilis veteres tria, quatuor aut etiam quinque secula viuendo attigisse. Quid illud quod sine rubore ne narres quidem? Adeo delectari animam ista medicina scribit, vt dulcedinis voluptate demulsa, etiam corpore excedere ad quintam cœli naturam medicinæ cognatam & velit & conetur. Hem ingeniosum callidumq; interempti medicina tali hominis prætextum. Scilicet ita solebant Paracelsici sua homicidia obumbrare. Idem tamen autor alibi veretur, ne inauratus frequente vsu auri potabilis stomachus digestionem amittat naturalem, in quo asserto non video illam auri cum humana natura tantopere cõmendatam congruentiam: sicut nec in eo quod negat aurum posse fieri potabile, vt vertatur in substantiam corporis nostri. Si quæras naturalene aurum an artificiosum accipiendum sit, naturale laudatum audies, artificiosum damnatum, quomodo & acetum cum aqua forti eiusdem iudicio repudiantur in hoc vsu. Sed terram video. Ad portum est appellendum. Tu vale Pancratice ex animi voto, ne vnquam tali medicina sis instaurandus, cornicumque seculis æquandus. Nono Ianuarii Rotemburgi ad Turbarim.

Vlst: in cœlo Phil. cap. 31. si sæpius daretur aurum potabile ex oleo crystallorũ vini, anima ex eo tantũ delectaretur gaudaretq;, vt & ab ipso corpore posset decedere: Et cap. 34. aurum potabile cum gemmis in mortuis seruat calorẽ naturalem, &c.

EPISTOLA XIIX. DE ARGENTO cæteriſq; potabilibus;

AD

Chriſtophorum Muldenerum Philos: medicum & Chymicum eximium.

EBRIVM verbis potius quam auri potu te proximis redditum exiſtimo. Ita alia xa chartæ fuit manus & loquax epiſtola. Studebo iam eſſe conciſæ breuitatis aſſectator & argenteis, aliisq; è mineria poculis te oblectare annitar. Multi aureos apparatus reformidant, non tantum quod admodum ſint ſumtuoſi laborioſiq;, ſed & quod vereantur, ne tanti ſit medicina vilior, illaque magnifica non alio obtrudatur nomine, quam vt impenſis maioribus ad animum fiduciamq; in morbi ſanatione acceſſio fiat abundantior. Sperant autẽ ſibi par animi robur ex precii minoris rebus. Non quidem ego damnauerim auri vſum & præſtantiam, præſertim cum cordi principioque vitæ, atq; adeo calori natiuo & humido radicali addictum deſtinatumq; exiſtimetur, nec magiſterio commodè attenuatum nihil præſtare poſſit: Sed tamen tũ fortunis humanis aliquid dandum puto, tum neceſſitati, & cæterorum familiari naturæ. Forſan enim aurum primum quidem cor iuuat, inde vero dependentia, nõ ſingulari, ſed generica virtute, vt vitium in reliquis partibus exiſtens aggrediatur quidem, ſed cum non ſit ſingulariter diſpoſitum affectumque mutuo, non magis

L tollat

tollat, quam ſpiritus & calor è corde ad crus exulceratum allabens, aut cibus cæteroquin probè cõfectus, & ad alendum cõmode deſtinatus, qui tamen, vbi ad membrũ cachecticũ peruenit, ſolus in eo parum valet ad ſanandum malum, imo ad præſentem ſtatũ ſe accõmodat fitq; vna cacochymiæ materia. Si huic argumento aliquid tribuendũ putas, certè nobis eſt de inſtructiore medicinarum penu cogitandũ. Cerebro argentum addicunt, lunari quadã natura & conformitate aſtrali, vt aiunt. Nec diffitendum eſt, vſu induſtrio id nõnihil in eo iuuando poſſe, præſertim magiſterii, aut eſſentiarũ opere præparatũ, vt forma liquoris attenuati ſumi queat. De eſſentiis quidẽ aliàs: potabile quomodo fieri putas? Exhibui in alchemia tres modos, & ex literis ſuperioribus pedum viſa eſt via. Fit itẽ potabile liquore ex calce. Sed hoc eſt aliud magiſterium. Hic mẽſtruo carere non poſſumus, neq; tamen duntaxat quo ſolui argentũ poſſit quęrendum eſt, quę res ſolicitudine eo magis caret, quo plura ſe vbiuis offerunt; ſed potius quo familiari id fiat. Quid aliis in promtu ſit neſcio. Mihi non diſplicuerit liquor Guaiaci proprio ſale exaſperatꝰ: aut ſpiritꝰ ſalis gẽmęi, Ophite magnete, cryſtallove prius alteratus. Veruntamẽ variari ſolutiuũ poteſt affectuũ, & eiſdẽ propriè debitorũ remediorũ conditione. In Epilepſia itaq; profuerit argentum potabile cõcinnaſſe ſpiritu vitrioli, aut liquore ſalis eiuſdẽ vel v-

Argentum potabile.

troque

troq; simul quomodo & in melancholia. Liquor Guaiaci vitriolatus in multis ꝓdest. In Apoplexia spiritũ sulphuris nonnulli malunt: alii liquorẽ succini e sale eiusdem. De cæteris similiter iudicabit, qui sapit. Rogo te maximoperè, vt in hãc prçparationẽ animi neruos intendas, & quam commodam iudices, pro tua industria peritiaq; exponas. Fige argẽtum per cinabarim. Fixum inq; lamellas ductũ aceto limoniorũ ꝓprio sale exacerbato dissolue, inque calcẽ redige. Hanc nutri spiritu Guaiaci acore vitrioli cõtemperato; in ꝓgressu affunde largiorẽ, quem crebrius inde abstrahas & reddas, tandẽ relicta mediocri sed tamen potabili seu liquida consistentia. Hanc Sacharo crystallino exceptam ad vsum serua, & tandẽ cum cõueniente potu prçbe. Accedit & hæc præparatio prope ad essentias; quia tamẽ integrũ lunæ corpus potissimas obtinet, & nomẽ dat magisterio in hac classe retineri debet. Si iuncta sit soli luna, vt in eo ꝙ Electrũ vocant, aut partem cũ parte, analogam inueniemus præparationẽ solutionemq; per menstruum cõmune, de qua nõ opus est verbis plurib. Omnino ꝙ ad metalla attinet, omnia ad hanc consistentiã elaborantur generali solutionis p sua menstrua modo, quæ postea corrigitur ad exemplum auri, aut p alembicũ retortamve destillatur tota, nec differt ab essentiæ artificio, nisi ꝙ hic pars nobilissima dũtaxat spectetur, ibi totũ corpus exaltetur, vt quodammodo ad

Gemmæ potabiles.

Eſſentiale extractum accedat. Gemmas nonnulli aqua corrodunt regia, in quam tamen ſublimatus hydrargyrus non ſit admiſſus: ſolutionem ad conſiſtentiã liquamínis deſtillãdo deducunt, viniq; ſpiritu corrigunt. Sed & et præſtat liquoris calciſque fluidæ magiſterium aut eſſentia extracta, aut alia ratio ſoluendi ineunda. Qui itaque per ſulphur, in calcem redactas limoniorum berberumve ſucco depurato, diſtillatove macerant, attenuant & tandẽ lactea conſiſtentia donant, quę poſſit cũ liquore conueniente bibi, magis prouide ſalubriterq; operantur. Ne verò vereãris, ſoluta eiuſmodi ex artis præſcripto, quib. conueniunt, propinare propter coniunctam peneq; indiuulſam acrimoniã. Huiuſmodi .n medicinæ non ſolæ ſed cũ aliis, & parua doſi adminiſtrantur, qua arte ſales ſolemus. Malim certe ego magiſteria illa bibere, quã iuxta imprudentum medicorum tabulas ſulphuris mineram viuam deuorare, in qua non ſulphur duntaxat crudum cum magna vi inutilium ſaxorum continetur, ſed & chalcanthũ rude, metuendumq; ne ſpiritus mineræ pernicioſi, dũ per ſubterranea variè vagantur, acceſſerint. Sulphur ſolutũ ad viſcera non admittitur, ſed tũc tinctura, ſpirituve acido, aut oleo vtimur.

Sulphur ſolutum. Vide de tinctura.

Ad negotia metallica, vlcera, aliaq; cutis vitia ſoluitur aqua cauſtica ex chalcanthi partib. octo, halonitri quinq;, aluminis vna cõparata. Commiſcetur vero etiã oleo vulgari ex oliuis,

aut rosaceo per coctionem, adeo vt totũ dissoluatur, formamq; vnguinis seu liquaminis vnctuosi retineat, nec concrescat denuo adiecta aliquando caphura, myrrha aut similibus. Et hæc est materia tincturæ, vocaturq; ab aliquib. Balsamus, si essentialiter cũ extractis ipsum sublimatũ elaboretur, & nobis est Elyxir Balsami è sulphure, de quo in alchemia. Ad idẽ magisteriũ recidunt, quęcunq; methodo calcium solubilium præparantur, quando non rediguntur ad siccitatem salis & integra quantitas ad opus venit. Ita calx lapidis Iudaici reuerberatione cum sulphure facta repurgataq; vini spiritu per digestionem in tepore soluitur, & contumacior portio repetita calcinatione macerationeq; edomatur, donec parte mẽstrui subtracta tandẽ reliquus sit humor lacteus. Sal vulgatus vrina octiduana diluitur, & post digestionẽ in cinerib. per filtrũ traiicitur, tandemq; abundatiore humiditate sublata muriæ spissioris, aut gari forma seruatur. Et hoc magisterium nõ raro pmittitur essentiis eliciendis, aut altioribus magisteriis apparandis. Succus coraliorum ruber nõ alia conficitur arte. Fit enim liquor ex alcali fabarum soluto vini spiritu, & destillatione vnito. In eo calx coraliorum circulatur abstractoq; menstruo succi facie relinquitur. Pro alcali fabaceo substituunt alii Halonitrum, quod separari tãdem potest coagulatione. Dũ enim succus reponitur suo loco, concrescit sal in

Lapis Iudaicus potabilis.

Sal potabilis.

Coralia potabilia.

cryſtallos facilè ſeparandos. Nonnunquam præparato coraliorũ pulueri affunditur roſacea in qua ſal ammoni⁹ ſublimatus eſt ſolutus. Fit inde ſuccus cæruleus. Eſt & aceto radicato, exaſperatove ſalis ammonii miſtura, & aquæ mellis aliqua in ea re autoritas, ſicut in liquore tincturaq; conficiendis tradi ſolet. Par ratio eſt margaritarum, quarũ poculum quidã cõmendat, ſi p acetum ſepties deſtillatũ, ſalisque ammonii florib. exacerbatũ factum fuerit. Iucundũ ſpectaculũ erit, ſi vniones in calcem p acetum ſtillatitiũ cõminutos in manus cauo poſueris. Nã in lac deliqueſcunt Sed hic ſuccus magis ad liquores pertinet è calce exorientes. Verũ margaritarum ſuccũ pollicẽtur tali modo: Tuſæ illæ in marmore læuigantur. Læuori in vitro poſito irroratur, ſeu guttatim affunditur acetum ſtillatitium vt fiat maſſula, quæ tandem maiore copia aceti planè liquida redditur.

Cæruleum ſolutum Coraliorũ.

Vniones potabiles.

Aceto per balneum abſtracto, aqua pluuia deſtillata infunditur & poſt digeſtionem ſegregatur ſubmiſſa alia, donec receſſerit acrimonia. Maſſa vnionum ſoluitur aqua roſacea, & parte eius iterum prolicita relinquitur ſuccus rubicundus, quem ad conſiſtentiam craſſiorem adducimus infundibulo, cũ obſtaculo bombacis, vt aqua ſubducta reſtet ſuccus merus, quem poſtea facili artificio licet in quintam eſſentiam mutare. Apud Paracelſum in minore chirurgia ferè ſic perlata materia cõcinnatur.

cinnatur. Aqua enim vitę circulata duplo aceti destillati mista affunditur vnionũ trienti in læuorem redacto. Digeruntur in pelicano per mensem. Liquore seu succo pingui apparẽte, profunditur humor, restante illo, dosi sex granorũ propinando. Trãslatum hoc ingenium est etiã ad Gammarorũ lapides. Hos .n. in reuerberio calcinatos macerãt, calore balnei in vini spiritu spacio menstruo Hinc destillant, sedecies reposito humore abstracto, idq; igne libero. Si non sat apti ad consistentiam succulentam deprehenduntur; sexies denuo vinum stillatitium interpositis digestionibus suis inde proliciunt, donec respondeat succi formæ.

Perlata materia.

Lapides cancrorum.

Alii soluũt stillatitio aceto, cuius vim iterũ eluunt pluuia essentiali, tandemq; liquidum exhibent magisterium reposita aqua competente & artificiose coniuncta. Simplex admodum industria est eius, qui liquorem Talci lacteum ita parat. Puluis eius vicissim sternitur aut miscetur glacie hyemali in sacculo & superius adhibito igni, liquescente glacie emulgetur manibus in ollam subiectam. Ego ita alcool cõficerem. Ridebis me si & Sacharum artificiis potabilium immiscuero. Quis enim, inquies, est, qui id cum in suo succo est, nescit p se bibi posse, aut si concreuit, quouis humore aqueo dilutũ solui? Non alio id iure videtur potabile magisteriũ fieri quã manna, aut dulcedo fauorum Sacharina, passæq; vuæ

Talci liquor.

Sacharum potabile.

maioris concretio, aut sapa coacta, aliive suc-
ci inspissati. Sed non quemuis potum intelli-
gere artifices certum est. Ab arte ingenioque
profectum est, quod potabile Sacharum in
magisteriis ponimus. Sunt qui, vt in alchemia
potius, pernimium vini spiritu Sacharum clarifi-
catum incendunt, & quadamtenus citra con-
cretionem ardere sinunt, itaque Sachari li-
quorem ad tincturas florum excipiendas có-
fectum reddunt.

Aliæ preparationes per solutionem in bal-
neo roris, aut digestionem in balneo maris
conueniunt cum liquorum magisterio; Et si
affundas aquas essentiales, cum videatur Sa-
charum sponte sua concretum inter natiua
extracta esse. quod vero ars elicuit, etiam i-
pso opere accedit artificis, euadet Elyxir Sa-
cl arinum, quale inter Elyxiria suo leges loco,
quanquam non vsque adeo enorme pec-
catum sit idem exemplum diuersis apponere
capitibus, ob rationum in eo varietatem.

Caphura potabilis. Vin & Caphuræ magisterium audire? Vereor
ne hoc quoque ten Elyxiribus, seu essentiis ac-
cenicas, cum nihil sit aliud, quam extract in
naturale. Sed tamen cum nondum artem sit
experta, sit integri loco. Eam macerat aqua
forti ex Halonitro & Chalcantho. itaque sol-
uunt, sed facile redituram ad ingenium mel-
ssentu liter elaborerer, quanquam ne sic qui-
dem tempori fidem præstet atque in eo eo-
dem ... Alii in stru-
rcamenda per eandem causticam. Alii in fru-
sta com-

ſtā comminutam cucurbitæ imponunt aptæ, affuſoque pari aceto ſępius deſtillato, diligenter occlutam in fimo ſepeliunt, donec in lacteum faceſſerit humorem, arenæ leniſſimo calore deputandum. Quod item nonnulli aqua forti procurant, id alii vini ſpiritu. Sed & oleo incoquitur integra, vt ſulphur ſimiliaque è pinguium genere. Qui vitro incluſam calenti recentique a furno pani implicat, & ſic ſoluit, ingenio quidem proficit, ſed quomodo à ſimplici calore ſolutis differat, niſi vaſorum ratione & ſpiritus humidi ex pane inſinuatione, vix apparet. Eſt tamen aliquid induſtriæ in inuento, ne res per ſe volatilis & ignium rapax diſſipari facile poſſit, & operam artificis eludere. Itaque ob hanc cauſam non difficulter ei locum inter magiſteria tribuam. Nec refert, licet concreſcat denuo. Nam & alia nonnulla tandem conſiſtunt, redeuntque ad ingenium magiſteria. Nō minus commendabitur, qui oleo amygdalarum dulcium commiſtum eius puluerem radicis raphani aut Enulæ cauo incluſerit, tectumq; iterum operculo eiuſdem radicis, in celſa ſuſpenſum profluere curauerit, quod ipſum etiam peragitur albuminum acetabulis, eo modo, quem in eſſentiis docemus, qui tamen locus ab hoc differt magiſterio, quod ibi extractum ſoluatur, hoc eſt ſubtiliſſimus flos caphuræ, hic vero captura integra ab arte rudis, niſi eam natura ita puram conſumma-

tamque dederit, vt nihil præterea ab arte accipi posse videatur, præter solutionem. Tunc enim in idem coincidunt essentia solutæ & magisterium potabilis, quo nomine eam donamus, licet non potetur. Fruitur beneficio similium eiusdem classis, quæ vocabulum à potiore accepit. Succinum totum oleo ceræ, vel terebinthi similibusque liquidum reddimus vt Sulphur. Est aliquid præsidii etiam in destillatione. Totum enim in liquamen facie liquidi bituminis abit idq;, quia crassiores partes suo oleo resolutę nō aliter ac oleo externo sustinētur. Ex Eucharii pręclari & medici & chymici sc.iniis, ad me peruenit ēt crocus potabilis, quāqā titulo extracti olei. Pulueri eius spiritus vini summopere correctus affunditur inq; balnei digestione octiduana, vitro clauso detinetur. Spiritus extrahitur ad consistentiā mellis. Residuo infunditur nouus, factaque circulatione, eadem repetitur abstractio, ita toto opere iterato duodecies. Vulgo conterunt eum soluuntque vino, nonquidem vt sic potent, sed vt cæteris medicinis commodius misceant. Et eadem ars etiam in lacrymis & gummi pluribus valet. Pari enim vino adiecto soluuntur. Aliis placet acetum. Viā ēt ad alios flores videbis. Tincturam parabis interuentu colatutæ. Copiæ cornu nobis est ꝓpositū. Nō possūt plustrari singula. Quæ officinis mechanicis chymia concredidit ex hac Sylua, suā quoq; merentur dignitatē. Nō leuis aut ple-

Succini solutum.

Crocus potabilis.

Solutum gummi.

aut plebei ingenii eſt, poſſe metalla, gēmas, aliaque huius generis recte fundere, præſertim venas & q̄ alia ſunt aſpera intractabiliaq; Sed plurimam horum partem in excoctoria depuratoriaque & docimaſtica, tum Agricola tum Fachſius & alii, quos nuper ſum imitatus, deſcripſerunt, & in Alchymia peculiare bene fundendi caput eſt: Eſt aliud de fluxibus compoſitis, ne quid de diſperſo in varia capita artificio memorem. Promiſi tibi breuitatem. Sed neſcio quis me Apollo retraxerit. Redimam peccatum epilogo conciſo. Vale. Recte funde re metalla.

EPIST: XIX. DE MAGISTERIO puluerum ad cap. 5. tract. 1. lib. 2. Alchymiæ.

Ad

Chriſtophorum Muldenerum philos: & med: Academicum Haſſiæ.

AENIGMATIS Salomonis regis ſapientiam tentatum adueniſſe quondam ex Arabia Reginam eſt in ſacro codice. Ego ad te non exploratum animi latebras accedo, neq; gryphis aut crocodilis cornutiſue ſophiſmatis ingeninm fatigatum, chymicam quæſtionem apporto, vt quæ tua eſt cum benevolētia ſumma coniuncta magnæ doctrinæ copia, quid nā intereſſe putes inter calces chymicorum, & læuores ſubtiliſſimos, quos pulueres appellant impalpabiles, aut ex Arabum diſciplina Alcoolia, mihi ſignifices amice, Ego vix me extricauerim nec facile abſque cortice ex perple-

perplexitatum einſmodi mari consauerim. Video, quam rem hic calcem nominat, eam alium nuncupare alcool, aut læuorem, pollinem, farinam aſpredinis expertem, atque ita tactu inſenſilem puluerem. Putabam ignibus fieri calces, aliis artificiis pulueres. At ſæpe ẽt ex aquis calces tollut, ſæpe tritura cũ ſale alias maceratione leuigationeq; & ſimilibus. Neque vero duntaxat integra comminuta iiſdem deſignant vocabulis, ſed & quæ in ſummum exaltantur, aut per alembicum exiguntur, aut ex liquore ſegregantur, & omnino ſalis, cinerum, calciſue reſolutæ conſiſtentiam habent. Quo fit, vt in incerto vagetur tyro, nec indubio præceptorem comprehendere animoque inſcribere poſſit. Videor aut mihi inueniſſe remedium huic errore. Quæ enim calcis conſiſtentiam habent abſque eſſentiali ſeparatione factam, generatim appellari calces arbitror, interim in ſpecie ᾗ κυρίως calces veræ ſunt, quas ſpecialis calcinatio, quæ potiſſimum ignibus peragitur, reddit, quibus ob affinitatem accedunt etiam aquis cauſticis per corroſionem ſolutionemue aut putrefactionem comparati pulueres, prout tamen elaborantur, magis minuſue huc illuc inclinantes. Alcoolia iſta comminuta dixerim quę alcoliſmi opere artificioſo procreantur. Video hanc vocem Arabibus vſitatam eſſe, ſi quando, vt ait Syluius in Meſuen commentatus, ſubtiliſſimum intelligunt puluerem

Alcool.

quæ

que vox etiam absque articulo cohol scribitur. Vnde postea in chymiam irrepsit non primum tantum origine, sed & inde deductum Alcolisati nomen, cuius vsus est in essentiis, quibus commissa vnitaque calx aut puluis rei cuiuspiam est: vt cum vinum alcolisatum, seu alcool vini nominant. Num itaq; recte tibi videor diuinare? Certe in penuria vocum diuertere nos aliquando ad modificata oportet, & si non possumus sat cōmode loqui, saltem operam dare, ne sensum vitiemus. Ita latinitas aucta nonnunquam Græcismis, & Barbaris est dictionibus. Sit ergo interim magisterium hoc nostrum Alcool, aut puluis quanquam non quilibet, sed læuor (τὸ λεῖον) aut pollen illa designetur voce, cum tamen chymicus non semper exactum quærat & impalpabilem, quem ἀναπτὸν ἢ ἐν ἀλήπτον καὶ ἀσχετον λελυτητα Græcus appellaret, sed nonnunquam etiam Granalia vocata & ramenta elimatasque scobes τὰ διατρίμματα καὶ κρίσματα, ἢ ξέσματα arte elaborata. Dices ex officinis mechanicis accommodato sumi pulueres ramentaque crassiora, quandoquidem etiam medici non radunt, scobuntue, aut elimant ipsi ferrum, sed à fabris petunt ferrariis. Verum, nisi fallor, rudimenta quædam chymica etiam in externis hærent. Si inde seruitia sibi postliminio accersit artifex chymicus, quod suum fuit, reposcit. Interim autem distat operis ingenio. Neque vero quisquam adeo sit deli-

Cohol.

Alcolisatus vel alcainatus, licet differant ibi puluerē alcool, hic salem aicali attingendo.

Quædā genere cōmunia secedut specie in priuatas classes.

delicatus, aut famulitii inops, quin si opus comminutionem requirit talem. aut ipse rem aggrediatur, aut eam ministri manu effectam reddat. Non posse eum, nefas est existimatu. Qui enim omnia ingeniosius subtiliusque elaborat, illene non possit lima vulgariter radere, aut torno sculpere, & serra comminuere? Sed nisi molestum est animo forsan aliis grauioribus occupato, libeat tibi paulisper mecum ad specialem puluerum nonnullorum contemplationem descendere, cæteris sua suo tempore erit cura. Differenda enim, non omittenda iudico. Duritia renitente soliditateque continuata præditum id esse, quod in puluerem ex arte comminuendum est, vel vulgo constat. Non enim puluis est illa exquisitissima vaporis coagulati diuisique psecas, nec alluuio halituum, nec hydrargyri ros tenuissimus. Eo vero difficilius atteritur, quo quid est tenacius, lentaque compage & & pingui cohærens, extenditur potius quam dissilit. Facilius vero, quod friabilius sicciusque ad quam naturam redigendum est, quod in alcool versum volumus, aut singulari ingenio vtendum. In metallis generalis vna methodus est per hydragyrũ & salem, eaque absq; putrefactione illa mystica quanquam quibus difficiculter iungitur, æs nimirum & ferrum, prius perfricãda repurgãdaq; sunt acri lixiuio, aut aqua extersoria, quam Germanorum artifices suo quodam vocabulo, verquicfwasser nuncu-

verquick-wasser

nuncupant. Alia eſt per limam aut malleum, coniuncta cum maceratione in liquore exiccante, & attritu marmoris porphyrii. Tertia fuſione immiſtioneque mineralis, per minima ad ſenſum ſeſe inſinuantis, ſeparabilisq; iterum liquore peragitur, cuiuſmodi eſt ſal ammonius, aut vſtulatus vulgaris. Cape ſalis ammonii, inquit quidam, vnciæ pondus: æruginis quadrantem libræ Romanæ, contempera, vt fiat ſubtilis puluis. Metallum extenſum aceto perfrica, & prædictum puluerem inſperge, vt adhæreat. Tunc ſunde igni & commiſce. Facile hæc miſtura contereur, & vbi ducta in læuorem fuerit, ab additamentis elutione ſeparabitur. Nõ inepte æruginì chalcanthum ſubſtituas, aut ſalem vulgatum. Videndũ tamen, ne quid inde detrimenti accedat metallo, Quarta communis ratio per cæmentum eſt, quæ tamen non progreditur ad combuſtionem calcinatoriam. Licet nonnunquam reſtinctione indurante metallum friabile reddere & aquis aluminatis æſtuans exagitare. Aliquando fuſum eliquatumque in granulam diducitur, quę vbi aquis ſimul induruit, promprè poſtea adiecto ſale comminuitur. Vtetur artifex, vt ratio operis præſensque neceſſitas admonebit, modo electo. Sunt autem ẽt nonnulla in quolibet metallo peculiariter conſideranda. Quanquã .n. generalis methodus omnibus ſit cõmunis, in applicatione tamen ad naturã propriã nõnulla veniũt obſer-

obſeruanda, ſicut & in electione modorũ. In Alchymia itaq; indicandũ ſpeciatim fuit, qua ratione quodlibet metallum ſit tractandum, veluti tam aurum, quam argentum per Mercurium poſſunt in puluerem deduci: ſed aurum rectius prius incaleſcit, & ſeorſim etiam argentum viuum, qua calefactione in argento non eſt opus. Ita plumbo vtrique facile cõmittitur ille liquor: at non æri ferroque, quibus ob hoc medicina eſt permittenda. Nulla me cogit neceſſitas apud te repetere quæ in arte dudũ ſunt perſcripta. Quę ſuccrruũt præterea, ad te iudicanda affero. Aurum & argentum in puluerem redigunt nõnulli affrictu ad pannos aſperos elutos, quorum portio manibus verſetur, portio in peluim aquę mũdæ dependeat, vt inde madefieri poſſit prior ſæpe. Ex aquæ poſtea colluto illo ſeligitur puluis. Hęc ratio etiam Electro competit, quamuis admodum ſit laborioſa. Aliquando vtriuſq; metalli ſcobs elimata aceto forti nouendium maceratur, & poſtea exempta reſiccataque in marmore teritur. Nõnulli tamen prius ſepties imbibunt ſoluto ſale ammonio paris quantitatis. Ita enim facilius comminuitur, & tutius. Vetuſtus quidam codex imbibit florem arſenici ſublimatione cõparatum aqua ſalis ammoniaci, vt fiat paſta in globulos conformanda. Eos ordine argẽto fuſo ingerit, ſubigitque. Reliquum abſoluitur ſeparatione elutoria. Ferrum fundi cum ſtibio poteſt, &

Puluis martis.

fuso ſal

fuso sal ingeri, postea teri & per alueum elui. Aeris candefactæ laminæ aqua salsa restinguuntur. Absiliunt inde pulueres rubicundi, quos collectos, licet atterere subtilius. Vt læuior fiat, repetendus sæpè labor est, pulueresque excutiendi per setaceum colum, aut linteum angustum, aut quomodo parant sigillatas terras per aquas separandi. Et huc facit illa Talci præparatio per sacculum cum glacie. Sed nolo te verbis obtundere pluribus. Vale.

EPISTOLA XX. DECLARATORIA *nonnullorum in capite puluerum chymicorum*;

ANDREAS LIBAVIVS Ericio Bonamico salutem.

NON ignoras difficilẽ esse contemplationẽ verorum, & teste Cicerone, optimum quenq; Philosophorum & grauissimum confessum esse se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam discenda. Vnde & Theophrastus moriens accusauerit naturam datæ breuioris vitæ, quam satis esset ad perfectarum artium eruditionem. Ne ergo mireris, in Alchymia alicubi hallucinatum esse. Primus ille mihi fuit labor, & soli sustinendus. Vbi concurrerint ingeniorum censuræ; forsan, Deo adiuuante, correctius dabo opus. Quot annos in sua Dialectica perficienda consumsit *Ramus*? Quantos con-

flictus, & collisiones iudiciorum sensit? Quam sæpè mutauit præcepta? Domi premendum in decimum annum, monitore Horatio, referes. Ego verò sat diu pressi, satisque spacii datum illi putaui, quod tot seculis, ab exercitatissimis artificibus inuentum, & per commentaria ad posteros translatum innotuit. Quis vero etiam tantopere sibi indulgere potest, vt ad omnium scribat captus?

An etiam postulandum est ab artifice, vt profano sermone artis arcana prostituat? Assuesce disciplinæ. Quæ in præsens non intelligis, repetita crebro sponte sese offerent, tuumque intellectum illustrabunt. In magisterio puluerum nonnihil desiderari lucis scribis. Vellem quidem me satisfecisse ad amussim omnibus, sed, vt dixi, non est hoc hominis, quanquam, vt est in vetere prouerbio, Ne Iupiter quidem omnibus placet; videbaturque illi Arragonum regi D E V S ipse mundum non sat rectè disposuisse, quod se consultore longè melius debuisset fieri. Verum enimuero sequar monita tua, & quantum potero, studiis tuis indulgebo. In alcoole auri per plumbum notabis, vasis, in quo continetur plumbum, orificio imponendam crucem ferream esse, vt commodè innitantur laminæ, hasque sæpè vertendas, vt vndiquaque penetret fumus Saturninus, quanquam vbi calcinanda parua quantitas

In auri puluere notanda.

est, sa-

est, satis sit inniti lamellam margini. Iubet Vlstadius mutua strata fieri ex plumbo & tartaro, ita vt plumbum in imo sit, digiti altitudine; inde tartarum, & sic consequenter vsque ad complementum vasis. Hoc adaptata cruce transfertur in furnum tanti caloris, quantus sufficit plumbo in fusione retinendo diuaporandoque modicè. Ille verò halitus Saturninus quia Mercurialis est, & arsenicalis, auri naturam vitiat. Itaque postquam comminutæ sunt lamellæ, puluis in reuerberio est exercendus, donec secesserit alluuio, postea sale tartari ammoniato solutoque probè perfricandus, & tandem dulci eluendus siccandusque. Quæ vero hydrargyri contemperatione perficitur comminutio, à diuersis administratur diuersimodè. In auro vtraque misturæ pars prius calefacienda seorsim est, & commiscenda. Inde nonnulli in feruefactum catinum præcipitant malagma, & postea aquâ detergent sordes, potissimum autem salsa aut oxalme. Hinc in patella expirare sinunt hydrargyrum adhibita continua versatione, ne vnâ auolent auri atoma. Hoc facto puluerem sali ammonio iungunt inque marmore læuigant. Sublato eo rursus lotione, exiccatum alcool ad vsum reponitur. Vlstadius iubet expressum per corium amalgama in catino calefacere, donec fumiget: Tunc

M 2 tere-

terere iterumque igni reddere, quouſque appareat fumus, idque viciſſim vſque ad ſolum auri puluerem, quem cum ſale horis quinque cæmentandum monet, donec exhalauerit vniuerſa vis mercurii: Inde bis terve vini ſpiritu eluendum, & aqua dulcifactum reponendum. Sed tibi ſedulò caue à fumo inter terendum. Vt videas ingeniorum varietatem, aſſcribam etiam aliorum dictata. Auri ſemunciam ſeptuplo mercurii in catino calefacti immiſce. Effunde in alium catinum feruentem, & agita per octauam horæ: Effunde in aquam. Exprime per cotonæum: Quod exiit, tranſige per corium, ne quid ſubterfugiat auri: Huic collecto adiice ſalis ammonii ſemunciam, ſalis fuſi ſextantem: Commiſta tere in lapide. Transfer hinc in catinum, quem carbone tectum prunis impone, vt Sal ammonius cum hydrargyro exhalet. Reliquum tritum ablutumque ſicca. Nonnulli ſextuplum hydrargyri iungunt auro, factoque amalgamati duodecuplum adiiciunt Sulphuris, & igni conſumunt repetito hoc opere vſque ad complementum voti. Sed ſuſpecta mihi hæc ratio eſt. Duplex enim vis, auri præſertim mollioris, & nondum ſat fixi, exilibus ramentis affertur, vnde facile aliquid fumo diſſipari poſſit, nec licet transferre hanc rationem ad metalla cætera, vtvt eam aurum ſuſtinu-

ſuſtinuerit. Eadem cautela in cæmento quoque eſt adhibenda. Quem quartum alcoolis auri modum poſui, cum in hoc quidem retinuerim, quatenus totum ſoluitur. Aliàs ad tincturam tranſit. In argento & cæteris metallis cogito mutare conſilium, & pulueres per corroſiuos liquores calcibus annumerare, propterea, quod aquæ cauſticæ vicariam ignis poteſtatem habeant, & non corrodant ſimpliciter, ſed quodammodo etiam ſeparent diuerſis coloribus & conſiſtentia diuerſas exhibendo naturas. De hoc conſilio interim potes cum peritis agere; & ſi quid, quod monendus ſim, cognoueris, facies vt ſciam. Non me latet, etiam aurum ita attenuatum, calcem dici: ſed cum ea planè conueniat cum puluere propter abſolutam auri, homogeneamque naturam, ſiquidem totam ſolueris: & huic capiti & calcibus ſubiici idem præceptum poſſe abſque errore iudico. Hoc conſilio etiam aſſcripſi calcis nomen. Quæ melle fit attrito, interdum ſolo peragitur, interdum adiecto ſale. Maſſa conteritur exactè in marmore, vt aurum è conſpectu ſe ſubducat. Sedimento poſtea per diem naturalem facto, inſtituitur elutio ex aqua tepida ſimplici pura, aut deſtillata, quæ tandem etiam ab auro per deſtillationem ſeparatur. In argenti amalgamate, poſtquam expirauit hydrargyrus, aliqui addunt tarta-

Pulueres corroſione aquarum ſoluentium facti poſſunt calcibus adiungi.

rum, qua voce ſalem eius intelligo, quem non abſurde adiiceremus etiam auro ita præparato. Quem plumbi puluerandi modum ex Bulcaſi aſſcripſi, cum lib. 34. cap. 18. etiam recenſuit PLINIVS ductu Dioſcoridis, vnde intelligis, nonnihil chymicorum inuentorum etiam ad hos perueniſſe.

Dioſco. lib. 5. cap. 47. de plumbo loto.

Proculdubio enim Bulcaſis non ex his didicit licet prioribus, ſed ex Arabum ſchola hauſit, in qua vigebant & cætera, quæ commemorat artificia. Vocat autem Plinius læuorem, & pro aqua indiſcreta poſcit cæleſtem, addens alios plumbum in lapideo mortario piſtillo plumbeo contercere. Dilucidior eſt Dioſcorides, qui terere iubet donec craſſeſcat aqua inſtar limi: Deinde transcolare per linteum & lauare ad albedinem. In ſecundo modo ſcobs plumbi ſumenda eſt, &, vt vult Dioſcor. etiam lapideo piſtillo terenda, aut manibus fricanda, ne vehementi tritura abeat in ceruſſam vel ſimilem calcem. Ad granulam in fuſione, neſcio, quo conſilio nonnulli halonitrum ſali ſimplici ſubſtituant. Fluxus cauſſa temerarius eſt conatus. Sunt enim hæc metalla per ſe ſat fluida. Colliqueſcit ille ſal facilimè, ſeque inſinuat, & cum diuaporet, ſimul exterſos ſpiritus maligniores volatilioreſque abducit. Itaque videri poſſunt non puluerem ſimplicem intendiſſe. Sed

cum

cum considat grumescatque vicissim promtè idem, ne vitietur granulatio cauendum est, quod assequemur agitatione celeri. Quod de hydrargyro monui, ad præcepta non pertinet, sed minuscula scriptura debuit commentis adiungi. Putant autem nonnulli eum esse puluerem hydrargyri, vt conficiant; posse hunc licet liquidum, tamen in alcool deduci. Sed si hoc est puluerare humores, fateantur quælibet humida siccis intermista alcool fieri, aut per modum niuis, glacieiq;, &c. etiam aquas faciant pulucrulentas. Hydrargyrus sese insinuat siccis copiosis, atque etiam lentoribus occultat minutissimæ alluuionis specie; sed quandiu fluit & hanc naturam retinet, non euadit puluis, quod docet reductio per elutionem simplicem separationemque commisti. Mutatus in glaciem, aut fixus, tunc demum in puluerem fatiscit. Creditur miraculum euenire, si ingeratur ei sublimati pollen. Sed aperta res est. Cum enim hic constet sale & vitriolo vel similibus acribus, & præterea etiam familiaritate substantiæ eiusdem, facilima est per minima commistio, qualis non euenit ab alienioribus. Solet etiam inde aliquanto tardior fieri, & cute obduci propter acrimoniam. Sed celeritate opus est in subigendo. Alioquin subsidet sublimati puluis, & conglobatur, humidior seipso factus,

Argentum viuum sublimato diluere.

nec postea facile ad misturam resuscitatur. Cum in hoc intentus essem, acrimonia molesta nares vellicabat, & sternutamenta crebra mouebat. Vide ne tibi eueniat idem, periculum huius facturo. De

Venæ. venarum contusione relego te ad Agricolam, qui nihil videtur ad eam rem pertinens, vt nimirum exercetur in officinis metallurgorum, intermisisse. Quod de lignis, ossibus & similibus rasis lima, torno; cultrorumque acie aut mole serrave fractis posui, non accipies ita ruditer, vt exercetur à fabris lignariis, torneutis, culmisecis & similibus; sed reuocanda mens est ad industriam chymicam sæpius indicatam. Illa verò rudimenta sunt operis primi. Itaque postea scobes lignorum, culmorum & similes macerantur muria, aceto vel simili liquore, vt nonnihil duritiei acquirant. Postea exiccatæ molis franguntur, aut tunduntur mortariis, excutiuntur per angusta cola quomodo ars Pharmacopæorum sua conficit alcoolia. Problēma tibi propono, quando mihi molestiam exquirendo creasti, & quæro qua arte sis ceram in puluerem redacturus & terebinthinam, si his vti sit opus: Num aliis vtendi modis aptioribus excludi hanc dices? An terebinthinam aqua acetove coques ad duritiam? At non ita tibi obtemperabit cera. Nec confugere potes ad combustionem. Delibera de hoc, & inuen-

uento consilio ad me redi. Cæterum qua arte aer puluescit, ea & butyrum.

EPIST: XXI.
De hydrargyro præcipitato.

Ad

M. Ioannem Hertmannum Phil. Mathematicum & Chmyicum Accedemicum.

LEGI HARTMANNE, submissum thesibus Ferinarianis poema tuum, nec mediocriter sum grauisus, esse in academia vestra non tantum Lycios, Scaphiosque, sed & sclerandros cratandrosque, quibus adeo non sordet philosophia chymica, quam Ferinarius appellat tuus, vt etiam enconiis insignibus eam exornare, illustrareque non reformident. Neque vero id ideo, quod multi pueriliter imperiteque nisi malis impotenter sibi persuasum habeant, á Paracelso eam principium sui accepisse: Neque enim hoc tanti erat, quanquam ille si voluisset, non apud vulgus tantum, sed & inter eruditos explicatione amplificationeque eiusdem poterat illustris esse: Sed quod per se nulli artium humanarum, dignitatis & gloriæ splendore fructuque cedere recte iudicetur. Multum quidem eius excellenti existimationi detractum Paracelsitatum temeritate imposturisque in procerum animis videmus. Itaque etiam non desunt, qui linguis pectoribusque innatam vi-

rulentiam calumniandi ſceleratiore crimine amplius contaminantes, manibus pedibusque obnixe omnia conantur, vt aditum ei intercludant, qui tamen hucuſque non valent, vt ab impoſtoribus limina principum ſuorum reddant tuta. Sed emerget tandem illa vel inuitis oſoribus, & ad culmen honorum auſpicio diuino & cultorum ſuorum ſtudio aſpirabit, in quorum numero, ſi nomen quoque tuum lectum fuerit, id erit tibi eo honorificentius. Nunc eſt, quod tecum de hydrargyro præcipitato, vt artifices nominant, colloquar, & ſimul iudicium de eo expiſcer tuum.

Hydrargyrus præcipitatus.

Puto ita vocari puluerem ex hydrargyro, ſeu argento viuo, quod Ariſtoteles χυτὸν appellat croceum, qui quod nondum ſit fixus, reduci facili arte totus poteſt. Nomen videtur ab initio accepiſſe, quod ex mineralibus acribus in altum vi ignium actus crebro ad fundum ſit deturbatus, & liquore amiſſo ſiccitate puluerulenta inſtructus, niſi fortaſſis præcipitari crediderint idem, quod præcipitanter coercere fluxum, & ſiſtere inducta ſiccitate liquorem, aut ab initio nunc dictum Turpethum, aut argentum viuum fixum id vocabulum habuerit ab imperitis, poſtea translatum ad partem quandam rudiorem eiuſdem operis. Solemus enim à ſublimatione deorſum detruſum figere, & cogere, vt aſſueſcat ignibus, aut ſaltem conſtantiæ ad finem ſuum. Hoc antequam conſequamur, plerunque vim ei afferimus,

rimus, & vulgarem præcipitationem præmittimus, vnde nomen integræ operæ in parte hæsit. Iocabitur, qui dictum ita existimabit, quod morbos præcipitet, & è corpore superfluitatũ turbas exigat cumulatim. Esset enim potius præcipitans, quam præcipitatus, nisi permutationem Barbariæ debemus. Sed te tuique similes artifices audire malo, quam Scrupulum meis verbis coniecturisq; tollere. Cum autem duplex sit liquor ille, vnus quem argentum viuum appellant, & mercurium crudum, alter quem Mercurium, aut cum additamento corporis resoluti, quanquam postea ab arte aliisque argumentis plura sortiatur nomina, qualia sunt volatilis, fixus, vulgaris, Philosophicus, coagulatus, &c. præcipitatus proprie fit ex crudo minerali, saltem nostra ætate. Qui enim cõficitur ex mercurio corporum, siue vna sit ille, siue hic solus, ad aliam transit classem, licet nomen interdum ab illo ad hunc transmigret artificum abusu, & quod aliquãdo sit materia perfectioris magisterii, aut etiam essentiæ. Sed hæc leuiora. Illud me sæpe torsit, calciumne ordini inserendus sit, an in puluerum subselliis retinendus, & quid inter ipsum & mercurium fixum Turpethumque tandem intersit. Transmutatorum, atque adeo calcium societati asscribendus ideo videbatur, quia locutio Æginetæ habet verbum τεφρωθῆναι, quod nosti cineribus designandis accõmodatum esse, nec in hy-

Sit ne præcipitatus hydrargyrus calx, an puluis, &c.

in hydrargyro incombuſtili exiſtente, aliud nomen locum habere, niſi calcem, quanquam καύσει præparatum fuiſſe idem autor indicet; cum ſcribat: τινὲς δὲ καύσαντες αὐτὸν ὡς τέφρω θῆναι καὶ μίξαντες ἑτέροις εἴδεσιν ἐπὶ κολικῶν καὶ τῶν εἰλεωδῶν ἐπίδωσαν πιεῖν. Si combuſtionem potentialem, quæ fit aquis cauſticis, intelligimus, recte quidem is locutus eſt. Ea enim & metallis competit: ſed pro cinere calx eſt accipienda. Deinde præcipitatus in aliud quiddam tranſiſſe videtur artificio. Itaque non amplius erit ſub integrorum magiſterio, quæ nondum á ſua natura ſunt dimota. Nec conſueuimus pulueres ex liquidis facere: ſicuti nec muria in puluerem dicitur redacta cum in ſalem excocta eſt. Quod ſi quæ aquæ lapideſcunt, pulueraſcuntque; eæ aut tranſmutatione id ſuſtinent, aut commiſta terrea fuga ſui deſtituunt. Hæc ab vna parte me nõ parum commouebant. Rurſum cum viderem hydrargyrum non eſſe inſtar aliorum liquorum, ſed ita ex terreis aqueisq; commiſtam ſubſtantiam vt liqueſcere terra, & aqua ſicceſcere nulla vtrobique iactura facta poſſint id quod indicat reſuſcitatio eius, quam reductionem appellamus neutiquam aliud quid paſſum iudicaui, præter conſiſtentiæ & coloris mutationem (quanquam etiam vim ſuam impreſſerit aqua corroſoria & nõ paruam reliquerit) id quod calcibus veris cineribusque non congruit. Hoc argumentum apud me

tanti

tanti fuit, vt in magisterio integræ substantiæ reliquerim, neque tamen pulueribus omnino ascribere potui. Affinem feci, & peculiari subieci capiti. Cũ item nonnullam eo labore accipiat fixionem: nam ex volubili & liquido cogitur consistere & morari: aliquid cognationis cum fixis habet, & hoc nomine in fixorum viciniam demigrauit. Hæc fuerunt cõsilii rationes. A te expecto quid absolutius. Turpethum (licet & hæc vox aliter vsurpetur & eius elaboratio interdum non differat à præcipitato secundum quosdam discrimen nõ attendentes) inter essentias est. Volatilitate enim perniciosa aut inutili separata, quod relinquitur essentialiter elaboratum, turpethum appellatur, quod non raro exaltatur metalli perfecti admistione, atque etiam ex eius mercurio conficitur. Fixus hydrargyrus à præcipitato quomodo differat, patet prima fronte. Hic enim nullam prærogatiuam habet præter præcipitationem, ille insuper constantiam in toto accepit corpore. Fit & materia fixi præcipitatus. Est quidem & Turbith. fixum, sed non omni parte, vt dictum est, & vna sustinet separationem. Color eius rubet plærunque, veruntamen non raro albet: estque & puniceus & aureus citrinus facie sulphuris citrini, aliquando cæruleus, cineraceus &c. Flamma sicca erubescit, ab aqua forti albet, vt glacies spissior, aut cerussa aut vitrum lacteum. Itaque cum aliquando igni rubefa-

befactum, perfudissem denuo forti, è vestigio amissa rubedine per citrinum ad albedinem recurrit. Mirum est cum ex aqua forti secessit ad fundum stellatim turritimq; aliquando cõcrescere & mirifice virgari: si forti effusa, dulcem reponas, citrinum euadere, indeq; iterum album, & partem tam exacte misceri aquæ acri, vt visu sit indiscreta, & id etiam fieri in acri diluta, ex qua non secedit nisi iniicias puluerem salemue præcipitatorium, & agites fortiter. Tunc totus ille liquor in lactis densi albissimique speciem mutatur inclarescitque quietè tandem. Huiusmodi iucunda spectatu plura possem commemorare. Sed receptui canendum est. Quid respondere debeas interroganti videbis. Vale. 10. Ianuarii anni 1598 Rotemb. ad Tub.

EPIST. XXII. DE MODIS QVIbusdam Hydrargyri præcipitati.

Ad
Ioannem Hartmannum M. Phil. Chymicum & Professorem Mathematum.

CVRAS tibi nuper exposui meas, rogauique, vt, quantum in te esset, earum pondere me leuares. Spero te non defuturum discere cupienti, & si mei caussa nolis fatigari, nihil tamen communi vtilitati negaturum. Nunc aliud est, quod ad te fero, idque non leuis momenti. Sunt qui chymiam vniuersam duobus definiant limitibus, doceantque eius esse spiritus ab elementorum complexu liberare,

liberare, eiſdemque depuratis & in primum ſuum eſſe deductis illos reſtituere, quandoquidem non ſatis ſit Elementa ſeparata, ſpiritumque ſeorſim habere, ni elementa iterum coniungantur, ſpirituſque terræ philoſophicæ iniiciatur. Id ſi ita eſt, periit noſter Hermaphroditus edentulus, claudus, inque præceps deiectus, perierunt alia plura magiſteria, neque quicquam gloriæ chymicæ ſibi vendicare poſſunt. Quid quod nec Ziniar, nec Viſfur, nec illa perfecti magiſterii apud Meſnen Bulcaſinque opera vllam ſedem ſub iſta definitione, intraque limites datos inueniant? Sed tamen liceat nobis ſepta chymica promouere latius, atque agro noſtro etiam illa includere, quæ magiſterii principiis elaborantur, atque extracta ſeparataue ſeorſim ad ſuos vſus reponuntur, modo habeant præceptum tanquam originem gentis, ad quam familiam ſuam reuocent, nec à Sacerdotio cogantur exulare. Tuum erit egregium præcipitandi mercurii modum excogitare docereque. Ego non reformidabo & ciuitate chymica donare: & ius eius aduerſus inimicos tanquam alter Cicero Archiã ſuũ defendere. Varios quidẽ ego adduxi in ipſa arte apparatus, ſed quos videas ꝓcipitãte cã potiſſimũ diuiſos eſſe. Actio.n. ipſa omnibus in hoc verſatur, vt purgatũ argentũ viuũ è minera, aqua, vel liquore acri, & maximè eſſentiali aliquo ſolideſcat, indeq; ignib. abſtracto humore in puluerem rubeum
tranſeat,

transeat, quem porro corrigunt sapientiores aqua dulci seu simplici, seu rosacea, seu qua alia competente, nonnnnquam & Theriacali ne cerebrum offendat eius volatilitas, idq macerando destillandoque quoad satis. Vasa mutare, & liquores extractos integris, non tam ad rem facit, quam variatio aquarum corrodentium, earundemque post opus confectum plenaria separatio aut saltem virtutis relictæ emēdatio. Inde enim postea intus, forisue & incertis affectibus potest adhiberi. Ex eo genere est hæc descriptio? Stibii triens, Marcasitæ auri, scobis chalybeatæ singulæ vnciæ? colliquefacta fundantur in regulum, quem pulueratum mittas in receptaculum, destillans in eum aquam fortem lege artis. Hoc perfecto curandū est, vt per quietem 24. horarum ad fundum considant spiritus, & postea alio vase ex iis conficiatur aqua caustica opere arenæ. Hac præcipitetur Hydrargyrus & in patella super prunis primum spiritus aquæ dissipentur, postea adiecta rosacea digestione facta inde aliquoties destilletur. Nihil hic discriminis est nisi in menstruo solutionis, vt loquuntur artifices. Est alius regius, cuius elaboratio proxime accedit ad fixionem. Chalcanthi, aluminis, halonitri quaternæ libræ: aluminis plumosi duæ: salis ammonii, tartari calcinati; calcis ex ouorum testis libræ singulæ, cinabaris, fragmentorum lateris singulæ selibræ, fiat aqua regia vt est artis. Solue in ea

præcipitatus.

Præcipitatus regius.

argentum,

argentum, vt perpurgetur. Repurgatum affunde hydrargyro crudo, eumque ſolue. Solutionem facta digeſtione deſcende liquore tartari immiſſo. Aqua ſegregata præcipitatum in vitro clauſo ad ignem rubefacito. Poteris eum poſtea quinquies oleo tartari imbibere & viginti dierum ſpacio in cella locatum ad pultis conſiſtentiam perducere. Sed quorſum tã multa? Vna correcta præcipitatio fermè ſatis eſt pro interna medicina, quæ ſi non reſpondet votis; in ſubſidiis eſt turpethum & ſimilia. Qui metallis colorandis mutandis augendisve ſubſidium quærunt, prout cuique videtur conſultum eſſe ita ſibi ex propria inuentione gloriam quærit, adeoq; pertinaciter ſua pro genuinis habet vt nõ auditurus ſit, ſi quis profiteatur æquè boni ſcientiam. Veruntamen hi quærunt fixum aut Turpethum corporibus coniunctum & ſimilia artificia, niſi delirent. Chirurgis aliqua varietas condonanda eſt, vt & Mulomedicis, quãdoquidem tam pertinacia interdum mala incidunt, vt eis peruincendis non ſatis ſit vna ſimplex præparatio, qua neceſſitate coguntur, conſilium medicinaſq; mutare perſæpe etiam Medici.

Cur præcipitatus violentior argento viuo crudo.

Quæritur, cum ille angelicus puluis tantopere expurget, aluumq; præcipitet, quãtopere non hydrargyrus crudus, Vnde illi ſit vis tanta Culpam plæriq; in menſtruorum reſiduos halitus, & acrimoniam aduentitiam cõiiciunt: nonnulli accuſant etiam ignes. Nec

N videntur

videntur nihil ad rhombum dicere. Nam quo plenius eluitur & aqua dulci corrigitur, eo mitior deprehenditur esse, cum absq; eo etiam causticam vim habeat & foris adhibitus vlceribus, non dolorem tantum, sed & Syalismum excitet. Dandum tamen nonnihil etiã consistentiæ puluerulentæ est, in quam mihi videtur stabiliorem impressionem facere posse calor, quàm in liquorem illum frigidum, & fugacem. Obliteratum enim nonnihil frigus est, tum aqua caustica, tum igni, & vt loquuntur, interna producta. Itaq; potentia eius iam actui vicinior est. Gallicam seu Indicam luem expugnare totis viribus creditur maximè si ære alteretur, aut etiam ex eo productus sit. Repugnant alii, & lignorum essentias præferunt. Vbiuis rectum vsum laudauerim. Hoc dic mihi, si Syalismus proprius hydrargyri effectus est, qui fit, vt scribat Plinius Galactitem foris admotum idem præstare? Num Mercuriale quid in hoc est? Sed non es perturbandus quæstionibus. Vale.

Syalismus non vnius hydrargyri. Memini me de herba quadam similia legere, quæ tamen iam non succurrit.

EPISTOLA XXIII. DE FIXIS; AD

Clariss. Hermannum VVolfium Phil. & med. illustrem, & profess. Marpurg.

IVRE ad te Hermanne VVolfi, de fixis scribo. Is enim ipse, cuius tu quasi hæreditario titulo præfers appellationem, eorum primam fecit in tabula sua Smaragdina mentionem,

tionem, cum è fixo iussit fieri volatile, & viceversa è volatili fixum. Nefas fore indicaui, doctrinæ honorem tibi inuidere, & legitimo veluti patrimonio surrepto exhæredem factum, nihil præter vocabulum in tabulis inuenire. Tuum itaq; sit hoc, vt acceptam de fixis relationem Hermetico afflatu iudices, & nō tantum animi virtute sis firmus, suffultusq; rerum prudentia & vsu, quicquid fortunę est, facile elidas & opposita constantia propellas: sed & nobis in montibus Hermeticis vera stabilitatis & perpetuorum bonorum præcepta monstres. Neq; enim alia nos lege in hoc curriculo positos à natura arbitremur, quam, vt quibus rebus absque suo detrimento potest alter, iis commodet socio, & de scientiarum acquisitione soliciti iuuenes, quicquid visum est, offerant spectandum iudicandumque peritis, & eorum demonstrationibus ad emolumentum publicæ societatis acquiescant. Appellamus autem fixum (vt ad rem ipsam accedam) quicquid ex fugace inconstanteq; ad stabilem moram est perductum arte, aut natura, ita, vt non amplius vagetur, nutet, fugiat, & ventis immistum dissipetur, sed expectet, quasi affixum coactumq; manere, donec exequatur id, cuius gratia ab artifice, vel natura erat institutum. Id Metallurgi & Philosophi mystici potissimum ad ignem indicarunt iuxta absolutissimi metalli naturā. Itaq; si quid flammas sustineret absq; iactura sui, more au-

ri consummati, id inter metalla fixum appellarunt perfectè. Ab hoc gradibus nonnullis, & accommodatione vocis ad quædam similiter affecta discessum postea est, dictumq; etiã argentum fixum, sed infra aurum, ad quod si compares, potius fugax fuerit. Itaq; & nomen imperfecti tum hoc retulit, tum alia etiam remotiora, licet argentum ob maiorem cognationem item perfecto adiunctum sit, quomodo solet mas & fœmina vni supponi generi, quamuis hac imbecilliore existente. Ita quę ex fluxa liquidaque consistentia concrescunt, manentq;, veluti aqua in glaciem niuemque coacta, sanguis in grumum, liquor oui & crystallus oculorum in consistentem duritiem, lutosus humor in glebam, vapor in aquam, halitus in substantiam solidam & huiusmodi, item nuncupantur fixa. Non secus etiam mollia ad duritiem perducta, vt Terebinthina ad formam picis & similia, quorum nonnullis coniuncta est transmutatio, quæ ab imperfecto rudique paulatim mouetur ad terminum perfectionis, quomodo medulla initio sanguis, post os euadit, & cartilago primum molle spissamentum, postea item in os degenerat. Vltimum gradum ea occupant, quæ viribus, qualitatumque natura per se euanida, aut etiam corruptionibus obnoxia arte defenduntur, inq; longum prorogantur, quæ licet plurimum absint à dignitate & iure superiorum; tamen non videntur alibi habere sedem, quã

inter

inter fixa. Quæſo te Hermanne, hoc mecum cogites, quam ſedulo elaborata, conſtitutaq; ſit, tum naturalium contemplatio, quam phyſicam dicimus, tum medicina noſtra conſpiratione artis & naturæ facta. Noſſe licet in illis ſedem Elementorum, lapidum, mineraliũ, plantarum, beſtiarum, hominum: Noſſe quid ex his homini ſit ſalubre, quid inſalubre, & quibus accommodatis, quo ingenio, & modo, collapſæ ſanitati poſſimus obuiam ire, & labefactam reſtaurare. Quid vero in cæteris rebus ſocietates, conſortiaq; & applicationes ingenioſæ poſſint, & qua ſolertia ſint elaborandæ ad explicanda naturæ occultioris miracula, quanam in parte naturæ eſt præceptum? Non minus autem hæc ſibi ſuum locum poſtulant, quam quæ in medicina ex artificioſa adhibitione reſultant. In diſperſis commentariis hactenus vidimus contumulata iacere præſtantiſſima magiſteria. Partem ſibi vendicarunt artes ignobiliores, quod neglectam viderent à liberalibus diſciplinis, tanquam ſpuria eſſet, aut exulatum ire iuſſa. Itaque latitat aliquid in pharmacopoliis, aliquid in Bractearia, Aurificina, Metallurgia vulgata, probatoria & aliis. Intelligebat Baptiſta Porta, debere eſſe aliquam ſcientiam, quæ rerum applicationes mirabiles, & inde exiſtentia effecta ſummatim datis præceptis expediret; verum nomen non dixit. Magiam naturalem vocauit, cum fortaſſe crederet, vt multi, nihil eſſe

chymicum, nisi quod metallorum mutationem & sophismata promitteret, quo ineptiores sunt illi, qui destillatoriam ita à sua matrice segregarunt, vt propriam, longeque diuersam ab Alchymia artem crederent, quos tamen redarguere, Auicenna, Mesues. Bulcasis aliique sufficienter poterant, ne quid dicam de totius Orientis & Ægypti consuetudine. Sed agnoscamus tandem eiusmodi artificia esse sub amplitudine Alchymiæ, vt perpetuus essentialisque rerum distributarum ordo in arte euidenter conuincit, eique restituamus per vim seu ademta, seu detenta in sordidis officinis, non curantes, quanquam id nomen illi parti aliquando magis tribuatur, in qua studiosius à chymicis est versatum elaboratumq;. Hac de caussa fixis affinia erunt illa artificia, quæ vires rerum seruant, non quidem omni modo, sed eo, quem ars vsu experientiaque constituta comprobauit. Hæc primo ad te accessu de fixis placuit iudicio tuo proponere. Hermetem te præbebis rerum notitia iudicioque ter admirandum, vt non tantum ad nomen videaris aspirasse, sed & cognominis aliquid, quantum sinunt hæc nostra humana, reportasse. Vale & me tibi commendatum habe. Vndecimo Ianuarii, qui erat anni, 1 5 9 8. Rotemburgi.

EPIST.

EPISTOLA XXIIII. DE FIGENDA *vena, & simul auri in fixione prærogatiuis;*

AD

D. Hermannum VVolfium Phil & med. Clariss. in Aacdemia Hassorum.

QVI de subtilibus, rebusq; variis commentaria ediderunt, quiq; de occultis naturę miraculis & secretis rerum scripserunt, non negandi sunt aliquid ad Alchymiam contulisse, quanquam vndiquaq;, sicubi occurreret in omni arte aliquid admiratione dignũ, id congesserint, & in commune opus transtulerint. In primis videri voluit Cardanus perfectam dedisse chymiam, quod per capita principalia plurium artium peruolando, nihil quod necessarium esset, crediderit omisisse, sed non perspexit ille essentialem Alchymiæ methodum, & neq; re, neque argumento somniatam sibi perfectionem est assecutus, teste scientiarum ipsarummet euidentia luculento.

Quid ipse præstiterim, ex aliis expecto. Non enim libet, nec fas est iudicare Studui sanè id, quod vix attentatum primo limine sibi arrogauit ille. Sed ad quæstionem de fixis reuertor, de qua incepi nuper apud te balbutire, valdè veritus, quorsum euasura sit hæc audacia. τὸ πηκτόν Aristoteli erat ἐξηραμμένον τι, ὥσπερ καὶ ἡ πῆξις ξηρασία τις, quæ est affectio corporum ex humido fluidoque con-

 cretorum,

4.Met.9. cretorum, atque etiam duritie aliqua compactorum. Vnde & coniunguntur τὸ πήγνυσθαι, καὶ σκληρύνεσθαι, quorum vtrumq; docet fieri à calore in aliquibus, in aliquibus a frigore, ibi τοῦ θερμοῦ ξηραίνοντος τὸ ὑγρόν, vt in terreis, hic τοῦ ψυχροῦ ἐκθλίβοντος τὸ θερμὸν vt in aquosis. quã-quã in secundo de plantis ἡ σύμπηξις, quã interpres fixionẽ & coagulationẽ nominat, dicatur esse ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἕνωσις δὲ τῆς συμπήξεως τοῦ φυτοῦ ἀπὸ τοῦ πυρός: vbi aliud est materiale, aliud agẽs. Nostra fixatio, vt in primo Alchymiæ, & cõmentario declaratum est, differt ab illa Aristotelica non tantum principio, quod Aristoteli est mera natura, nobis motus artis dirigentis naturam: sed & amplitudine, modorumque varietate. Figitur chymico non tam quod durescit, quamuis aliquid magisterii etiam hic ars exhibeat in nonnullis per sua instrumenta, quam quod pro natura sua fineque artis perseuerare constanter, & iniuriis resistere, aut etiam vim in medicina ad certum vsum cum operandi constantia deducere potest, vt memini prioribus ad te scriptum esse. Id apparet principio in venis metallorum euanidis fugacibusque. Deinde metallis ipsis, & consequenter in cæteris huius ordinis. Si quis venas Aristotelico more figere aggrederetur, intractabiles redderet, & contumaciter coctioni resistentes, quas tamen ita oportet apparare, vt fluxu facili, naturalique mollitie ad extendendum retenta, saltem

labores

bores ignis tolerent, actu nec molles nec duræ existentes, sed fluidæ. Id autem chymicus artis suæ industria procurat aquis gradatoriis, quæ & fixatoriæ appellantur, aut cæmento, quorum operum rudimentum est in vulgata Metallurgia per lixiuia mineralia, & tostiones. Nonnunquam tamen & chymicus diuturniore in igni mora, assurgentiumque præcipitatione, donec assuescant flammis, aut additamentis retinaculisque fixis idem molitur, & non negligit diluta, lixiuiaque & huius misturæ similia. Sæpe enim non fert impensam labor. Itaque in plebeis καὶ ευπορίστοις non raro est compendii fructus. Tale hoc fuerit, quod venæ elutæ portioni vni iungit cahlcãthi subduplum, tusisque & commistis in olla affundit vrinæ veteris, ex eo, qui vinum potauit, exceptæ, quantum satis, quod coquendum est integro die, vrina restaurata, sicubi defecerit & non intermissa agitatione crebra. Hæc vena facile excoquitur cum alcali simplicis lixiuii cinerum, alias euanida & quasi vacua metalli futura. Tanti certe hoc est artificium, vt testetur quidam quintuplum amplius metallum se excoxisse, quam prius consueuerant alii. Paracelsus ita de hac re præcepit: venæ ferri libra, Stibii, halonitri binæ libræ commistę tusæque igni fusorio occluso catino horis 24. agitentur, post effusa mistura in plumbum fulmini committatur: quæ ratio ab alio his verbis explicatur: stibii triens commistus qua-

Fixio venæ.

dranti ſquamæ ferreæ, iungitur ſcobi ferri argentati: Fuſis in catino inijcitur plumbi ſextâs, & procuratur regulus, quem in teſta coctum fulminant tandem. Sed hæc non eſt fixio illa primaria, qua fugax immaturumque metallum in ſua matrice roboratur; ſed altera minus propria, qua nimirum cauemus, ne quid detrimenti accipiat metallum nobilius alteri ignobili, aut rapaci ſpiritui commiſtum. Stibium & ſal petræ per ſe non figunt, ſed eliquata, impetu in ferrum aliaque duriora, diſſipabilia tamen facto, hoc conſumunt ſubterfugiente interim argento, auroue molliore. Eadem arte vtuntur etiam Docimaſtæ, ſicubi ferrum commiſtum eſt venis, aut vbi ſtibiata, cadmioſa, ſulphurea, arſenicaliſue minera dominatur, adiectis ferramentis auertitur ab argento violentia, donec conſumptis impuritatibus vna cum ferro, intrare plumbi corpus argentum, & pure fulminari queat. Idem labor eſt, nempe accidentaria fixio, cuſtodia etiam in plumbi candidi præſentia. Sulphur enim ſtanno argentato in fluxu miſcetur & poſtea in catino Cinereo excoctio ad purum inſtituitur. aut halonitrum cum arſenico contritum igni circulari trium horarum impoſitum commiſcetur in nigrum lapidem, cuius puluis inijcitur ſtanno argentato fuſo, aut plumbo nigro argentato, cui ineſt ſtannum. Id vocant puram abſque cute excoctionem. Alioquin in officinis etiam hæc extant

Stannum cũ Argẽto.

tum ad

tum ad figenda in venis metalla, tum eluenda, & adhærentia maligna compeſcenda: Halonitri, aluminis, chalcanthi, ter fuſi ſalis, arſenici ſingulæ libræ: ſalis ammonii quadrans, aluminis plumoſi ſelibra, perfundantur vrinæ vinipotarum menſuris quadraginta, digerantur triduo, indieſque bis agitentur. Liquor per colum tranſactus nouis affundatur rebus idque etiam tertio fiat. Hoc eſt menſtruum fixatorium venarum immitium, ſimulque repurgatoriũ. Cum vena iniecta eſt, egeruntur ſordes, quib. deſinentibus, eximitur minera exiccataque excoquitur. Spuma ſegregata colligitur, & nouis rebus iuncta denuo vſurpatur. Aliis lixiuium placet ex aqua feruente per æquales calcis viuæ, Salis, & cinerum commiſtorum percolata, aut in eis relicta ſubactaq; in quo ter quaterue toſta marcaſita reſtinguitur. Quod ſi vena contumacior eſt, quam vt à ſtibio edomari poſſit, lixiuio calcis cineriſq; clauellati acerrimo chalcanthum adiiciunt, inque hoc liquore venam decoquunt ad extrahendum arſenicum cũ ſulphure. Quibuſdam hoc arridet: Cineris partes duæ, ſalis, calcis viuæ partes ſingulæ perfundantur aqua, fiatque repetitis rebus lixiuium tam craſſum, vt ouum innatare poſſit: miſtura ſæpe agitata triduo vna manet vſque ad ſedimentum: Purum effuſum in alieno ad tertium digitum venæ tritæ adiectum coquitur & deſpumatur die medio. Aurite-

ra marcaſita candefacta extinguitur aliquoties vrina vel aceto, in quo ſal toſtus horis 24. eſt diſſolutus. Eſt & gradatoria huiuſmodi in vulgari vſu: Arſenici, halonitri, calcis viuæ, cineris clauellati aut fagini, ſingulæ libræ, aluminis ſelibra, æruginis triens, ſtibii ſextans, omnia contrita miſtaque lege artis ad aquam cauſticam redigantur, in qua marcaſitæ ſoluantur. Poſſunt & aqua forti, ex chalcantho, ſale, & aceto confecta macerari, aut ea, quæ paratur ex chalcanthi crudi libris tribus, halonitri vna, aluminis plumoſi ſelibra, farina laterum aut cinere oſſium q. ſ. vt ſpecies commiſtæ eo rarius coëant, & reddere ſpiritum prompte queant. Nonnulli venas toſtas coquunt lixiuio calcis, aut vrina: Et ſi fortius requiritur, iniiciunt alumen, vitriolum, tartarum album, ſalem, ſulphur, & calcem, plæraque admodum fixatoria. Atque hoc ingenio venæ contumaces figuntur. Nolo tranſſcribere, quę Paracelſus generatim retulit ad metalla in cæmento retinenda. Videantur, quæ tomi ſexti pag: 405 de hac re extant. Aurum conſummatum, vbi excoctum & repurgatū eſt, fixionis opera nō eget. Quod molle tenerumque ignes maiores non ſuſtinet, aquis gradatoriis ad conſtantiam cogitur, quanquam & ignis artificio proficere liceat. Tunc autem plane fixum æſtimatur, cum ſuſtinet cæmentum proprium, ſeu regium absque vllo detrimento, cum aqua forti inſolubil

Aurum molle.

bile soluitur regia, cum in cinerum examine constat, seu fulmen fert inuiolabile: cum stibio excarnificatum aliquoties, non tamen vltra debitum, semper exit probius, cum lydio attrictum coloritio aureo inducto & iterum absterso nihil perdit, cum ignitum eliquatoque sulphure restinctum solidum manet, & si quæ sunt his similia argumenta in commentariis satis, vt opinor, declarata. Quod aurum his cedit, & pondere, colore, aliisque præter propriam naturam, seu vltra ea, quæ competunt auro perfecto, deficit, id aut nondum maturum est, aut sophisticum. Adeo autem illa excellunt iudicia, vt quicquid ex metallorum, aut metallis vicinorum genere iis perfecte respondet, in propinquo esse aurum firmiter æstimetur. Videndum itaque quomodo ei, si non iam aurum ex toto est, reliqua quoque concilientur argumenta, qualia sunt color, pondus, dilatatio, amicitia cum hydrargyro & alia. Putant autem Philosophi se inuenisse medicinam, cuius super corpora imperfecta metallica & mercurium proiectu hæc ipsa mox sibi omnem auri absolutissimi dignitatem acquirant, quæ qualis sit, audiui quidem, & legi, sed nondũ nec ipsum, nec effectũ vidi, quãquam non nihil de potentia naturæ deprehenderim, de qua re alibi. Quin ergo ad eam contendimus wolfi? Quin relictis omnibus hoc sequimur studium? Quid magis optandum sit, præter pietatem & pacem

cẽm in hac vita, quam tale aurificium? Sed dis est in hoc ſeculo: non qui multum auri poſſidet, ſed qui vitæ ſanctimonia paciſque aureo munere à Deo donatus, ſua cõtentus eſt ſorte, & fruitur præſentibus commode. Si quid prę ter hæc adiectum fuerit, in lucro erit cum ſociis & amicis communicando. Vale & viue.

EPIST. XXV.

De fixione argenti.

Ad
Præſtantem virum D. Hermannum Wolfium phil. & med. in Acad. Marp. Profeſs.

Plin. lib. 29. cap. 5.

NON culpa ſua obnoxiam eſſe criminationibus, quales apud PLINIVM leguntur, medicinam, Hermanne Wolfi, ſed hominum improborum eius ſcientiam ſibi perperam inſciteque arrogantium, non modo Neronis ætate Theſſali cuncta maiorum placita delentis, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantis, veſania indicauit, ſed & noſtra memoria Paracelſi vtriuſque certe nouatoris, ſalua medicina Hippocratica, exploſa eſt dementia, & conuitia ſatis acriter in ipſorum capita retorta impactaque. Ita præter eiuſdem inſtitutum nonnulli artes miſcent, modicaque chymice enunciantes ex alieno obſcuritatem inconſtantiæque notam in artem puram caſtamque inferunt, non minus peccantibus his, qui patiuntur ſe ingeniorum huiuſmodi flatu impelli, & vt quisq; inter

inter iſtos agyrtas loquendo polleat, impe-ratorem illico vitæ necisque ſuæ fieri, cum in nullo mendacio periculum ſit maius, ſæpeq; tales per mortes noſtras agant experimenta, vt grauiter olim Plinius. Noſti contentiones illas de medicinis fixis & volatilibus, & num oporteat figere morbos, an volaticos reddere, quique tandem ſint fixi, & num mobiles, curæque obſequentes denuo queant fieri chronicos diuturnoſque fixos volunt eſſe aliqui, aliqui incurabiles, quorum illi mobiles effici poſſint, hi nequeant. Inuenias, qui acutos figendos moneant, vt comprehendi, domari & è corpore deturbari queant, quo volunt ſpectare illud Hippocraticum, πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν. ἢν μὴ ὀργᾷ, &c. Repugnant alii, & adeo non figendos clamant, vt etiam quàm ocyſſimè amotos cupiant, cum fixum quod eſt, non facile ad motum poſtliminio perducatur. Sic medicamenta hic facit volatica, vt celeri operatione per vniuerſū corpus peracta, quicquid vbiuis mali eſt perueſtigent, moueant, ſanent, & tunc iterum corpore excedant, quam ob cauſſam ignea commendant, & ſi quæ ad ſpirituum naturam ſunt adducta, veluti omnia ea, quæ eſſentiæ appellantur, & vt loquuntur, validas tincturas poteſtateſque acceperunt. Alius illi oppoſitus non porrigit, niſi fixa, quod volaticum in actum

1.Aphor,22.

actum non poſſit à calore exuſcitari, ſed tentatione noxia inſtituta ſubinde refugiat eludatque impetum naturæ. Fieri poteſt, vt bene ſentiant omnes, modo, quæ ſentiunt, dilucide & citra ambiguitatem ex antiqua artis huius conſuetudine enunciarent. Tanti eſt illa νεωτεροποίησις, vt etiam rectè iudicata male proloquendo queat deprauare. Maneamus intra pomeria chymica, & magiſteria fixorum adhuc amplius contemplemur. Summo elaboratum eſt ſtudio, vt argentum, quod non longe ab auri excellentia abeſſe tot argumenta docuerunt, penitus in aurum mutaretur, aut ſaltem æquali dignitate exornatum valeret tantundem. Receſſit autem ab auro, fixione, pendere, colore, ſono, ſubſtantiæque ad tantam amplitudinem ſubtilitate. Colorem iuuari poſſe, aut ſpiritali tinctura comparari, non dubitarunt. Nec difficile erat extenſionis felicitatem & pondus aſſequi. Omnia ſibi ſperarunt vna tantum in igni conſtantia & in aliis examinibus mora debita procurata. Intelliges autem colorem ab auro ſumptum argento miſceri prompte poſſe, cumque conſtantem, modò corpus ſuſceptiuum eius non fugeret. Imo fixum argentum diuturniore ignium coctione ex ſe erubeſcit, & poſtea miſtum albo fixo, colorem auri verum acquirit, vt iudicant arcani chymici Doctores paſſim. Pondus facile præbet hydrargyrus fixus. Quid, quod cum fixitate ſit compactio

pactio absoluta, quam necessariò sequitur pondus? Ideo enim leuius argentum est, quia volaticorum spirituum, seu substantiæ fugacis plenius. Hinc dependet & extensio cum sono. Quanti itaq; sit perfecta argenti fixio, in propatulo est. Est alia citeriore fine acquiescens, quæ duntaxat ad caminorum tormentum sustinendum id perducit, & à stipantibus rapacibus mineris, additamentisque, vt purè possit excoqui & fulminari propugnat & tuetur, siue in vena existens, siue æri, ferro, plumbove candido permistum. Ab his enim liberari per ignes solos commodè nequit. Hæc fixio maximoperè cōducebat metallorum fusoribus & docimastis, quandoquidem experientia testatur industrios excoctores longè plus producere metalli, quam imperitos, qui non attendunt neque naturam venæ mollioris, neque vehementium ignium flatus tenuia argenti ramenta dissipantes, neque admistorum mineralium secundorum, vt Stibii, cadmiæ, sulphuris, arsenici & similium violentiam; aut, si animaduertunt, turpi auxiliorum ignorantia, fumos potius excoquendo ditant quam operæ precio facto metallorum dominos. Illa ratio in chymicorum arcanis mansit; hæc ad officinas instructiores quasi accommodatò transiit, & à nonnullis dicitur fixio ad testam, seu catinum cinereum, in quo fulminatur & ad purum vritur. Prior sæpè numero

Fixio ad testam.

est cum transmutatione, quam beneficio lapidis pollicentur, aut cinabaris, similiumque medicinarum, de quibus suo loco. Nonnunquam solitaria quæritur per digestionem solutionemq; cum liquoribus fixantibus, quib. succedunt aquæ gradatoriæ, & cæmenta. Placetne animi gratia præter in Alchymia positos modos, aliquos audire & iudicare alios? Demus aliquid huic contemplationi, quantũ per seueriora licet. Acetum acre destillatione ad medias redige, quas iterum ad medias, & hinc ad partem vnam. Infunde sulphuri vulgari trito, & macera per triduum. Aceto per lacinias extracto sulphur resicca paulatim. Huius vnciæ in catino fusæ adiice argenti liquati, quantum placet; Concreta in reuerberio separa, sulphure secedente. Argento iam soli in catino adde puluerem vitri, & salem, inque anemia coque horis quatuor aut quinque. Inde transfer ad fulminatoriam cum plumbo, vbi quam purissimè excoquatur. Solue aqua forti. Solutum descende infusa aqua calente. Calcem lotam, siccatamq; solue denuo, si potes, quod explorabis in portione quadam. Solutiones autem repetes, donec consistat in illa caustica, nec diffluat. Experire postea in regia, in qua si resoluitur more auri, iam fixum est huiusque naturam induit. Hinc vnus est modus sat, opinor, compendiosus, si sat verus. Vereor enim, vt tam leui opera argentum sit aduersaturum cæmento, regali

& an-

& antimonio fulminique cum acribus. Non sufficit indurasse. Auri fixio est cum mediocri mollitie seruata dilatandi potestate absque fractura sub malleo, quam, cauendum est, ne perdamus in argento. Sunt, qui compensare delictum molliendi arte quærunt: Sed aliud inspiciamus artificium. Argentum ter quaterve in sulphur fundatur, huiusque pars vna binis Cinabaris, & plumbi nigri permutatis sedibus in vase cæmentario iungatur; Admoueatur igni leui tribus diebus, post quos aliis tribus acriori. Reduc in testa, & constantiam aquis Causticis explora, siue absque, siue cum quartura, vt appellant. Ratione ponderis poteris cum alio argento ad stateram conferre. Grauitate superans & insolubile aqua forti fixum intelligitur. Idem consequi sperant calce Lunæ per hydrargyrum facta soluta aqua forti, & eluta ad dulcedinem. Inde ab ea septies Mercurium sublimatum in altum agunt, calcemque cum borace reductam constantia & pondere auctam dicunt. Est & methodus quædam satis prolixa, secundum quam operantibus promittunt ex argenti quatuor bessibus, septem vncias Lunæ fixæ pondereque aurum æquantis, aut etiam superantis. Si vis eam paucis: Granulæ argenteæ bes confunditur cum sulphuris vncia; & postea adiicitur præcipitati martii sescuncia, fit regulus effusa parte superiore, quæ denuò in regulum conflatur. Col- Argentum fixum ponderosum.

liquatis regulis ingeritur præcipitatus nouus ad nouum regulum, quem, cum pari ſtibio bis fundunt, & adiecto nouo præcipitato vel limatura Martis duodecies laborem repetunt fulminantque, tandem expectantes granum argenti fixum, auro ponderoſius. Si quid in ſtibio reſtitit argenti, id per teſtam reducitur: ſicut &, ſi quid in lapide ferrato hæſit. Sed reſeruandum aliquid in receſſu, ne planè nudati inueniamur, quando ad oſtentationem certamenque artis fuerit peruentum. Ne in teſta comburatur fugiatque argentum, aut etiam ſe ſurripiat combibitum à cineribus, mihi videtur potius accidentaria fixione caueri, quam corporis ipſius ſtabilimento. Fluxibus enim (ita loquendum eſt ex artificum diſciplina) id aſſequuntur & aliis additamentis, quorum quædam teſtam ipſam ſolidant, ne admittat plumbum, quanquam in primo apparatu ita compingi debebant, & exiccari, ne vllibi poſtea in opere hiarent, atque etiam ex minimè acribus rebus confici, ne quid abſumere argenti poſſent; quædam acria additamenta ab argento in ſe auertunt, vt æs, ferrum, &c. nonnulla εὐτηκτον reddunt; aliqua à ſordibus extergent, cutemque aufferunt, vt in plumbum facilè ingrediatur; quædam ſocietate ſui ab ignium & mineralium impetu id ita defendunt, vt ſimul coerceant, & in ipſum corpus conſtantiam inducant. Extant de his ſua præcepta in fundendi

Ne ☽ in teſta diffugiat.

In hoc potiſſima cura eſt Metallurgorum. Sicut enim argentum viuum non admittit ſordida metalla, ita & plumbum, quod eſt argentum viuum coagulatum rudius. Itaque vtrobique exterſo quædam ſocietate ſui... rlæ medicinæ, quæ ſorbere co-

dendi excoquendique disciplina, & nonnullæ misturæ exhibitæ sunt in compositorum magisteriis. Veruntamen, ne hoc colloquium sit sterile, exempli caussa vnum atque alterum proponam, seu defensiuum malis dicere medicamentum, seu figens, quod vulgo fixatorium est. Tophi hæc natura est, vt adiectus venis argentoque vel reliquis metallis, si quæ sunt aspera, immitia & in igni pertinaciter resistunt domitet ea & fluxa reddat, simulque figat ne auolare possint. Itaque cum lapide fissili familiariter solet ab excoctoribus vsurpari. Difflationem prohibere dicitur etiam resina pini alba; postea vitri veneti & halonitri mistura : puluis ex scobe ferri, felle vitri & Halonitro : alcali ex sulphure, Halonitro, sale fuso, vitriolo coctis in vrina vel lixiuio horis tribus, donec sulphuris odor non amplius percipiatur, id quod etiam stibium venis adiunctum à furto & rapacitate abstinet, sicut eiusdem in oleo lini ter repetita extinctio: Massa ex Sapone veneto, vitroque tenero: ferrugo iuncta duplo tartaro : Sal ammonius & borax soluta vrina, coagulataque, & iterum oleo tartari liquefacta, & coacta denuo : fuligo caminorum ex vrina coagulata: tartarum, sal fusus, Halonitrum ex vrina & lixiuio coacta, quibus conciliatur fluxus facilis, &c. Admodum commendatur etiam huiusmodi congeries: pares salis & sulphuris commistæ torrentur in sartagine super prunis, absque

gunt, Plinio Turbystum aut scytharum, sunt addendæ.

Tophus & alia argentum defendentia.

ſulphuris incendio. E toſtis pollen factus proiicitur ſuper argentum, quod tergiuerſatur, nec committere ſeſe plumbo feſtinat, quod ſi non à prima euenit proiectione, iteranda eſt, donec inſtare fulmen animaduertamus Sed non es obruendus farragine.

Teſtas figere.

Teſtas figunt præmiſſa æris & plumbi, ſuper iis, antequam argentum imponatur, cliquatione. Alii illinunt aquam albuminum ſpongia dilutam miſtamque thuris maſculi aut myrrhæ polline, atque ita inductas reſiccant. Fit alia ex aqua albuminum & dupla medulla bubula colliquatis ad eundem vſum, ſed ter quaterue obungendus cinerum catinus eſt. Calx inſperſa, adeo dicitur prohibere diſſipationem argenti, vt maiore ſemper exeat quantitate, quam vulgatis additionibus, id, quod etiam puluis ex arena vitrea & cryſtallis dicitur præſtare. Verum enimuero, cum hæc non propriè figant argentum, tandem ſunt omittenda, & alii colloquio reſeruanda. Tu, ſi quid habes μυςικώτερον, communicabis haud inuitus. Vale.

EPIST.

EPISTOLA XXVI. DE FERRI FIXIone, induratione, conſeruatione ab eroſione;

AD

Præſtantem virum D. Balthaſarem ab Herden Phil. & Med. Noricum.

GRATIAS tibi, Herdeni, debent muſæ noſtræ chymicæ magnas, quod eas tam beneuolè tamque ſtudioſe ſuperiori anno cõmunicatis, hinc inde longo tempore, & labore conquiſitis analectis tuis commentariiſq; adiuueris Si quid ipſæ poſſunt,

Semper honos, nomenq; tuũ laudesq; manebunt,
Dum viuet noſtris Alchymia condita curis.

Perge vero, vir præclare, quantum ſupereſt mundi & æui, tua opera diligentiaq; illuſtrare. Satis eſt præmii viris magnis, ſi præclarè geſtis poſteritati ſeſe commendauerint, famamq; emeriti ſint immortalem. Opum cumulos, & præmia fugacia ne deſiderant quidem, vtpote virtute ſua ipſos quandiu ſuperſunt fideliter enutriente, nec permittente eos fame mori, per quos ingenia viuunt multa, quippe, qui poſt obitum quoq;, vt de Homero aduerſus Zoilũ pronunciabat Ptolemæus, familiam alunt ſatis numeroſam. Sed nunc non propoſui laudum tuarum prẹconium. Aliquo ſermonis initio facto ad Martium colloquium te inducere volebam, id quod maximè videntur requirere noſtra tempora tam fœcunda bellicæ ſapientiæ, vt etiam, qui vm-

bratica vita in otio sunt enutriti, & vix duas anus inter se rixantes corbibusq; depugnantes viderunt, ausint tamen summis imperatoribus belli gerendi consilia præscribere. Nos quidem ad hoc, præter preces & lacrymas, quæ sunt arma Ecclesię, conferre nihil possumus, neque sapientiam ostentare in eo, quod nunquam sumus experti; veruntamen Vulcanis, qui arma fabricant istis heroibus, ex natura rerum lõga experientia multorum perspecta, videmur non nihil suppeditare posse, vt & solidius fortiusq; resistentia cudant, & gladiorum acię ad infligẽdos Turcis ictus Castrioticos, robustam penetrantemq; efficiant, cumque nihil tã insidiari ferramentis putetur, quã sanguis, gladii vero propugnatores sæpè bibere illũ cogantur; qua arte occurrere erosioni possint, amicè cũ illis agamus. Nec ea res est aliena, à chymico instituto. De fixione enim metallica præceptis est domestica, aut saltem affinitate cõiuncta, id ꝙ progressus sermonis contestabitur. Tribus modis figi ferrum ex arte posse, quantum cognouisse videor iudico. Primus κυρίως ita appellatur ab artificibus & ad præstantis metalli naturam aspirat, quo ita figitur, vt in aurum verti postea eò commodius possit, aut simul transmutetur. Certum enim est, quamquam non facilè fluat ferrum solis ignibus, & præsertim sicci⁹, quodq; glutinatũ ære in nodos est, pertinacissimè resistat; tamen dissipari id Stibio,

Ferrum fixum.

nea

nec durare in cineritio, multo minus in aquis causticis & sulphure eliquato, similibusque. Nec vera fixio requirit, vt non fundatur. Aurum enim ignitionem diuturnam non sustinet, sed liquescit, & tamen constat inter flammas. Iacturam in substantia fieri vetat. At ferrum, si non eliquatur, comburi tamen, perque absilientes stricturas & squamas, absumpta humiditate detrimentum pati, aut etiam plane in terram verti, quam crocum aliqui licet ruditer appellant, quis est ex ferraria, qui ignoret; Vera itaque eius fixio hanc corruptionis potentiam exterminat. Peragitur ea adiumento medicinæ fixatoriæ, cui, vt ingrediatur, via paranda est per hydrargyrum ingeniose cum ferri scobe elimata coniunctum. Fit autem illa plerunque ex auro & argento siue solitariis siue sociis, & aliorum mineralium satellitio stipatis. Secunda fixio σκλήρυνσις ἢ στερέωσις rectius appellatur, congruitq; ad πῆξιν Aristotelicam, quæ est μετὰ ξηρασίας interdum, aliàs cum tenacitate simul fixio legitima chalybem è ferro simplici præbet. Hæc est illa, quæ ferrariæ & bractariæ maxime conducit, cum non tantùm ad bellum arma conferat fida, sed & ad varios pacis vsus cultros, forfices, malleos, incudes, & similia instrumenta. Huius indurationis, nisi fallor, copiosam dedi farraginem in Alchymiæ instructione, tum fixatoria, tum transmuta-

toria in horum gratiam, qui ferrum á chalybe ſpecie diſtinguunt. Sed quid prohibet etiam vberius philoſophari, & quodam corollario opes chymicas augere. Fiat decoctum ex verbena, pulegio, filiceque & vrina, vel lotii puerilis libra, fuliginis manipulus, olei lini triens, commiſta coquantur. In his ſæpius reſtinguatur gladius, aut medus acinacis. Si manu Scanderbegi inflictus adactuſque fuerit, penetrabit per medios armatos, thoracaſque ahenos perrumpet, niſi ſimili firmatos induſtria, quanquam, Horatio teſte, maior vis ſit auro cum ſcribit:

Aurum per medios ire Satellites
Et perrumpere amat Saxa potentius
Ictu fulmineo, &c.

Plinius alicubi aquas vtiliores eſſe tradit, quibus ſi reſtinguatur ferrum nobile fiat, cũque doceat quoddam ferrum molle eſſe plũbo vicinius, certe multum debebit huic arti, ſi per eam peruenerit ad conſtantiam natiuã, & laudem auitam. Mallei ad incidendos exſculpendoſq; lapides dicuntur dureſcere ſucco raparum, quibus adeſt aliqua nitroſitas. Mirum eſt ſebo ſerras ſolidari, & limas ſanguine vel vrina caprarum, quod mihi coniunctum eſſe cum tenacitate videtur. Ad cultros è ſucco raphani, mirrha, lumbricis terræ & caprino ſanguine conficiunt reſtinctionis materiam, eoſque prius ad cotem acutos, candentesque immittunt. Succo chelidonicę

Lib. 34. cap. 14. Ferrum. molle.

aiunt

aiunt terebras ita firmari, vt etiam ferrum perforare adactæ queant, quo pacto forsan ille faber apud Matthesium suum indurauit clauum, vt penetrare incudem posset, & traiici mallei incussu. Nonnulli stillatitiam parant ex verbena & lumbricis, primò lento, pòst acriore igni, vel ex raphano maiore & altero minore, quem rapalem vocant, & lumbricis. Vin' & de chalybe & acie? Præceptum de eo sat luculente ab Agricola iudico, nec placet referre. Plinius videtur non alteratione facere, sed segregatione; quandoquidem nucleum ferri tradit, ad aciem indurandam, fornacibus excoqui. Non nulli ex vulgatis fabris squammas recudunt. Tertia fixio, vereor, ne risu excipiatur: nihil enim affert ferro, nisi defensionem ab aeris, sanguinis, vrinæ, roris, similiumque corrodentium iniuria. Attamen, quod perpetuitatem donat, & corrumpentem vim arcet, item figere quodammodo videtur. Relinquo autem tibi de hoc plenum ius statuendi, modo mihi non neges licentiam historiæ referendæ. Tradit Plinius á rubigine vindicari ferrum antipathia mistura ex cerussa, gypso, & liquida pice. Quid ipsi sit antipathia ralis, scire velim. Videtur.n.aut occulti quid designari, aut apertæ causé prohibitio, quomodo nouimus aeris accessu ad res intercepto non tantum prohiberi expirationem, euocationemque caloris congeniti, cuius absentiam

Acies.

Ne ferum peredatur rubigine.

comi-

cẽm in hac vita, quam tale aurificium? Sed dis est in hoc seculo: non qui multum auri possidet, sed qui vitæ sanctimonia pacisque aureo munere à Deo donatus, sua cõtentus est sorte, & fruitur præsentibus commode. Si quid prçter hæc adiectum fuerit, in lucro erit cum sociis & amicis communicando. Vale & viue.

EPIST. XXV.

De fixione argenti.

Ad
Præstantem virum D. Hermannum Wolfium phil. & med. in Acad. Marp. Profess.

Plin. lib. 29. cap. 5. NON culpa sua obnoxiam esse criminationibus, quales apud PLINIVM leguntur, medicinam, Hermanne Wolfi, sed hominum improborum eius scientiam sibi perperam insciteque arrogantium, non modo Neronis ætate Thessali cuncta maiorum placita delentis, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantis, vesania indicauit, sed & nostra memoria Paracelsi vtriusque certè nouatoris, salua medicina Hippocratica, explosa est dementia, & conuitia satis acriter in ipsorum capita retorta impactaque. Ita præter eiusdem institutum nonnulli artes miscent, modicaque chymice enunciantes ex alieno obscuritatem inconstantiæque notam in artem puram castamque inferunt, non minus peccantibus his, qui patiuntur se ingeniorum huiusmodi flatu impelli, & vt quisq; inter

ſnter iſtos agyrtas loquendo polleat, imperatorem illico vitæ neciſque ſuæ fieri, cum in nullo mendacio periculum ſit maius, ſæpeꝗ; tales per mortes noſtras agant experimenta, vt grauiter olim Plinius. Noſti contentiones illas de medicinis fixis & volatilibus, & num oporteat figere morbos, an volaticos reddere, quique tandem ſint fixi, & num mobiles, curæque obſequentes denuo queant fieri chronicos diuturnoſque fixos volunt eſſe aliqui, aliqui incurabiles, quorum illi mobiles effici poſſint, hi nequeant. Inuenias, qui acutos figendos moneant, vt comprehendi, domari & è corpore deturbari queant, quo volunt ſpectare illud Hippocraticum, πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν. ἢν 1.Aphor,22. μὴ ὀργᾷ, &c. Repugnant alii, & adeo non figendos clamant, vt etiam quàm ocyſſimè amotos cupiant, cum fixum quod eſt, non facile ad motum poſtliminio perducatur. Sic medicamenta hic facit volatica, vt celeri operatione per vniuerſũ corpus peracta, quicquid vbiuis mali eſt peruestigent, moueant, ſanent, & tunc iterum corpore excedant, quam ob cauſſam ignea commendant, & ſi quæ ad ſpirituum naturam ſunt adducta, veluti omnia ea, quæ eſſentiæ appellantur, & vt loquuntur, validas tincturas poteſtateſque acceperunt. Alius illi oppoſitus non porrigit, niſi fixa, quod volaticum in

actum non poſſit à calore exuſcitari, ſed tentatione noxia inſtituta ſubinde refugiat eludatque impetum naturæ. Fieri poteſt, vt bene ſentiant omnes, modo, quæ ſentiunt, dilucide & citra ambiguitatem ex antiqua artis huius conſuetudine enunciarent. Tanti eſt illa νεωτεροποιήσις, vt etiam rectè iudicata male proloquendo queat deprauare. Maneamus intra pomeria chymica, & magiſteria fixorum adhuc amplius contemplemur. Summo elaboratum eſt ſtudio, vt argentum, quod non longe ab auri excellentia abeſſe tot argumenta docuerunt, penitus in aurum mutaretur, aut ſaltem æquali dignitate exornatum valeret tantundem. Receſſit autem ab auro, fixione, pondere, colore, ſono, ſubſtantiæque ad tantam amplitudinem ſubtilitate. Colorem iuuari poſſe, aut ſpiritali tinctura comparari, non dubitarunt. Nec difficile erat extenſionis felicitatem & pondus aſſequi. Omnia ſibi ſperarunt vna tantum in igni conſtantia & in aliis examinibus mora debita procurata. Intelliges autem colorem ab auro ſumptum argento miſceri prompte poſſe, eumque conſtantem, modò corpus ſuſceptiuum eius non fugeret. Imo fixum argentum diuturniore ignium coctione ex ſe erubeſcit, & poſtea miſtum albo fixo, colorem auri verum acquirit, vt iudicant arcani chymici Doctores paſſim. Pondus facile præbet hydrargyrus fixus. Quid, quod cum fixitate ſit compactio

pactio absoluta, quam necessariò sequitur pondus? Ideo enim leuius argentum est, quia volaticorum spirituum, seu substantiæ fugacis plenius. Hinc dependet & extensio cum sono. Quanti itaq; sit perfecta argenti fixio, in propatulo est. Est alia citeriore fine acquiescens, quæ duntaxat ad caminorum tormentum sustinendum id perducit, & à stipantibus rapacibus mineris, additamentisque, vt purè possit excoqui & fulminari propugnat & tuetur, siue in vena existens, siue æri, ferro, plumbove candido permistum. Ab his enim liberari per ignes solos commodè nequit. Hæc fixio maximoperè cōducebat metallorum fusoribus & docimastis, quandoquidem experientia testatur industrios excoctores longè plus producere metalli, quam imperitos, qui non attendunt neque naturam venæ mollioris, neque vehementium ignium flatus tenuia argenti ramenta dissipantes, neque admistorum mineralium secundorum, vt Stibii, cadmiæ, sulphuris, arsenici & similium violentiam; aut, si animaduertunt, turpi auxiliorum ignorantia, fumos potius excoquendo ditant quam operæ precio facto metallorum dominos. Illa ratio in chymicorum arcanis mansit; hæc ad officinas instructiores quasi accommodatò transiit, & à nonnullis dicitur fixio ad testam, seu catinum cinereum, in quo fulminatur & ad purum vritur. Prior sæpè numero

Fixio ad testam.

est cum transmutatione, quam beneficio lapidis pollicentur, aut cinabaris, similiumque medicinarum, de quibus suo loco. Nonnunquam solitaria quæritur per digestionem solutionemq; cum liquoribus fixantibus, quib. succedunt aquæ gradatoriæ, & cæmenta. Placetne animi gratia præter in Alchymia positos modos, aliquos audire & iudicare alios? Demus aliquid huic contemplationi, quantũ per seueriora licet. Acetum acre destillatione ad medias redige, quas iterum ad medias, & hinc ad partem vnam. Infunde sulphuri vulgari trito, & macera per triduum. Aceto per lacinias extracto sulphur resiccá paulatim. Huius vnciæ in catino fusæ adiice argenti liquati, quantum placet; Concreta in reuerberio separa, sulphure secedente. Argento iam soli in catino adde puluerem vitri, & salem, inque anemia coque horis quatuor aut quinque. Inde transfer ad fulminatoriam cum plumbo, vbi quam purissimè excoquatur. Solue aqua forti. Solutum descende infusa aqua calente. Calcem lotam, siccatamq; solue denuo, si potes, quod explorabis in portione quadam. Solutiones autem repetes, donec consistat in illa caustica, nec diffluat. Experire postea in regia, in qua si resoluitur more auri, iam fixum est huiusque naturam induit. Hinc vnus est modus sat, opinor, compendiosus, si sat verus. Vereor enim, vt tam leui opera argentum sit aduersaturum cæmento, regali

&an-

& antimonio fulminique cum acribus. Non sufficit indurasse. Auri fixio est cum mediocri mollitie seruata dilatandi potestate absque fractura sub malleo, quam, cauendum est, ne perdamus in argento. Sunt, qui compensare delictum molliendi arte quærunt: Sed aliud inspiciamus artificium. Argentum ter quaterve in sulphur fundatur, huiusque pars vna binis Cinabaris, & plumbi nigri permutatis sedibus in vase cæmentario iungatur; Admoueatur igni leui tribus diebus, post quos aliis tribus acriori. Reduc in testa, & constantiam aquis Causticis explora, siue absque, siue cum quartura, vt appellant. Ratione ponderis poteris cum alio argento ad stateram conferre. Grauitate superans & insolubile aqua forti, fixum intelligitur. Idem consequi sperant calce Lunæ per hydrargyrum facta soluta aqua forti, & eluta ad dulcedinem. Inde ab ea septies Mercurium sublimatum in altum agunt, calcemque cum borace reductam constantia & pondere auctam dicunt. Est & methodus quædam satis prolixa, secundum quam operantibus promittunt ex argenti quatuor bessibus, septem vncias Lunæ fixæ pondereque aurum æquantis, aut etiam superantis. Si vis eam paucis: Granulæ argenteæ bes confunditur cum sulphuris vncia; & postea adiicitur præcipitati martii sescuncia, fit regulus effusa parte superiore, quæ denuò in regulum conflatur. Col-

Argentum fixum ponderosum.

liquatis regulis ingeritur præcipitatus nouus ad nouum regulum, quem, cum pari stibio bis fundunt, & adiecto nouo præcipitato vel limatura Martis duodecies laborem repetunt fulminantque, tandem expectantes granum argenti fixum, auro ponderosius. Si quid in stibio restitit argenti, id per testam reducitur: sicut &, si quid in lapide ferraro hæsit. Sed reseruandum aliquid in recessu, ne planè nudati inueniamur, quando ad ostentationem certamenque artis fuerit peruentum. Ne in testa comburatur fugiatque argentum, aut etiam se surripiat combibitum à cineribus, mihi videtur potius accidentaria fixione caueri, quam corporis ipsius stabilimento. Fluxibus enim (ita loquendum est ex artificum disciplina) id assequuntur & aliis additamentis, quorum quædam testam ipsam solidant, ne admittat plumbum, quanquam in primo apparatu ita compingi debebant, & exiccari, ne vllibi postea in opere hiarent, atque etiam ex minimè acribus rebus confici, ne quid absumere argenti possent; quædam acria additamenta ab argento in se auertunt, vt æs, ferrum, &c. nonnulla εὔτηκτον reddunt; aliqua à sordibus extergent, cutemque aufferunt, vt in plumbum facilè ingrediatur; quædam societate sui ab ignium & mineralium impetu id ita defendunt, vt simul coerceant, & in ipsum corpus constantiam inducant. Extant de his sua præcepta in fundendi

Ne ☽ in testa diffugiat.

In hoc potissima cura est Metallurgorum. Sicut enim argentum viuum non admittit sordida metalla, ita & plumbum, quod est argentum viuum coagulatum rudius. Itaque vtrobique extersoriæ medicinæ, quæ sorbere co-

dendi excoquendique diſciplina, & nonnullæ miſturæ exhibitæ ſunt in compoſitorum magiſteriis. Veruntamen, ne hoc colloquium ſit ſterile, exempli cauſſa vnum atque alterum proponam, ſeu defenſiuum malis dicere medicamentum, ſeu figens, quod vulgo fixatorium eſt. Tophi hæc natura eſt, vt adiectus venis argentoque vel reliquis metallis, ſi quæ ſunt aſpera, immitia & in igni pertinaciter reſiſtunt domitet ea & fluxa reddat, ſimulque figat ne auolare poſſint. Itaque cum lapide fiſſili familiariter ſolet ab excoctoribus vſurpari. Difflationem prohibere dicitur etiam reſina pini alba; poſtea vitri veneti & halonitri miſtura: puluis ex ſcobe ferri, felle vitri & Halonitro: alcali ex ſulphure, Halonitro, ſale fuſo, vitriolo coctis in vrina vel lixiuio horis tribus, donec ſulphuris odor non amplius percipiatur, id quod etiam ſtibium venis adiunctum à furto & rapacitate abſtinet, ſicut eiuſdem in oleo lini ter repetita extinctio: Maſſa ex Sapone veneto, vitroque tenero: ferrugo iuncta duplo tartaro: Sal ammonius & borax ſoluta vrina, coagulataque, & iterum oleo tartari liquefacta, & coacta denuo: fuligo caminorum ex vrina coagulata: tartarum, ſal fuſus, Halonitrum ex vrina & lixiuio coacta, quibus conciliatur fluxus facilis, &c. Admodum commendatur etiam huiuſmodi congeries: pares ſalis & ſulphuris commiſtæ torrentur in ſartagine ſuper prunis, absque

gunt, Plinio Turbyſtum aut ſcytharum, ſunt addendæ.

Tophus & alia argentum defendentia.

ſulphuris incendio. E toſtis pollen factus proiicitur ſuper argentum, quod tergiuerſatur, nec committere ſeſe plumbo feſtinat, quod ſi non à prima euenit proiectione, iteranda eſt, donec inſtare fulmen animaduertamus Sed non es obruendus farragine.

Teſtas figere. Teſtas figunt præmiſſa æris & plumbi, ſuper iis, antequam argentum imponatur, eliquatione. Alii illinunt aquam albuminum ſpongia dilutam miſtamque thuris maſculi aut myrrhæ polline, atque ita inductas reſiccant. Fit alia ex aqua albuminum & dupla medulla bubula colliquatis ad eundem vſum, ſed ter quaterue obungendus cinerum catinus eſt. Calx inſperſa, adeo dicitur prohibere diſſipationem argenti, vt maiore ſemper exeat quantitate, quam vulgatis additionibus, id, quod etiam puluis ex arena vitrea & cryſtallis dicitur præſtare. Verum enimuero, cum hæc non propriè figant argentum, tandem ſunt omittenda, & alii colloquio reſeruanda. Tu, ſi quid habes μυϛικώτερον, communicabis haud inuitus. Vale.

EPISTOLA XXVI. DE FERRI FIXIone, induratione, conseruatione ab erosione;

AD

Præstantem virum D. Balthasarem ab Herden Phil. & Med. Noricum.

GRATIAS tibi, Herdeni, debent musæ nostræ chymicæ magnas, quod eas tam beneuolè tamque studiose superiori anno cõmunicatis, hinc inde longo tempore, & labore conquisitis analectis tuis commentariisq; adiuueris Si quid ipsæ possunt,

Semper honos, nomenq; tuũ laudesq; manebunt,
Dum viuet nostris Alchymia condita curis.

Perge vero, vir præclare, quantum superest mundi & æui, tua opera diligentiaq; illustrare. Satis est præmii viris magnis, si præclarè gestis posteritati sese commendauerint, famamq; emeriti sint immortalem. Opum cumulos, & præmia fugacia ne desiderant quidem, vtpote virtute sua ipsos quandiu supersunt fideliter enutriente, nec permittente eos fame mori, per quos ingenia viuunt multa, quippe, qui post obitum quoq;, vt de Homero aduersus Zoilũ pronunciabat Ptolemæus, familiam alunt satis numerosam. Sed nunc non proposui laudum tuarum pręconium. Aliquo sermonis initio facto ad Martium colloquium te inducere volebam, id quod maximè videntur requirere nostra tempora tam fœcunda bellicæ sapientiæ, vt etiam, qui vm-

bratica vita in otio ſunt enutriti, & vix duas anus inter ſe rixantes corbibusq; depugnan- tes viderunt, auſint tamen ſummis imperato- ribus belli gerendi conſilia præſcribere. Nos quidem ad hoc, præter preces & lacrymas, quæ ſunt arma Eccleſię, conferre nihil poſſu- mus, neque ſapientiam oſtentare in eo, quod nunquam ſumus experti; veruntamen Vulca- nis, qui arma fabricant iſtis heroibus, ex natu- ra rerum lōga experientia multorum perſpe- cta, videmur non nihil ſuppeditare poſſe, vt & ſolidius fortiuſq; reſiſtentia cudant, & gladio- rum aciē ad infligēdos Turcis ictus Caſtrioti- cos, robuſtam penetrantemq; efficiant, cum- que nihil tā inſidiari ferramentis putetur, quā ſanguis, gladii vero propugnatores ſæpè bibe- re illū cogantur; qua arte occurrere eroſioni poſſint, amicè cū illis agamus. Nec ea res eſt a- liena, à chymico inſtituto. De fixione enim metallica præceptis eſt domeſtica, aut ſaltem affinitate cōiuncta, id ꝙ progreſſus ſermonis conteſtabitur. Tribus modis figi ferrum ex arte poſſe, quantum cognouiſſe videor iudi- co. Primus κυρίως ita appellatur ab artificibus & ad præſtantis metalli naturam aſpirat, quo ita figitur, vt in aurum verti poſtea eò commodius poſſit, aut ſimul tranſmu- tetur. Certum enim eſt, quamquam non fa- cilè fluat ferrum ſolis ignibus, & præſertim ſicci⁹, quodq; glutinatū ære in nodos eſt, per- tinaciſſimè reſiſtat; tamen diſſipari id Stibio,

Ferrum fixum.

nec durare in cineritio, multo minus in aquis causticis & sulphure eliquato, similibusque. Nec vera fixio requirit, vt non fundatur. Aurum enim ignitionem diuturnam non sustinet, sed liquescit, & tamen constat inter flammas. Iacturam in substantia fieri vetat. At ferrum, si non eliquatur, comburi tamen, perque absilientes stricturas & squamas, absumpta humiditate detrimentum pati, aut etiam plane in terram verti, quam crocum aliqui licet runditer appellant, quis est ex ferraria, qui ignoret; Vera itaque eius fixio hanc corruptionis potentiam exterminat. Peragitur ea adiumento medicinæ fixatoriæ, cui, vt ingrediatur, via paranda est per hydrargyrum ingeniose cum ferri scobe elimata coniunctum. Fit autem illa plerunque ex auro & argento siue solitariis siue sociis, & aliorum mineralium satellitio stipatis. Secunda fixio σκλήρυνσις ἢ στερέωσις rectius appellatur, congruitq; ad πῆξιν Aristotelicam, quæ est μετὰ ξηρασίας interdum, aliàs cum tenacitate simul fixio legitima chalybem è ferro simplici præbet. Hæc est illa, quæ ferrariæ & bractariæ maxime conducit, cum non tantùm ad bellum arma conferat fida, sed & ad varios pacis vsus cultros, forfices, malleos, incudes, & similia instrumenta. Huius indurationis, nisi fallor, copiosam dedi farraginem in Alchymiæ instructione, tum fixatoria, tum transmuta-

toria in horum gratiam, qui ferrum á chalybe ſpecie diſtinguunt. Sed quid prohibet etiam vberius philoſophari, & quodam corollario opes chymicas augere. Fiat decoctum ex verbena, pulegio, filiceque & vrina, vel lotii puerilis libra, ſuliginis manipulus, olei lini triens, commiſta coquantur. In his ſæpius reſtinguatur gladius, aut medus acinacis. Si manu Scanderbegi inflictus adactuſque fuerit, penetrabit per medios armatos, thoracaſque ahenos perrumpet, niſi ſimili firmatos induſtria, quanquam, Horatio teſte, maior vis ſit auro cum ſcribit:

Aurum per medios ire Satellites
Et perrumpere amat Saxa potentius
Ictu fulmineo, &c.

Plinius alicubi aquas vtiliores eſſe tradit, quibus ſi reſtinguatur ferrum nobile fiat, cũque doceat quoddam ferrum molle eſſe plũbo vicinius, certe multum debebit huic arti, ſi per eam peruenerit ad conſtantiam natiuã, & laudem auitam. Mallei ad incidendos exſculpendoſq; lapides dicuntur dureſcere ſucco raparum, quibus adeſt aliqua nitroſitas. Mirum eſt ſebo ſerras ſolidari, & limas ſanguine vel vrina caprarum, quod mihi coniunctum eſſe cum tenacitate videtur. Ad cultros è ſucco raphani, mirrha, lumbricis terræ & caprino ſanguine conficiunt reſtinctionis materiam, eoſque prius ad cotem acutos, candentesque immittunt. Succo chelidonicę

Lib. 34. cap. 14 Ferrum. molle.

aiunt

aiunt terebras ita firmari, vt etiam ferrum perforare adactæ queant, quo pacto forsan ille faber apud Matthesium suum indurauit clauum, vt penetrare incudem posset, & traiici mallei incussu. Nonnulli stillatitiam parant ex verbena & lumbricis, primò lento, pòst acriore igni, vel ex raphano maiore & altero minore, quem rapalem vocant, & lumbricis. Vin' & de chalybe & acie? Præceptum de eo sat luculente ab Agricola iudico, nec placet referre. Plinius videtur non alteratione facere, sed segregatione; quandoquidem nucleum ferri tradit, ad aciem indurandam, fornacibus excoqui. Non nulli ex vulgatis fabris squammas recudunt. Tertia fixio, vereor, ne risu excipiatur: nihil enim affert ferro, nisi defensionem ab aeris, sanguinis, vrinæ, roris, similiumque corrodentium iniuria. Attamen, quod perpetuitatem donat, & corrumpentem vim arcet, item figere quodammodo videtur. Relinquo autem tibi de hoc plenum ius statuendi, modo mihi non neges licentiam historiæ referendæ. Tradit Plinius á rubigine vindicari ferrum antipathia mistura ex cerussa, gypso, & liquida pice. Quid ipsi sit antipathia talis, scire velim. Videtur.n. aut occultiquid designari, aut apertæ causé prohibitio, quomodo nouimus aeris accessu ad res intercepto non tantum prohiberi expirationem, euocationemque caloris congeniti, cuius absentiam

Acies.

Ne ferum peredatur rubigine.

comi-

comitatur putredo in diſpoſitis, ſed & eroſiui impetum excludi, quod docent illi, qui oblita arma muriæ aut vrinæ immergunt & aliquot diebus aëri exponunt. Si enim inde non exiſtit rubigo, iuſtum ſpectatumque ſuum vnguentum putant, quod tamen prȩſtare etiã quæuis dulcis pinguedo craſſius illita poteſt. Itaq; nõnulli adipẽ cati inducũt, & parem promittunt ſecuritatem. Sed abeſſe ſalem oportet, ſicut & oleum oliuarum, quod alicubi ſale condiunt, & ob hoc inutile eſt ad armaturas liniendas. Aliis placet acetum alumine miſtum, aut ceruſſa, aut cerui pinguedo. Sunt qui plumbi ſcobem in mortario ferreo, vel plumbeo diligenter, addito pauco ſpicæ oleo, ſubigant hoc eſt, paſtillos plumbi ex Dioſcoride & Plinio oleo ſolutos ad id operis adhibeant. Nec aliud eſt id, quod magni myſterii nomine precio nõ vulgari quidam dicitur veſtrorum nonnullis vẽditaſſe, niſi quod pro oleo ſpicæ capiat oleum oliuarum dulce & album, quale Vlyſſibona mittit. Fit lȩuigatione ſuper marmore ἄλιπτον ἄλειμμα, ſeu impalpabile pigmentum, quod ſubtiliſſime armis inducitur. Horologia, aliaque tenera eiuſdem ſudore per raræ conſiſtentiæ lignum, vt eſt ſalignum, vel tiliæ, in pyxidem torno conformatum, obungunt. Præſcribitur & talis miſtura: plumbi libra pinguedinis ex talis bubulis abſque ſale excoctæ, olei oliuarum dulcis, ſingulorum ſelibra, olei ſpicæ ad fragrantiam ſemun-

Plin. lib. 15. cap. 3. & 5. oleum ſale vindicatur à pinguedinis vitio: oliuam premendam ſale aſpergi &c. Cato cap. 65. Eã oleam ſi voles ſale inſpergito.

ſemuncia: contemperentur exactè. Ipſe quoque neſcio, quid in hunc vſum excogitaueram ſed non opus eſt ambagibus, vbi compendio licet eodem æque bene peruenire. Si non eſt plumbi nigri puluis in promptu (plũbum enim vſtum pharmacopoliorum inutile cenſeo) ceruſſa vtere, ſed probe elota, aut ea plumbi farina quæ fit ex ſcobis eius in mortario lapideo cum aqua tritura, aut ſtibio crudo in læuorem ducto: quanquam & pompholyx lota diligenterque purgata cum pinguedine oſſium & medullarum poſſit vſurpari. Si oleum ſit adhibendum, & tamen de eius ſalſugine ſuſpicio ſit, ablui poteſt aqua dulci aliquoties, cauendo, ne nimio agitatum cum aqua miſceatur. Vale. 12. Ian. 98. Rotemb.

EPIST: XXVII. DE FIXIONE æris & plumbi vtriuſque.

Ad

Balthaſarem Herdenium Phil. & Medicum Præſtantem.

VETERVM arma & ſupellectilem nonnullam ad cædendum diuidendumque è metallis comparatam fuiſſe æream, ex plurium conſtat monumentis. Cum itaque de ferro tecum agerem armorum firmandorum prætextu, debueram ſimul æris facere mentionem. Sed deficiebat tunc cum tempore otioque charta. Num ergo nunc ea de re audire, Herdeni, potes? Quin aurem præbebis patien-

patientem maxime, cum in hoc metallo magis, quam ferro amplissimam spem latitare, semper fuerit creditum. Tanti enim Regum Persicorum tempore fuit æs Babylonium, vt ex eo vasa aureis connumerata fuerint, nulla alia re, quam odore, vt est in mirabilibus, ab

Plin lib. 34. cap. 2.

his discreta. Nec minore in precio fuit orichalcum apud Romanos natiuum, tanti nimirum desiderii, vt postquam defecit, artis studio misturam conflare similem attentauerint, Ita æs Mossynicum, quodque hodie ex altere Samio, seu Magnetide Cyprio incocta conficitur, argento invidit & insidiatum est. Quid chymici? Hi non tantum maturatione à calore cœlesti, ex ære aurum enasci persuasum habuerunt, sed & inclusa ei semina in actum vocare, & plane aurea argenteáue natura donare, vario ingenio quæsiuerunt: quādoquidem præ reliquis cuprum ad transmutationes hasce deprehensum est aptissimum, & maxime, si id prius fuisset ferrum. Consuluerunt itaque aquarum gradantium efficaciam, excogitarunt Cæmentorum tormenta, & nullo non ingenio artis aspirare ad finem popositum studuerunt, si qua fieret ex ęre Cyprio aurum vel argentum. Felices dicuntur esse in hoc conatu hi, qui lapidem philosophorum in procinctu habent. Reliqui aquis, cæmentoue primò figunt, pòst tingunt, aut etiam vtrumque simul vna medicina procurāt, & si quid in pondere, sono, reliquisque deest,

abundat-

abũdatue, id quoq; corrigunt ſolerter: q̃ quia ad tranſmutationem proprie ſpectant, alium requirunt ſermonem; nunc de fixione duntaxat contemplationem inſtituemus. Figitur æs potiſſimum cæmento cum additamentis fixatoriis, quãquã & reſtinctione in ſimilibus aquis crebra aut fuſionibus repetitis, ſolutionibuſq; & reductionibus aſſequi poſſimus idẽ. Cæmẽti apparatus talis eſt: Vitrioli crudi partes duæ, æruginis tres cũ æris Cyprii purgati laminis per mutua ſtrata componuntur, & in anemia horis duabus tribuſue exercentur igne, donec diſpareant fumi. Effunditur in regulum fixum materia tota. Cæmentatur æs & cũ ſulphure duplo, & deinde ablutum muria calente in corpus reducitur. Reductum cum tartaro, alumine, vitroque fuſo bis aut ter funditur, fixumque pollicentur. Qualiſcunque ſane ſit hæc ratio certum eſt, id ſiccius ſeipſo fieri. Dioſcorides æris vſti artificium traditurus præcipit, vt præparetur ἐκ τῶν ἥλων τῶν λελυμένων πλοίων, συντιθεμένων ἐν ὠμῇ χύτρᾳ ὑποπασσομένου θείου μετὰ ἁλῶν ἴσων, καὶ ἐπιπασσομένων ἐναλλάξ. πωμασθεῖσα δὲ (addit) ἡ χύτρα καὶ ὑποσχισθεῖσα πηλῷ κεραμικῷ δίδοται εἰς κάμινον, ἄχρις οὗ τελείως ὀπτηθῇ: qui labor ſi pro olla cruda catinum, aut pyxidem cæmentatoriam ſubſtituas, nihil differt à cæmentatione fixatoria, eiusque adminiſtratione, q; ſatis declarat etiam vox ἐναλλάξ, q̃ mutuam vicariáq; ſublitionem & cõpoſitionem ibi

Cæmentũ ad æs figẽdum.

Æs vſtum Dioſcorides.

Cæmentatio apud Dioſcoridẽ.

ibi denotat, interprete quoque dicente, fieri id debere omnibus viciſſim inſperſis. Pro ſulphure & ſale alii adhibuerunt στυπτηρίαν ſeu alumen, alii alumen ſciſſile cum ſulphure & aceto, quæ res chymicis figendi vim habent. Si itaque Dioſcorides id æs recoxiſſet reduxiſſetque, iam plane, vt chymici, fixiſſet, præſertim, cum adeo prouide doceat, vt, ne vſque ad nigritiem procedamus, moneat, ſed ad rubedinem tritu cinabarinam tantum progrediamur, ibique ſubſiſtamus. Facile ex his patet, ſi in aqua dilutoue chalcanthi, aluminis, cinabaris, lapidis calaminaris, & ſimilium reſtinguatur, eodem poſſe perueniri, repetita maxime opera, & ſquamis abſilientibus recoctis. Sed copioſus de hoc in ſequentibus erit ſermo. Coniuncta enim plærumque tinctura eſt, aut tranſmutatio.

Defenſio æris.

Quomodo ferrum ab iniuria defendatur, nuper ſcripſi. Plinius in ære quoque tentari idem docuit: oleo enim illitum, aut pice liquida ſeruari ait, nec mihi diſplicuerit vnguentum ex oleo & elota pompholyge. Verum ære miſſo de plumbo vtroque videamus.

Fixio plumbi.

Hæc præterquam, quod in vena, dum excoquuntur, & cæteris ignibus, ne abſumantur, cedantque in halitus, aut in ſcoriam, calcemue, aut vitrum abeant, ſtudioſe retineri ſoleant, duplici conſilio fixionis artificio ſubiiciuntur, quorum prius gradum quendam ad perfectionem ſpectat, poſterius perfectionem

nem ipſam ad tincturam auri, vel argenti. Nam in vtroque vtriuſque ſymbolum eſſe, vſus docuit. Vnde illa plumbi nigri cum hydrargyro & vtroq; auro ſc. & argento familiaritas: candidi vero tum cum argento viuo amicitia, tum fixitas quædam & color aureus in calce, in ipſo vero puro ſplendor & teneritas lucidi argenti, à quo id aſpectus parum abeſſe iudicat, vt nominatim in Anglico, Caballino, & Slaccewaldino non abſque voluptate conſpeximus. Saturnus in vena inter excoquendũ figitur præmiſſa in catini fundo ſcobe ferri, pòſt ſubmiſſa vena & felle vitri, ſummas occupantib. ſcoriis. Colliquatur etiam Halonitrum cum duplo tartaro pro additamento ad venam nigri plumbi. Alii cõfundunt pares elimati ferri tartariq; crudi, & cũ duplo venæ ſtibiatæ eliquant, effundentes in aquã frigidã per ſcopas, eumq; laborem ſæpius iterantes, donec miteſcat vena, & plumbum retineatur. Plumbi vero candidi minera, quanquã communibus excoqui poteſt, & figi auxiliis, tamẽ etiam peculiaria habet, veluti, ꝙ fit ex ſquama ferri ſale fuſo, felle vitri vnà contritis miſtisq;. Hoc adiicitur ſubduplo venæ plumbi candidi toſtæ bene, eluteq; ad purum. Loco eius etiã fluxus fit ex vncia lithargyri auri, ſemuncia alcali, vel ſalis fuſi, & ſicilico vitri Veneti. Miſturæ partes tres adiiciuntur vni venæ Nec aliter figi ſolet etiam vena plumbi cinerei, ſeu marcaſitæ ſtanneæ, quam bis muthum vocant.

P Vt

Vt autem excocta illà metalla citra fusionem ìgniantur, & ad gradum perfectionis adducãtur aliquem, id extinctione in aqua auri, ferri, succo limonum immaturorũ porriq; duodecupla, similibusq; quidẽ aliquando procuratur, vt in Alchymia dictũ est; Veruntamen & crebra calcinatio reductioq; ingeniosa non mediocriter ꝓficiunt, præsertim accedentib. macerationibus, aut restinctionib. fixatoriis in aceto atramentoso, alumnioso & huiusmodi. Quidam calcẽ Saturni candefactã quadragies oxalmæ immergunt, resiccatamq; in olla horis 24. reuerberant: plumbum vero candidum post cæmentum cum viua calce fundũt, inq; lixiuium calcis & cineris sarmentitii aceto permistum præcipitant, tertiaq; repetitione argenteam consistentiã promittunt, quẽadmodũ, & si sæpius restinctum mistura aceti & aquæ mercurialis parium fuerit. Fit idem immistis pulueribus. Sed nõ est huius loci. Et tantum quidem pro veteris scholæ more, in qua studiosorum erat interrogare, magistrì respondere & iudicare, ad te afferre de ære & plumbo vtroq; volui. Qua es beneuolentia, ingeniiq; promtitudine, & benignè accipies, & alacriter iudicabis prolata, agnoscens nonnulla etiam ex tuo horto. Quorsum autẽ spectet ista de indurandis præceptio, quidq; mihi videatur, puto te facilè intellexisse ex dictis. Veruntamen, si tale quid tentauerimus, ne oleum & opera sit perdita, non tantum voti compo-

compotes gaudere, & aliquid oblectamenti è naturæ artisque genio capere poterimus, sed & dignitatem domesticæ suppellectilis & officinarum stannariarum augere. Vale.

EPISTOLA XXIIX. DE SVLPHVRE & cinabari figendis;
AD
Balthasarem Herdenium Med. & Philos. Noricum Chymicumque excellentem.

NON immeritò nobis, *Herdeni*, licuerat exclamare cum poeta:

Auri sacra fames, quid non mortalia cogis
Pectora?

Quid enim auri argentique studio non tentatum est in omni penè minerarum, ne dicam etiam vegetalium & animalium genere? Facile quidem erat mentiri vtriusque vultum, sed ille Caldæorum Deus, non satis fauit ceptis. Itaque, vt huius vim eluderent, ἀπαθῆ reddere corpora spiritusque immenso tam ingenio, quam labore quæsiuerũt, neque nihil visi sunt obtinuisse, præsertim in sulphure, & cinabari, quæ duo prærogatiuam aliquam auri pollicebantur ipso aspectu, maximeque creditum est, sulphur alterum ex principiis eius esse, quod, si ad stabilitatem naturali analogam perduceretur, materiale alterum facile posset domare, vnitumque ei nouum aurum producere. Hanc spem credo initio etiã

Si sulphur est auri principium formatiuum seu generatiuum, sicubi specialiter determinatum fuerit, adhibita materia disposita, aurum generare potens.

cinabarim nobis dedisse. Quis enim adeo sit infans, quin, intellecto ex optimo sulphure & hydrargyro concreuisse aurum, statim arreptas has mineras, expurgatasque conflando iungat. Vulcaniæque naturalis felicitatẽ speret? Sed, vt coniunctio successit, ita euentus omnem expectationem elusit. Translata ergo cura ad fixionem est, & in vtroque tam sulphure quam Cinabari hacten⁹ strenuè quidẽ, sed non consummato semper fine est elaboratum. Figi autem nobilissimè cinabarim posse nutritione cum aquis aureis argenteisque, postea cæmento, cum horum metallorum scobe, calce aut laminis, ex quibus spiritus semenq;, quoddam perfectum se in ipsum corpus insinuat, & aliquid operæ precium facit, alibi est expositum. Non immerito scire ex me cupies, quid præter illa artificia dignum mentione putem, cum sit consuetudo artificum & Philosophorum, non nisi probatissima dignissimaq; cognitu pręceptis cõprębendere, & ad vsum transferre. Ego sanè stultène, an ꝓuidè de minus absolutis tecũ collocuturus sim, pronunciare non possum. Illud scio, etiam inferiorum necessitatum, vtilitatumq; momenta nõ esse cõtemnenda, si quid conferre ad rerum notitiam & emolumentũ vitæ humanæ possint. Sulphur figitur non auri supercilio tantum, vt inde fiat plena perfectaque medicina, sed &, vt inseruiat venis metallisque impuris excoquendis: vt in essentiã

Cur sulphur figatur.

stabilem.

ſtabilem precioſioremque veluti oleum, ſalé, tincturam, &c. operis progreſſu ſatiſcat: vt gradum aliquẽ ad exaltationem metallicã accipiat, imò & vt in medicis auxiliis nonnihil præſtet fidelius, vnaque depuretur præclarè. De Cinabari iam audiuiſti, cuius fixio, etiamſi fiat per corpora perfecta, nihilominus tamen requirit aliquod principiũ, καὶ προπαρασκευίαν, vt ſic paulatim aſcendat ad ſummum. Nec, ſi decenter fixa fuerit, parum præſidii promittet Medicis. *Cinabaris fixa.* Detraxerunt hactenus eius dignitati non parum hi, qui, neſcio quo ſupercilio, & puerili opinione, vt omne penè minerale, ita & hoc, quanquam artis ſtudio datum, veneficii ſuſpectum reddiderunt, quod Plinius de minio natiuo & hydrargyro ita iudicauerit, quæ tamen duo, venena ſint an non, nondum exploratum habent, nec defuerunt, qui pictorem, penicillum Cinabaris colore infectum ſugentem, in graue malum incidiſſe, tanquam ex tripode ſapientiæ ſcribentes cælum terræ miſcuerunt, cum tamen ridiculum ſit, pictores lingere penicillos coloribus præſertim mineralib. tinctos plenosq;: *Pictor lingens penicillum miniatum.* & magna quæſtio reſtet, quænam fuerit illa Cinabaris (plurib. n. modis ad diuerſos vſus poteſt parari,) & quibus miſta. Si itaq; venenũ ſit, vt arbitrantur, occurret ei fixio, cum, teſte præſtanti peritoque Chymico Muffetto, nihil, quod fixum elaboratumque ad purum eſt, ſi modo ex arte proceſſit opus, vtut antè

virus habuit, id post ingenium retineat. Sed quomodo tandem figitur sulphur? Præsto sit lixiuium ex cinere sarmentitio, clauellato, fagino & calce viua, aqua feruente horis 24. infusa, agitataque crebrò & diligenter, ad eam vsque spissitudinem, vt ouum innatet. Id per filtrum traiiciatur coleturque ad puritatem transparentem. Coquatur ex eo duplo sulphur in pollinem redactum. Euadit hoc modo non tantum purum, sed & lapideum ferè, idq; postea macerandum est oleo tartari infuso calci e testis ouorum destillatoq;. Digestione peracta, sublimetur toties quoad fixum in imo maneat, recoctumq; aqua restincti auri, tandem oleo tartari madefiat, hocq; aliquoties ab eodé abstrahatur destillando, quam tamen operá nó requiri puto, si ad medicinam præparetur. Huiusmodi apparatu etiam vtuntur ad venas excoquendas examinádasque, neq; tamen progrediuntur vltra coctionem in lixiuio vel illo, vel simili aspere, cum nota finiti operis, si non amplius percipiatur odor sulphuris, idque fluat in lamina candente sine incendio. Ego persuasus operis facilitate strenuam aliquando in hoc nauabam operam, & sexies absumto lixiuio recoquebam; veruntamen obtinere promissum nó poteram. Ná prunis iniecta portio semper incédebatur. Animaduertebam autem, alcali ex lixiuio ei permisceri. Itaq; intelligere licebat nó per se sulphur expers inflámationis fieri, sed

Sulphuris fixio.

ri, sed

ri, ſed cumulo permiſtæ calcis & ſalium prohiberi actum flammæ. Id ſulphur in aëre humido ratione ſalium in ſudorem ſoluebatur, nec parum ſic repurgatur ſalibus elutione tandem ſegregatis, & quodammodo dealbatur. Nonnulli ex pulucrato oui albuminibus excepto globulos fingunt, quos ſiccos cum calce viua ἐναλλὰξ ſternunt cæmentantq; horis quatuor, leui igni loricata olla. Ita rubefactũ poſtea cũ pari ammonio ſale funditur, & miſcetur, fitq; nigra maſſa, quam vaſe clauſo prunis ad croci colorẽ adducunt, dicentes ſine flamma ad colorẽ fluere inſtar ceræ. Alii figunt vrina deſtillata, fuſum nimirum ſexies iniiciendo, quæ fixio purgationi videtur eſſe propior. In Alchymia duos recenſui modos, vnum per aquam graduantem, reuerberiumque; alterum per ſublimationem, quorum ille metallurgiæ inſeruit, hic poteſt etiam medicinæ commodus eſſe. Cinabaris autẽ, quib. modis cũ auro & argento figatur, diſputabo aliàs. Nunc ſaltem exemplo opus declaraſſe non abs re fuerit. Scobem argenti miſtam pari borace, circũpone Cinabaris particulis, ita vt vndiquaq; ſepeliantur, vel cæmentandi cõſilio cõponantur. Clauſo catino reuerberii, igne horis 24. exerce. Ita .n. figi docetur. Alii pollinem eius imbibũt argenti in aq. forti vulgari ſolutione quater. Aquã per alembicũ extrahũt, reddũtq; , & tandẽ penitus relicta cinabari ſegregant. Vt promtè excipiat ſpirit⁹ &

Fixio cinabaris.

vim salis, ita agendũ monent: Salis nitri fixi, salis ammonii fixi, croci martis singulæ partes; butyri chalcanthini ex calce vitrioli aqua limpida soluta, colata, recoctaq; ad consistentiã dictã, tantum, quantum est reliquorum. Mista cum cinabare componantur in pollinem adacta: affuso aceto sufficiente semel destillato coquantur ad tres partes absumptas subsistendo citra coagulationem salium. Fit autem coctio in cucurbita cum alembico. Destillatum acetum in suo vase exceptum, reponendum est sexies, & tandem totum extrahendum ad siccum, igne aucto, donec sales in cucurbita rectè fluant, in quo statu detinendi sunt horis tribus. Tunc vitro concusso salibus à fundo liberatis aqua calida affunditur, & cinabaris ab illis in totum separatur. Quid quæso est gummi Cardui asinini? Eius fumo dicunt figi cinabarim, quod alii promittunt solutione Croci martis, & veneris. Sed medicinæ gratia rectius peragi opus per hæc iudico. Fiat vitrioli spiritus ex calce Chalcanthi citrina quadrilibri, adiectis silicum libris tribus, salis duabus. Eo imbibatur Cinabaris ad formam pultis, quæ in arena in vase clauso mediocri igni coaguletur, iterumque & tertiò nutriatur coquaturque, vt prius, tandem abluta acredine ad vsum potissimum externum veniat. Si hic modus displicet, licet in hoc experiri: salis communis pars vna, atramenti duæ; aluminis, fellis vitri, Halonitri singulæ dimidiæ, contritæ

Gummi cardui asinini.

tritæ aqua feruente ad ſolutionem vſque coquantur. Filtro traiecta ſolutio coaguletur. Coagulo in catino liquefacto ignis efficacia, immittatur cinabaris,& poſt tres horas effundatur ſuper lapidem. Ablutis ſalibus aqua calente, reſtabit cinabaris fixa. Ad vſus internos cum auro argentoue figatur. Tormenta ingeniorum, mi Herdeni, vides. Non immerito cum Plinio dicas. Quis iſta inuenit prodigia? Quo Deorum monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Sed audax omnia perpeti.

Gens Romana ruit per ſtudia abdita. Et, Inuia virtuti nulla eſt via: nec quicquam creditur adeo difficile, quin inquirendo poſſit inveſtigari. Poſtquam ſpiritus ſalium inuenti ſunt, de cinabaris ſulphurisque repurgatione fixationeque non poteſt dubitare rerum peritus, modo finium non ſit immemor,& quorſum tendat, nec negligat auxilatrices copias. Satis verborum eſt. Vale & Viue. 15. Ianu. XCVIII. Rotemb.

EPIST. XXIX. DE HYdrargyro fixo.

Ad

Illuſtrem in aula Saxonica Vinariæ Phil & Med. D. Tobiam Fabrum, amicum.

VNVM te eſſe ex illis, vir præclare, quibus non diſplicuit labor meus in exercitio chymico ſuperiorum temporum, pridem

tuæ ad me literæ beneuolentia plenę euidentissime docuerunt. Sat est fructus, si tibi tuiq; similibus viris nimirum probatis grata scripsi. Omnibus placere nullus vnquã philosophus ne appetiuit quidem, cum id primum ἀτεχνί-ας signum sit habitum. Inimici itaque calumnientur, vt lubet. Non moror. Nõ scripsi sapientibus & osoribus, sed tyrocinia artis sectantibus. Aduerser illis? Non placet, nisi cogar. Polluitur, cum inquinatis qui luctatur. Conuertamus studia curasque nostras ad hoc philosophandi genus familiare, quod & tu pobasti, & ego iam iterum sum aggressus. Dies delebit male iudicata, neglectumque imperitiæ somnium, cum non habeat, quo veritatis succo se sustentet, sua marcescet sponte. Quid tum autem postea, si imperitus quispiam, aut affectu impotente ductus in alterius prolapsus fuerit errorem, & mentis quodam morbo, tanquam hæreditatem aditurus, ei successerit? Errarunt sæpe multi, vt ille ait, nunquam omnes. Aliqui decepti sunt crebro non omnes. Quando tandem fiet, vt ita percolat agrum suum colonus, ne quicquam ferat aliud præter triticum? Ipsa semina nonnunquam degenerant, & sibi cauere à Iolii societate non possunt penitus. Huc ergo ades, & mecum familialiter de Hydrargyri fixione artificiosa aliquantulum philosophare. Erit fortasse maior ex hac re, tum fructus, tum honor, quam frustra cum imperitia pertinaciaq;

ciaque, in malis ſtultitia conflixiſſe. Multis nominibus argentum viuum conſtans efficere figereque attentarunt multi. Si fluorem eius aqueum reſpicias, & quam appellant vitam, vna eius fixio erit mortificatio: alia præcipitatio, alia congelatio, alia induratio, quarum quælibet proprio fine rationeque à cæteris diſcreta eſt. Vocant enim mortificationem, quando viſcidis pinguibuſue commiſtus contritusque hydrargyri liquor hæret, nec ſe amplius poteſt commouere, quaſi vitæ agilitate amiſſa & ſpiritu fatis reddito. Præcipitatio eſt eiuſdem per medicinas acres in puluerem rubicundum redactio: congelatio inſtar glaciei eum firmat, & cryſtallinum reddit. Induratio veluti plumbi conſiſtentia & colore donat, quaſi ante mollis fuiſſet, quam potius concretionē, aut σύμπηξιν dicas metallarem, aut plumbiformē. Sin fragilitatem conſideras, patiumque ſubmalleo diſſultum, fixionis alia ſpecies exiſtit, quam ad malleum nominaueris. Eſt & cum fugere eū in igni nolumus, idque ſcopo non ſimplici. Nam quandoque in teſta retentum, donec abſoluatur, quod inſtituimus opus, volumus, quandoq; præcipitatum iam, aut induratum etiam igniri poſſe; nonnunquam, vt ad perfecti metalli exemplum perſeueret, aut etiam plane in id tranſmutetur. Hæ operationes variis attentantur modis, iamque in ipſo ſolo, iam cum aliis miſto; & nunquam ſane figitur abſque

Modificatio hydrargyri.

Fixio ad malleum.

Fixio ad ignem.

ri, de Elyxire Philoſophorum, de auro vitæ & ſimilibus agitur. Nolo vero etiam nunc ſermonem inſtituere de præcipatione ſimplici, nec de ſeparatione partis volaticæ à fixo turpetho. Alius enim eſt his aſſignatus locus. Eam fixionem nunc perſequi animus eſt, qua fluxus ei ſaltem adimitur & totum corpus ad ſtabilitatem ſcopo præſenti conuenientem perducitur, niſi quid obiter, aut etiam ex his quæ vulgariter fieri ſolent, illuſtrationis gratia in procurſu ſermonis adiicietur. Tu animũ ad contemplandum para, aciemque intẽde, vt eam dirigere in rem firmius certiuſque poſſis. Occidi Mercurium viuum variis modis, etiam barbitonſoribus vſitatis, non poteſt te in Medicina probe verſatum latere. Inter eos, neſcio quid ingenii eluceat ex hoc, quo calefacto in catino aſſeminatur caphurę puluis, ſinitur q; conflagrare, donec occidatur ille ſerpens. Non minus induſtrium eſt hoc artificium. Fit emplaſtum ex Gummi ammoniaci, Galbani. opopanacis, ceræ puræ, Thuris, maſtiches, ſanguinis Draconis ſingulis vnciis, & camphoniæ ſicilico. Huic inuoluitur argentum viuum coagulatum & inter ignes ſupra infraque admotos horis duodecim cogitur ſe permiſcere cum reb. iſtis forma halitus vndiquaque penetrantis. Non recitaſſem hæc, niſi ſcirem excitari argutiolis talibus nonnullorũ ſolertiam, vt vel recondita apud ſe ſubtiliora promant, vel denuo excogitent. Patiar mihi ſima-

Occiſio hydrargyri.

ſimplicitatis, ruſticitatiſque impingi labeculam modo cum abſtruſioris ſcientiæ lucro. Sed & hoc tibi ex Criſpini Lippi ſcriniis in tranſcurſu compilatis produco: Poſito in cucurbita cum alembico cæco hydrargyro affunde duplũ aquæ ſalis, & macera per decendiũ, poſt quod extractum include vitro loricato ſapienter, incruſtatoque, & repone in loco congelationis. Iurat autor q̃ ſanctiſſime abſumi hydrargyri aſperitatem & aquoſam aduſtionem retenta ſola ſubſtantia & humiditate radicata, accedente vero, ſono, colore, pondereq; & fuſione argenti, quæ res eſt magni momenti. Non crederem iniurato, obteſtanti per omnia ſacra, cur nõ habeatur fides? Ego tibi promitto nihil niſi fixionem gelãtem. De cæteris reſpondeat ipſe inuentor. Alia arte perfici idem ſperant, hac nimirum: Salis ammoni, halonitri, ſalis communis præparati, tartari calcinati, fellis vitri ſingulæ ſelibræ in puluerem redactæ, cõmiſceantur cum melle quinquies deſpumato colatoque, cum quo confuſa ſit vrina pueri annorum duodecim dupla. Hæc offa vitro iniecta imponitur fimo ad putreſcendũ decendii ſpatio: quo decurſo exiccatur in matula aperta inter cineres furni ſublimatorii die vno, vel pluribus, iterumque ſoluitur priore loco in aquam, quater eodem opere repetito. Solutio tandem calefacto hydrargyro affuſa dicitur eum indurare. Satis nimirũ acres ſunt illæ: & ſi acceſſerit deſtilla-

Alia fixio.

Aliter.

ſtillatio de more aquarum fortium, nihil deſore puto ad hydrargyrum figendum diuturniore mora, aut iteratis pertuſionibus digeſtionibusque. Nam ſi nihil amplius inde efficitur, quam vulgaris præcipitatio, fruſtra ſudatur toto opere. Toti corpus figendum eſt ad ignitionem vſque. Cæterum eodem putrefactionis inſtituto alii in glaciem vertunt hydrargyrum, miniſtrato oleo tartari incombuſtili, quod, quale ſit, non explicant, quanquam putent quidam, cum idem peragatur acredine chalcanthi ſtillatitia, exaſperata ſale proprio, hic intelligendum eſſe ſpiritum ſalis tatarei, qui infunditur locaturque vna in digeſtione ad ſoluendum, & poſtea adaptato alembico abſtrahitur oleũ, reponiturq; iterum & deſtillatur, ſemper à fundo excitando hydrargyrũ, & denuo macerando. Ad extremum, toto liquore exhauſto, lapideſcit. Mizaldus ex halonitro, chalcantho, poſteriorẽ aquam igni forti extractam, eius ſubtriplo affundit, additoq; ſulphure in aquã claram ſoluit, quam exugit per alembicum cum ſua hypoſtaſi, relicto in fundo hydrargyro rubeo fixo. Nõnulli ẽt malleo aptũ reddere ſatagunt modis variis; ex quibus eſt, qui aquã diſtillat ex aceto acerrimo, albuminibus ouorum & argento viuo paribus. Huic iniectũ hydrargyrũ ſolideſcere credũt, vt mallei ictus ſuſtineat. Alius ſolidatũ aqua forti terit cũ aqua ſalis alcali, ſiccatũq; fundit; repetito ter opere, dilatari ictibus poſſe dicitur.

Hydrargyrus malleo ductilis.

Sed fi-

Sed fidelius videtur artificium hoc, quanquã laboriosum: salis tartarii, Mastiches, cerussæ, halonitri, salis communis præparat lege artis pares contritæ imbibantur oleo arsenici & salis communis præparati, quantum recipere possunt. Exsiccata in sole denuo irrigentur ad formam pultis, quæ destillato humore per alembicum, hoc ipso iterum dissoluantur in pultem, cum qua & indurato Mercurio in catino luto inducto per vices strato instituatur cæmentatio igni lento primum vsq; dum siccentur, postea paulúm acriore per horam, & hac elapsa, fortiore, qui tertia augeatur amplius & vltima prunis operto catino reuerberentur omnia fundanturque. Liquefactus hydrargyrus immittitur in canalem instar argenti in digitum conformandi. Alii per stannum seu plumbum candidum indurant, tritumque cæmentant cum verbena primò, postea ter cum halonitro, ter tiò macerant in aqua aluminis & halonitri; quartò aqua salis alcali. Sed vide, ne illa induratio sit eiusdem cum plumbo cõpositio qua animari dicitur & subigi. Veruntamen etiam durescit in fouea plumbi nigri, cui liquato vestigium imprimitur lapide, moxque interiecto linteo Mercurius imponitur. In quo negotio animaduertendum est, id rectius procedere, si prius vrina sit coctus. Aliqui foueæ iniciunt aliquantulum vitrioli, postea hydrargyrum, inde iterum vitriolum, quod tegunt panno made-

madefacto aqua salsa, & hunc tandem lamina ærea, vel ferrea, ne effugiat Mercurius. Interdum in ollæ fundo sulphur sternimus pondere selibræ, & super eo suspendimus in sacculo lineo duplo hydrargyrum, ollæque clausæ & tripodi impositæ ignem vnius candelæ per triduum admouemus, quod si nondum induruit, procedimus etiam amplius vsq; ad voti summam. Sunt, qui acetum acerrimum sale vel alumine mistum feruentissimo hydrargyro affundant, itaque extinctum reddant durum & firmum.

Sed quid de hoc modo iudicandum putas? salis communis, Petrolei, singuli trientes, salis ammonii sextans putrefacti in fimo diebus quatuordecim coagulent tritique deliquio soluantur. Liquore hoc occidatur hydrargyrus, & postea luto sapientiæ inclusus in plumbo liquato detineatur horis duodecim. Nolo recitare, quod in hanc sententiam Mizaldus annotauit, seu quicunque est auctor, qui per Saturnum durefactum aceto forti coquit, vel succo buglossæ, & postea infundit aceto, sale ammonio exasperato, hinc in igne candefacit, & exemptum sulphure vaporat, quomodo antè scripsi, indies spacio menstruo semel. Illud non firmius tantum est, sed & nobilius magisterium, quod liquorem argenti, hydrargyro ex plumbo nigro facto, & in catino ignito instillat, donec metallicam exhibeat fluxionem. Ita vides non crudum tantum figi,

ſed & ex corporibus depromtum, quæ fixio eò ſecurior certiorque eſt, quia iam aliquod principium habet, & peragitur ſpiritu corporis fixi. Eo conſilio puto argentum viuum in forma malagmatis cum argento includi medium ſale alcali & lithargyro, igneque ſuperius admoto, vaſe clauſo cæmentari.

Crebrò iubemur induratum igni fundere aut cæmentare. At, cum iſta induratio non ſit perfecta, nec poſſit prohibere fugam omnẽ, ludi videmur, non erudiri. Huic remedium promittunt malo per induſtrium ignis vſum. Deinde fuſo ſeu liquato alumen, aut vitri

Vitrum miniatum.

puluerem (vitri autem, quod fit ex ſilicibus albis per tres horas reuerberatis, & cum æquali minio in lapidem conflatis, qui tritus iterum miſcetur minio & liquatur) inſpergũt: vel etiam miſturam, quæ fit ex halonitro fixo, alumine calcinato, & ſale communi præparato, quo potiſſimum cauent, ne ab ære commiſto exhalet Neſcio, an riſu digni ſint, qui retinere eum adipe equi iniecto volunt. Fidem merentur maiorem, qui induratum plũbo aqua tartari aliquoties reſtinguunt, vel oleo parato ex fixo arſenico, albuminibus, calce viua, oleo plumbi vel lini digeſtis ſub fimo in oleoſum liquorem: aut qui amalgama ex corpore perfecto & hydrargyro factum igni imponunt cũ maſſa halonitri fixi, ſalis alcali, & olei tartarei. Eiuſmodi artificia etiam proderũt nobis ad turpetha & aurum vitæ eò lu-

crosius

crosius conficiendum. Sed, cum tot sint hydrargyri fixiones, eam tamen ad medicinas, potissimum internas prætulerim, quæ fit vapore liquoreve corporis perfecti, sique simul ipse hydrargyrus ex eodem sit extractus & studiose depuratus securioris erit vsus. Multi plurimum tribuunt, & nescio quid mysterii quærunt in eo opere, quod peragitur succis herbarum salibusque earum. Credunt enim συμπαθείᾳ quadam, aut familiaritate respondere sibi hydrargyrum mineralem, vegetalemq;, aut vegetalium principia, vt facilè per ea ad artis complementum perueniri possit, nec si aduerseris, quicquam reportaueris prę ter maledicta, & inscitiæ probrum. Sinamus itaque hos in suis rebus elaborare, donec opere præstent, quod animo verbisque promittunt. Qui sint illi succi fortasse quæres. Atqui relligio est dicere. Siue enim assequaris verum, siue non, adeo illi sunt improbi, vt quouis modo naso te suspendant adunco, & sale nigro perfricent, aut aceto perfundant chymico. In ipsorum tamen libris ponitur succus lathyridis ex scapis expressus; semper viui item maioris; chelidoniæ maioris, Verbenæ, quos etiam miscent, & hydrargyrum immaceratum coctumq; ad aquæ absumtionem, tandem vrinâ restinguunt: quidam tamen prius stanno indurant quàm chelidonii succo vngant, & ter renouato eodem cæmentant. Alii succos napelli, rutæ, dracontii, Gra-

Fixio hydrargyri ad medicinam.

Succi quibus ascribitur vis hydrargyri figendi.

natorum, limoniorum, citrangulorum, pomorum agreſtium, ſorborum, vermicularis, iuniperi vino & ſale ammonio cocti, trifolii maioris, conſolidæ maioris, ſolatri, ellebori vtriuſque linguæ bonis (bugloſſæ) brancæ vrſinæ, vincetoxici, meliſſæ, cyperi, lunariæ, & huiusmodi aliorum in eundem adhibent vſum. Erat, qui reſinam abiegnam quaſi occulto magnoque ſtudio conquireret & negaret abſq; ea fixionem poſſe fieri. Magno precio non extorſiſſes ex eo ſcientiam. Quidam acetum cereuiſiæ, & pomorum agreſtium malunt; aliqui ſuccis acetum & ſalem miſcent; vbi fatendum eſt, ſi ſingula non proſint, multa iuuare, &c, ſi non figat ſuccus, figere tamen acetum ſalſum, aut liquore orionium. Vulgus ſuccis mortificat argentum viuum, non verè figit. Defendere autem ſe putant ſuam opinionem poſſe, argumento metallorum, quæ ſuccis reſtincta emolleſcunt, aut duriora fiūt. Ego malo rerum euidentia duci, quam verba verbis compenſare, camarinamque iſtam lutulentam cum crabronibus mouere. Excuſſi ſcrinia penè omnia. Confectum, quod volebam, puto, & tibi offam obiectant ſat grandem. Tu memineris ἴσον ἴσῳ ἐπιφέρειν, & ſi quid arcani habes, non ſilebis.

Vale.

EPISTOLA XXX. DE FIXIONE SPIRItuum in genere, & postea Arsenici, Halonitri, & Antimonii;

AD

Cælestinum Firmium virum doctum & prudentem.

BINIS tuis Epistolis responsum me debere fateor, idque, quanquam sint diuersi argumenti, ne tamen expectationem tuam differam, vtque vna fidelia duos, vt aiunt, parietes inducam, hoc tibi confectum dabo. De Gymnasio Tubarino Erythropyrgæ sic paucis accipe. Domus Gymnasii Rotemburgici.

Ædificium ipsum musarumque domus extructa satis magnificè & sumtuose est ab amplissimo senatu procurantibus nobilibus & eruditis viris, M. Georgio Schnepfio & Christophoro Marckardo consularibus, principibusque huius reipub. & absolutum musisque consecratum eo anno, quo imperium inuasit motus turcicus, hoc est, sesquimillesimo nonagesimo secundo. Eius διαγραφὴ satis declarat vsum & constantiam in conseruando per adminicula necessaria. Plantarium, id est, Ecclesię & reipubl. Vtriusq; nutritores post Deú Opt. Maximum, sunt principes Reipub. & senatus columnæ. Interiectū itaq; illud σιτοβολεῖον est inter granarium & cellam, ne quis literis operam nauaturus de fame sibi metuere posset, &, vt hanc corporis curam statim in vestibulo deponeret, conspecto auxiliorum apparatu, is, qui accessurus erat eruditionis caussa

Musas. Tribus autem distinguitur interuallis, quas contignationes vocant, ludo literario, contubernio, & Theatro. Ludus cellæ incumbens sex continet disciplinæ literariæ officinas, seu pædotribea, Alphabeum, nimirū, pædagogium, hypodeum, Odeum, metadidascaleum. & tandem pædonomarchæ Diatriben, quod Ephebum dicas. Contuberniū habitacula pædonomarchæ complectitur & vnà alumnorum τροφεῖον, seu conuictorium. Ei imponitur, acropodio autem proximè subiacet aulæum, seu eloquentiæ & reliquorum exercitiorū Theatrum, estq; gymnasii totius pars, vt accuratior, ita ad stimulos calcariaq; addenda iuuentuti, & præmia expectanda composita magis. Domus dispositionem descriptionemq; mansionum vides. Sed tu oculos mentis in animam eius infige; pulchritudinem deprehendes maioré. In sex classes digestus est discentium ordo, quib. tamen septé præsunt doctrinarū & ingenii artifices, quos Præceptores vocant, q pusiones à populo rudes, primumq; initiati, gemino labore ad assuescendum disciplinæ, videantur indigere. Pietatis & linguæ latinæ cura p totum cœtum pro cuiusq; captu à primo ad vltimum paulatim trahitur. In reliquis per gradus ascenditur mutatis exercitiorū generib. libellisq;, vt res requirit. Latinitatis initiū est in primo statim aditu; sed Græcæ elementa inchoantur ab hypodeo. Inde fit, vt, cum semper præcedens officina

ficina quasi præparet animos ſequenti, & aliqua lectionũ proponat rudimenta, tandẽ in didaſcaleo valeant exercitia latina & Græca, quib. linguas interpretantur linguis viciſſim, portareq; diſerte,& de cõtrouerſis reb. iudicare, quãtum fieri poteſt, inſtitutis velitationib. diſputatoriis,aſſueſcũt. Habet interim etiã ſua negotia muſarũ pater,& non verſ.tantum,ſed & poemat.a conatur dictitare, ex Virgil. Horatio, Teren. Ouid.&c. vnde perſonant modò Heroica, modò Lyrica, Elegiaca, Iambica. Melodias his accinit ſuus chorus. Docetur & Anatome corporis humani cum energiis animę: nonnunquã naturæ ſcientia per cõpendia proponitur. Nõ abeſt rationis ex Ariſtotelis Lyceo per P. Ramum illuſtrato facultas, nec Rhetorũ ex eodem præceptiones. Theologię ſynceritas maximè obſeruatur. Itaq; noſtris Eccleſiis vſitata, & Dei verbo conformis doctrina poſt Biblica ſcripta, ex cõprobato libel. trib. ſuperiorib. claſſibus, vt cuiq; commodũ eſt, explicatur. Interim omnia certis comprehenſa legib. vigilantia ſenatus ſarta tectaq; cõſeruantur, qui etiã ſelectis ſcholarchis ex ſua corona trib. & vni Gymnaſiarchæ cuſtodiã totius œconomiæ cõmendauit. Itaq, cognoſcẽdi quęlibet gratia bis quotannis in adoleſcentiæ ꝑfectum inquiritur, adhibitiſq; vnà ex cõſiſtorio Eccleſiaſtis etiã reliqua ſedulò pueſt igantur, nec, quantũ fieri poteſt, monẽdo mãdandoq;, quæ oportet, quicquam ſtudii intermittitur.

Designatio gymnasii Academici.

mittitur. Ad hanc formam etiam institui posset gymnasium Academicum, quatuor instructum collegiis ad omnem scientiam absoluendam. Satis ei forent duodecim professores. (Neque enim in turba est perfectio) singulis collegiis habentibus ternos, assumto, re postulante, seu gymnasiarcha, seu quem cancellarium vocant, aut etiam ex vicino collegio ascito vno atque altero. Theologorum trium vnus veteris instrumenti, alius noui, tertius methodicæ doctrinæ præcipuorum religionis capitum explicationi vacaret, adiuncta interim Hebraica lectione alternis septimanæ binariis vel die quinto habenda, præsertim à primo vel secundo. Ex Iureconsultis primus Codicē profiteretur, secundus Digesta, terti⁹ Institutiones, ita, vt binis diebus diuersi exponerentur tituli, sed omnia concisa breuitate absque prolixis commentationibus. Medicorum prim⁹ per Galeni Auicennæque campos expatiaretur: Secundus methodum totius artis tractaret vna cum Anatomia permutatis operibus: Tertius Physicam genericam & Astronomiā profiteretur, atque ita affini proposito ad Philosophos accederet Idē foret & Botanicus, cui studio destinaret quintū inter bianrios interiectū diē. Philosophorū trium primus Orator, Græcæ Latinæque eloquentiæ professor, Demosthenem & Homerum vicissim binis traderet diebus, aliis binis Tullianam eloquentiam,

cum

cũ adhibitis Rhetoricæ præceptis die quinto: Grammaticam enim tam Græcã, quam Latinam pædagogio obtrusérim, iussetimque harum notitiam nõ in Gymnasio discere adolescentem, sed afferre: secundus Ethicam & Logicam doceret; quinto die tributo Arithmeticæ. Tertius Poeticam Historiasque professus, quinto adderet aliquid Geometricum sed diligenti habita vsus ratione, vt potius ad terras mensurandas se conferret, quam inaniter speculando tempus tereret. Ita consuleret & historiæ mundanæ & suæ poësi. Sexti diei dimidium exercitiis destinaretur. Legerẽt sex diei horis bini: 1 matutina Philos: & Medicus: 2. Iurisconf. & Medicus: 3. Theologus & Iurisconsultus: 1. pomeridiana Philosophus & Medicus, 2 Theologus & Iuriscõſ. 3. Theologus & Philosophus. Iureconsultorũ collegiũ vacaret die quinto. Interim auditoriis cæteri operam nauarent. Accepisti paucis τὰ σχολαστικὰ, quæ ingratiora fuere commemoratu, quo ludiones passim existunt plures, qui non tantum explodunt hæc puerilia, sed & literariæ disciplinæ præfectos maximo despicatui habent & ludibrio. Atque istis mundi salus carere hoc æuo non potest, illique ipsi sanniones, quicquid ab ingenio sunt, à Deo per magistros sunt, & pars etiam eorum olim aut operã dedit ministerio scholastico, aut studiose id, si qua admitti potuisset, affectauit. Chymica huic instituto meo sunt familiariora. Itaque De chymicis

que alteris tuis literis eo alacrius satisfacere attentabo. Spiritus (quales sunt hydrargyrus, sulphur, arsenicum, sal ammonius, & quæcunque mineralia in igni volaticam spirituosamque habent naturam) in genere figit chymicus sublimatione cõtinuata semper deturbando sublimatum ad fundum, donec in lamina candente sine fumo fluant. Si tædet repetere toties eundem laborem, & Sisyphium saxum voluere: postquam aliquoties eleuasti irriga madefacitoque oleo tartari ad consistẽtiam liquidam, quam vel exicca cinerum calore, vel destilla per retortam, vel cucurbitam rectam. Lapidem extractum denuo figes oleo prædicto, hocque iterũ segregabis, vsq; ad septimum conatum, vel quoties opus fuerit. Coagulatum tritumque solue deliquio, in fimo scilicet mediante vitro clauso dierũ decẽ spacio, iterumque coge per filtrum traiectum, & cũ aperto vitro cinerib. calidis illatũ. In hydrargyro pro tartari liquore, ministrat & aqua salis vulgaris, aut ammonii, aliquando spiritus sulphuris acidus, aut aqua vitrioli albi: sublimatio quoq; peragitur ex præcepto Ceberi cum retinaculis, veluti elimata chalybis scobe & sale crudo, ita, vt prius commista aceto incoquantur ad siccum. Non nunquam absque sublimatione per tartari oleum perficitur idem opus, aut alcali, quæ tamen fixio duntaxat præstat liquationem in lamina sine fumo, securitatem in catino cinereo ad

modum

modum auri argentique non affert, ficut quæ fit ope aquarum metallicarum. Solam illam constantem prædicant, in qua soluitur fixum & figendum in aquam & coniungitur ex arte, ita vt summa fixi superet summam volatilis. Cõiunctio instituitur in vitro Hermetis clauso, & semipleno; calore temperato diebus quinquagenis. Postea coagulatio expectatur ad calorem debiliorem. Aliâs omnium spirituum retinaculum est vitrum, vel colcotar, vel ærugo ad rubedinem cinabaris calcinata solutaque. Ita in testa seu catillo cinereo aliquousque durare possunt. Hac arte autem fixos spiritus ad metallicam adhibent, & albis æs tingunt, vt æmuletur argentum. Auri colorem inducturi, rubescere eosdem cogunt aqua croci martis. Sed quid de halonitro est in præceptis? Hoc negant conducere seu aquis fortibus, seu excoctioni depurationique metallorum in catino, aut fulmine, excepta calcinatione (Nam ad hanc crudum est adhibendum) seu oleo sulphuris & similibus nisi figatur suo modo prius, hoc est, pro natura sua. Non enim ei competere potest fixio metallica, & sæpe ablata duntaxat salsedine figi dicitur. Pro depurandis metallis & fulminandis figitur albuminũ aqua discussu expressuque spongiæ facta, quando ei commista in lebete funditur ferreo. Alii mistum calce aluminis plumosi (in fictili per reuerberationem facta) in vitro inducto luto & clauso fundunt

Retinaculum spirituum.

Halonitri fixio.

Agricola. fundunt satis diu. Quin & sæpius perfunditur lixiuio calcis viuæ, inque olla vitrata coquitur ad siccum. Calci enim inest vis fixatoria, quam cum sale suo communicat halonitro. Quomodo salsedo crepans exiliensque ei adimatur, alibi expositum inuenies. Memineris itaque huius artificii, si quando ope eius, sulphuris oleum concinnare velis ex sententia Cratonis, quanquam aliquid sit etiam in ipso opere industriæ, ne confertim in vase fundatur, sed pedetentim ignibus assuelcat. Arsenicum figes aut liquore tartari sæpius per destillationem inde abstracto, aut per diuaporationem cum halonitro crudo, quomodo turpethum conficitur. Est sane volaticus & perniciosus spiritus in illo non commodus operibus ad constantiã perducẽdis. Itaq; si procrudo extractũ turpethum, porro tartari spiritu, vel aqua aluminis fixeris, ab arte non aberraueris. Nec alius labor competit Realgari seu Cadmiæ (vt vocant Arabum traducti in Latium commẽtarii) & auripigmẽto similibusq; ; videndum tamen, ne arsenicum simplex cõposito pmutetur. Non n. omnino par ratio est vtrobiq;. Antimonii fixio vera per separationem essentialem fit, & calcinationẽ, ne quid dicam de arcanis artis penetralibus. Sed cum & aliquatenus magisterii processu, stabiliatur ne scilicet diuaporandi impetu concitatum secum trahat metallorum ramenta, & in fumum vertat, nonnulli id fundunt cum halonitro

Arsenicum.

Realgar.

Stibium.

nitro, aliqui coctum ſeu ferueſactum in lixiuium, aut puerilem vrinam effundunt aliquoties. Quin & in regulum deducitur, quem ad omne opus commodiorem iudicant. Rapacitatem eius in teſta cinerea etiam prohibent adiecto tartaro, ſed ſi argentum eſt, quod cum eo excoquitur, æs adiiciatur & more cõſueto plumbum. Argentum enim ab hoc recipitur, dum æs ſe aſſociat ſtibio. Quidam artifices ter oleo lini id reſtinguũt, vt libram in menſura. Puto me binis tuis ſat copioſe reſpondiſſe. Si quid deſideraueris amplius, quãtum fieri poteſt, nullum in me bonum tibi erit clauſum. Vale.

EPIST. XXXI. DE SIMVLACRIS *fixionum in vegetalibus & animalibus nonnullis.*

Ad

Claudium Furnium Camillum Philologum.

AMo Philologiam tuam. Ita multitudine rerum & varietate animos legentium oblectas, ita demulces pulchritudine, vt nunquam tam ſatiari queant, quin adhuc famelici ad eaſdem ſubinde reſpectent recurrãtque dapes. Aerem fixatorium eſſe rectè probas euẽtu. Corallia enim & vniones ſub mari molles, in auras producti gelaſcunt conſiſtuntq; ſaxorũ duritie quod ipſum comperiunt Philoſophi in oleis mercurialibus ex ſublimato, &c. Me-

Quod ipsũ cõperiunt Philosophi in oleis mercurialibus ex sublimato. &c.

Medici etiam aquæ simplici astrictoriam ob frigus tribuunt. Quærendum tibi est, num eadem causa in aere valeat, id quod rescisces, si idem compertum fuerit in feruente á solis præsentia. Aceto mollefacta & lixiuiis, aquę affusione concrescunt denuo etiam calente, magis tamen frigida. At & acetum frigidum, quo tamen, vt ait Plinivs, ouorum testæ mollescunt, Non solius frigoris id est opus, quod docent & metalla, præsertimque ferrum, quod non ab omni frigida perinde solidescit. Si nihil præter frigus respicitur, cur non idem euenit ab aere gelido? Conspirare corpus necesse est cum qualitate idque sæpe non simplex, velut cum aqua, aliquando alumen, aliquãdo tophum, margam, Chalcanthum, calcem, nitrum in lapides procliue etsi secum vehit. Aqua calcis sane gẽmas factitias molles tanquam Gorgoneus vultus solidat, induratque & albulæ aluminosæ etiam ipsę lapidescunt, quod constat & de fonte quodam Hungarico & aliis. Lac figitur in coagulum balsamo natiuo & quodam factitio, item aceto & coagulo vitulino, quanquam coniuncta vna fit separatio. Quomodo soluta cogantur infusis aquis salsis, vel etiam dulcibus, aut spiritibus, aut pulueribus mineralibus, suo exponitur ordine. Vide itaque vt satis sit, constans de frigore figente præceptio, cum Aristoteles effectum & calori tribuat. Non possum facere, quin te mutuo exhilarem

Gemmas indurare.

Plin. lib. 2. ca. 106. &c.

Philo-

Philologia simili. Carbones ad fulminam dũ conuenientes requiris, aqua salsa maceratos sicca. Metallici, vt diuturniores sint in igni, & feruentius vrant, sæpe aspergunt frigidam. Vtique duriores fiunt aquarum commercio, præcipue salsarum. Cui fomitis fumus molestus est, dum aduigilare custodiæ vrbium & castrorum cogitur, aceto permaceratum resiccatumque curet, & flammam alit sine fumo. Est & ad vigilias castrenses valde aptus is, qui fit ex iunci medulla, abiecto cortice, quæ medulla coquenda est in vino solutionis halonitri, & sicca reddenda. Si ei admoueris sulphuratam candelam ignitam aut prunam, è vestigio instar naphthæ flammam rapit, defenditque per totam noctem. His cognata est rosarum defensio, quando inclusæ cera foris luto incrustantur, quod alii procurant inclusione in propaginem fissam ceraque munitam, alii aqua & similibus. Plinius testis est, si nitrum cum brassica coquatur, viriditatem huius saluã esse, idq; nõ ignotũ est culinis nostratibus, q̃ lixiuio ex nitrosis lignis Brassicam madefactã coquunt, & mensæ pulchræ virentẽ reddũt: Sed nõ oportet nimiũ coquere, nec capitatã legere, sed Noricã, Selinisiam, Anglicã & hui⁹ generis reliquass. Nolo tibi quicquã de succis inspissatis, atq; ita diuturnis redditis; seu, vt loquitur chymic⁹, fixis ponere. Ego aliquoties risus sum, cũ corã aurib⁹ imperitis ex Plin. & Horat. cęterisq;, fumo durati vini & apothecæ in fũario seu œnopolii mẽtionẽ feci.

Ne fomes fumiget.

feci. Durant vina, inquit Plin. ducẽtis fere annis iam in speciem redacta mellis asperi. Etenim hæc natura vinis in vetustate est, nec potari per se queunt, sine prouinciæ aqua vsque in amaritudinem carie indomita. Horatius verò

Varro de re rust. li. 1. cap. 54 vinum incarnari ũ ascendat.

3. Carm. Od 8.

Corticem astrictum pice demouebat
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.

Nostri homines, quorum vinaria satis sunt frigida, non opus habent fumoso vino, & ad sat magnam ætatem id perducunt. Mustum figunt nonnulli in fossione, vel sub aqua puteali similiue detentione. Cato de Re rust. cap. 120. in amphoram indit mustum, corticeque oppicato demittit in piscinam & post 30. diem eximit. Alii in vas sulphure vaporatum ponunt, cumque feruorem minatur iniiciunt salẽ in sartagine feruefactum, atque deferbere sinunt mutantes post hoc dolium. Idne est mustum figere, vt maneat dulce & integrum? Qui magici incantamenti specie imperitos ludunt, efficere se posse dicunt, vt aqua vna nocte congelascat, idque iniecta Ibisci seu Althææ radice, aut semine plantaginis vna decocto conciliant. Rideãt illos coqui per ichthyocollam, squamas piscium, glutinososque talos, & similia, gelu suum satis feliciter machinantes. Sed, quæ oblectamenti caussa fiunt, eo gratiora sunt, quo breuiora, ne quid tamen nimis. Pauca voluptati debentur, inquit Censo-

Cenſorius ille, plura ſaluti. Tu non ceſſabis iucundiora fercula ſympoſio Platonis & Athenæi inferre, Saturnaliaque Macrobii loco ſymbolæ myſteriis tuo ingenio dignis exhilarare. Vale.

EPISTOLA XXXII. DE VOlatilitate.

AD

Præſtantis Eruditionis & Experientiæ Chymicum Hieremiam Kuntzſchium Philos. Med. Oppanii Sileſiorum.

TARENTI quondam degiſſe Archytam perhibent, qui lignea columba volatili facta omnibus admirationi fuit. Nec minus obſtupuiſſe terræ incolas conſpectis in aere Dædalo Icaroque volucribus, eſt in Ovidianis. Diſciplina chymica, vt optimè noſti, promittit quidem metalla volatica, ſed non auium more. Rideant itaque noſtram locutionem profani, & orgiis chymicis non initiati, nec luſtralibus vndis huius ſcientiæ imbuti conſperſique, modo conſtet arti maieſtas ſua ſuaque perfectio, cuius poſt eſſentiam probè conſtitutam non parua laus eſt, diſertis propriiſque verbis res ſuas non minus, ac in aliis diſciplinis, poſſe enunciare, & volaticum quid dicere, quanquam alis plumatis ſit deſtitutum. Non autem procul abeſt verbum hoc, à penitiore iſtius Tarentini ingenio. Quanquam enim Scaliger alios proponat modos: volunt tamen nonnulli per ſpiritum

Exer. 326. de nauicula mobili aliisque.

R

ritum Chymicum, quo medio etiam ſtatuæ mobiles, machinæque inquietæ horologiorum apparari ſolent, iſtum artificem id effectum reddidiſſe. Agnouit itaque vagabundum illum Deum, quem Mercurium vocant, non tantum in cælo aëreque adiectis capiti, caduceo, calcaneoque alis volare, ſed & incluſum machinis ſine eiuſmodi pennis adiectitiis intima ſibique penetrali facultate, ſiue quis velit fluctuatione corporis ponderoſi ſemel dato impetu id perfici, ſiue calefacti halitu. Ad huius ſpiritus naturam, quando conuerſa ſunt metalla, vere dicuntur ex præcepto Hermetis volatilia facta, ſi modo rectè intelligo, quæ in huiuſmodi myſteriis valde dici videntur abſtruſe obſcureque. Hinc in Ferinarii diſputatione negatum video aurum volaticum eſſe, cum per alembicum exit, quod hęc veræ hermeticeque violatilitatis nota non ſit propria, ſed potius communis. Nam hydrargyrus certè exigitur per alembicũ. Huius naturam, ſi ſortiuntur metalla, & hæc oportet idem pati. Sed cum non deſint alii quoq; modi, non proprius character hic eſt. Puto tibi idem videri; quanquam ad te accedam nõ doctum, ſed conſultum, vt diſcam, ſi quid reconditius in ea diſciplina me fugit. Miraberis autem, cùm ea ſit volatilitas genuina, & arti hermeticæ maximè conueniens, cur nõ ſit capite volatilium in Alchymiæ magiſteriis declarata potiſſimum, & quid attinuerit de ſpuriis præcepta

Metalla volatilia.

cepta

cepta condere. Ego vero eam attigi sed paucis, quod esset coniuncta cũ transmutatione, quæ peculiarem sibi vendicauit locũ, ex quo, siquid hac in parte deest, peti potest. Reliquos modos volatilibus ideo adieci, quod viderem generatim præcipi, tunc volatilia fieri corpora fixa, cum cõditione spirituũ à terra fundoque vasis eleuarentur in cælum, caputque alembici. Sublimatus hydrargyrius nõdum est fixus est, quandiu attollitur. Quid aliud de eo dicas, quam ex lege contrariorum contrariũ? Volaticus ergo tum est, licet nõ fiuat & quodammodo à pristina natura decesserit, nisi quod comparatè aliquem gradum fixionis accepisse perhibeatur. Sulphur quoque, dum in flores eleuatur, volat. Nõ vna est spirituũ natura; Et metalla non tantum mercurialia sunt, sed & sulphurea, arsenicalia, Chalcanthina salsaq;. Cum itaque ad hydrargyri vultum inducendum arte cõpelluntur, vno modo volatica fiunt: cum ad sulphuris & arsenici, secundo: cum salium, potissimumq; fugaciũ, vt est ammonius, quanquã & vulgaris in igni crepitet, fugiatq; halonitrum, tertio: id quod & vox disciplinæ indicat. Nam ab aliquibus tunc vocantur alcali quædam, vel alcalisata, quod habeant naturam salis, deliquio in humore diffluentis. Quicunq; vertere metalla in hydrargyrum, sulphur, salemq; Philosophorum potest, is assequitur magisteriũ volatilitatis præcipuum. Sed sunt etiam ὁμοιώματα quædam ob

affinitatem eodem relata. Nam ad exemplum metallorum, quæ corpora etiam vegetalia & animalia in ſpiritus vertuntur, volatilia fiunt, id ꝙ attenuationum modis perficitur variis. Ipſa quoq; metalla, & mineralia pluribus viis ad aliquē gradum volatilitatis adduci poſſunt. Etenim, qui quouis ingenio artis metallum in ſublime egit, aut etiam in receptaculum prolicuit, is ſe quadamtenus promouiſſe arbitretur. Ex eo genere eſt argentum volaticum, ꝙ nuper in commentario quodam legebam, cuiusq; deſcriptionē tibi iudicandam propono.

Argentum volatile quoddam.

In aqua cauſtica ex parib. halonitri & chalcāthi per deſtillationem facta argentum digeratur die naturali. Solutum illatum in cellā coagulet in ſpeciē halonitri cryſtallinam. Effuſa poſtea cauſtica, cōcretio perfundatur aqua cōmuni, coquaturq; ad ſiccum quod impoſito alembico deſtilletur. Quid de huiuſmodi artificio ſis iudicaturus, perq̄ deſidero. Iubebis me experiri. Ego vero nunc temporis nondum poſſum, quod Theoriæ conſecraui Non ignoro tamen alios periculo facto repetita attenuatione aliquid conſecutos eſſe, etiam in auro, quod aquis regiis ſæpius immaceratum digeſtumq; & ſolutum in cælum ſcandere cōpulerunt ritu florum, aut per bociæ cornu in receptaculum forma olei, aut liquoris exigentes circulationibus amplius exaltarunt, ſeu ſpecie liquida ſeruata, ſeu mutata. Eſt autem ea res coniuncta ſæpius cum aliis magiſteriis,

ſæpe

ſæpè cum eſſentiali elaboratione, quæ, cum alterius ſint capitis, non deſiderant hic plura verba. Ego ad te ſæpe quidem aliâs volebam ſcribere: ſed impeditus variis, nunc videor accesſum commodum inueniſſe. Non me latet, ſordere nonnullis eiuſmodi compellationes; ſed de tuo ingenio ſecus ſpero. Vale 17. Ianu. veteris, anno 1598. Rotemb. ad Tub.

EPISTOLA XXXIII. DE DVCTILItate tenacitateq; metallorum artificioſa;
A D
Hieremiam Kuntzſchium Phil. & Med. Oppanium Siles.

SERVVM illum chymicorum fugitiuum eſſe exemplum volatilitatis metallorum præcipuum ob inconſtantiã mobilemq; naturam, qua facilè nõ tantum ipſe ſuas ſequitur ῥοπάς, ſed & alia, quib. iungitur includiturq;, ducit machinis verſatilibus aptum, atq; ob id creditũ Veneri mobili & colũbæ Tarentinæ adiectũ, proximis tibi in memoriã reuocaui. Putauerim etiã Scaligerianę nauiculæ agitandæ fore commodum, quemadmodũ nõnulli docent totã αὐτοκίνητον concinnare. Quam rotam, dices, & qua ratione ex ſe mobilẽ? Nõ opinor, tibi ignotum eſſe modũ, ſed quia multi fortaſſis exiſtunt, quem velim ex deſcriptione cognoſces. Ea eſt huiusmodi. Fiat circulus ex armilla Orichalcea, ſeu cingulo, vbiuis eiusdẽ exactè craſſitiei & latitudinis, neq; tamen nimiæ tenuitatis. Latitudo plærunq; duos habet digi- mota mobilis.

digitos: Ambitus ad vlnæ instar. Videndũ, ne peccetur inæqualitate partium, sed vt circulus quã iustissima cõstet dimensione, pondereq; ad cursum actumq; æqualem. Distinguatur axibus duob. decussatim iunctis ad angulos rectos, neutra parte alterã exuperãte, sed omnibus eiusdẽ vbiuis ponderis Quà se intersecãt, in centro perforentur æquali omnino foramine. In parato sunto quindecim pyxides ferreæ æqualis ponderis & capacitatis, articulũ digiti longæ, quas eodẽ hydrargyri põdere ad medias implebis, ita, vt ne momento quidem excessus fiat. Hæ clausę diligentissimè, ne quid hydrargyri subterfugere possit, affiguntur circulo spaciis æquè distantib. ita, vt ratione longitudinis media earum pars respectet centrũ, media foras sit versa. Ita instructa rota columnæ affigitur ferreo clauo exactè tereti politoq;, vt liberè possit circumire & volui: si dispositione pecces, nec æquali omnia mensures lege, opera luditur. Huiusmodi rotula adiecta nõ horologiis tantum, sed & statuis, nauigiis, aliisque nonne verisimile fuerit, progredi & moueri ea posse? Tanti est illa Mercurii versutia. Cæterũ, an nõ putas, volatiliũ metallorum doctrinę quodammodo etiã adiiciendam esse

Mollities metallorũ.

præceptionẽ de eorum ductilitate mollitieq; per artẽ intractabilib. conciliata? Fixis accensui durationẽ: videtur fugacitati addenda esse mollities, tanquam gradus quidam ad eam, in qua tamen ꝓpter euidentem vtilitatẽ nõ rarò

sub-

ſubſiſtimus. Non raro comitatur volatilitatẽ, vt in artificio mercuriali, quo vidi aurũ ita emollitum, vt cõprimi inſtar ſpongiæ & diduci poſſet. Iudicatum id tum ab aliis eſt tum etiã à Paracelſo ex vetuſtate repetitum, vt ad oculũ demonſtrari poteſt. Mollities hæc plumbi natura definitur. Peragitur per amalgama, ſicut oſtendi in Alchymia. Aliàs modus mollitiei metallorum determinatur malleatione & fuſione facili. Cum fragiliũ mineralium & aſperorum præſentia miſturaq; euenit duritia, excoctionis aliarumq; ſeparationum auxilia ſunt imploráda, quanquã nonnunquã augere metalli corpus conueniat, idq; potiſſimũ iudico tunc fieri, cũ non obſeruata eſt lex miſtionis, aut pręter opinionẽ inæqualitas, terreęq; ſubſtantiæ exceſſus, aut ſiccitaş nimia euenit. Ita aurũ nimis aſſatum reductumq;, itẽ reliquiæ tincturæ abſtractæ, argentũ quodãmodo cõbuſtum & cætera corriguntur. Quandocunq; etiã erratum in orichalco, ære moſſynico & ſimilib. eſt: imo, cũ ꝓiicitur Elyxir, & tẽperaturæ malleabili aliquid deeſt, ſupplementum ex hac arte petere licet. Et eſt, quando eodẽ metallo fuſiliore, idẽ durius emendamus; eſt, cũ miſcemus mollia duris. Vbi tamen animus vtentis ab impoſturis debet eſſe alienus, ſi velit perhiberi probus. Vides autem coniuncta eſſe etiam alia magiſteria & artis opera, id, quod ſubinde in exemplis vſu venire ſolet. Non oportet rigidum cenſorem artis eſſe, qui

viderit in diuersis capitibus eiusdem fieri mẽtionem, quandoquidem rebus iisdem existẽtibus, rationes sunt diuersæ. Nonnunquam tollitur asperitas in fusione certi menstrui, & maceratione. Exempla recitaui in artis informatione. Illis addi potest mistura ex oleo lithargyri, paucoque borace & halonitro, qua pulueres seu calces metallorum perfunduntur, vt reduci queant cum mollitie malleis apta. Aliqui puluerem Laudani gummi, oleo plumbi, adiecto halonitro contemperant, & in solutione metallum durum infundunt. Pro ea & mel esse potest vel aqua salis ammonii, in qua candefactum restinguatur: aut pares aquæ salis ammonii, halonitri & aceti vini, quibus coctis metalla iniiciuntur: vel salis ammõ. halonitri, tartari ęquales in olla vitrata, ex aceto coctæ: vel ex priorum duorum singulis dimidiis, tartari vero integra portione destillatur aqua, cui metallum iniicitur. Eiusdem vsus est liquor, quem nominatim argento molliendo asscripsi. Nam eiu vis etiam ad reliqua metalla sese extendit, licet argento sit conuenientior. Quidam artifices Saponem in lebete eliquatum mouenn inque nigrum redigunt puluerem, cuius parum iniiciunt fuso metallo. Vnde non tantum liquores, sed & res siccæ ad eundem scopum vsurpantur. Extat in vulgatis officinis etiam talis compositio: Mastiches, Thuris, boracis, vernicis singulæ semunciæ commiscean-

antu

antur, & piſorum duorum triumue quantitate ſupra metallum proiiciantur ad tractabilitatem tenacitatemque inducendam. Vel, Salis amphalonitri, boracis, pares tritæ vino pauco irrigentur coagulenturque ad ſiccum. Huius quarta pars calcibus metallicis adiecta ita eas reducit, vt lentorem debitum recuperent. Alii tartari calcinati ſextantem, ſalis communis vnciæ, ſcobis ferreæ ſemidrachmæ, fellis vitri ſicilico cõfundunt, miſcentq; & drachmę mediũ trienti metalli adiiciunt eodem conſilio malleationis. Nec diſplicet tale quoddam artificium: ſalis præparati, olei oliuarum, ſaponis Veneti pares ſoluantur in ſartagine ſuper prunis coquanturque, vt parumper craſſeſcant: deinde admiſceatur lutum bene ſubactum, incluſoque metallo mollıendo, ſicca: impone prunis horis duabus abſque afflatu, poſtea exemptum iudicato. Hæc metallis in genere addi deprehendi: ſpeciatim autem aurum admodum reddunnt tractabile maſſula plumbi per eius eliquati ſuperficiem ducta, vt ſaltem ſpiritus ſe inſinuent, aliquando etiam corporis exili porrione ingeſta, vbi videndum ne animus fraudandi dolusque aſſit malus. Par iudicium eſt de his, qui vni beſſi auri adiiciunt ſublimati hydrargyri ſemunciam: aut parum pulueris ex ſublimato & ſale ammonio paribus: aut drachmam vnam huius coaguli ſquamarum æris, ſalis ammonii ſingulæ ſemunciæ, æruginis drachma, coquantur in aceto vſque ad ſiccum, coagulum deli- Aurũ mollire.

quio solutum coaguletur denuo. Eædem medicinæ possunt adhiberi & argento. Æs & ferrum plærunque eodem emolliuntur tractabiliaque fiunt medicamenta. Nec paruum vsum præbet hoc artificium in recudendis veteribus ferramentis, aut æreis vasis, mistura metallorum, calcibus & separatione argenti auriquę, vel cæmento perustis. Peculiariter ferro destinatur aqua restincti sæpius plumbi, vt in eadem ferrum candefactum dometur restinguendo. Alii vsurpant cornuum ramenta: vel extinguunt nouies oleo lini, vt mollescat æris instar: Plinius ab oleo tenacia fieri tenuiora ferramenta in eo restincta, docuit. Fit & puluis ex auripigmenti libris duabus lithargyri arsenici rubei libris singulis, cum quo mutuis stratis componuntur limati chalybis libræ quatuor in catino luto quidē crustato, sed paruum habente spiraculum. In eo cæmentatio instituitur cum fusione. Interdum restinguitur oleo tartari adiecto Euphorbio: vel ignitus chalybs in liquatum plūbum intruditur septies: vel eidem candefacto inspergitur gummi serapinum. Sed ad veneris delicias nos vertamus, atque aliquid afferamus fusoriæ, statuariæque & simibus tabernis adiumenti. Qui emollitum æs cupit, adiiciat eius bessi puluerem, qui fit ex calcis Iouis vnciis duab. cum, dimidia salis vncia, arenæ per cribrum traiectæ sextante: Mista cum ære excoquantur. Alicubi placet lithargyri li-

Ad ferramenta vetera recudenda.

Ferrū mollire.

lib. 34. cap. 14.

Æs mollire.

gyri libra, plumbi duæ, salis quantum satis: Hæc permista pariter præcedenti pulueri vsurpantur. Coquitur & vrina humana cum aqua ad rubedinem, in qua extinguitur æs sæpius, sicut & in liquore tali, Salis comm: præparati, aluminis plumosi, tartari calcinati, arsenici albi pares perfundātur aceto acerrimo, comminiscceanturque ad restinctionem æris, quod inde plumbeam acquirere dicitur mollitiem. Aliqui laminas veteris aheni repurgatas & aqua madefactas cæmentant cum sale communi vase armato luti præsidio imposi- sitoque in caminum figuli, donec coquantur ollæ. Extracta olla scoriæ separantur, reponunturque reliquiæ & cæmentantur denuo, qui labor repetendus est, donec scoriæ omnes abscesserint. Ita emollitum æs magistris monetariis ad auri misturam insigniter conducit. Creditur enim colorem exaltare. Parum nimirum erat chymico ad sua artificia præparare metalla dura intractabiliaque, ni inseruiret etiam bracteariis, monetariis, ahenariis, aurificibus, & huiusmodi multis in officinis vulgatis. De plumbo candido duro quomodo ad mollitiem recoquatur, non opus est verbis. Plumbum, cum pro additamento adhibitum est plærumque transit in molybdænam, aut lithargyrum. Inde quomodo reducatur ad pristinam mollitiem, suo loco dissèritur. Fit & alias seipso mollius, quod est quasi semiputrefactum plumbum vel eius cadauer,

Æs ad auri ligaturam.

Plumbum q vocant aqueum wasserbley.

uer, quod in bacillos quadrangulos conformatum pro calamo eſt. Tradunt id tabeſcere intra tabulas plumbeas vaſi incluſas, vbi ſuo quaſi ſitu & aeris pigritia humida putreſcat. & ex argumento aqueũ nominetur. Fimi id opus eſt, & vaporis humidi. Facile apparet ratio attendenti. Tempus eſt, vt receptui canam, teque valere iubeam. Vale.

EPIST. XXXIIII. DE HIS, QVAE *in corpore traduntur lapides emollire, frangere aut expellere.*

Nicolai Petrini ad Andream Libauium.

QVOD tibi mea ſtudia in rerum abſtruſarum contemplatione & conatus in peruestigandis illis placent, videor mihi deberi amori erga me tuo. Certe enim mediocris eſt diligentia mea, neque tantum meretur commendationis. Cupere tamen & deſiderare me aliquo vſque peruenire, nemo mirabitur, niſi qui ignorat animum nobis datum eſſe ad omnia agilem promptumque, qui, vt in aliis, ita & in verorum inquiſitione ſcientiaque ad principium diuinum, vnde prodiit, aſpirat ſemper, ſeque ei conformem exhibere conatur. Hic illius eſt cibus, hoc pabulum; exquirere, ſicubi lateat veritas, eiusque præſentia iucunde acquieſcere, mendacia vero inſtar venenorum fugit. Corrumpitur enim his intellectus natura, & degenerat plane á ſeipſa quod & Philoſophorum ſententiæ indicant, qui

qui ſicut nutrimẽtum corporis tranſit in ſubſtantiam eius, ſitque idem cum eadem, ita intelligibilia, ſeu νοητά trãsformari in intellectus eſſentiã ſcripſerunt, vt ſit idem ὁ νοῦς, ἐνέργεια ϗ τὸ νοητόν. Vnde neceſſe eſt, intellectum fieri ſpurium à mendaciis, firmari vero & paſci rebus veris, tanquam eſſentia propria per quam & eſt, & bene poteſt eſſe. Dum itaque in hoc ſum quodammodo, & animi ſatiandi conſeruandique ſuo alimento cupidus conſpicior, videor tibi paulo ſtudioſior eſſe cæteris. Sed vt vt annitor, fatendum tamen eſt, immenſitatem rerum non penitus capi intellectu poſſe, vt ſit verum illud, quod dici ſolet, id totum, quod ſcimus, minimam partem eorum exiſtere, quæ in abſtruſo latent, hominemque vix ſcintillam operum Dei mirabilium aſſecutum tot ingenii tormentis, totque corporis ſudoribus perpetuo conari. Itaque & pene fruſtrà ſolicitus fui nuper de artificio emolliendi vitri & lapidum eius naturam habentiũ, Mollia vitra.
quod neſcio quibus ſubſidiis, nonnulli promittunt, inimitabili auſu. Ferunt, inquit Plinius, Tiberio principe excogitatum vitri temperamentum, vt flexibile eſſet, & totam offi- lib. 36. cap. 26.
cinam artificis eius abolitam, ne æris, argenti, aurique metallis precia detraherentur. Quod quæſo illud artificium fuit? Tradit idem autor, ſpecularem lapidem ex humore, quadam terræ anima, cryſtalli modo glaciari, inque lapidem concreſcere, manifeſto argumento,

mento, quod cùm feræ decidere in puteos, tales medullæ ex ossibus earum in eadem lapidis natura post vnam hyemem figurentur. Eandem & reliquorum lapidum, qui sunt instar succi concreti, natiuitatem ex humido nimirum & molli, tanquam pulte esse, verisimile est. Ita nouimus mineras ferri initio aquæ instar fluere, postea coire in massam mollem, indeque indurescere lapidea consistentia? quod & in argento obseruatum est & coralliis, & vnionibus. Ipsæ quoque officinæ plasticæ ex argilla lutoque non alia formant sua opera ratione. Qui itaque marmora, crystallos, margaritas, corallia, lapidem specularem, asterem Samium, cotes & huiusmodi plura postliminio emollita instar pulticulæ cupit, eum palam est absumptum humorem eis debere restituere, cũ non alia via indurue-rint: quàm exiccatione & dispiratione humidi congeniti operantibus actiuis. Neque verò tàm simplicis ingenii quis sit adeoque sinistræ mentis, vt si in læuorem exactum reductos lapides humore perfundat de voto desperet suo. Sed hic modus mihi semper visus est nimium Plebeius esse, omnique carere arte. Neque enim familiaris ita redditur humiditas, sed aliena: vnde vix effeceris partium cohæsum pristinum familiaritatemque & conspirationem naturalem nisi forte credas peregrino solutos humore, absumpto hoc denuo, concreuisse, vt videre licet in salibus,

alumine,

alumine, & chalcantho: at in succino, asphalto, pice, reliquisque seu lacrymis plantarum, seu animalium mineraliumque concretis rebus non puto perinde esse. Cogitaui, an non eo artificio saxa mollefieri queant, quo Medici renum & vesicæ calculos diffringere, tabefacereque conantur. Est in historiis, in ventriculo cuiusdam inuentam lapideam cõcretionẽ à morte eius exemptã, cultri capulo à parente adiectam esse, ne deesset monumentum filii a se deamati: Sed cum forte raphanus esset in mensa, liquore huius tacto, colliquisse in capulo, Vnde postea inuenta est vis succi de raphano, & remedium lapillis humanorum viscerum. Memorant mense Maio in vesica fellis taurini reperiri calculum, qui vino iniectus paulatim dissipetur, indeque aduersus lithiasin renum potetur. Eadem itaque & vino vis erit. De vnione aceto soluto temeritate Cleopotræ inter omnes cõstat. Plinio lapis Tiburtinus vaporibus fatiscit, dissilitq;, & ntoum est etiam ossa ductilia fieri lixiuiis & vapore hydrargyri. Lapis Iudaicus ex argumento nomen inuenit τηκολίθυ. Quantũ fiduciæ est in salib⁹ scorpionũ, serpentũ, leporũ, scarabeorũ, hirundinũ, fabarũ, succini, ononidis, sanguinis hirci & cerui? Spirit⁹ vitrioli, oleũ succini, mumia tartari, liquor crystalli, oleũ baccarũ, hederæ, extractus herniariæ succus, decoctũ potentillæ, infusum arctopodii, & stercoris colũbini in aceto, vel ẽt destillata horum, Saxifraga.

horum, aqua stercoris viri ruffi, aqua fungorum, quos a pipere nominat vulgus, infusa essentia lithospermi, & similia pene infinita, quanti sunt in Medicina momẽti? In quo calculo non ad hæc tanquam ad anchoram sacram, nisi vbi extrema necessitas triariorum lithotomorum opem desiderat, confugitur? An non sit verisimile, his ipsis etiam minerales lapides gemmasque frangi & emolliri posse? Quantum ius est aquis, quas fortes dicunt, & acribus spiritibus in metalla? Quis inficias eat, parem, aut anologam esse etiam in cætera? Ferrum instar vitri fragile efficiunt, qui id macerant in liquore stillatitio, qui fit ex cinabaris, salis ammonii, aluminis, sulphuris viui, tartari albi vnciis ternis, hydrargyri sublimati triente, vitrioli libra. Quid in idem, eodem definito macerationis termino, in pultem abeat? Qui aceto emolliunt ouorum testas, & similia, à mollitie hac perueniri demum ad calcem experiuntur, eademque methodo nonnunquam pulueres suos chymici & sales calcesque conficiunt. Vides curas meas & solicitudines, à quibus tamen ideo non possum me liberare, quod non intelligam satis, quæ quibus conueniant, neque enim omnia omnibus sunt apta: deinde quod vix mihi persuadeam, artem posse ad mollitiem genuinam & propriam cuilibet peruenire, instrumentorum nimirum adminiculo destitutam, quodque putem, hominis captum non intel-

Ferrum fragile.

intelligere domeſticas rerum proprietates. velim tuam audire ſententiam, quidq; de arte ſperandum putes.

Gratiſſimum feceris, ſi vnâ mecum in hac contemplatione aliquid operæ poſueris, & quam benè velis ſtudio chymico, re ipſa declaraueris. Vale

EPISTOLA XXXV. DE LAPIDVM IN *arte Chymica emollitione*;

Andreæ Libavii ad Nicolaum Petrinium reſponſoria,

SATIS nota mihi eſt modeſtia tua, ſatis diligentia, ad quam, ſi quid addi poſſe humanitus putarem, pluribus te admonerem, ne deſineres pergere alacriter in ſemel ſuſcepto ſtadio. Nunc non eges monitoris. Ego, qua de re ſcripſiſti, ex tenui paupereque meo penu, tibi reſpondere annitar. Duplicem eſſe artium iuuentarum finem Theoricum vnum, qui potius ſcientia lætatur iucundeque fruitur; practicum alterum, qui ſcientiæ coniungit vtilitatem, non propriam tantum, ſed & publicam, perſpectum tibi abundè eſt. Nô moroſus ero cenſor, ſi vtrumque tibi propoſitum fuiſſe, licet non ſemper in vno eodemque ſpeciatim opere, dixeris. Quoſdam enim lapides quaſi ingenii quodam luſu emollire placet, vt conſpiciatur potentia artis & naturæ, quomodo narratur ille magus in auctori-

tatem artis ſuæ, cotem nouacula diuidiſſe, quam licebat vulgari robore comminuere. Aliâs ſuadet ſoluere vſus neceſſitas, ſiue Medicinæ gratia, ſiue plaſticæ, vt refingantur ad libitum. Non minus autem in illo luxuriant ingenia, dulcedine laudis ducta, ſperantia, ſe habere cuius admiratione diuinitatem quandam mereantur, credanturque eò à vulgo remotiora eſſe, quo artis cauſſa occultior, licet

Sal lapideſcens. ſit abſque fructu. Sales ita durari, vt aquis non liquefiant, miretur plebeius. Africa vero

Lib.31.c.7. circa vticam, inquit PLINIVS, conſtruit
" aceruos ſalis ad collium ſpeciem, ex quibus
" qui Sole Lunaq; induruêre, nullo humore li-
" queſcunt, & vix etiam ferro cæduntur, quod

Lib 31 c. 10. circa Memphitra lapideſcit in aceruis multique ſunt tumuli ea de cauſſa ſaxei.

ipſum euenire nitri in Ægypto cumulis, alibi ſcribit. Vt domos ex ſalibus extruas, quemadmodum in Africa & Hiſpania olim ex terra parietes fornaceos, turreſq; terrenas Hannibal incorruptas vento, imbribus, ignib. omnique cæmento firmiores, id artificiũ conducat, aliâs nõ magni momenti inter vſus humanos.

Lib.35.c.14. Ita ludimus imperitiã vulgi cõminutis in farinam lapidib. iisdemq; iterum glutinatis. Sed, vt de paulo ingenioſioribus tecũ loquar, rectè ſentis, qui lapides ex pultacea forma ſunt ſolidati, eos reducendos eſſe reſtituto humore, eoq;, ſi fieri poſſit, natiuo, ſi non anologo. Sed hæc reſtitutio non in omnibus æquè facilis. Glebæ ſolidæ compagem firmam ſoluas aqua ſimplici, & reducas ad iuſtam menſu-

ram

ram retracto fluore. Sed non ita restitueris a-refactæ plantæ, aut membro animalis exiccato humorem, quòd hęc res coniuncta sit cum nutritione quam perditâ naturâ nō procuraueris. Hic ars quiddā simile molitur, nō ad naturæ perfectionē, sed suum finem, veluti cū extractionis medicæ, aut alimenti gratia aliquid decoquitur, maceraturve, dum satis mollescat. Ita puta & Chymicum quandoq; naturæ vim obtinere per alterum, quòd naturam habet, quandoq; proprio vti ingenio ad similitudinem naturæ, prout artis institutum postulat. Docuit hic necessitas quædam comminuenda esse & læuigatissimi pollinis specie elaborāda, vt postea per incerationē seu imbibitionē artis, recepto aliquo humore, butyraceā cereamve nanciscātur consistentiā. Nec refert, siue illa comminutio seorsim fiat in marmore per attritionem, siue vnà ab humore, qui compagem soluere, factâ per arcedinem cōgenitam viâ possit. Retinaculum, seu vinculum tenacius, quam vt sponte remittat humore simplici, vi frangendum, & nonnunquam nodi Gordii Alexandri gladio sunt dissuendi, aut ignibus acetoq; Hannibalis excidendæ alpes, & silices Pliniani ad producendum è regno manium aurum, rumpēdi: sic ergo primo modo emollimus marmora, Corallia, vniones & huiusmodi, Calcinationē aliqui vocant, itaq; conficiunt sua alcalia, Sed nil prohibet plures vnius operę partes esse, & fines distinctos, Calcarios

lapides vulgus reuerberii ignib. ſpoliat humore, poſteaq; affuſa aqua, aut admiſſo aere humido in calcem ſoluit, qua iterũ diluta aquis, maſſas pultaceas intritumq; coaptat, ꝙ & in Gypſo attentatur, quanquam non diffiuente aquis, ſed flagellorum verberibus domando molendoq; ad vſus, poſtea ſuos in plaſtica neceſſarios: Iſta certè artificia ex chymia primam acceperunt originem. Quid ni eòdem reuocetur? Famuletur hic corroſio, vſtio, calcinatio & ſimiles Enchiriæ, ſed non, vt calx relinquatur, aut puluis, verum ſuccedente inceratione emollitũ exhibeatur. Studendum eſt, vt ſicubi fieri poteſt, ꝓlectus humor familiaris reddatur repurgatę calci, veluti ſi quis vernicẽ vitreæ cõſiſtentiæ deſtillaret, aquãq; inde exeuntẽ corpori emũdato redderet, quantũ ſatis ad mollitiẽ cereã vel quæcunq, placuerint. Sed in multis nõ poteſt ad priſtinũ perueniri, nec tãtum exit humoris. Cõmenta ergo induſtria artificum vicarios liquores eſt, quib. & ſoluatur ſoliditas, & mollities reparetur, quos tamẽ diuerſos in aliquibus neceſſitas exegit, vt ſit alius ſoluens, alius incerans. Sed hoc artificium in aliis quoq; deſcribi ſolet. Huius loci magis eſt id, quo non calx, ſed puls, aut viſcidus liquor producitur, aut ſaltem res ita molleſcit, vt citra fracturam flecti poſſit, idq; cum aliqua conſtantia, vſque ad finem artis, ſeu conſiliũ. Quædam enim molleſcunt quidem, ſed non diu retinent, nec conſtanter mollitiẽ, vt molares

lares

lares aliiq; lapides igne fusi, & vitra cornuaq; calore mollefacta, vsq;, dum typis efformentur. In aliquibus spectatur perpetuitas, vt fiat vitra flexilia, malleumq; patiantur instar laminarum metallicarum. Reperio huius intentionis formas præceptionesq; nõnullas, quas partim in Alchymia posui, partim reliqui in commentariis. Ex his & hæc est ad gemmas: sanguinis hircini. & anserini pares misceantur oleo papaueris, & aceto acri quanto satis. Coctis in æreo vase infundantur gemmę, & mollefieri creduntur. Restituunt mollefactas lotione ex acri lixiuio, & cum sacculo in frigidā flumineam immissione triduana. Quo alio hoc fit consilio, quam vt misceri succis & fingi ad placitum possint? Crystallus, vitra, & quæcunq; vitream habent compagem, etiam malleo tentantur apta reddi hoc ingenio: Lac vaccinum (bubulę iunioris) filtro purificatum misceatur sale alcali, borace, sale communi præparato & sanguine hircino paribus ad fluidam consistentiam, quæ iniecta vitro coniformi in aëre calido vel aprico suspendatur, donec coëat durescatque. Huius medicaminis in puluerem redacti semuncia permiscetur vitri libra & vna eliquatur. Cum refrixit massa, malleum ferre dicitur. Ecce tibi illam artem, quam periisse Plinius dicit. Temperamento quodam eam constitisse apertè dicit. Modus præsens nihil habet aliud. Sed maior fiducia est in mercuriali humore, seu vapore. Ex-

Gemmas molire.

re. Excogitarunt aliqui cryſtalli emollitionem, ad eum modum, quo tu ſcripſiſti frangi Calculos. Marrubii, Myriophylli, abſinthii ſingulos quadrantes ex libra Romana & Saxifragæ albæ dodrantem coquunt in aqua ſenecionis, vel vrina hirci, extrahuntque ſuccum, cui miſcent acetum, ſanguinemque hirci, vel, ſi nondum ſumtum fuit, eiusdem lotium. In hoc clarificato liquore triduana infuſione, & vaſe in cineribus calentibus locato cryſtallum molleſcere affirmant, quem pro libitu fictum reducunt coctione cum ſucco Verbenæ. Vitra vero eodem conſilio per aquam ſtillatitiam leuiſtici dilutam ſale gemmæo tractant. Si terebinthina obunctum vitrum prunis imponas facilè molleſcit. Nonnulli anſeris, caprique ſanguines in lixiuio ex cinere clauellato coquunt, immiſcentes interim aceti parum, & poſtea iniicientes lapides molliendos, quos reducunt aqua calcis. Licet deſtillare aquam ex ſanguine & vrina capricorni, adiectoq; borace & ſale ammonio factitio, lapidem cõminutum in eo liquore macerare, donec emollitus manu typisve queat fingi. Fide dignius tamen hoc eſt, ſi induſtriè peragi poſſit, quod mercurium ſublimat à vitro cũ plumbo molli, quod aqueum dicitur, vt inde accepta humiditate vitrũ euadat malleo obſequens. Nec abſurdum eſt, ita conferre etiam philoſophorum lapidem, aut liquorem Elixyris eorundem.

Vitrum hydrargyro mollire.

Neceſſe

Necesse enim est in artificio ab hoc tenacitatem malleabilem præstari, si debeat suo officio fungi, & artificis spei satisfacere. Quęrendum autem hic est, num maneat transparentia vitrea. Manere posse confido, si quidem corpus non intret, sed spirituosa humiditas, æqualiter extensa & continuata. Quin & corpus ipsum cum sit maximè diuisibile, ita se distribuit, vt nihil impediat perspicuitatem, vt cernere est in solutione per aquas fortes in hydrargyro & metallis. Edomari vero & vinci Saxorum pertinaciam his ipsis accedente calore, ostendit & fusio, quæ facilè procedit, adiecta quarta parte misturæ ex sale ammonio, borace, & halonitro, primum irrigatis vino, postea vrinâ humanâ & resiccatis. Crystalli partes & fragmenta per fusionem vniuntur additis pollini eius sale alcali & halinitro, aliâs negantur fluere. Patet itaque vis salium. De cornibus eodem artificio tractandis apertè præceptum est in arte. Massa quæ inde euadit, cinabaris polline admisto subactoque, sanguinea efficitur; è cerussa Hispanica, alba; è Lazurio, cærulea, & sic deinceps ad libitum. Cum typo infunditur, asperso puluere hyoscyami, teneritatem acquirit maiorem. Postquam siccitatem adepta est iustã, poliri radiq; ex arbitrio potest. Scire ex te velim, quoniam vicinus mari es, an non reddita illi corallia recuperẽt pristinam mollitiẽ, possintq; inde duci, sicut accidere putant à Ber- Cornua.

berorum ſucco? Multum poteris iuuare hanc artem experimentis ingenioſis. Itaque adiicies priſtinæ ſolertiæ etiam hanc diligentiam & monſtrata via procedes eo alacrius. Quicunque in hoc artificio verſari cupit, illi attendendum eſt, aliud eſſe corrodere & calcinare res, poſteaque componere cum tenace humore: aliud in fuſione immiſcere lenta humidaque aut ſaltem lentorem afferentia mitigatis terreis & attenuatis: aliud macerare in humore: aliud vaporare in fimo, balneo rorido & ſimilibus, abſque calore nimio. Multa certè vis eſt vaporum ex aquis mercuriatis penetrantibus, quibus oſſa facile euadunt flexilia. Vaporationis, & macerationis communem efficaciam habet crebra deſtillatio eiuſdem humoris à calcibus vel alia re eadem. Semper opera danda eſt, vt pateat ſuperficies ingreſſuræ humiditati. Alias opera luditur. Conſilii eſt videre, num momentanea debeat eſſe mollities, an conſtans. Ibi minus tenax adhærensque humiditas eſt, hic pertinaciſſima. Verboſius tibi reſpondi, quàm inſtitueram. Sed quo nos ſoleat interdum rapere farrago rerum animique contemplatio feruentior, noſti expertus. Si quid hinc poſſet augmenti accedere ad medicinam ſaxifragam, vellem id quidem, ſed non eſt par ratio frangendi molliendique lapidis in humano corpore hærentis, ac in catinis oliiſque chymicorum. Hydrargyrum nonnulli cum ſulphure, aurove concre-

concretum eo propinauerunt consilio: sed circumspectæ est res operæ. Alii per vesicam intrudere & catheteribus immittere liquores salis crystallini, tartari similesque attentarunt, sed temerario potius, quàm prudente feliciq; ausu. Est de his sermo alius. Nunc nihil superest, præterquam, vt cures valetudinem tuam. Vale.

EPIST. XXXVI. DE AVGMENTO ponderis auri & argenti.

Ad

Vlyssem Mercurium Priscum virum industrium.

MALE verò sit illi, quem scribis radula aut succo quorundam malorum, adiecto calaminari detrahentem monetis aureis, argenteisque, pondus eis restituisse fuco chymico per aquas, cęmenta, & huiusmodi artificia ad imposturam versa. Aut ex eodem metallo deminutis reparandum pondus erat, aut non maioris, quam indicatura valoris interni suadebat moneta expendenda. Quid tū postea si hic ex æquo & bono agens simplex, aut fatuus audiat? Mala vicina bonis esse pridem ille scripsit, erroreque illo pro vitiis virtutem sæpe tulisse crimina: sed murus aheneus esto, inquit Horatius: Nil conscire sibi nulla pallescere culpa. Ego in Alchymia non fraudum gratia, sed ad ostendendam artis absolutionem & iucunditatem, quam ex operis

contemplatione hauriunt philosophiæ dediti, nonnulla protuli, quæ tamen si in fraudem quis velit adhibere, facile redarguetur ignitione cum coloritii pasta, vt appellant. Itaque nec Paracelsi præcipitatus dulcis, quem scribit ingressu in solem suo', vnciei, pondusque afferre maius, nec Thuria cum malorum succo, in quo decoquunt numismata aurea; nec inhumatio & aspersio vrinæ cum stercore columbino: nec maceratio in fecibus vrinæ cum alumine plumoso: nec aqua plumbi, in qua infundunt aurum per noctem, nec tandem liquor ex sale ammonio & ouorum calce, per resolutionem ad augendum argenti pondus fabrefactus, poterunt vsquequaque commendari, quod solidis documentis & examinibus neutiquam constantia reperiuntur, sed si eo consilio vsurpata fuerint, vt quod diminutum pondere in sua substantia est, pro pleno integroque se gerat ad fraudem in contractibus, plane à viri boni, & animo & factis exulabunt. Illa sola mihi placuerit ponderis argumentatio, quæ sui metalli plagas sustinet, quamque artis magistri per fixas vnaque transmutatas procurant medicinas. Vin' tibi huius ex vulgo produci argumentũ? Quartationem aurificum intelligis? Ex ea nunquam sic redit argentum, quin vnum atque alterum granum relinquat, id quod in auri naturam concessisse, persuasum est. Sed hæc non est solitaria ponderis exaltatio. Redibit

Artificium de lotio cũ alumine plumoso iuxta literam tentanti, nõ succedit.

dibit hæc contemplatio crebrius: parco itaque nunc verbis, & te valere iubeo.

EPIST. XXXVII. DE IGNIS CALORISQ; NONNULLIS ARTIFICIIS.
Ad
Desiderium Campanum Chymiæ peritum.

PLENA admirationis res est, silicum ad chalybem attritu, affrictuque durorum pernici, aut solis fulgore, vel etiam guttula in res igneæ potentiæ immissa excitatum flagrantem halitum nec nisi alieno auxilio viuentem, subindeque intermorientem rursus, tantorum operum, humani ingenii accessu, esse caussam. Pyrobolorum miracula effecere, vt non solum cœlum tonare immenso terribilique fragore posse, nec tantum inde stellarum lapsus volatusque, & ignium missilia exoriri sciant homines. Assit nunc ille apud vetustos Salmoneus, & imitatione flammarum Iouis, tumultuumque cœlestium sibi diuinitatem quærat; ridebitur vel à lixis & calonibus. Quo vero chymia opera ignium peruenit? Rumpit illa rerum naturam, & quicquid omnem sensum fugiens intus latet, in manifesta prostituit luce, tanquam conatu Herculeo ab inferis & sede manium protracta naturæ penetrali parte, & vi reuulsis adapertisque Eleusiniis, aut Harpocrate in verba cōpulso. Ita ignibus sibi viam moliuntur per inuia exercitus, & pene ad orcum penetrant

Metallur-

Metallurgi, vt lapides inde á Plutonis sede raptos cogant thesauros vomere, montibusq; in tabem resolutis, quid tantis molibus, tanquã æterno claustro occultauerit rerum parens, oculis videant manibusque contrectent suis. At erat is ignis, quem malleorum incussus, & equorum vngulæ sæpe reddunt. Ea est scintillia & strictura, quam abradit á chalybe silicum attritum acumen, quæque motus velocitate rarefacto spiritu paululũ viuescit, luciscitq; mox interitura in pabulũ subministretur. Ea postea absumuntur vrbes vastæq; syluæ, & montium sidunt iuga evomente à barathris intimis flammarum amnes Vulcano. Ea sternuntur exercitus innumerabiles. Ea ruinam procurabit mundi. Parum est, cuniculis dispositos ignes castra incendere, & hostes, iam conflicturos, inque locum occultatorũ tormentorum pellectos per auras dispergere: didicerunt etiam pestes in obstantium ora efflare, atque ita subito spiritum intercipere rotis aciebus, quod olim Draco ad Cracouiam perhibetur ciuibus conciliasse. Sed te, mi Desideri, eiusmodi historiæ non fugiunt, vtpote quem talium præclarum architectum esse vel publice constat. Hoc ex te cognitum velim, quid de illa controuersia statuas, quæ est inter chymicos & Philosophos ex Peripateticorum Medicorumque familia nonnullos de effectu ignis calorisque eiusdem. Persuasum habent Peripatetici, quanquam non omnes, ignis

gnis vim in ſubiectum inferre ſui ſimilem potentiam, idque à natura priſtina deiectum igneum reddere, quemadmodum axióma habet: Naturalis agentis finis eſt ſimilitudo paſſi, quantum fieri poteſt. Calcarium lapidem noſti ante paſſos ignes in frigidorum cenſu haberi. At poſt eos adeo incaleſcit, vt etiam inter cauſtica, locum inuenerit, & affuſa, aqua fumet cum feruore infuſæ. Salſas amaraſque ſcaturigines Philoſophus ex terrarum combuſtione tranſeunte humore exiſtere ſtatuit. Eæ ſunt calidæ. Quæ vruntur in Medicorum officinis, Empyreuma contrahere iudicantur, vt fiant ſeipſis longe calidiora acrioraque. Quid, q̄ & aquam coctam negent tam frigere, quam crudam? Vrgent amplius etiam chymicorum productis inuentis. Quis enim neſcit vinum perſe non ardere, nec aquas ſtillatitias ſuccoſque aquoſos: Et in oleorum omnium cenſu fere vnicam naphtham inuentam eſſe, quæ ignem abſque additamento rapiat? At quæ ignium beneficio comparantur ardentes aquæ, flammam etiam per ſe ſolæ nutriunt & olea lateritia incenduntur penè, vt naphtha, ne quid dicam effectu ipſo deprehenſa eſſe, omnia ignibus confecta calidiora, adeo, vt etiam aquæ ſtillatitiæ tunc elementaris, tum herbarum frigidarum ſint Empyreumatis contracti ſuſpectæ, longeque felicius frigefaciant infuſiones frigidorum ſuccorum, herbarumue, quam iſtæ prolectitiæ,

Controuerſia de ignis effectu.
Argumenta Peripatetica & Medica.

ctitiæ. Si forte euenerit, vt candelam ardentem lychnumne gestans propius naribus admoueas, spiritum inde exhalantem, deprehendes parum differre ab halitibus, qui ex aquis causticis, spiritibusque acribus chalcanthi, sulphuris & aliorum suspirant, & empyreumati graui nares feriunt. Vnde illi, nisi ab eodem? Discrepant certè materiæ? Itaque debebant & halitus. At vbi rebus variis eadem sunt effecta, eadem deprehensa causa, iustius est huic, quam illis assignare euenta. Sed chymici non minore animi robore fiduciaque se se opponunt illis, nec dubitant affirmare ignes suos innoxios nullā inferre peregrinam rebus facultatem, sed quæcunque euenit, eam existere inde, quod vel partes diuersæ primum in materia indiscretæ, ignis beneficio sint segregatæ, quo facto, cum antea sensus effugerint, vtpote validis naturæ claustris impeditæ, iam liberatæ incipiant proprios exercere actus & sensus mouere vel: quòd interiora foras sint producta, cum soleat natura alio vultu apparere foris, alium gestare intus, quē Elementorum amictu occultatum tamdiu à nostro conspectu auerterit, donec Vulcaniis manibus, aut aliqua alia artis opera compulsa eum ostendat; præbeatque sese spectandam non larua aut oscillo, sed vera facie veris inducta coloribus. Comprobant hoc vel ipsius Galeni testimonio, qui certe nulli non succo tribuit diuersas portiones diuersimode affectas,

Defensio chymicorū

etiam

etiam aceto. Deinde concedunt calcarium lapidem ſenſibus nudis apparere frigidum: Sed negant hos eſſe veros iudices, id quod Arceſilas & Plato quoq; eſt confeſſus, iuxta quem nō ſenſibus apparentia ſunt vera, ſed quæ intus cognoſcit ratio, quasq; vocat Ideas rerū ſempiternas, nec in horas mutabiles. Si ergo calcarius lapis per ignem reſolutus eſt, eſſentiam eius calidam dicunt exire, relicta illa capſa Elemētari, quæ corpulentia ſua obſliterat priori indicio. Volunt.n. ſalem ex calce extractū eſſe eſſentiam calidam, corpus vero terreum frigidum, vt ita non ſit introducta caliditas vi ignis, ſed quæ inerat per ſeparationem eſſentialem ſegregata. Ita.n. poſtquā ablueris aqua calcem & cineres, ſecedentibus igneæ eſſentię partibus, relinquitur frigidū corpus, quod ante ſolutionem apparebat. Illę vero eſſentiales partes, ſi ab igni eſſent inuectæ, quid aliud forent quam ignis ſimplex? At compoſitam ſubſtantiā, qui non agnoſcit ſeu ex viribus ſeu aliunde fatuus eſt habendus. Idem aſſerunt de cæteris, & fere in pudorē coniiciunt Peripateticos cū ſuo axiomate. In hac cōtrouerſia, quid ſequēdūm ſit, malim te audire, quam ipſe iudicare idque ob hāc cauſam. Videtur Alchymia inter reliqua magiſteria ēt hoc admittere: quo res integrę exaltētur calore, aut reliquis qualitatibus, prout cōduxerit vſui Medico aliiſue. Id aūt in caloris productione exaltationeq; fieri neceſſe eſt admoto actu calente, aut raritate ſeu δι᾽άρσεως

& atte-

&c attenuatione per motum conciliata, quas duas vias etiam agnouerunt Peripatetici: aut tandem obstantis &c actum retinentis separatione, cohibitione, mutationeue. Primum eneruat controuersia. Nam si calor calorem rei non calidæ non affert, temeraria est de alteratione præceptio. Tertium proprie non est magisterii. Non enim totum mutatur, aut nobilius euadit sed essentia extrahitur, separaturue. Restat secundum, nimirum attenuatio per motum &c rarefactio per igneos penetrantesque &c resoluentes spiritus, quanquam huius beneficio etiam corpus separatum possit exaltari, vt sic quod per se calidum in essentia esset, hac educta suo actu gauderet: reliquię vero per attenuationem elaboratæ atq; item calefactæ, &c postliminio iunctæ suæ essentiæ totum calidum exhiberent, qui solus videtur huius magisterii processus esse. Hoc autem concesso, arti nonnihil labis conflari potest. Omnino enim alteratio illa Peripatetica non excludenda est, cum videamus, ignibus caminorum iniurias hyberni aëris pelli, &c solis radiis tam efficacem inesse potentiam, vt totum hemisphærium mundi queant calidum feruensq; reddere, &c in hominibus perniciosas febres excitare, quam potentiam videtur nemo negare posse, nisi fatuus. Scripsit quidem Aristoteles æstum Solis, motu &c attritione procreari, sed cum vicina Soli corpora negauerit calida esse, explosus est vel ab ipso

Calor Aristoteli ex affrictu.

pso Peripato, quo iure vero nescio. Audiui nuper submurmurantem in aurem chymicũ, immeritò damnari illum quia non intellexerit motum illum localẽ, quamuis declarauerit rẽ, incensâ sagittâ, & liquefacto motu plumbo, quod ideo factum iudicabat, quia cõiunctus est motus localis in hoc exemplo motui alteri, qui verius dicatur alteratio, nõ ratione qualitatis solum, sed & attenuationis in corpore. Quę.n. calesiunt, quâ id patiuntur, in spiritus resoluuntur attenuanturq; non solo calore, sed calore cum suo spiritu coniuncto, quomodo docebat, solem quoq; spiritu, seu suo solo seu admisso etiam eo, qui mundo tribuitur, calefacere non quælibet corpora, sed crassis tantum tunicis vestita, cum cœlestia nec calida nec frigida statueret, atq; ideo his affici non posse. Hæc ille Chymicus, quæ tibi consideranda plenius offero. Interim tamen nõ reformidabo recensere, quid seu Chymici arte propria, seu artis ductu ad naturalẽ contemplationem versi Physici, machinari ratione exaltationis in calore possint. Nõ.n. dubitandum puto, hoc artificium exaltatoriũ esse, cum sit ad formã & essentiam via Semper formalius est, quo calidius spirituosiusq;. Itaque & Philosophus ignẽ suum, hoc est, spiritum subtilissimum & proximum cœlesti naturæ, volebat esse maximè formæ, quod analogicè ad ignem crassum & visibilẽ accõmodari potest. Sed in exemplis huius magisterii nonnunquã

T iucun-

iucunditas cõtemplationis ſola propoſita eſt, nonnunq̃ etiam vtilitas: Et nonnulla concurrunt cum eſſentiali elaboratione. Ita exaltatur ſpiritus quilibet volatilis, circulatione pelicani, adhibito ſurſum frigore, infrà calore moderato, maximè autẽ vini & oleoſorum, quib. eſt ſubtilior natura. Nonnunq̃ liquores oleoſos ſilicibus aut lateribus candefactis infundimus aut hos in illos immergimus, vt actu caloris ſpirituoſi attenuentur pro libitu artificis, vbi tamẽ cauendum, ne generoſiores partes feruore inflãmatæ effugiant, & poſt reſtinctionem liquor ille eſt deſtillatione ſeparandus. Calidiora ſic fieri olea euentus docet. Sed eſt tamen cõtentiuncula, quam cum priorib. itẽ ad te ferendam cenſui. Negari poteſt, hoc artificio calidius quid fieri, quanq̃ attenuetur. Non enim finis is eſt rarefactionis, ſed rarefactum ſubtileq; & penetrans, nec ſemper eſt cõiunctus calor. Quò ſubtili⁹ quid eſt, eò minus calidum frigidumve deprehẽditur, adeò, vt q; gradũ ſummum, acquiſiuit, cęleſtib. euaſerit familiare quibus ne Peripatus quidẽ calorem aut frigus aſſcribit. Ita videas hybernũ aërem interdum lucidiſſimũ rariſſimumq; at frigidiſſimum, cũ cc [illegible] rà craſſior ſit calidior: Et æſtiuis quoq; hon[illegible] fumoſus caleſcat, rarus in montiũ iugi[illegible] nec tam caleat ſtipula inflammata, qua[illegible] n. Vnde nõ apud ſubtilitatẽ quærendus calor videtur, ſed aut mera cęleſtis natura ex Chymicorum ſenſu

Vtrum quid calidius fiat attenuatione dicta.

ſenſu, aut potius frigus. Vocant hi certè quintam eſſentiã illud vinum ardens circulatum, & laudib. miris vltra omnem efferunt elemẽtorum qualitatem. Quid itaq; in his ſit veri, pro tuo acumine diſpicies. Ego in exemplis pergo. Malthã & Thracium lapidem, ſcribit Plinius aquis incendi, terra reſtingui, q̀ Theophraſtus, Dioſcorides & alii bitumini & cõgeneribus aſſignant. Exiſtimare licet, naturã exaltatoriam vim in ea exercuiſſe, quam Chymicus arte queat imitari, ſi nimirum ſimiliter diſpoſita ad facilè inflammandi potentiã, ob intus collectum ignẽ, foris aſperſo cõprehendente, meatusq; intercipiente & cogente vim in centrum corpore perducat. Nec ſegnis is in hoc eſt opere, & nonnunq̃ compoſitione id aſſequitur, nonnunquã aliis operationib. An ignoras, quanto feruore metalla exæſtuent affuſis aquis cauſticis? Experire in ferro potiſſimum, plumbóq; albo & ſtibio, vim miraberis. Credidit Paracelſus Thermas ita fieri, cũ per calces irreſtinctas tranſcurrunt aquæ, vel mineralia ab acrib. feruefacienda, vel, cũ conflictus fit aquarũ duarum fortium, quanquam & æſtuaria in Vulcaniis ſubterraneis, vnaq; cũ aquis prorũpentes ignes, bitumine ſulphureque nutriti præſtent idẽ. Vnde ille ſuam ſentẽtiam hauſit, quàm ex hoc artis magiſterio? Fiat aqua ex pulueris ſtibii & hydrargyri ſublimati ſingulis libris, quæ quidẽ coagulat frigore in glaciem, ſoluitur calore. Ei affunde aliam aquam

Aqua aquæ confuſa efferueſcens.

quam ex halonitro, alumine, & chalcantho vel colcotaris libra, æruginis sulphurisq; singulis selibris: Videbis vsq; ad summum vitri exæstuare, quod fors designauit ille per aquas fortes confusas, quamuis & vitrioli rubeus spiritus recens idem ab aqua patiatur aut ab oleo tartari, seu liquore eius, & Mercuri⁹ Saturni, vel Martis cũ Realgare commistus. Est hæc industria vtilis ad cauteria prouidè procuranda. Nam spiritus sulphuris manu exceptus affusa gutta spiritus tartari, non aliter vrit ac ferrum candens, quæ res nonnunquam in vlceribus malignis, & steatomate Gallica lue infectorum tentatur. Refert Turnerus in suo auro potabili cum calci solis affunditur oleũ caphuræ, similem excitari feruorem, quæ certè mira Philosophia soli Chymicorum debetur inuento, & tamẽ videtur in Peripato fundari. Nam & hic ex affrictu duorum frigidorum exoritur calor; Et credi potest, istas res, dum se penetrant mutuo minimis particulis, depugnantq; attritu vicario, spiritib. attenuatione factis prorumpentibus, crassiora efferuescere, licet & ipsi spiritus exeuntes admodũ caleant, quod aliquoties in solutione ferri & æris obseruaui, materia licet pauca, tamen cucurbitulam exuperante exundanteq;, & adeo ipso vitro incalescente, vt manũ adureret. Huius loci est ludicrum istud, quo flammam ex puteo emicare faciũt, impleta scil. oui testa calce viua, & sulphure vel caphura & iniecta: quomodo

Flamma ex puteo.

quomodo & sulphur cum calce viua, oleoque lini & gummi Arabico caphuraq; commistum ab aqua flammam trahit, & nonnulli ex puluere pyrio, camphora, calce, asbesto, oleo laterum & vini spiritu, adiecta mastiche, concinnant lapidem sputo inflammabilem ad necessitates nocturnas. Alii fomitem è vestigio flammam rapientem in hunc modum cõparãt: Arborum fungi maximi, fibrosi à ligno bene repurgati coquantur in lixiuio calcis viuæ, ita, vt ad eius libram adiectus sit sulphuris sextans, & halonitri semuncia. Coctio peragitur ad succum, atque vberius etiam fungi portiones in sole apricantur, dum expirauerit humiditas. Post soluitur caphura in oleum cumque spiritu vini inspergitur exiccatis particulis, idque sæpius, semper resiccatione præcedente. Hic fomes seruari in thure potest ad vsum. Neget fortassis aliquis huiusmodi artificia ad igneam vim caloremque exaltatum pertinere: sed certum est, nihil flammarum rapax esse, & cremium, nisi, quod proxima potentia ad ipsas est dispositum, vt naphtha, oleum laterum, ligna resinosa, caphura, &c quæ vel spiritus sunt concreti, vel tales in se habent halitus, quales videmus incendi in nubibus, & cum presteribus deferri. Sequitur autem igneam potentiam calor, & vna actuatur. Ita stercus columbinum ob nitrositatem pinguem à solis radiis exardescit, datoq; pabulo inflammat.

Fomes rapax ignis.

Verumenimuero loco corollarii recreandus es solertia nonnullorum, qua Empyreumata tollunt, & quasdam res ab ignium calorisq; iniuria defendunt. Id vulgo fit terrarum aggestu & alumine. Destillatores plebei, cum persuasum habeant, fortes aquarū oleorumq; spiritus ab ignium vehementia esse; vitra aliquandiu aperta relinquunt in libero aere, aut saltem opercula eorum perforant acu: quæ ratio, an satis sit solida, nondum inquisiui. In multis certè peccari non ignoro. Aurifices, quibus sæpè res est cum aquis causticis, vngunt manus Sebo, & si fortè arrosæ sunt, lauant aqua restinctarum prunarum mollium & affricant lateri cocto. Quidam promittunt artem hauriendi manu nuda eliquatum plumbum absq; noxa, quomodo memorant, alium ex testa argentum fusum extraxisse. Medicinas comminiscuntur varias ex vnctuosis frigidis, vt succo semper viui, mista cerussa & aliis. Est, qui salis vulgaris duos manipulos & vnciam ammonii soluit in aqua lithargyri, vel lacte virginis, itaque inungit post digestionem quatuordecim dierum, confisus plumbum feruefactum impunè haurire posse.

Tollere Empyreumata.

Reprehenditur, a Ryffio rectè in stillatitiis aquis.

Manu liquatum plumbum haurire.

Olim ferri candentis gestatione sese purgabant rei. Sed callidus artifex eas perungeret prius succo portulacæ, felle tauri, & hydrargyro iuncta cerussa. Sæpè præcipiunt sulphur & arsenicum elaboranda esse, ne flammam

In historia Ottonis III. Imp. vbi Comes Mutinensis ita probat innocentiam mariti.

flammam corripiant. Id aliqui infusione in aqua forti putant se assecuturos, alii coctione in lixiuio crasso; nuper quidam negabat, id ardere, si octiduo in vini acri aceto iacuisset. Est & hoc in arcanis sapientum, non quidem chymicum, sed tamen inter manus chymicorum natum, nimirum oua percoqui aqua non posse, si in fundo lebetis, antequam calefiat, sit arena vel cinis. Quando ioculari molestia stimulare coquum placuerit, isthac vteris calliditate. Illud omnibus & lippis notum & tonsoribus est, filum ouo circumdatum non vri inter torrendum, fatiganturque explicatione etiã magni viri, cum coquis nihil sit familiarius, quam assari capos & torreri saluis pilis. Sed ne congeram omnia in vnum aceruum, satis sic onustum te dimitto. Vale. 19. Ian. anni. 98.

Oua non percoqui.

EPISTOLA XXXIIX. DE COlorationis magisterio,
AD
Polycarpum Strophium Carmelitam.

DELECTATVM te esse disputatione illa, quam aliquando de sensuum principatu habuimus, indicauit mihi Strophi, frater tuus. Equidem, non miror, esse in te indolem animique motum viro spectato dignum, qui non cupiditate pecunia ducitur, sed rerum

optimarum in natura contemplatione iucundè afficitur, & ad eam diuertit crebrò. Hoc velim addidisset ille, num adhuc firma constansque tibi sit de visus inter sensus reliquos excellentia, secundum Aristotelem, qui cum & maximè sensum esse scripsit, gratissimumque & ad vitæ necessaria meliorem, prætulitque auditui, quod hic rerum scientiam ex accidente videatur gignere, & pauciores cognoscere differentias, ille vero per se afferat, tanto nobiliore subiecto occupatus, quantum sono antecellit color, cum luce, quantoque plures cum his sunt rerum notæ, Mihi vero auditus placuit dignitas, tanto superior præstantiorque visu, quantum intellectus artium, omnisque generis diuinæ humanæque sapientiæ acquisitio & possessio anteit colorum inane oblectamẽtum. Nec scio, maiorne sit colorum varietas, an sonorum, non tantum harmonicis tam variis, sed & vocibus: vnde tot bestiarum discrepantes soni, tot gentium linguæ; Et debile admodum est argumentum de visu per se res capiente, cum non magis colorum beneficio differentias cęteras sentiat, quàm auditus sonorum. Putaueram, me tibi persuasisse, quod ex auditu sit fides, instrumentum nimirum summæ beatitudinis, quodque ab ipso rerum principe & solo sapiente iudice Saluatore nostro beati iudicentur, non qui vident, sed qui credunt ex auditu, de quibus argumentis coram audiuisti, & per-

Arist. de sensu cap. 1. 2. de antex. 661.

Auditus visu excellentior.

& persuasum habeo te meminisse. Atqui astipulari tibi videtur etiam chymicorum chorus Tanti enim his est colorum affectatio, vt inter magisteria sua retulerint chromatismum, eumq; tum longe studiosius inuestigauerint, tum præceptis instruxerint pluribus, quam soni conciliandi artificium. Quis quæso, non dicam ex isto genere, sed ex plebe est, cui non eximie placeat color ille lunaris, & splendens argenti nitor, solarisque in auro fulgor? Quis non diuinum quiddam inesse his existimarit; cum & principes mundi dominatu admirandi inde sibi maiestatem admirationemque quæsiuerint, & subditi acclamationibus beatis ob diuinum splendorem, irradiationemq; cœlestem, diis eos adæquarint? De Herode argentea tunica fulgido nota est historia. Aurea indutus triumphauit Tarquinius Priscus, ita formidandus populo, & vltra humanum aliquid consequi posse sperans. Quid fuit vt Nero Theatrum Pompeii in gratiam Tyridatis Armenorum Regis operuerit auro, domumque instruxerit auream, totum penè oppidum ambientem? Quid spectarunt illi reges, templis auro incrustatis, & scenis theatrisque argento oppletis, quin & balneis laminis argenteis stratis, & muliebri vestitu soleisque totis ex solido, aut netili auro, quomodo se Agrippina Claudii Principis, Poppea Neronis & aliç olim præter gemmarum pondera populo ostentarunt? Coloris dignitatem in istis com-

Argentea tunica.

mendarunt: indeque ſibi maieſtatis nonnihil & metum quæſiuerunt, quod in ſe haberet fulgoris admirabilem præeminentiam. Negat quidem Plinius, colorem in his ſpectatum eſſe, & præſertim in auro, cum in argento ſit clarior magiſque diei ſimilis, & ideo militaribus ſignis familiarior, vtpote longius fulgens, errantibus his qui in auro colorem ſyderum placuiſſe arbitrantur, cum in gemmis aliiſque rebus is non ſit præcipuus. Atque ille ipſe in auro requirit igneum fulgorem, tanquam vnam eius ſinceriſſimi prærogatiuam, & cum argenti ſplendorem adeo cõmendat, nonnihil ei excellentiæ tribuit, peccans in argumento quoque. Non enim transferendus erat ad alia color, ſed in ſua re conſiderandus. Eſt enim natiuus ſuo corpori præclarus, qui in peregrino non admodum commendatur, vt marmoreus candor non in homine dignitatem laudemque meretur, ſed in marmore. Chymici omnia metalla ſtuduerunt ad auri argentique vultum radiantem perducere, atque ideo tot laboribus tam exquiſitè excogitarunt tingendi modos. Nec in metallis tantum elaboraruut colorandis, ſed & ad Gemmas, lanas, ligna, aliaque plurima curas transtulerunt vigilantiſſimas. Vides, quantis fulcris tua innitatur opinio quamq; circumualletur argumentorum ſolidiſſimorum robore Si progredi velis, non deerunt tibi firmamẽta etiam plura. Colorare quidem illi & ex aſpectu, ocu-

Compratio Coloris aurei & argentei.

ctu oculorumque iudicio summam dignitatem adiicere voluerunt metallis, gemmis, lanis, vestibus, lignis, floribus aliisque tum plantarum tum animalium partibus, in quibus valet illa Medicis quoque assumpta cosmetica, & nonnunquam etiam miracula colorum per speculorum refractiones luminúq; magiam in terrorem hominum & artis existimationem diuinam procurare: Sed quam industria multiplici? Parum erat foris adiecisse maiestatem rebus: etiam totas eodem tinxerunt ingenio, ne quod oculis obiicerent, crederentur fuco doloue facere, sed gemina penitusque indita potestate, adeò vt etiam naturam ipsam corrigere & superare studio contenderint. In hoc ministrarunt eis non vulgaria artificia, penè sacra est chymicorum societati proiectio. In mysteriis enim eorum adytisque diu hæsit, tantum ab accessu vulgi remota, quantum olim ille ignis Vestę sacer. Illa præstiterunt eas tincturas, quas non aliunde ascitas, nec datas, sed innatas crederes, idque nō raro cum substantiæ transmutatione. Successerunt huic nutritiones non minus sacræ: quin & existinctiones, cæmentationes, maturationes, & omne exaltationum chymicarum genus, cui seruiit nonnunquam maceratio, afflatus igneus, ablutio, & nonnullæ aliæ ex inferiorum operarum classe. Quod si finem huius laboris spectes, deprehendes certé primum in colore quæsitum perfectionis cha-

Operationes per quas administratur coloratio.

nis characterem, idque vno iudicio sincerum & probum esse existimatum, quod in suo genere colorem haberet absolutum. Itaque & metallorum scrutatores, excoctoresque cum aurificibus, & cæteris, qui in metallis elaborant, studiose attendunt tincturam cuilibet metallo summam, & repudiant id, quod hic deficit, nec potest excellenter tingi. Tanti est vnumquodq;, quantum accedit abestue summo. Hæc perfectio etiam his proposita est, qui verorum simulacra conficiunt, operam dantes, vt æs, aut ferrum auri argentiue vultu resplendeat, quanquam nihil habeant illorum, & hoc spectarunt etiam pictores, iudicantes effigies amari & magnipendi ob gratiam iucunditatemque oculis expetitam, etiamsi duntaxat vmbra veri esset. Feliciter autem succedente artificio, de constantia perpetuitateque cogitatum fuit, & eo tandem peruentum, vt in transmutatione quoque valeret color, & tinctura Philosophorum inde sibi acquireret nomen. Cæteris placuit variatio naturalium rerum & iucunditas, quam mutato vultu naturæ exhiberet. Non enim est nulla contemplationis naturalis pars mutationes colorum perspicere, & qua de causa quælibet eueniat. Difficilima certe est colorum doctrina, quemadmodum constat ipsorum philosophorum querelis & confessione. Eò itaque fructiosius se philosophari posse persuasum habuerunt, quo diligentius in hanc naturæ partem in qui-

quirerent. Neglectior fortassis alicui videbitur vellerum tingendorum ratio. Ad eam suis explicare commentariis non erubuerunt Philosophi, vt arguit tum Aristotelis de coloribus tractatus, tum Theophrasti, Plinii, aliorumque frequens de iisdem mentio. Omnino placuit hoc artificium in publico. Vnde & ad mercimonia transiit, eoque preciosius habitum quid est, quo colore vegetius absente fuco cætero. Placuit domi in mangoniis corporis vestium & supellectilis, quæ etiam ad mensarum gloriam & ornamentum quæsita est, vt paruo liceret magnificum esse. Placuit demũ in circulis Philosophorum, iusta visa materia de qua & colloquerentur inquirerentque ingeniosi, & cuius scientia se apud alios commendarent. Quam luculentum itaque hoc sit argumentum, patet. Caue vero triumphes arrepto hoc clypeo. Splendidus robustusque erat Regis Persici exercitus, vtpote septies & octuaginta octo millia hominum, Plinio teste, epulo Pyrrhii Bithini exhibens, tantumque abundans opibus, vt non accipere à ditissimo hospite vellet, sed eiusdem thesauris addere: Et tamen à parua Græcorum manu intra ligneos muros vincebatur. Ego confido, me tibi fore Themistoclem, tu defende Xerxis locum,

& Vale.

EPIST.

EPIST. XXXIX DE MAGISTERIO COlorationis per proiectionem, cæmentationem, afflatum spiritalem seu omninò formali.

Ad
Chrysocomum Argenterium virum ornatum.

GRATA mihi tui memoria, Argenteri, est non tantum hoc nomine, quod nostro seculo, & nonnullis etiam vetustis primos ad omnem dignitatem & splendorem habes accessus, nec facile vnquam repulsam tulisti, id quod magnorum præsidiorum, insignisque virtutis est opus, verum etiam quod tua diligentia, & opera tum sustentatur nostra scientia; tum magna spe eximiorum bonorum fruitur, & ob id etiam principibus studiose expetitur. Vtinam vero sincero animo fauorem tuum ambirent omnes, & non potius commendatitiis fictis, & furtim rapto signo, aut fucata specie simulataque amicitia tuum pręferrent nomen. Maiori id esset nostræ arti honori. Sed, vt iucundum mihi est, quicquid ex te benevolentiæ proficiscitur, ita spero non displiciturum tibi colloquium meum. Erit id de parte aliqua studiorum nostrorum, ne forte id tanquam alienum ingratumque aspernere. Fas autẽ est omnes de suis malle inquirere, & audire, quam temeraria curiositate in aliena eaque, quæ nihil ad se attinent, involare. Ita enim iubet Plato quoque τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, & est inter delphicas hęc

quoque

quoque ſententia, quæ mandat ἑαυτὸν γνῶναι. Sed, ne ſim prolixior, ſcito, quæſtionem inter quoſdam eius artis ſocios exortam eſſe, de illo Paracelſico: Primum Ens vitrioli mutat omnia corpora alba in rubra, & rubra in alba; de cuius interpretatione, cum inquirerent diſceptarentque diligenter, tandem ita diſceſſerunt, vt conſultores illi apud Terentium, relicta nimirum re incertiore. Prouocatum ad tuam ſolertiam eſt, quam ſperabamus hũc nõdum poſſe ſoluere. Prima Entia, vnde fiant nimirum ex matrice, primoque ſeminario cuiuſlibet, veluti auri ex minera auri, in qua conſiſtere & naſci ſolet, noueramus. Itaque & chalcanthi eſſentiam illam ex plantario minerali exculpendam putabamus. Eſt autem cum alumine nonnunquam, nonnunquam cum ſulphure & aliâs omni generi metallorum connaſcitur, & marcaſitis aſſociatur, nec raro inexplicabilis in minera eius deprehenditur varietas. Prima itaque cura fuit, de vnáne eademque re loqueretur ille, an de diuerſis, quorũ hoc eò ſimilius veri eſt, quo maior eſt varietas naturæ eiuſdem: illud per ſe quidem tingere aduerſis coloribus non poteſt, at tum apparatu diuerſo, tum vſu & ſubiecti potentia accedente, poſſe aſſerebamus. Satis quidem hæc probabiliter videntur iudicata: Sed quo artificio aſſequemur ſcopum? Num proiectione, cæmentóue? An miſtione aliiſue? Cogitabam, quid artifices cinabari tribue-

Quæſtio de dicto Paracelſi.

Ens primũ.

tribuerint. Est ea rapax animæ auri & argenti. Cum itaque aureo pulueri, aut bracteis iunctam in reuerberio cęmentarunt, auream inde seu tincturam, seu augmentum pollicentur. Si argento, argentea hæc ipsa. Vnde non absurde quis loquatur, si dixerit, cinabarim alba rubefacere, & rubea dealbare. Quid si vitriolum Paracelsi, vtpote studiosi huiusmodi crypscon, sit cinabaris diuersi apparatus? Veruntamen, cur omnia corpora alba rubro tingi pronunciauit, cum constet, in metallis tantum id artificium institui, non in cæteris, multo minus omnia rubra quærendum dealbare, cũ aurũ nemo dealbet nisi vesanus. Hoc ænigma tua sapientia expediendum optamus omnes. Deinde de colorationis spiritalis seu formalis magisterio, quod maxime fit per proiectionem, & incerationem non minus contentiose in conuentu nostro agebatur. Quidam vocabant tincturam, quidam aduersabantur, quod ea vox essentiæ mysticæ antiquitus sit attributa inde quod suum subiectum tinxerit, non quod ad alia tingenda accommodata sit principaliter, licet possit, sed citra tingendi consilium sæpissimè medicinæ causa comparata. Videbatur mihi tunc non absurda esse vtraque ratio. Cur enim non ab effectu in proprio & alio corpore possit dici id, quod vtrumque vsum præstare solet? Colorat suum corpus, sed translatum ingeniose ad aliud, etiam hoc inficit colore suo, quod tingere

Coloratio per proiectionem, an recte tinctura dicta.

tingere vocamus. Hoc autem aliquando cum transmutatione eſt, aliquando cum aliis; nõ-nunquam ſolitarium. Quando in Medicina ad reſtitutionem valetudinis afflictæ adhibetur, quidam metaphorico vocabuli vſu, item tincturam procurari aiunt. Non contendendum de vocabulis arbitrabar, ſicubi lux rerum oculos animi ſincerè illuſtrat. Eadem euidentia etiam fines diſcernit. Quanquam enim tingere nonnunquam eſt ſubſtantialiter inducto colore perfecto cum forma tranſmutare: idque fit magiſterio ſuo: tamen etiam alter finis, qui oblectamenti, ornamentive gratia colorat, non eſt repudiandus; ſed cum honeſti cautela. Neutiquam enim coloratio ſolitaria, ſiue fiat ſpiritaliter, ſiue corporis admiſtione, euehenda in locum tranſmutatoriæ tincturæ eſt, cum hoc abſq; fraudis ſuſpicione & iactura honeſtatis fieri non poſſit. Voles rem apertius declarari, vt, de qua tandem coloratione loquar, videas. Scito ergo, me de hac diſſerere, quam etiam Philoſophus in doctrina miſtionum ſignificauit his verbis: ὅταν ἢ θάτερον μόνον παθητικὸν, ἢ σφόδρα, τὸ δὲ πάμπαν ἠρέμα· ἢ οὐδὲν πλεῖον τὸ μιχθὲν ἐστὶ ἀμφοῖν, ἢ μικρὸν ὅπερ συμβαίνει περὶ τὸν καττίτερον καὶ τὸν χαλκόν· Ἔνια γὰρ ψελλίζεται πρὸς ἄλληλα τῶν ὄντων, καὶ ἐπαμφοτερίζει. φαίνεται γὰρ πως καὶ μικτὰ ἠρέμα, καὶ ὡς θάτερον μὲν δεκτικόν· θάτερον δὲ εἶδος· ὅπερ καὶ ἐπὶ τούτων συμβαίνει. Ὁ γὰρ καττίτερος ὡς πάθος τι ὢν ἄνευ ὕλης τοῦ χαλκοῦ σχεδὸν.

Tinctura alia magiſtralis, alia eſſentialis.

Coloratio formalis, quæ tamen aliquando cum tranſmutatione.

δὸν ἀφανίζεται, καὶ μιχθεὶς ἄπεισι χρωματίσας μόνον. ταὐτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων. Dicit nimirum quædam miſceri quibusdam nō corporea mole, quanquam color nequeat ſine omni ſubiecto eſſe, ſed formaliter, vt videantur duntaxat colorem contuliſſe. Hanc nunc tingendi rationem propono, in qua vides, id, quod colorat, debere eſſe ſubtilis diuiſibiliſq; Eſſentiæ, vt pauca eius portio colorandi vi magna multum corporis poſſit comprehendere, & æqualiter colorare. Non autem poſſunt omnia tam exactè determinari. Itaq; huc reuoco tum illa exempla, quæ nullibi excedant, ſed æquilibrio veluti congrūunt præcepto, tum ea, quæ parumper videntur de corpore afferre, & euidentiora miſturæ veſtigia obtinere, quamuis aliud ſit de compoſitione factis magiſteriis documentum. Si res verbis egeret pluribus, non paterer eorum copiam in me deſiderari. Nunc ſapienti ſat dictum volo. Vale.

EPISTOLA XL. DE COLORATIONIS *magiſterio per exempla;*

AD

Chryſocomum Argenterium virum honeſtum.

TVN' autem non intellexeris, quæ nuper ſcripſi? Certò tibi perſuade, nihil mea ſponte eueniſſe, ſed fato. Hac enim excuſa-

ſatione

ſatione nunc ad te vtar, quando video vetuſtis temporibus admodum vſitatam fuiſſe, cum ſcripſit Iouis verbis Homerus:

Ὢ πόποι οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, &c.

Si hoc tibi non ſatisfacit, fias Ariſtarchus, & quod non probas, non puta eſſe meum. Studui enim valdè populariter ſcribere. Quid ſi verò ab ouo vſque ad mala, more conuiuantium, in eodem permaneamus ſympoſio, & vſque ad hyſſopum cum ſapientiſſimo regum ſermonem protrahamus? Enimuero exemplis opus habet, qui ἐν τοῖς καθόλȣ impingit. Aurificium colorationis per ſpecificam formalemve tincturam ſuper res colorandas proiectam excellit, potiſſimum in metallis & gemmis, quæ ob hoc vel fundere oportet, vt fluant, vel incerare ignita, quanquam non negem vicariis operationibus idem poſſe perfici. Oportet & tincturas ipſas in parato eſſe & elaboratas magiſterii, vel eſſentiarum adminiculis, vt obtineant vel pulueris inſtar vel liquoris, vel pulticulæ, quo ingredi ex voto poſſint. Metalla ipſa gemmaſque accipimus puras à cætera labe, & ad combibendum colorem aptas. Nec negandum eſt, interdum cogi ſorbere, quemadmodum Plinius ſcribit de Chryſocolla, & excoctores minerarum ſæpiſſimè moliuntur, vnà cum his, qui Mercurii ope aurum à cæteris ſegregant: interdum addita Medicina colorem alligandum figen-

dumque esse, ne fallaci, fluxaque specie tandem nos decipiat, & cum pudore deserat, sicut euenit incautis in atramento; Cui adiectus est sal ammonius. Literæ enim licet initio sint satis luculentæ, tandem tamen euanescunt, &, vt in improba moneta deterſa superficie æs elucescit, ita emergit fucus in coloratis, ni caueamus. Prudentius agunt, qui non volaticas, sed fixas conquirunt tincturas, quæque pertinaci cohæsu nullo cruciatu deserunt suum subiectum, nec produnt fucum, Leænâ illa longè constantiores, quæ ne tormentis quidem indicabat conspirationis in Tyrannum Atheniensem consilia ab Harmodio & Aristogitone conflata. Veruntamen aliquo in numero sunt etiam hæ, quæ proximam præstant constantiam, licet non summam. Ita colorantur in metallis primum aurum ipsum, & argentum quandocunque à perfectionis termino aliquo vitio discessere, aurumque pallet, (qui pallor auro etiam puro inest, nec placet in monetis, & Clenodiis, quæ mistura ob id perficiuntur) aut gryſescit, vel argentum nigrum est, aut plumbeum, aliterve infra gradum suum constitutum. Postea cum aurum argentumque, tanquam rex & regina inter metalla dominentur, summopereque & ad necessitatem & ornatum appetantur, vt minus sumptuosè quidem, attamen speciose & magnificè nos geramus, conciliant artifices illorum vultum inferioribus,

Plin. lib. 34. cap 8.

ribus, vt, si non re, specie tamen illorum loco desideriis nostris famulentur. Par ratio est gemmarum, & has æmulantium vitrorum. Sed de auro videamus primum. Nascitur in Syria, vt ait Plinius, pigmentum auri, ex quo Nero Imperator aurum excoxit, quanquam damnose. Ei nomen ab argumento est.

Auri coloratio.

Auro enim pallidiori pingendo ab ipsa destinatum est natura. Artifex itaque aut puluerem eius formalem, hoc est tincturam fuso immiscebit, aut candenti inseminabit, aut tandem liquorem essentialem asperget. Qui officinis auri vulgaribus præsunt, coloritii sui materia ad hunc modum vtuntur. Capiunt enim hydrargyri sublimati semunciam, salis ammonii sicilicũ, æruginis drachmam, quas seorsim tritas, posteaque permistas oleo tartari madefaciunt, & cum aurum propè fulmen est, immittunt. Hoc facto exemptum è catillo illud ipsum linteolo tegunt madido, & huic insternunt auri coloritium. Sic intus forisq; colorem auri perficiunt. Idipsum & sic assequuntur: Boracis Veneti, salis ammonii, Lazurii Vngarici, Thutię vstę, singulæ drachmæ; Hydrargyri sublimati semidrachma; Curcumę Sicilicus, omnia in puluerem comminuta misceantur ceræ rubræ quadranti, & conformentur in globulos, quorum vnum atque alterum pro necessitate proiice super aurum pallidum eliquatum donec instar aquæ puræ consistat. Tunc effunde in canalem melle il-

Coloritium auri quo extergetur.

litum. Sed nostri artifices illarum rerum magisteria amplius elaborata vsurparent, nec sublimatum simpliciter, sed fixum, idq; cum aqua Martis caperent. Quod gryseum est, hoc est, extracta tinctura relictum, simplicius quidem, sed tamen ad omnem vsum probatè tinguunt auro absolutissimo, ita, vt eius semunciæ infundant huius drachmam, dum est in fluxu super testa. Licebit tamen & vtramque partem regia soluere seorsim, postea commiscere, digestioneque horis 24. facta coagulare, & puluerem cum borace reducere. Ab hac etiam suspicio fraudis abest, nisi quæ antecessit. Nec chymicus culpandus, qui naturæ vitium correxerit auri anima, aut tinctura per cæmentum exaltata.

Aurum gryseum tingere.

Argentum colore deficiens in catino cinereo fulminatur, cumque iam iam effulsurum est, conspergitur pauco hydrargyro sublimato, qui imbutus sit tartari oleo. Hinc eximiam acquirit albedinem, eamque fixam, si ille sit constans. Ecce vero de sublimato quoque affirmes non absurdè id, quod Paracelsus de vitriolo. Certè enim, si is cum calce tinctura ve Lunæ sit apparatus, aut enutritus, albo tinget corpora rubra; sin cum aqua Solis, aut Martis, rubefaciet alba, idque spiritaliter, cum sit spirituum subtilissimus, & parua quantitate plurimum comprehendat, longè felicius, quam cassiteros Aristotelis. Fit autem is ex chalcantho & argento viuo adiecto ammonio.

Chromatismus argenti,

Hydrargyrus & rubro & albo tingit.

monio. Diuinare licet illum obſcurum lingua hominem nomine partis intellexiſſe totum. Sed libet etiam de cæteris verba facere.

Argentum aureo colore donare.

Argentum conſtanter coloratur auri tincturâ per regiam, aut hanc aquam extractâ: Chalcanthi, halonitri ſingulæ libræ deſtillentur in aquam fortem lege artis. Eam affunde ſextanti cinabaris in vitro craſſo. In balneo ſubtrahe phlegma. Reliquum transfer ad cineres, vel reuerberium vitroque lutato elice, quanquam lentè, ſpiritus totos, eosque age in conceptaculum, in quo ſit tantum aquæ vitæ, quanta fuit ab initio aqua fortis. Hoc ſpiritu animam auri extrahes, relicto puluere gryſeo, quem poteris in ſuum colorem exaltare, paulo ante ſcripto magiſterio. Anima ſeu tinctura illa poteſt cæmento illuſtrior altiorque fieri, quanquam repetito regali etiam totum corpus ſolare in fermentum tingens tranſeat. Si proiicere ſuper argentum cupis, purgatum hoc debet eſſe, &, vt aſſequaris vim arcani philoſophici ſeu lapidis, prius fixum. Ita nunquam te nec pudebit, nec pœnitebit huius artis. Paulo inferior gradus eſt per tincturam antimonii, & hydrargyrum præcipitatum fixum, ſulphurque fixum & reliqua. Attamen etiam hic operæ precium feceris ad delicias & ornamentum domeſticum. Quid ſi placeret hoc modo rem aggredi? Salis petræ partem vnam, vitrio-

li duas, ſalis ammonii quatuor, deſtilla in aquã regiam, donec ruber fumus aſcendat, & caue, ne vitrum diffringatur. In hac ſolue ſulphur rubeum ex auri pyrite, vel ſeparatim confectam tincturam ſulphuris, aut ſtibii rubeam commiſce. Cumq; colorem traxit, deſtilla, & affunde nouo ſulphuri idq; toties repete, donec aqua erubuerit ſanguinis inſtar, in cuius triplo ſolue vnam auri cæmentati partem, & vitro hermeticè clauſo, ſubtusque loricato coagula in puluerem, & omnino huc contende, vt medicina in lamina fluat ſine fumo inſtar ceræ. Huius, ſi paulului proieceris ſuper laminam argenti, aut æris candentem (centuplo maiorem) efficies auri ſpeciem. Tale artificium particulare vocant, ſatisque arroganter repudiant, qui nec hoc, nec vniuerſale præparare poſſunt, cum tamen ſuo fine non ſit contemnendum. Plura autem huiusmodi medicamenta paſſim inueninntur, nec rarò tanto cum ſupercilio, vt reliqua omnia præ ſuo contemnant nonnulli, prefigantque nomina Lapidis Ariſtotelis, Auicennæ, Hermetis, Gebri, ſapientum, noli dicere, & huiuſmodi vana alia.

Demens forem, ſi in commentarium chartamque coniicere vellem ſingula. In ære dealbando per proiectionem Spiritalem tantum elaboratum eſt, quantum in nullo alio metallo. Itaque etiam innumerabiles eius tincturæ ſunt repertæ, tam ad ſolis æmulationem

Aeris color.

nem

nem, quàm ad lunæ, ſeu argenti. Ad argentum per cinabarim, huiuſmodi præcipiunt: ſepeli cinabarim in ſcobe argenti miſta pari borace, & horis 24. in reuerberio vaſe clauſo cementa. Si pondera requiris: cape puluerum ſingulas ſemuncias, & cinabaris vncias quatuor, & ſtrata permuta. Huius vna portio proiecta ſuper triplum æris, tingit id in argenti ſpeciem. Catinus fuſionis cum ſuo operculo oblinatur lithargyro ex aceto cocto, tritoque & miſto albumine, Si pro argento aurum adhibueris, aurum fiet. Vtrobique tamen æs debet eſſe fixum. Vereor, ne dicas me impoſturas ſcribere, cum meum ſtudium tibi velit proponere chymica artificia. Alioquin adiicerem plura. Quid tamen nocuerit etiam vilia cognouiſſe? Si arſenici cryſtallini ſeſquitres vncias capias, Talci vero & hydrargyri ſublimati fixi, ſaliſque ammonii ſingulas ſemuucias, halonitri ſextantem, inque olla vitrata prunis admoueris, ſed tamen lenti caloris initio, poſtea auctioris, donec follibus inſpirantibus fumus deſinat: fixam medicinam ad æs tingendum parare poteris, quæ in olla relinquenda eſt, donec per ſe refrigeſcat. Eius ſemuncia æris eliquati vnciis quatuor immiſcetur, & poſtea etiam argenti ſextans. Fuſa omnia ſimul effundũtur in canalem melle illitum. Fuco hæc ars non caret, ſi vti fraudulenter velis. Attamen iudicandum erit expreſſiſſe argenti vultum, nec non precioſum,

cum ipſum argentum non abſit. Eſt qui puluerem chelidonii maioris miſtum ſtibii polline ſuper æs Vngaricum aut Mansfeldenſe, Bohemicumue in catino fuſorio proiicit, & in conſū effuſione facta regulum emergentem cum plumbo & borace fulminat, ſperatq; ex æris libra vna auri drachmam. Separatióne hæc eſt, àn tinctura? Mihi videtur illa. Non.n. video, ſi tinctura ſit, cur non plus coloret: Et tamen ſtibio chelidoniæque tincturam tribuunt? Ferrum eximia donabis albedine ſi mollefacto candentique inſeminaueris puluerem ex plumbo nigro, & hydrargyro commiſtis, intercedente lini oleo, & poſtea reuerberaueris vaſe clauſo. Idem aſſequeris, ſi mollefacto fuſoque inſperſeris calcem plumbi albi. Nec differt argentandi, aut auri ſpecie donandi artificium ab eo, quod in ære dictum eſt, niſi, quod ſit præmolliendum plumbum, candidum argenteum reddes arſenici cryſtallini polline infuſum proiecto. Liquandū autem aliquoties eſt, vt diffundatur ſpiritalis tinctura. Plumbum nigrum argenti ſplendore donabis hac medicina. Tartari, arſenici albi calcinati, ſalis puri, ſalis ammonii ſingulæ ſemunciæ, pulueratæ in vitro perfundantur aceto bono, itaque macerentur octiduo, aut amplius. Liquor clarus depleatur, vt perareſcat materia, cuius parum proiiciendum eſt ſuper eliquatum plumbum detracta cute iterumque parum, donec color reſpondeat.

Dubiū, ſepatatione ſit, an coloratio?

Martem albare.

Saturnum tingere argenteo.

deat. Aureum redditur idem, si feceris pulverem ex hæmatitæ, arsenici rubei, vitellorum, aluminis rubei æqualibus tritis, & reuerberatis, in catino per horas 12. Huius pars vna miscenda est tribus plumbi. Gemmæ ignobiliores in pastam sunt redigendæ, aut fundendæ, posteaque præparati colores immittendi. Nec alia vitrorum ratio est, quanq̃, vt sorbeant tincturam, cogẽda sint halonitro vel sale atramenti, vel communi. Recitaui tibi exempla præsentis tincturæ. Tu crebra lectione & experimentis numerum augebis. Quandocunq; voles, etiam in cæteris vteris me beneuolo. Vale 20. Ian. 98. Gemmę colorandæ.

EPIST. XLI. DE MAGISTERIO *Chromatismi per succos incoctos, infusos, similique arte introductos.*

Ad

Ioannem Baptistam Coccium virum ingeniosum.

GRAVEM causam subesse oportet chymico, sua ἐντεχνήματα ænigmatis ita inuoluturo, vt, cum dicta sint, inque autoris diuinæ scientiæ mysticæque admirationem & famam compositæ, ideoq; prolata in publicum, nihilominus maneant indicta & altis sepulta vmbris. Neque enim comparandus is est cum veteris instrumenti vatibus, nec par ratio Ænigmata chymica.

ratio est artis chymicæ, & oraculorum Ecclesiæ parabolarũque Saluatoris, nec defendere is se potest argumento margaritarum à porcis abstinendarum cum nullus deuotæ mentis & salutis veræ sitiens repulsus sit, neque á vaticiniorum antiquorum communione, neque Euangelica luce, sed pertinaces duntaxat contemptores, quanquam quæ esse potest comparatio inuentionum humanarum, & mysteriorum cœlestium æternis seculis tacitorum quidem, at nihilominus annis definitis apertissima luce, passim pro concionibus, manifestatorum? Non si Deus sua occultauit olim consilia idem licebit & chymico, quin, si Deus sua patefecit æterna, quanto magis chymicum oportet aperte docere sua machinamenta, quæ illis collata recte dixeris sterquilinia? Qui testem operum suorum, & scientiæ discipulum in re peritura humanaque ferre nequit, imposturarum sibi conscius, & falsæ artis creditur, nec aliter agit, quam pauo, quē Plinius tradit inuidia suum resorbere fimum, aut scrofa, impuritates partus sui deglutiens, aut ad vomitum reuertens canis. Procul itaq; nos seiungamus ab hominum huiusmodi invidia, & rideamus illum Olobrium, & Sterbelium aliosque, qui sepulchris vna secum, aut muris infodiunt libellos etiam sophisticos, quasi rem magnam & nulli hominum reuelãdam, quæ est odiosissima arrogantia, & execratione digna superbia. Quid quęso tandem nobis

nobis aliisue profuerit ſepultum bonum? Quid commodi habet immerſus mari theſaurus? Num tunc tandém admiraturi ſumus artes iſtorum, cum ſub alta tellure poto letheo flumine in corpora reuertemur? Num tunc ante portas cœli ſeſſuri ſunt illi, & auri argentique lapidem cuſuri, aut ſaltem tabulas ſuæ ſcientiæ cœli poſtibus affixuri? Stultitia eſt hæc quidem; ſed tamen ſpecioſo argumento defenditur. Cum enim tanti quis ſit, quantum poſſidet, ſeu nummorum, ſeu eruditionis, aliorúmue bonorum, excuſſum ſe è dominio proprio, autoritatemque amiſiſſe putat, ſi quid ſuorum communicat. Sed de acceptis non erat ita inſolenter gloriandum, multo minus ſuperbiendũ, Qui n. vni cõmiſit ſuorum bonorũ particulam, etiam alteri poteſt, aut ẽt recipere, cũ ne vita quidẽ data ſit mãcipio, nedum vitæ adminicula. Ego te adhortor, vt ſi quæ habes chymica, ea ſuſpenſa hedera communioni exponas, & admiſſos diſcipulos initiatosque fideliter doceas, ne cum talentum ſuum olim repoſcet Deus, infoſſum telluri, & ſitu exeſum, abſque omni fœnore in contumeliam tui & pœnam inueniat. Non autem eſt, vt quæras cum lucerna Diogeniana, vbi ſint, qui te doctore diſcant. Me ipſum tibi offero ἀκροάτην, nec abiecturus ſum pernam. Et de reliquis quidem alias ſum auditurus, nunc mihi exponas velim, quæ ſit ratio Tingendi per ſuccos, liquidosue colores,

res, ita, vt tota res vndiquaque eos combibat. Videor quidem mihi aliquid eius rei percepiſſe, ſed vereor, ne praue, atque ideo duplo conſtet veri cognitio. Recitabo tibi mea documenta, vt videas profectum, poſſisque operam poſtea tuam in me informando eo melius dirigere, & accommodare. Quas res colorare volumus magiſterio, vt euadant excellentiores ſiue in proprio, ſiue alieno colore, ſiquidem tinctura eſt liquida, vt combibi vndiquaque poſſit, eæ ſunt metalla primum, & nõnulla alia mineralia, poſtea etiam partes quædam animalium, & ex plantis aliquæ. Oportet autem quaslibet aut raras eſſe & poroſas, vt admittere liquorem tingentem, retinereque queant, aut ſolubiles in humorem, ſuccum, aut pultem pulueremue, vt æqualiter cum illo commiſtæ in coagulatione permaneant. Itaque & nonnunquam, ſi non ſunt rapaces coloris, ſitientes cupidæque eius redduntur, aut quodam adminiculo alligantur, aut acredine penetrante procurata in tinctura opera datur conſtantiæ. Nonnullæ item ita tinctæ ſtatim ſunt perfectionis dignitatisque ſuæ, nonnullæ amplius ſeruiunt ad porrò tingendum res aliâs. Modi vero huius artificii ſunt incoctio, maceratio, nutritio, reſtinctio immerſio, commiſtio ſeu confuſio, irrigatio, & alii his vicini. Et quia res tincta iterum reſiccanda, vel cogenda eſt, humoris abundantia abſumpta, aut vna coacta, vt in fuſilibus,
facile

facile apparet colorem per ſe non eſſe liquidum, ſed duntaxat, vſus commodi gratia. Itaque aut vehiculum eius debet eſſe ſeparabile, & color concretilis, ſiue ſemel tantum hæreat, quantum ſatis, ſiue repetenda ſit opera, vt in pluribus. (. Non enim ſemper explet votum vnus labor, vnaque immerſio) aut talis naturæ, vt poſt fuſionem coagulari, & ſolideſcere poſſit, quo in genere potiſſimum ſunt tincturæ minerales, in calore ſicco, vel humore per ſe reſolubiles. Inſtrumenta ſunt in aliis cortinæ, in aliis ollæ, catini & huiuſmodi, nec ſemper opus eſt igni, cum quædam etiam abſque eo peragantur. Media alligantia, aut acria ſunt, aut tenacia; illius generis eſt ſal, atramentum, alumen &c. huius, gummi, oui albumen, gluten & ſimilia, quanquã interdum color euanidus miſceatur hærenti, & ſic vna aſtringatur. Ipſæ tincturæ quoq; aut ſeparatim exiſtũt ex natura, vel arte ſumptæ, aut à rebus abſtrahuntur per extractiones eſſentiales, & euenit aliquando, vt vna eademque opera & tincturæ abſtractio & coloratio peragantur, aliquando ſeorſim extractio inſtituatur, idq; vel cõtinue, vel ſeparatim; cõtinué, vt in purpuræ tinctura, q̃ p̃miſſa coctione pficitur ſtatimq; immergitur lana: ſeparatim, vt cũ pri⁹ longè alio opere conficim⁹ Martiũ liquorẽ, alio eũ iũgim⁹ æri. Significo aũt tibi, cũ p̃ſens inſtitutũ nõnunq̃ miſtura vtatur, me nolle cõfusũ hoc caput cũ magiſte-

riis

riis miſtionum, de quibus in arte ſeorſim prę-cipitur, & licet coniunctæ ſit coloris ratio, tamen præcepta ibi ſunt non colorandi, ſed miſcendi: hic vero miſtio quidem item eſt, ſed abſque miſtionis principali ſcopo, cum conſilium ſit tingere, & colorem procurare excellentem, quod non poteſt abſque omni miſtione ex hypotheſi peragi. Illud tamen ſtudemus hoc labore, vt tinctura quàm minime ſit corporalis. Neque enim hoc eſt artis. Itaque & impoſturæ coarguuntur illi, qui ſericum tingunt mineralibus terris, vt eo grauius factum pondere ſuo ad ſtateram lucrum adaugeat, nec immetito imperiali autoritate non ita pridem, interceſſum eſt, pœnaque conſtituta fraudibus obuiam itum. Sed vbi miſtio principaliter intenditur, ibi magis expetitur corpus, id quod etiam Philoſophus præceptis illuſtrauit, & in Alchymia, quantum eſt huius artis, ſuo dicitur loco. Student hoc artificio inferiora metalla ſuperioribus ſimilia reddere, ſicut in proiectione, tranſmutatione & aliis. Student & colorare alia mineralia id, quod euidentius dici nequit, quàm per exempla, quorum vnum atque alterum, vt incident, recenſebo. Argentum auri vultu reſplendet hac arte coloratum. Hydrargyro præcipitato tãtundem adiicitur colcotaris, & ſalis, miſturaque facta in ſublime agitur ſepties, renouatis ſubinde ſpeciebus. Sublimati libræ adduntur ſtibii crudi quatuor vnciæ, & per vas

Argentum aureum.

per vas retortum, lutoque armatum ſpiſſo, oleum puniceum elicitur, quod mercuriale nuncupant. Huius vncia confunditur cum pari quinta ſtibii eſſentia & vnciis duabus olei chalcanthini, in quo drachma auri ſit ſoluta (Eſt autem aurum ita præparandum, vt in eo diffluat). Confuſi liquores cum argenti calce miſcentur, idq; facta aliquot dierum digeſtione tinctum eliquatur. Ingenioſius aget, qui per nutritionem ſeu incerationem opus inſtituet. Non ignorauit huiuſmodi artificium Plinius, cum ſcripſerit, argentũ medicatis aquis in Hiſpaniæ mediterraneis inſici, quod Chymicus diceret aquis gradatoriis exaltari graduarique in auri ſpeciem. Putant autem ex Ægypto Libiaq; per Saracenos artem inuectam in Hiſpaniam eſſe, vnde poſtea Geberus iisdẽ in locis inſignis extitit eiusdem cultor propagatorq;. Nonnulli calcem viuam & ſulphur aceto rubro coquunt. Decocto iniiciunt pares colcotaris, ſalis ammonii & æruginis in puluerem redactorum, donec ſoluantur. In hoc porrò ter quaterve ignitam ferri ſcobem reſtinguunt, tandemq; relinquunt, vt extabeſcat. Totum poſtea more ſpirituum acrium per retortam deſtillant & in producta aqua argenti, vel æris candefactas laminas reſtinguunt ſæpius. Putãt autem eas tinctum iri colore auri, quod experientiæ cõmitto. Quod ſi quis credit etiam aurum fore, decipitur perſuaſione puerili. Sicut qui idem ſibi promit-

teret ex aqua colcotaris per resolutionem in fimo adiectis vitellis coctis facta, in qua similiter bracteas lunares extinguunt. Æs dealbatur, si eius laminæ vel puluis in hoc liquore decoquantur restinguanturve: Halonitri, salis ammonii, gemmæi, sodæ, calcis ouorum, aluminis plumosi, calcis tartari, arsenici albi, pares soluantur in aquam deliquio per vesicam in aquam demissam. Poteris easdem res in vrina puerili soluere, & eadem arte æs argentare: vel aceto vini albi salso similiter colorare. Oportet autem, vt huiusmodi colores firmentur oleo tartari lamellis restinctis illito, & postea in cineritio reuerberatis. Satis exemplorum est, nec oportet prolixum esse in his, quæ artificiis aliis felicioribus possunt redimi. Tu vale & viue.

EPISTOLA XLII. DE PIGMENTIS *cretæ, Sacchari, Chrysocollæ & similium;*

AD

Ioannem Mosellanum Philos Medicum & Gymnasiarcham Halæ Sueuorum.

IN Plinio te versatum, Mosellane, admodum esse, ille abstrusissimarum rerum, quarum cognitionem in multis Europæ locis diu es aucupatus consecutusque, amor satis superque comprobat & attestatur. Cum itaque consuetudo inter eruditos obtinuerit, vt si quid scrupuli est, id alter alteri eximere ingenio, quantum potest, connitatur, neque sibi

ſibi graue moleſtumq; putet in obſcuris cõſuli, ad te fero illud, quod de aluminis liquidi examine lib. 36. cap. 15. habet cum ſcribit; liquidum alumen ſyncerum ſi eſt, ſucco mali punici nigreſcit, quod cum de ſtrongyle pumicoſa neget, an hæc minus eſt alumen aut inſyncerum? Quid ſi inquinatio illa minimè ſynceri foret, ſed potius aluminis chalcantho miſti? Cur non atramentoſum alumen dicebat? Certè etiam merum alumen liquidũ poteſt eſſe, nec ratio liquidi à miſtura pendet. De mero vero conſtat, non tingi eo ſuccos. Eſſe item vtrumq;, alumen ſcilic. & chalcanthum, in vna vena coniunctum, indicat ſeparatio, quam Agricola docuit. Neq; eſſentia diſtat liquidum à concreto, niſi forte conſuetudine veterum liquidum non aliud vocatum fuit, quam quod & conſiſtentiam habuit tale, & remiſtum atramento, nec dum ſegregatum extitit. Huiuſmodi miſtio fortaſſis etiam intelligenda eſt, cum alibi dicit in argento fodiendo veteribus terminum fuiſſe inuentum alumen: nuper autem ſub eo repertam æris venam non feciſſe finem ſpei. Cur id non potius fuerit chalcanthum, cuius tanta in ære copia eſt, vt ferè ex ſolo videatur factum? Alumen tamen ob miſturam nuncupatum putemus, quemadmodum & Geberi interpres videtur facere, niſi velis permutata vocabula eſſe. Refert idem de chalcitide, quod inueterata trãſeat in Sory, & ſi in fictili ex aceto fimo circum-

Alumen liquidum.

Chalcitis in Sory.

cumlito maceretur quadragenis diebus, colorem croci trahat. Velim ex te ſcire; num cōpoſitio illa introducat colorem croceum aceto per macerationem fimi tandem ruffeſcente, an non referat, aſperitasne aceti, an alius humoris eum procuret, cum ſua ſponte croceſcat Chalcitis? Nonnulli ob hoc colcotar Chalcitin vocant. Id autem eſt chalcanthum calcinatum, ignibuſque rubefactum. Chalcanthum ſanè alii in chalcitin, cui color æris lucidus, abire tradunt ſua ſponte. Sed quando ad Pliniana deſcendimus, iuuat pigmenta nōnulla recenſere, quorum imitatione officinas aurificum pergulasque pictorum locupletare artifex queat, atque interim non mediocriter Philoſophantium commodis prodeſſe, cum non deſint hic quoq;, quæ diligentius explicata velis. Chryſocollam in ærariis argentariisq; metallis potiſſimum ſeu ſponte ſeu opera data corriuatiſq; in venam aquis, effectam tingi, docet herba lutea in hunc modum: Natura eſt, inquit, quæ lino lanæve ad ſuccum bibendum. Tunditur in pila. Deinde tenui cribro ſecernitur. Poſtea molitur; ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid non tranſmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia ſoluatur, ac rurſus tūditur, dein lauatur in conchis, ſiccaturq;. Tunc tingitur alumine Schiſto, & herba ſupra dicta, pingiturq; antequā pingat. Refert, quam bibula docilis-

Chryſocollam tingere.

cilisq; sit. Nam nisi rapuit colorem, addunt & "
Schytanum & Turbystum. Ita vocant medi- "
camenta sorbere cogentia. Cum tinxêre pi- "
ctores, Orobitin vocant, eiusdemq; duo ge- "
nera faciunt; luteam, quæ seruatur in lomento "
& liquidã globulis sudore resolutis. Summa "
cõmendationis est, vt colorẽ herbæ segetis læ- "
tè virentis quam simillimum reddat. "

Hæc Plinius de Chrysocollæ apparatu, certè admodum laborioso. Quænam quæso est illa herba lutea, quæ illa additamenta, Turbystum & Schytanum: Videor mihi ob rerum imperitiam in media esse Barbaria, nisi fortè non Plinii, aut ætatis illa mirifica locutio est, sed codicis corrupti. De herba quidem diligenter inquisiui: coloris lutei inueni multas; sed luteam primũ dictam nullam, nisi in hoc loco. Quid si nomine potius lutea sit quam colore? Quomodo enim aliâs suum seruaret in tinctura colorem Chrysocolla? Neq; enim is alius fuit, quam viridis, dumq; lutea quædam dicitur, id non ob colorem, sed herbam fieri ait Plinius, quam etiam miscent cæruleo, & Chrysocollam ita imitantur adulterio. Collinutius per Luteam, vel Luteum Vitruuii intelligi glastum, seu Isatidem infectoriã, argumento quod & cæruleum, Chrysocollamq;, & lanas linumq; inficiat, posse putat. Indicat tamen, esse in Bononiensi satiua herbam quandam Gualdam dictam, qua bombycis & serici infectores vtantur, colore luteo,

Lutea herba.

Collinutius de herba lutea.

 caule

caule ſingulari, minimis à radice foliuſculis, ſemine totum caulem occupante, vt in blito, de qua quærit, an non ſit illa lutea? Tabernæmontanus in ſuo Herbario non interrogat, ſed definite affirmat eſſe Catanancen primam Dioſcoridis, quam & Plinius lib. 27. c. 8. agnoſcit, quæq; Virgilio creditur Lutum dicta, Italis vnge di Gatto. Tingit alba flauo, ſed cærulea viridi. Ego quid ſtatuam firmius, non habeo. Multo minus me extricare ex Turbyſto & Schytano poſſum, præſertim, cũ ſcriptum ſit præmitti alumen, quo colorem lucidiorẽ reddi notum eſt. Solent aliàs huiuſmodi medicinæ eſſe acres & ſalſæ, qualis eſt Alcali ſeu Sodæ cinis, quemque clauellatum ex arborum ramis putrefactisque truncis nominant, quo vtuntur infectores pannorum, vt lanæ glaſtum combibant. Metallorum quoque excoctores & docimaſtæ in eũ finem adiungunt venis vitrorum ſpumam ſalſam, ſalem fuſum, ſalem ammonium factitium, boracẽ, & ſuam quandam Chryſocollam. Sed, neſcio an ſimile quid hic fieri dicendum ſit, cum nõ ſit par ratio colorũ & metallorum. Simplicior quis fors legerit pro Schytano titanum, & Turbyſtum traductũ ex Asbeſto credat. Ego ex te erudiri volo. Cæteri enim autores, qui in Plinium ſunt commentati, non ſunt ad manum.

Tabernæmontanus. Turbyſtum Schytanũ.

Cretam combibere colores, & ſic pictoribus præclarè inſeruire, notum eſt. Plinius mẽtionem facit Purpuriſſi, ſed non ſine obſcuritate

Purpuriſsũ.

ritate historiæ. Vnde & hic necesse habeo ad tuos sensus confugere. Purpurissum in- « quit, è creta argentaria cum purpuris pariter « tingitur, bibitque eum colorem celerius « lanis. Præcipuum est primum feruenti a- « heno rudibus medicamentis inebriatum: « proximum egesto eo addita creta in ius i- « dem, & quoties id factum est, leuatur boni- « tas pro numero dilutiore sanie. Hoc verum « purpurissum & re & nomine esse iudico: sed modus est obscurior. Cretam argentariam argentei splendoris candorisq; comminuendam intelligere licet, quomodo & de Chrysocolla, quamuis operosiore ob duritiā, scripsit. Dum ait cum purpuris pariter tingi, num societatē, seu lanæ, seu ipsius floris signat? Ergóne creta pariter cum lana iniicienda est? At hoc inartificiosum, nec consentit historiæ, quæ totam cortinam sola creta mutata exhaurit. Nec statim cum flore purpurarum immitti potest. Neq; enim ante legitimam coctionem emergit color iustus, nec nisi separatione peracta tingi solitum est. Sensus itaq; est pari modo, legeq;, qua tingi solet lana pro veste purpurea, etiam cretam infici.

Deinde grandiloquentia eius adimit lucē rebus. Neq; enim intelligēdus est feruor succi & ebullitio, neq; rude medicamentum est, id ꝙ nondū elaborauit artifex. Quis tā sit rerum imperitus, vt caloris excessu perituram coloris gratiam velit ammoliri? Cū purpuræ tingen-

dæ propoſuit artem, lentum ignem probauit, non feruentem. Multo minus rudi colore tinctam expetat quis cretam, cum elaboratiſſimus requiratur. Rude itaque medicamentum eſſe opinor, quod nondum ab alia materia eſt hauſtum, quaſi primum & optima florum parte fœcundum dicas. Inde enim poſtea deterius fit purpuriſſum, quo à primo abeſt longius & conſequenter immiſſa creta conficitur, ſemper facta ſanie dilutiore, magisque aquea, & euanida. Sed cum duplex ſit purpureæ tincturæ ratio, vna ex maioribus conchis, altera ex minoribus, quarum quælibet peculiarem ſortita eſt elaborationem, purpuriſſum præſtantiſſimum iudico factum ex flore maiorum, & harum opus hic intelligi poſſe confido. Cæterum meminit idem autor etiam Indici ſpurii ex creta Selinuſia, & vero Indico, quod eſt ſpuma arundinum, limo adhæreſcente, coloris nigri, cum diluitur, purpuro cærulei: vel eſt purpuræ ſpuma innatans cortinis. Quam tu putas huius adulterii rationem eſſe? Nam & de his inquirere iubet indefeſſus diſcendi feruor. Num miſtura ſimplici per contritionem leuigationemque peracta eſt, an color dilutus liquore in cretam infuſus, & ſorberi coactus? Pro creta eſſe & ſtercora columbina monet, dicitque hæc tingi, quæ vox imbibitionem ſucci magis notat, quam miſturam. Eòdem pertinet & cæruleum factitium viola arida decocta in aqua ſucco-

Indicum nothum.

ſuccoque per linteum expreſſo in cretam Erythriam, qui modus eſt facilis intellectu, cumque dicit Plinius omne cæruleum tingi, & in ſua herba coctum bibere ſuccum, voluit fortaſſis hoc ipſum. In cæteris ſi hæreo, veniã dabis imbecillitati. Non enim habeo domi ſphingem, & deeſt natator Delius. Vt eo procliuior ſis ad ignoſcendum, demulcebo te cinabariſſo inuidia purpuriſſi ita appellato. Id conficiunt in hunc modum: Cretæ candidiſſimæ maſſa in formam mortarii excauatur. Huic infunditur lucidiſſimus Braſilii ligni artificioſe decocti ſuccus, dum ſorbeatur à ſuperficie. Quod non eſt combibitum, effunditur, & mortarium rapido exponitur ſoli, vt tinctura perareſcat. Raſam poſtea eam penna reponunt, & laborem repetunt eundem, quoad libet. Radendum autem tantum id eſt quod refulget in ſummo, ſeu pollen floridus καὶ ἐνανθής. Gratiſſimo rubore etiam coccum vincere traditur, cretam item citrinam conficiunt bile magnorum piſcium, quanquam pro nutritione imbibitioneq; in hac vtantur contritione & ductu ſuper marmore. In nonnullis coloribus pro creta eſt calx, aut cotium ramentum farinaceum. Ita enim fit cæruleum quoddam. Maturos myrtillos in pelui locatos defode in terra ad duos digitos peluis, diebus 14. donec putreſcant grana. Deinde dimidiam aquæ menſuram in ollam vitro inductam infunde cum calcis viuæ ouali quantitate. Poſt

Plin. lib. 35. cap. 13.

Cinabariſſum ſeu Braſiliſſum.

Creta citrina.

Cæruleum.

quietem vnius noctis, factamque colaturam iniice salis ammonii, & æruginis drachmas singulas, totumque confunde cum baccis putrefactis in olla noua. Misce, coque, & despuma. Cum refrixit, separa per colum. Ita succus paratus est, quem postea vel cretæ infundere potes, vel ad tingendum lintea transferre. Calx autem alio consilio additur, quám creta. Hæc enim pro corpore est pigmentis ad picturas adhibendis. Illa vero alligationis gratia cũ ærugine, & sale ammonio adiicitur, & vt color eo fidelius migret in succum. Exempla vides Turbysti & Schytani Pliniani, siue hæc sint rei certæ nomina, siue multis communia ab vsu, aut similitudine conficta. Cotis rasuram in Indico quodam artificioso substernunt. Eius apparatus est huiusmodi. Granorum Ebuli maturorum succum misce aceto acerrimo, pauco alumine, & cotium attritarum læuore. Misturam in olla clausa coque intra clibanum, cauens, ne nimium exarescat, quod assequeris, si sæpius experimentum rapueris. Ita Indicum paratum est. Quomodo pharmacopolæ saccharum tingant, vtanturque Rhabarbaro vel croco ad luteum; floribus cyani, aut baccis sambuci, ad cæruleum santalo rubeo, vel rubea, aut granis tinctorum, cum vini spiritu, ad rubeum: succo anethi, solalani, rutæue ad viridem: Galla, Myrobalanis, succo corticum Iuglandium ad nigrum, aceto ad-

Indicum factitium.

to adiecto aut vini ſpiritu, & nonnunquam pauco alumine, penè omnibus & lippis notum eſt & tonſoribus. Non itaque eſt, vt pluribus verbis tibi ſim moleſtus. Spectabo beneuolentiam tuam, & quantum noſtra ſtudia ames, ſi pro induſtria tua aliquid certius ingenioſiusque excogitaueris. Vale. 23. Ian. 98.

EPIST. XLIII. DE *Hyſgino.*

Ad

Ioannem Moſellanum Phil. Medicumq; inſignem & Gymnaſiarcham Halæ Sueuorum.

TE excuſſis compilatiſque paſſim commentatorum ſcriniis non potuiſſe de Schytano & Turbyſto Plinii quid certi cognoſcere, credo tibi haud inuitus. Nuper quidam ex Calepino referebat id ipſum, quod Plinius generatim dicit, eſſe nimirum Turbyſtum medicamentum cogens colorem ſorbere, quod aliquando etiam pro ipſa accipiatur tinctura. Cętera alta iacent ſepulta tellure, nec turbabitur Reſpublica, etiamſi ignorentur. Rem ipſam, ſeu eandem, ſeu vicariam, nec infectoriæ neſciunt, nec Chymicorum familia. Facit idem autor aliquoties mētionem Hyſgini, & quidem purpuriſſum precioſum inde fieri tradit eodē capite quo de pigmentis „
ſeu coloribus natiuis & factitiis ſcribit. Puteo- „
lanum purpuriſſum (inquit) potius laudatur „
quam Tyrium aut Getulicum, aut Laconicum „
vnde precioſiſſimæ purpuræ. Cauſſa eſt, quod

Hyſgino

„ Hyſgino maxime inficitur, rubiamque cogi-
„ tur ſorbere. Occurrit idem lib. 9. cap. 41. vbi
„ ait, quin & terrena miſcuere (tincturæ con-
„ chyliatæ) coccoque tinctum Tyrio tinxere, vt
„ fieret Hyſginum: Et lib. 21. cap. 26. Hyacinthus
„ in Gallia eximie prouenit. Hoc tibi pro cocco
Hyſginum tingitur. Cum non liceat perueni-
re ad exactam cognitionem Schytani & Tur-
byſti, age quæſo Hyſgino occupemur, idque
quid ſit rerum, inveſtigemus. Conſului inter-
pretes bene multos: Sed vltra Hyſgen non
poſſum procedere. Nam dicunt herbam eſſe,
vt Nicandri interpres, declaraturus verſum
in Theriaca Nicandri de Ariſtolochia, quam
dicit ἄνθεα ὑσγίνῳ ἐνερεύθεσθαι: τὰ ἄνθη, inquit,
(αὐτοῖς εἴδεσι ἀριστολοχείου) ὡς ὕσγινος βάπτεται,
δηλαδὴ ἐρυθρά. ταύτην δέ φησιν Ἀριστοτέλης γυ-
ναῖκα εὑρηκέναι: Et mox: τὸ δὲ ὕσγινον φυτόν ἐστι
ξανθὸν τῷ χρώματι, καὶ μᾶλλον ἰοβαφεῖν ἐπιτή-
δειον. ὑσγινοβαφῆ οὖν λέγεται τὰ ὑσγίνῳ βεβαμμένα.
Vbi ſcrupulus eſt, & quæſtio, num ξανθὸν καὶ
ἐρυθρὸν ſint idem, & quomodo, ſi planta eſt
ξανθὴ, quæ vox ſignificat Latinis flauũ, poſſit
inde tingi Hyſginum, quod eſt rubrum? Apud
alios inuenio Hyſgen eſſe herbam infectoriã,
coloris coccinei: vnde Hyſgina veſtis purpu-
rea, & Hyacinthina, hoc eſt, rubra. Credide-
runt nonnulli eſſe hyacinthum purpureum
aut vaccinium, alii glaſtum ſeu Iſatidem. Vi-
truuius fieri purpureos colores ait, infecta
creta rubia radice, & Hyſgino, non minus ac
ex flo-

ex floribus colores alii, vbi Plinium secutus videtur. Tot herbariæ rei scriptores extant: At horum qui sunt ad manum, quæ sit Hysge aut Hysginum, explicat nullus. Tacet Theophrastus cũ Aristotele, tacet Dioscorides interpresque quidam eius. In Matthiolo nõ apparet, nec Tabernemontano, & aliis nonnullis. Omnes adire non possum cum non omnes sint præsto. Video dubitare Ruellium cum multis. Illud tamen apertum ex Plinio est, Hysgini colorem rubrum fuisse, & purpureis coccineisque annumeratum: Sed experiamur parumper diuinando, num ad verum possimus peruenire. Refert Plinius veteres Cocco, quod est Galatiæ rubens granum ex Ilice nascens, (vt lib. 16. cap. 9. & lib. 9. cap. 41.) tinctam lanam Tyrio tinxisse, atque inde fecisse hysginum. Tyrius autem color fiebat, cum pelagio satiaretur primum immatura viridique cortina, & mox permutaretur in buccino, vnde color laudis summæ sanguinis concreti aspectu nigricantis, quo inducto coccinę tincturæ, hysginum fieri dicit, nisi bis Hysginum legendum sit, sicut alias bis Bissinum, quasi dupla rubedine infectum innuere vellet. Coccus itaque tinctura sua Hysginum reddidit. Nec abludit locus alter de hyacintho, quem in Gallia pro cocco hysginum tingere ait, quasi illud sit principale & primarium Hysginum, hoc secundarium illiusque æmulum. Itaque postea cum purpurissum verum

Hysginum factum tinctura cocci & hyacinthi.

rum fieret ex purpurarũ flore á creta hausto: alterum ex cocci vel hyacinthi rubiæque tin-ctura confectum, non immerito existimari potest: Vt sit sententia horum verborum (caussa est quod hysgino maxime inficitur, rubiamque cogitur sorbere) hæc; Creta coacta sorbere rubiam, tingitur colore eo, quem hysginum appellant, & præfertur purpurisso Tyrio & cæteris. Ita lib. 22. cap. 2. Sileamus, inquit, Galatiæ, Affricæ, Lusitaniæ granum coccum Imperatoriis dicatum paludamentis: Transalpina Gallia herbis tyrium atque conchylium tingit, aliosque omnes colores, nec quærit in profundis murices, &c. vbi proculdubio ad hyacinthum, de quo præcedente libro scripserat, respicit. Si itaque Tyrium tingitur hyacintho, & idem fit cocco, Tyriæ tincturæ præmisso, hyacinthusque pro cocco adhibitus hysginum præbet, cur hysginum non sit idem, quod coccus, aut saltem tinctura coccinea? Libet & suspicari hysginum esse colorem rubrum è genere purpureorum, non vnius rei sed plurium, vtpote hyacinthi, rubiæ, cocci, phyci, granæ, seu cocci scolécii (vnde vermilium) & huiusmodi, maximéq; appellari hysginum, qui ex herbis esset, non vna certa, sed diuersis, cum purpureus vere & Tyrius, Tyrianthinus, Tyriamethistus conchyliatus sit ex marinarum cõcharum flore veluti purpuræ, buccini, conchylii, &c. Sic Hysge erit quidem herba rubra ad tingen-

dum

dum apta, ſed non vna certa, modò vnquàm Hyſge vocabulum à vetuſtis ſit vſurpatum. Video enim nec à Nicandro, nec eius interprete poſitum. Itaque nec mirabimur, ſi herbæ talis nullam faciunt mentionem Botanici. Sic fortaſſis Plinius explicari rectè poteſt, & lis de hyſgino tolli. Chermeſinum colorem hodie ex Arabico, Chermes, vocant, qui propriè eſt coccineus; quanquam & vicarius ſit ex grana, ſeu cocco ſcolecio, quod aliqui plantæ cuiuſdam (pimpinellæ quam Italicam vocant, ſeu ſanguiſorbam) ſemen eſſe putant, aut partem, aut annatum vermis ſeminarium. Conſtat enim, non quidem in omnibus locis, in Polonia tamen & forte etiam Belgio, quod radicibus eius certo tempore annaſcatur veſicula quædam ſeu nodus, aut granum rubrum quod cito tranſit in vermiculũ elatum: Et ideo à nonnullis creditur ouũ eſſe ſanguineum præſertim cum & vermiculus ipſe volans captus attritusque humiditatem emittat ſanguineam. Probabile eſt Plinium, ſi viueret, hunc hyſginum dicturum. Neſcio etiam, an ille locus de purpuriſſo Puteolano eam ſententiam exhibeat, quam Vitruuius & alii expreſſerunt, quaſi creta tincta hyſgino, vel rubiæ ſucco faciat purpuriſſum. Puteolanum purpuriſſum præferri dicit Tyrio, Getulico, Laconico, quamuis his in locis fiant purpuræ precioſiſſimæ, ideo quia maxime tingatur hyſgino, hoc eſt, hyſginum

Kermeſinũ.

Abrahamus Wernerus Slacceualdæ Medicus referebat in herba quam cancri vocabat, Sole cancrũ attingente, item circa radices rubeos noduлos conſpici quĩ tamen à me in agris Bohemicis ſæpe inueſtigati, non ſunt inuenti; fors circa Wittebergam frequentiores.

Alia interpretatio Pliniani loci.

num colorem habeat, vtpote lucidiorem Tyrio, factum ex ſucco rubiæ radicis coacto ſorberi à creta: aut potius, vt hic locus reſpondeat purpuræ Hyſgino, de qua lib. 9. cap. 41. quia Tyrium purpuriſſum, puteolis denuo tingatur ſucco rubiæ, atque ita euadat pigmētum Hyſginum, vt ibi purpura Hyſgina, quamuis cocco mutato rubia, vt aliâs hyacintho. Si factus ſum Oedipus ex Dauo, certe præter morem meum factus ſum. Sum enim aliâs ſimplicioris ingenii, quam vt nodos eiuſmodi ſoluere queam. Quod autem dixi de diſcretione Grani vermilii, ſeu granæ vulgaris, vt pronunciant, & Chermeſini, ſeu cocci, quorum hoc naſcitur in Ilice, illud in herbis quibuſdam, Braſauolo debetur, qui ita diſſerit in examine Syrupi de cortice citri, cui ſubſcripſerunt nonnulli alii, tametſi Matthiolus, Cluſius, Quinqueranus Pliniusque velint coccum Scolecium in Ilice gigni. Eſt genus cocci (inquit Plinius) in Attica fere & Aſia naſcens, celerrime in vermiculum ſe mutans, quod ideo Scolecium vocant, improbantque. Officinæ quoque noſtræ nomine grani Chermes, folliculum potius inanem exhibent, quàm coccum, & videtur illud Plinianum eſſe. Alioquin verum Kermes exſiccatum, faciem repræſentat acini Corinthiacæ paſſulæ exiccatæ, intusq; admodum rubet, ferè vt tinctura ſantali trita, guſtu aſtringens, nec vacuum eſt, ſed plenum duransque. Quæ verò

Braſauolus.

Vide Cardanum lib. 9. de ſubt. vbi recitat tincturam nouam ſerici ex animali Bibinellæ & alio quodam.

vero de purpurissi puteolani gratia, ob quam prælatum Tyrio simplici est, retuli, non tantũ declarantur Cocco tincto tyrio ex libro 9. cap. 41. sed & lib. 21. cap. 8. Tres flores sunt " principales, quos luxuria in vestibus prouo- " cauit (inquit) vnum animaduerto in cocco, " qui in rosis micat. Gratius nil traditum aspe- " ctu, & in purpuras, tyrias, dibaphasque ac la- " conicas, &c. Locus quidem obscurus est: Videtur tamen innuere elegantissimum vestiũ colorem esse illum hysginum, qui fit cocco inducto Tyrio: quo nomine etiam postea cõmendatur in purpurisso Laconico Sudaui satis in hac palæstra, neque tamen arrogo mihi inuentionẽ certissimæ sententiæ. Quid tu dicturus sis, quam desideratissimè expecto. Vale.

EPISTOLA XLIV. DE INFECTVRA lini, lanarum, vestium, pilorum, pennarum, squamarum, cornuum;

AD

Iohannem Mosellanum Phil & Medicum præstantem, Gymnasiarcham Sueuhalensem vigilantem.

NON immeritò, Mosellane, cum Platone quis Poëtarum carmina furori Enthusiastico afflatuique diuino, quemadmodum & ipsi videntur fateri, cum sua oracula Musis Phœboq; & aliis numinibus accepta referunt, asscripserit. Ecce enim noster ille, quem

In Ione.

Orpheus in argonauticis; Homerus in Iliade

le, quem sæpè cum voluptate legimus versusque eius tanquam oracula Eurypidea memoriæ infiximus, quam est vates, quamque ex tripode fundit ænigmata?

& Odyss. Aratus in Phænone. Hesiodus. Ovid. in fastis, &c.

Non varios discet (inquit) *mentiri lana colores.*
„ *Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti*
„ *Murice, iam croceo mutabit vellera luto.*
„ *Sponte sua Sandyx pascentes vestiet agnos.*

Vaticinatur artem infectoriam abolitum iri, eiusque loco nascituras in ipsis gregibus lanas ad libitū αὐτοβαφεῖς vt non opus sit muricis succo, luto, Sandyce, similibusque coloribus eas fucare, peregrinoq; producere ad superbiam gentium vultu. Quid, inquies, tu mihi vaticiniorum? plana omnia & aperta audio. Imò vero vatem agit. Ne enim dicam de abstruso sermonis sensu, quem vulgatis verbis occultat, & nihil minus in felicitate ponit, quàm colorum mangoniū, seu natiuum, seu artificiale, quæso te, an non sphinx est, cum nominat muricem, lutum, Sandycem? Herbas intelligi putat Plinius nominatim citato versu, spontè su[illegible] &c. & fors tacitè perstringit poëtæ ignorantiam, quasi Sandycem, colorē scil. factitiū ex sandarahca adulterina (quæ fit ex cerussa reuerberata, vocaturq; nostratibus minium secundarium) & æquali rubrica, putauerit herbam esse. Seruius croceum lutum καθ' ὑπαλλαγὴν interpreratur pro croco luteo; alii per lutum accipiunt herbam luteam, qua tingi Chrysocollam scribit Plinius, quęq; aliàs appella-

Seruii expositio.

appellatur catanance apud Dioſcoridē. Quid Sandyx Servio? Herba, ex qua Sandycinus color. Ea ruſticis varana dicitur. Per muricem quid venit? Num hyacinthus, cui & idem tribuit idem poëta Epitheton:

————Phœbo ſua ſemper apud me Ecl. 3.
Munera ſunt lauri, & ſuaue rubens hyacinthus.

Seruius videtur ſui ipſius oblitus, cum primò croceum rubicundo exponeret & mox croco tribueret colorem luteum, quaſi idem ſint rubicundum & luteum. Nec recipio Sophiſma crocum integrū delibutumq; oleo eſſe rubeum, dilutum vero aquis luteum. Sed leuius tamen eſt delictum, quod in herba hyſgino Græci item confundant ξανθὸν καὶ ἐρυθρὸν, & bilis modo rubra modò lutea vocetur, ſcribatq; Philoſophus halurgum in Iride, qui aliis eſt purpureus, ſæpè apparere ξανθόν. Non deſunt, qui per lutum colorē mineralem qualis eſt ochra & alia terrarum genera citrina intelligunt. Sed quicquid ſint illæ res, nulla nos neceſſitas cogit, vt vel herbas vel mineralia terrasque iſtic loci deſignari dicamus, imo ridiculum foret fingere arietes cæteraſque oues depaſto hyacintho euadere purpureas; lutea herba luteas Sandyce rubras, aut miniatas, quaſi vero non comeſturi ſint gramina greges etiam ſeculo Saturni, eaque varia. Nec caret ſuſpicione erroris ſcribere de herbis agere poëtam cum nec Sandyx, nec murex ſint herbæ, & for-

dæ propoſuit artem, lentum ignem probauit, non feruentem. Multo minus rudi colore tinctam expetat quis cretam, cum elaboratiſſimus requiratur. Rude itaque medicamentum eſſe opinor, quod nondum ab alia materia eſt hauſtum, quaſi primum & optima florum parte fœcundum dicas. Inde enim poſtea deterius fit purpuriſſum, quo à primo abeſt longius & conſequenter immiſſa creta conficitur, ſemper facta ſanie dilutiore, magisque aquea, & euanida. Sed cum duplex ſit purpureæ tincturæ ratio, vna ex maioribus conchis, altera ex minoribus, quarum quælibet peculiarem ſortita eſt elaborationem, purpuriſſum præſtantiſſimum iudico factum ex flore maiorum, & harum opus hic intelligi poſſe confido. Cæterum meminit idem autor etiam Indici ſpurii ex creta Selinuſia, & vero Indico, quod eſt ſpuma arundinum, limo adhæreſcente, coloris nigri, cum diluitur, purpuro cærulei: vel eſt purpuræ ſpuma innatans cortinis. Quam tu putas huius adulterii rationem eſſe? Nam & de his inquirere iubet indefeſſus diſcendi feruor. Num miſtura ſimplici per contritionem leuigationemque peracta eſt, an color dilutus liquore in cretam infuſus, & ſorberi coactus? Pro creta eſſe & ſtercora columbina monet, dicitque hæc tingi, quæ vox imbibitionem ſucci magis notat, quam miſturam. Eòdem pertinet & cæruleum factitium viola arida decocta in aqua

Indicum nothum.

ſucco-

ſuccoque per linteum expreſſo in cretam Erythriam, qui modus eſt facilis intellectu, cumque dicit Plinius omne cæruleum tingi, & in ſua herba coctum bibere ſuccum, voluit fortaſſis hoc ipſum. In cæteris ſi hæreo, veniã dabis imbecillitati. Non enim habeo domi ſphingem, & deeſt natator Delius. Vt eo procliuior ſis ad ignoſcendum, demulcebo te cinabariſſo inuidia purpuriſſi ita appellato. Id conficiunt in hunc modum: Cretæ candidiſſimæ maſſa in formam mortarii excauatur. Huic infunditur lucidiſſimus Braſilii ligni artificioſe decocti ſuccus, dum ſorbeatur à ſuperficie. Quod non eſt combibitum, effunditur, & mortarium rapido exponitur ſoli, vt tinctura perareſcat. Raſam poſtea eam penna reponunt, & laborem repetunt eundem, quoad libet. Radendum autem tantum id eſt quod refulget in ſummo, ſeu pollen floridus καὶ ἐνανθής. Gratiſſimo rubore etiam coccum vincere traditur, cretam item citrinam conficiunt bile magnorum piſcium, quanquam pro nutritione imbibitioneq; in hac vtantur contritione & ductu ſuper marmore. In nonnullis coloribus pro creta eſt calx, aut cotium ramentum farinaceum. Ita enim fit cæruleum quoddam. Maturos myrtillos in pelui locatos defode in terra ad duos digitos peluis, diebus 14. donec putreſcant grana. Deinde dimidiam aquæ menſuram in ollam vitro inductam infunde cum calcis viuæ ouali quantitate. Poſt

Plin. lib. 35. cap. 13.

Cinabariſſum ſeu Braſilillum.

Creta citrina.

Cæruleum.

quietem vnius noctis, factamque colatu-ram iniice salis ammonii, & æruginis drachmas singulas, totumque confunde cum baccis putrefactis in olla noua. Misce, coque, & despuma. Cum refrixit, separa per colum. Ita succus paratus est, quem postea vel cretæ infundere potes, vel ad tingendum lintea transferre. Calx autem alio consilio additur, quám creta. Hæc enim pro corpore est pigmentis ad picturas adhibendis. Illa vero alligationis gratia cũ ærugine, & sale ammonio adiicitur, & vt color eo fidelius migret in succum. Exempla vides Turbysti & Schytani Pliniani, siue hæc sint rei certæ nomina, siue multis communia ab vsu, aut similitudine conficta. Cotis rasuram in Indico quodam artificioso substernunt. Eius apparatus est huiusmodi. Granorum Ebuli maturorum succum misce aceto acerrimo, pauco alumine, & cotium attritarum læuore. Misturam in olla clausa coque intra clibanum, cauens, ne nimium exarescat, quod assequeris, si sæpius experimentum rapueris. Ita Indicum paratum est. Quomodo pharmacopolæ saccharum tingant, vtanturque Rhabarbaro vel croco ad luteum; floribus cyani; aut baccis sambuci, ad cæruleum santalo rubeo, vel rubea, aut granis tinctorum, cum vini spiritu, ad rubeum: succo anethi, solalani, rutæue ad viridem: Galla, Myrobalanis, succo corticum Iuglandium ad nigrum, aceto ad-

Indicum factitium.

to adiecto aut vini ſpiritu, & nonnunquam pauco alumine, pene omnibus & lippis notum eſt & tonſoribus. Non itaque eſt, vt pluribus verbis tibi ſim moleſtus. Spectabo benevolentiam tuam, & quantum noſtra ſtudia ames, ſi pro induſtria tua aliquid certius ingenioſiusque excogitaueris. Vale. 23. Ian. 98.

EPIST. XLIII. DE *Hyſgino.*
Ad
Ioannem Moſellanum Phil. Medicumq; inſignem & Gymnaſiarcham Halæ Sueuorum.

TE excuſſis compilatiſque paſſim commentatorum ſcriniis non potuiſſe de Schytano & Turbyſto Plinii quid certi cognoſcere, credo tibi haud inuitus. Nuper quidam ex Calepino referebat id ipſum, quod Plinius generatim dicit, eſſe nimirum Turbyſtum medicamentum cogens colorem ſorbere, quod aliquando etiam pro ipſa accipiatur tinctura. Cętera alta iacent ſepulta tellure, nec turbabitur Reſpublica, etiamſi ignorentur. Rem ipſam, ſeu eandem, ſeu vicariam, nec infectoriæ neſciunt, nec Chymicorum familia. Facit idem autor aliquoties mētionem Hyſgini, & quidem purpuriſſum precioſum inde fieri tradit eodē capite quo de pigmentis „
ſeu coloribus natiuis & factitiis ſcribit. Puteo- „
lanum purpuriſſum (inquit) potius laudatur „
quam Tyrium aut Getulicum, aut Laconicum „
vnde precioſiſſimæ purpuræ. Cauſſa eſt, quod

Hyſgino

„ Hyſgino maxime inficitur, rubiamque cogi-
„ tur ſorbere. Occurrit idem lib. 9. cap. 41. vbi
„ ait, quin & terrena miſcuere (tincturæ con-
„ chyliatæ) coccoque tinctum Tyrio tinxere, vt
„ fieret Hyſginum: Et lib. 21. cap. 26. Hyacinthus
„ in Gallia eximie prouenit. Hoc tibi pro cocco
Hyſginum tingitur. Cum non liceat peruenire ad exactam cognitionem Schytani & Turbyſti, age quæſo Hyſgino occupemur, idque quid ſit rerum, inveſtigemus. Conſului interpretes bene multos: Sed vltra Hyſgen non poſſum procedere. Nam dicunt herbam eſſe, vt Nicandri interpres, declaraturus verſum in Theriaca Nicandri de Ariſtolochia, quam dicit ἄνθεα ὑσγίνῳ ἐνερεύθεσθαι· τὰ ἄνθη, inquit, (αὐτοῖς εἴδεσι ἀριστολοχείου) ὡς ὕσγινος βάπτεται, δηλαδὴ ἐρυθρά. ταύτην δέ φησιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι: Et mox: τὸ δὲ ὕσγινον φυτόν ἐστι ξανθὸν τῷ χρώματι, καὶ μᾶλλον ἰοβαφεῖν ἐπιτήδειον. ὑσγινοβαφῆ οὖν λέγεται τὰ ὑσγίνῳ βεβαμμένα. Vbi ſcrupulus eſt, & quæſtio, num ξανθὸν καὶ ἐρυθρὸν ſint idem, & quomodo, ſi planta eſt ξανθὴ, quæ vox ſignificat Latinis flauũ, poſſit inde tingi Hyſginum, quod eſt rubrum? Apud alios inuenio Hyſgen eſſe herbam infectoriã, coloris coccinei: vnde Hyſgina veſtis purpurea, & Hyacinthina, hoc eſt, rubra. Crediderunt nonnulli eſſe hyacinthum purpureum aut vaccinium, alii glaſtum ſeu Iſatidem. Vitruuius fieri purpureos colores ait, infecta creta rubia radice, & Hyſgino, non minus ac ex flo-

ex floribus colores alii, vbi Plinium ſecutus videtur. Tot herbariæ rei ſcriptores extant: At horum qui ſunt ad manum, quæ ſit Hyſge aut Hyſginum, explicat nullus. Tacet Theophraſtus cū Ariſtotele, tacet Dioſcorides interpresque quidam eius. In Matthiolo nō apparet, nec Tabernęmontano, & aliis nonnullis. Omnes adire non poſſum cum non omnes ſint præſto. Video dubitare Ruellium cum multis. Illud tamen apertum ex Plinio eſt, Hyſgini colorem rubrum fuiſſe, & purpureis coccineisque annumeratum: Sed experiamur parumper diuinando, num ad verum poſſimus peruenire. Refert Plinius veteres Cocco, quod eſt Galatiæ rubens granum ex Ilice naſcens, (vt lib.16.cap.9.& lib.9.cap.41.) tinctam lanam Tyrio tinxiſſe, atque inde feciſſe hyſginum. Tyrius autem color fiebat, cum pelagio ſatiaretur primum immatura viridique cortina, & mox permutaretur in buccino, vnde color laudis ſummæ ſanguinis concreti aſpectu nigricantis, quo inducto coccinę tincturæ, hyſginum fieri dicit, niſi bis Hyſginum legendum ſit, ſicut alias bis Biſſinum, quaſi dupla rubedine infectum innuere vellet. Coccus itaque tinctura ſua Hyſginum reddidit. Nec abludit locus alter de hyacintho, quem in Gallia pro cocco hyſginum tingere ait, quaſi illud ſit principale & primarium Hyſginum, hoc ſecundarium illiuſque æmulum. Itaque poſtea cum purpuriſſum ve-

Hyſginum factum tinctura cocci & hyacinthi.

rum

rum fieret ex purpurarũ flore á creta hausto: alterum ex cocci vel hyacinthi rubiæque tinctura confectum, non immerito existimari potest: Vt sit sententia horum verborum (causa est quod hysgino maxime inficitur, rubiamque cogitur sorbere) hæc; Creta coacta sorbere rubiam, tingitur colore eo, quem hysginum appellant, & præfertur purpurisso Tyrio & cæteris. Ita lib. 22. cap. 2. Sileamus, inquit, Galatiæ, Affricæ, Lusitaniæ granum coccum Imperatoriis dicatum paludamentis: Transalpina Gallia herbis tyrium atque conchylium tingit, aliosque omnes colores, nec quærit in profundis murices, &c. vbi proculdubio ad hyacinthum, de quo præcedente libro scripserat, respicit. Si itaque Tyrium tingitur hyacintho, & idem fit cocco, Tyriæ tincturæ præmisso, hyacinthusque pro cocco adhibitus hysginum præbet, cur hysginum non sit idem, quod coccus, aut saltem tinctura coccinea? Libet & suspicari hysginum esse colorem rubrum è genere purpureorum, non vnius rei sed plurium, vtpote hyacinthi, rubiæ, cocci, phyci, granæ, seu cocci scolecii (vnde vermilium) & huiusmodi, maximéq; appellari hysginum, qui ex herbis esset, non vna certa, sed diuersis, cum purpureus verè & Tyrius, Tyrianthinus, Tyriamethistus conchyliatus sit ex marinarum cõcharum flore veluti purpuræ, buccini, conchylii, &c. Sic Hysge erit quidem herba rubra ad tingendum

dum apta, ſed non vna certa, modò vnquàm Hyſge vocabulum à vetuſtis ſit vſurpatum. Video enim nec à Nicandro, nec eius interprete poſitum. Itaque nec mirabimur, ſi herbæ talis nullam faciunt mentionem Botanici. Sic fortaſſis Plinius explicari rectè poteſt, & lis de hyſgino tolli. Chermeſinum colorem hodie ex Arabico, Chermes, vocant, qui propriè eſt coccineus; quanquam & vicarius ſit ex grana, ſeu cocco ſcolecio, quod aliqui plantæ cuiuſdam (pimpinellæ quam Italicam vocant, ſeu ſanguiſorbam) ſemen eſſe putant, aut partem, aut annatum vermis ſeminarium. Conſtat enim, non quidem in omnibus locis, in Polonia tamen & forte etiam Belgio, quod radicibus eius certo tempore annaſcatur veſicula quædam ſeu nodus, aut granum rubrum quod cito tranſit in vermiculũ elatum: Et ideo à nonnullis creditur ouũ eſſe ſanguineum præſertim cum & vermiculus ipſe volans captus attritusque humiditatem emittat ſanguineam. Probabile eſt Plinium, ſi viueret, hunc hyſginum dicturum. Neſcio etiam, an ille locus de purpuriſſo Puteolano eam ſententiam exhibeat, quam Vitruuius & alii expreſſerunt, quaſi creta tincta hyſgino, vel rubiæ ſucco faciat purpuriſſum. Puteolanum purpuriſſum præferri dicit Tyrio, Getulico, Laconico, quamuis his in locis fiant purpuræ precioſiſſimæ, ideo quia maxime tingatur hyſgino, hoc eſt, hyſginum

Kermeſinũ.

Abrahamus Wernerus Slacceualdæ Medicus referebat in herba quam cancri vocabat, Sole cancrũ attingente, item circa radices rubeos nodulos conſpici qui tamen à me in agris Bohemicis ſæpe inueſtigati, non ſunt inuenti; fors circa Wittebergam frequentiores.

Alia interpretatio Pliniani loci.

num colorem habeat, vtpote lucidiorem Tyrio, factum ex ſucco rubiæ radicis coacto ſorberi à creta : aut potius, vt hic locus reſpondeat purpuræ Hyſgino, de qua lib. 9. cap. 41. quia Tyrium purpuriſſum, puteolis denuo tingatur ſucco rubiæ, atque ita euadat pigmétum Hyſginum, vt ibi purpura Hyſgina, quamuis cocco mutato rubia, vt aliâs hyacintho. Si factus ſum Oedipus ex Dauo, certe præter morem meum factus ſum. Sum enim aliâs ſimplicioris ingenii, quam vt nodos eiuſmodi ſoluere queam. Quod autem dixi de diſcretione Grani vermilii, ſeu granæ vulgaris, vt pronunciant, & Chermeſini, ſeu cocci, quorum hoc naſcitur in Ilice, illud in herbis quibuſdam, Braſauolo debetur, qui ita diſſerit in examine Syrupi de cortice citri, cui ſubſcripſerunt nonnulli alii, tametſi Matthiolus, Cluſius, Quinqueranus Pliniusque velint coccum Scolecium in Ilice gigni. Eſt genus cocci (inquit Plinius) in Attica fere & Aſia naſcens, celerrime in vermiculum ſe mutans, quod ideo Scolecium vocant, improbantque. Officinæ quoque noſtræ nomine grani Chermes, folliculum potius inanem exhibent, quàm coccum, & videtur illud Plinianum eſſe. Alioquin verum Kermes exſiccatum, faciem repræſentat acini Corinthiacæ paſſulæ exiccatæ, intusq; admodum rubet, ferè vt tinctura ſantali trita, guſtu aſtringens, nec vacuum eſt, ſed plenum duransque. Quæ verò

Braſauolus.

Vide Cardanum lib. 9. de ſubt. vbi recitat tincturam nouam ſerici ex animali Bibinellæ & alio quodam.

vero de purpurissi puteolani gratia, ob quam prælatum Tyrio simplici est, retuli, non tantũ declarantur Cocco tincto tyrio ex libro 9. cap. 41. sed & lib. 21. cap. 8. Tres flores sunt " principales, quos luxuria in vestibus prouo- " cauit (inquit) vnum animaduerto in cocco, " qui in rosis micat. Gratius nil traditum aspe- " ctu, & in purpuras, tyrias, dibaphasque ac la- " conicas, &c. Locus quidem obscurus est: Videtur tamen innuere elegantissimum vestiũ colorem esse illum hysginum, qui fit cocco inducto Tyrio: quo nomine etiam postea cõmendatur in purpurisso Laconico Sudaui satis in hac palæstra, neque tamen arrogo mihi inuentionẽ certissimæ sententiæ. Quid tu dicturus sis, quam desideratissimè expecto. Vale.

EPISTOLA XLIV. DE INFECTVRA *lini, lanarum, vestium, pilorum, pennarum, squamarum, cornuum;*

AD

Iohannem Mosellanum Phil & Medicum præstantem, Gymnasiarcham Sueuhalensem vigilantem.

NON immeritò, Mosellane, cum Platone quis Poëtarum carmina furori Enthusiastico afflatuique diuino, quemadmodum & ipsi videntur fateri, cum sua oracula Musis Phœboq; & aliis numinibus accepta referunt, asscripserit. Ecce enim noster ille, quem

In Ioue.

Orpheus in argonauticis; Homerus in Iliade

& Odyss. Aratus in Phænone. Hesiodus. Ovid. in fastis, &c.

le, quem sæpè cum voluptate legimus versusque eius tanquam oracula Eurypidea memoriæ infiximus, quam est vates, quamque ex tripode fundit ænigmata?

Non varios discet (inquit) *mentiri lana colores.*
" *Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti*
" *Murice, iam croceo mutabit vellera luto.*
" *Sponte sua Sandyx pascentes vestiet agnos.*

Vaticinatur artem infectoriam abolitum iri, eiusque loco nascituras in ipsis gregibus lanas ad libitū ἀυτοβαφεῖς vt non opus sit muricis succo, luto, Sandyce, similibusque coloribus eas fucare, peregrinoq; producere ad superbiam gentium vultu. Quid, inquies, tu mihi vaticiniorum? plana omnia & aperta audio. Imò vero vatem agit. Ne enim dicam de abstruso sermonis sensu, quem vulgatis verbis occultat, & nihil minus in felicitate ponit, quàm colorum mangoniū, seu natiuum, seu artificiale, quæso te, an non sphinx est, cum nominat muricem, lutum, Sandycem? Herbas intelligi putat Plinius nominatim citato versu, sponte sua &c. & fors tacitè perstringit poëtæ ignorantiam, quasi Sandycem, coloré scil. factitiū ex sandarahca adulterina (quæ fit ex cerussa reuerberata, vocaturq; nostratibus minium secundarium) & æquali rubrica, putauerit herbam esse. Seruius croceum lutum καθ' ὑπαλλαγὴν interpretatur pro croco luteo; alii per lutum accipiunt herbam luteam, qua tingi Chrysocollam scribit Plinius, queq; aliàs appella-

Seruii expositio.

appellatur catanance apud Dioſcoridē. Quid Sandyx Servio? Herba, ex qua Sandycinus color. Ea ruſticis vatana dicitur. Per muricem quid venit? Num hyacinthus, cui & idem tribuit idem poëta Epitheton:

——————Phœbo ſua ſemper apud me Ecl. 3.
Munera ſunt lauri, & ſuaue rubens hyacinthus.

Seruius videtur ſui ipſius oblitus, cum primò croceum rubicundo exponeret & mox croco tribueret colorem luteum, quaſi idem ſint rubicundum & luteum. Nec recipio Sophiſma crocum integrū delibutumq; oleo eſſe rubeum, dilutum vero aquis luteum. Sed leuius tamen eſt delictum, quod in herba hyſgino Græci item confundant ξανθὸν καὶ ἐρυθρὸν, & bilis modo rubra modò lutea vocetur, ſcribatq; Philoſophus halurgum in Iride, qui aliis eſt purpureus, ſæpè apparere ξανθόν. Non deſunt, qui per lutum colorē mineralem qualis eſt ochra & alia terrarum genera citrina intelligunt. Sed quicquid ſint illæ res, nulla nos neceſſitas cogit, vt vel herbas vel mineralia terrasque iſtic loci deſignari dicamus, imo ridiculum foret fingere arietes cæteraſque oues depaſto hyacintho euadere purpureas; lutea herba luteas Sandyce rubras, aut miniatas, quaſi vero non comeſturi ſint gramina greges etiam ſeculo Saturni, eaque varia. Nec caret ſuſpicione erroris ſcribere de herbis agere poëtam cum nec Sandyx, nec murex ſint herbæ, & for-

tasse nec lutum. Colores designantur, qui sint euasuri absque omni cura errantibus in pratis ouibus, & gramine vescentibus. Hi quo subiecto designentur apud poëtas, non refert, modo id taliter sit coloratum, qualem colorem in præsens volumus. Tingi lanæ alioquin purpuratum succo sunt solitæ, sicut & lutea herba (quam Tabernæmontanus lutum vocat). item coloribus metallicis in picturis repræsentari atque vestitu. Vnde sandycis amictus pro plebeio rubro, quo pacto & sericum hodie coloratur mineralibus, & panni lanei inter alia etiam cotium attritarum farina inficiuntur. Mirabilem narrat Plinius tingendi vestes rationem olim in Ægypto vsitatam. Proponam tibi eius verba, quia cum non vacent tenebris, spero ex tuo ingenio lucem. Ita ille: Pingunt & vestes in Ægypto inter pauca mirabili genere, candida vela postquam attriuêre illinentes non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc cum fecêre, non apparet in velis, sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa post momentum extrahuntur picta, mirumque cum sit, vnus in cortina color, ex illo alius atque alius fit in veste accipientis medicaminis qualitate mutatus. Nec postea ablui potest. Ita cortina, non dubiè confusura colores, si pictos acciperet, digerit eos ex viuo, pingitque, dum coquit; Et adustæ vestes firmiores sunt,

Aegyptia tingendi ratio.

Lib. 35. c. 11.

quam

quam ſi non vrerentur. Hactenus PLINIVS: "
Non explicat, quænam ſint illa medicamina, quibus veſtes colorandæ inficiantur: Sorbentia duntaxat nominat quaſi, prout quodque diſpoſitum eſt, ita recipiat & repræſentet colorem ſuum, tanquam ab initio non communem ſuccum, ſed diuerſum hauſiſſet. Perinde eueniret, ſi in ſuccum catanances partim album, partim cæruleum pannum mitteres. Ille tingeretur luteo, hic viridi. Sed ſic non additum foret ſorbens medicamen. Aliud quærit Plinius. Vela primum vult radi, & atteri, vt hirſutiora facta medicamentum ſuſcipiant: Deinde illini ſorptura colores medicamina. Illa vero quæ? Difficile eſt diuinare. Puta tamen de paretonio, terra Melia creta arſenico, adarce, flore ſalis, alcyonio, &c. fortaſſis intellexiſſe. Hæc enim ſorbent colores. Conſentaneum etiam eſt inunctos fuiſſe herbarum ſuccos, eaque medicamina non plane habuiſſe nullum colorem. Sed tantum eum non, quem continebat cortina. Quod autem dicit, non apparere in velis ſed in cortina pingi, quaſi nullus color in velis conſpectus fuiſſet, interpretor de ſcopo, conſilioque tingentium. Pictores etiamſi ſublinant colorata quædam coloribus inducendis, quia finis is non eſt, ſed apparatus quidam, nondum pinxiſſe dicuntur, ſed fundamentum poſuiſſe. Vltimus tandem color verus eſt picturæ. Feruentes a-

pro his læuores eorundem. Succi arborum & gummi non obtinent postremas, vt est lacca, sanguis Draconis verus, quæque alia magno numero passim ex rerum natura promi solent, & toto orbe conquiri ad luxum & oculorum pabulum. Quo pacto purpura tingatur, malo te ex Plinio cognoscere. Quo modo autem vestes, lanæ, aut lintea inficiuntur, eodem & cornuum scobes, pultes, laminæ, crines, vbi tamen oportet adiicere acre medicamentum, quod penetrationem colori & adhæsionem afferat, quale est lixiuium, aut sal Sodæ, nitrum, & similia. Chartam cæruleam effecturi Mandragoræ libram, aluminis tusi vnciam conterunt, & expresso succo tingunt. Transiit etiam ad lilia, pomaque artificium. Vt enim Plinius autor est, Mense Iulio colliguntur scapi arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Deinde nudantibus se nodu-
„ lis in fece vini nigri, vel Græci Mense Martio
„ macerantur, vt colorem accipiant, atque ita
„ scrobiculis seruatur heminis fecis circumfusis. Ita fiunt purpurea. Si surculi ante insitionem parte ima sanguini per horas 24. macerentur, rubra dicuntur poma gignere; sed nimis penè multa. Aries ille Virgilianus quo modo velit tingi sua vellera, seu aquarum potu, vnde aiunt & piscibus squamas, & ouibus lanas variari, seu pastu, seu terrarum aspersione aut sanguine bileve sua, aut Solis radiis & cæteris, ipsũ eligere sinamus. Tu vale & viue.

[Margin: Charta cærulea. — Lilia purpurea. Lib. 21. c. 5. — Poma rubra.]

EPIST.

EPIST. XLV. DE CHYMIcorum ſcriptura.

Ad

Gratianum QuodVultDeum Fidenatem virum pium.

TIBI vero vafri videntur chymici, aut inuidi, dum arcana ſua ſignis literisque ſuæ diſciplinæ familiaribus ab acceſſu profanorum defendunt? Atque eiuſmodi Emblematis & hieroglyphia, tum olim Ægypti ſacerdotes, tum hodie vtuntur gaudentque nonnulli eoque plus eſt iuris ad eam rem chymicis, quod ab Hermete & illa ſcribendi ratio, & Alchymia prodierit. Ducem artis ſuæ ſequuntur, idque factitant, quod diſciplinæ conſuetudo pridem inuexit. Noſti ſcytalen Laconicam, & quæ alia ſubtilibus iuuentis annumerauit Cardanus. Libebat Cæſari bellica conſilia non vulgata aperire amicis ſcriptura. Liceat idem & chymicis. Fateor quidem inſidiarum, & ne hoſtis cognoſceret deliberata metum, Imperatorem illum ad arcana ſliteras impuliſſe, eſſeque diuerſam ſcientiarum tradendarum cauſam. Sed ſi Hippocrates á Medicina arcet non initiatos: ſi multæ gentes & lingua & literis peculiaribus diuortium à cæteris faciunt, nec eſſeq; eſt alios per interpretem commercia cum illis peragere, aut linguam literaſque addiſcere: non iniuria eſt, eum qui cum chymicis conuerſari velit, horum more primis diſciplinæ temporibus præ-

Hipp. In iureiur. παραγγελίης τε καὶ ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς ἁπάσης μαθήσιος μετάδοσιν ποιήσεσθαι υἱοῖσί τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί.

cepto, deinceps pedetentim ad reconditiora intromitti. Cum itaque viderit quis in veſtibulo, aut etiam paginis chymicis ſepulchrum ex quo Sol oritur, vel quod reconditur: Cum leonem viridem rictu aperto ſolẽ deglutientem: cum binas ſoleſque in arbore pro fructu naſcentes: cum pelicanum, baſiliſcum ſuàm caudam mordicus inuadentem coruum nigrum, terram rore cœli madefactam. hominem bicipitem coronatum vna corona: reginam regi iunctam & reliqua, cogitet emblemata artis chymicæ eſſe, quomodo olim Ægyptii hominem horas comedentem pinxerunt pro horoſcopo: apem pro populo regi morigero; anguem circa magnam domum pro Imperatore, Ranam pro impudente: camelum pro ſegni; duas cornices per nuptiis: onocephalum pro nunquam egreſſo ex patria: Leonis caput pro vigilante: & reliqua quæ recenſet Horapollo. Nec minus animi & ſolertiæ credat eſſe chymicis, quam typographis; quæ ſua Symbola libris apprimunt per eiuſmodi picturas vt qui verbum Dei pro Symbolo gerit, malleum montes quaſſantem repræſentat, qui τὸ σπεῦδε βραδέως

Characterũ variatio ſubdola.

illigat anchoræ Delphinum & reliqua paſſim in frontiſpiciis libellorum obuia. Illud probare non poſſum, quod aliqui adeo varient characterib. vt eos ne artifices quidem veterani poſſint intelligere, ſiue id arrogantia ſtudioque fraudum ſuarum occultandarum fiat, ſiue imperitia. Nonnulli confundunt notas,

& eodē charactere ſtibiū, ſulphur, alcali, &c. ſignant, alii eos permutant, & quo quiſque eſt ſtultior, & magicis ſignis addictior, eo eſt in hac re ſuperſtitioſior magiſque varius. Porro, quæ conſtantes ſunt probatęque picturæ, ſiue ab Ægyptiorum hieroglyphia prodierint, ſiue Aſtrologia, ſeu Magicis cabaliſticiſque perſuaſionibus, vſu recepto potiſſimum valent. Itaque Planetarum & ſignorum cœleſtium characteres tranſlati ad res animales, vegetales, mineraleſque in mundo inferiore, poſtquam arte ſunt elaboratæ, non adeo ſunt culpandi, quemadmodum nec cæteri, quos probauit conſuetudo, ſed non alio fine, quam, vt deſignent res ſuas, arceantque impoſtorum & alienorum ab arte acceſſus. Tribuere vero eis neſcio quas vires, & cognationes cū rebus præſertim, ſi inſculpātur metallis gemmiſue, plane eſt ſuperſtitioſum & magicum. Sed nolo de his eſſe prolixior. Quod ſcire ex me cupis, quænam ſcriptura apud chymicos ſic ingenioſior probatiorque: Et num liceat tribus literis Cardaneis omnia ſcribere; mallem te alium conſuluiſſe me in iſtis vel attentiorem vel peritiorem. Nihil habet artis vel vna litera pro omnibus vti, poteſtque ſibi quilibet varias rationes fingere, veluti ſi literam O, adhibitis punctis, lineolis, hamulis, ita informes, vt ſingulas referat cæteras, præſertim ſic ductis, vt aliquo indicio, conſuetam literam repræſentent: veluti literam M hoc

modo

mō ℞ ; ℘ ϸ° ; ȝ ⸗ ; ſ ʃ ; ʃ ʃ ;
& ſic deinceps. Ita tribus primis alphabeti latini elementis omnia reliqua exhibebis puncto ſupra, infra, in medio, ad latera, ſimplice, duplici, triplici poſito. Nihil, inquam, in his eſt artificii præclari, aut inegnii ſingularis. Occurrit aliquando in quibuſdam chymicis etiam tranſpoſitio & permutatio literarum, ita vt locum primæ obtineat nona, & pro B ponatur P & ſic in cæteris. Alii duodecim ſignorum, ſeptem planetarum, & quinque aſpectuum notas vice literarum pingunt. Ordo hic eſt ♓, ☌, ♒, △, ♑, □, ♃, ⚹, ♏, ☋, ♎, ☽, ♍, ☿, ♌, ♀, ♋, ☉, ♊, ♂, ♉, ♃, ♈, ♄, Et vt conſtet numerus vicenarius quaternus. w Germanorum aſſumunt, ſed difficilis eſt iſta ſcriptura. Promptior expeditiorque hæc eſt m (quæ & pinguitur

[illegible]

V conſonans [illegible] (ex Ebræo ꝓ ſe & ſimul X, licet alii caudam protrahant verſus ſiniſtram (ɯ) cum X volunt ſignare) Literæ Z nullam adhuc in hoc genere deprehendi notam, quod rarius occurrat in Chymicis. Poteſt tamen vſurpari re exigente talis (Ej.) Coniungi autem admodum commode poſſunt illæ notæ etiam curſoria ſcriptu-

ſcriptura, vt [illegible] [illegible].
quod eſt: Mercurius dulcis. Sed nolo noctuas Athenas. Vale.

EPIST. XLVI. DE HIS QVAE colorantur apricando.

Ad
Plantium Trinummium Stellam
Virum Illuſtrem.

CVM & fama, & reipſa comperiam, non pœnitere te, vir Præclare & Illuſtris, rei literariæ, nec pudere, interdumque ſolere quantum per grauium negotiorum pondera licet, in colloquium cum eruditis deſcendere, & liberalem admodum animum ſummeq; beneuolum illis exemplo magnorum Principum, Regum & Imperatorum in quorum olim poſſeſſione & patrocinio fuerūt artes honeſtæ, exhibere, oſtendentem gratam tibi eſſe Philologorum conuerſationem; adire te verbis meis volui, & aliquid oblectamenti ex Philoſophematis potiſſimum chymicis obiicere. Id ſi promptè accipies manibusq; porrectis comiter apprehendes: non deſperabo de temporum noſtrorum fortuna, nec totas artes ab aulis exulare confitebor. Sed cum non delecteris verborum ambagibus, maliſque te ἄνευ προοιμίων accedi, rem propono ipſam. Credo ad tuas aures oculoſuè perueniſſe iudicium illud de vera falſaque ærugine apud Plinium, ſicut & de Indico generoſo & adulterato, aliiſque huiuſmodi, quo nonnihil etiam
referunt

Æruginis iudicium.

referunt, alii naturalium rerum contemplatores. Tradit is, æruginem ex ære per acetum, vinaceaue confectam adulterari marmore trito, aut pumice, aut gummi, aut atramento: Illa stridore inter dentes prodi, hoc vltimum ignibus, aut papyro galla infecto. Quæ enim ærugo in candefacto ferreo batillo suum retinet colorem, eam censet veram, quæ rubescit, atramento mistam, quæ etiam nigro tingit chartam aqua gallæ maceratam. Pertinet nimirum artificium examinis per ignem ad magisterium colorationis, quod calore seu ignis, seu Solis peragitur cuius nō tantum est exaltare, & aliqua perfectionis notares donare, id quod est principale munus, sed & ex more exaltatorum genuinorumque cognoscere defectus & integritates, sicut omne rectum iudex sui est & obliqui. Mirari tamen subit, cur pro adulterata habeat eam, in qua est atramentum, cū hoc sit pars æris constitutiua, & æs pene totum resoluatur in chalcanthum quod etiam potissimum in venis ærariis colligitur, velut in Cypriis, Vngaricis aliisque. Deinde quæri potest, quî sibi constet experimentum, cum & ærosa tandem erubescat? Vide, num caussa & vtriusque quæsiti solutio petenda sit ex fixo & non fixo. Crudum enim chalcanthum, cum non sit fixum, fugacius est colore: corporeum vero, quia per ignes excoctorios iam exercitatum est, & firma compage solidatum constantius & sub-

stantia

ſtantia & colore dicendū eſt. Itaque etiamſi impetu caloris tandem erubeſcat, tamen non tam celeriter in batillo vt crudum. De Indico idem autor ex eodem magiſterio iudiciū petit. Indicum, inquit, In India fit limo adhæreſcente arundinum ſpumæ: alterum eius genus in purpurariis officinis innatat cortinis, eſtque purpuræ ſpuma. Qui adulterant, vero tingunt ſtercora columbina, aut cretam. Sed verum probatur carbone. Quod enim ſyncerum eſt flammā reddit excellentis purpuræ, & dum fumat, odorem maris olet. Nimirum hoc alterum exemplum alterque modus iudicii ex hoc loco eſt priore duplici exiſtente. Cum enim color in ipſo corpore ſpectatur, aut manere debet naturalis, aut in certum mutari, & in quem eſt mutatio, ex eo quandoque eadem ſpeces, quandoque diuerſa iudicatur. Vt aurum candefactum, ſi ſyncerum eſt, ſuum retinet colorem: ſin ære argentoue multo miſtum nigreſcit: Et hoc peragitur nonnunquam adiectis medicamentis, veluti ſulphure, ſalium paſta, & ſimilibus. Ita Minium olim ſyncerum à fucato diſtinguebant conſtantia coloris in pala aurea ferreaue candefacta. Fucatum enim nigreſcebat. Alter modus non tam in corpore, quam flāma reſultante conſideratur, & potiſſimum congruit combuſtilibus. Docet experientia, ſpiritus reſolutos ſecum vehere tincturæ partem. Itaque cum æs perficitur coctura, exiſtunt

Indici iudicium.

& Odyss. le, quem sæpè cum voluptate legimus versusque eius tanquam oracula Eurypidea memoriæ infiximus, quam est vates, quamque ex tripode fundit ænigmata?

Aratus in Phænone. Hesiodus. Ovid. in fastis, &c.

Non varios discet (inquit) *mentiri lana colores.*
,, *Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti*
,, *Murice, iam crocco mutabit vellera luto.*
,, *Sponte sua Sandyx pascentes vestiet agnos.*

Vaticinatur artem infectoriam abolitum iri, eiusque loco nasci turas in ipsis gregibus lanas ad libitũ αὐτοβαφεῖς vt non opus sit muricis succo, luto, Sandyce, similibusque coloribus eas fucare, peregrinoq; producere ad superbiam gentium vultu. Quid, inquies, tu mihi vaticiniorum? plana omnia & aperta audio. Imò vero vatem agit. Ne enim dicam de abstruso sermonis sensu, quem vulgatis verbis occultat, & nihil minus in felicitate ponit, quàm colorum mangoniũ, seu natiuum, seu artificiale, quæso te, an non sphinx est, cum nominat muricem, lutum, Sandycem? Herbas intelligi putat Plinius nominatim citato versu, sponte su[illegible] &c. & fors tacitè perstringit poëtæ ignorantiam, quasi Sandycem, coloré scil. factitiũ ex sandarahca adulterina (quæ fit ex cerussa reuerberata, vocaturq; nostratibus minium secundarium) & æquali rubrica, putauerit herbam esse. Seruius croceum lutum καθ' ὑπαλλαγὴν interpreratur pro croco luteo; alii per lutum accipiunt herbam luteam, qua tingi Chrysocollam scribit Plinius, queq; aliâs appella-

Seruii expositio.

appellatur catanance apud Dioscoridē. Quid Sandyx Seruio? Herba, ex qua Sandycinus color. Ea rusticis vatana dicitur. Per muricem quid venit? Num hyacinthus, cui & idem tribuit idem poëta Epitheton:

———Phœbo sua semper apud me Ecl. 3.
Munera sunt lauri, & suaue rubens hyacinthus.

Seruius videtur sui ipsius oblitus, cum primò croceum rubicundo exponeret & mox croco tribueret colorem luteum, quasi idem sint rubicundum & luteum. Nec recipio Sophisma crocum integrũ delibutumq; oleo esse rubeum, dilutum vero aquis luteum. Sed leuius tamen est delictum, quod in herba hysgino Græci item confundant ξανθὸν καὶ ἐρυθρὸν, & bilis modo rubra modò lutea vocetur, scribatq; Philosophus halurgum in Iride, qui aliis est purpureus, sæpè apparere ξανθόν. Non desunt, qui per lutum colorē mineralem qualis est ochra & alia terrarum genera citrina intelligunt. Sed quicquid sint illæ res, nulla nos necessitas cogit, vt vel herbas vel mineralia terrasque istic loci designari dicamus, imo ridiculum foret fingere arietes cæterasque oues depasto hyacintho euadere purpureas; lutea herba luteas Sandyce rubras, aut miniatas, quasi vero non comesturi sint gramina greges etiam seculo Saturni, eaque varia. Nec caret suspicione erroris scribere de herbis agere poëtam cum nec Sandyx, nec murex sint herbæ, & for-

tasse nec lutum. Colores designantur, qui sint euasuri absque omni cura errantibus in pratis ouibus, & gramine vescentibus. Hi quo subiecto designentur apud poëtas, non refert, modo id taliter sit coloratum, qualem colorem in præsens volumus. Tingi lanæ alioquin purpuratum succo sunt solitæ, sicut & lutea herba (quam Tabernæmontanus lutum vocat). item coloribus metallicis in picturis repræsentari atque vestitu. Vnde sandycis amictus pro plebeio rubro, quo pacto & sericum hodie coloratur mineralibus, & panni lanei inter alia etiam cotium attritarum farina inficiuntur. Mirabilem narrat Plinius tingendi vestes rationem olim in Ægypto vsitatam. Proponam tibi eius verba, quia cum non vacent tenebris, spero ex tuo ingenio lucem. Ita ille: Pingunt & vestes in Ægypto inter pauca mirabili genere, candida vela postquam attriuêre illinentes non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc cum fecêre, non apparet in velis, sed in cortina pingi. In feruentes aquas mersa post momentum extrahuntur picta, mirumque cum sit, vnus in cortina color, ex illo alius atque alius fit in veste accipientis medicaminis qualitate mutatus. Nec postea ablui potest. Ita cortina, non dubiè confusura colores, si pictos acciperet, digerit eos ex viuo, pingitque, dum coquit; Et adustæ vestes firmiores sunt, quam

Aegyptia tingendi ratio.

Lib. 35. c. 11.

quam ſi non vrerentur. Hactenus PLINIVS: " Non explicat, quænam ſint illa medicamina, quibus veſtes colorandæ inficiantur: Sorbentia duntaxat nominat quaſi, prout quodque diſpoſitum eſt, ita recipiat & repræſentet colorem ſuum, tanquam ab initio non communem ſuccum, ſed diuerſum hauſiſſet. Perinde eueniret, ſi in ſuccum catanances partim album, partim cæruleum pannum mitteres. Ille tingeretur luteo, hic viridi. Sed ſic non additum foret ſorbens medicamen. Aliud quærit Plinius. Vela primum vult radi, & atteri, vt hirſutiora facta medicamentum ſuſcipiant: Deinde illini ſorptura colores medicamina. Illa vero quæ? Difficile eſt diuinare. Puta tamen de paretonio, terra Melia creta arſenico, adarce, flore ſalis, alcyonio, &c. fortaſſis intellexiſſe. Hæc enim ſorbent colores. Conſentaneum etiam eſt inunctos fuiſſe herbarum ſuccos, eaque medicamina non planè habuiſſe nullum colorem. Sed tantum eum non, quem continebat cortina. Quod autem dicit, non apparere in velis ſed in cortina pingi, quaſi nullus color in velis conſpectus fuiſſet, interpretor de ſcopo, conſilioque tingentium. Pictores etiamſi ſublinant colorata quædam coloribus inducendis, quia finis is non eſt, ſed apparatus quidam, nondum pinxiſſe dicuntur, ſed fundamentum poſuiſſe. Vltimus tandem color verus eſt picturæ. Feruentes a-

quæ non ſunt ſimplices, ſed colores diluti. Ait enim poſtea, vnum in cortina colorem eſſe. Hæc videtur ratio eſſe tincturæ Ægyptiæ. Interim non nego vnam partem veli illitam,& alteram non illitam, vtramque tamen albam, poſtea diuerſimodè coloratam, & ſic varietatem pigmenti initio non apparuiſſe: Item vnam craſsè inductam, alteram ſubtilius:læuius:aſperius:aliam relictam & tamen omnes vnicolore medicamine infectas, poſtea varias euaſiſſe pro receptionis diuerſitate, ſimiliter vno colore. Eſt autem aliquid etiam in aqua feruida & coctionis vſtionisque, vt loquitur PLINIVS, progreſſu. Res ipſa loquitur, diuerſimodè vſta coloribus variari, & auctor libri de coloribus indicat in purpuræ tinctura, vbi concha contuſa (de minoribus loquitur quæ trapetis frangebantur totæ) vniuerſa humiditas fuiſſet eluta, & effuſa in cortinas coctaque, primum nullum omnino colorem conſpicuum fuiſſe, ſed paulatim quemque ipſorum humido magis concocto, & inſitis coloribus ſibi inuicem permiſtis, multas variaſque exortas differentias. Ita cum magnarum purpurarum hæmatidas demiſerunt in ahenum, extiterunt initio colores opacus, niger, aërius; at ſatis elixato flore, floridus halurgus & ſplendidus emerſit. Sed, quod attinet additamenta, ſiue ſorbere cogant, ſiue ſorbeant ipſa coniunctaque

pannis

pannis hæreant, etiam noſtris temporibus ea ſunt in vſu, vt conſtat de cinere clauellato, alumine, calce, creta, corium polline, arſenico, vini fece, ſeu tartaro, galla, myrobalanis, Zedoaria, ſpuma Saponis, aliisque quorum quædam adduntur ſerico, ſanguine vermiculorum ad purpuram tingendo. Docet & autor de coloribus artificiales fieri ex floribus (vt hyacinthi, geniſtæ, chryſanthemi, cyani, cichorii, &c.) radicibus (vt rubia) corticibus (vt alni) lignis (Braſilio, ſantalo rubeo) foliis (rutæ, fuci marini, &c.) fructibus (myrobalanis, baccis myrtillorum, acinis ſambuci, ebuli, ſpinæ infectoriæ, galla, cocco ilicis) terra (vt Paretonio, melia, ampelitide, ochra, chryſocolla, arſenico, ſandaracha, minio, cinabari, & quæ alia in 3. Meteo: puluerum coloratorum & lapidum pingentium nomine intelliguntur) ſpuma (vt Indico, alcyonio, &c.) multa atramento (vitriolo Romano & cæteris. Item aliis ſuccis terræ vt ſulphure, alumine, &c.) Et animalium ſuccis, (vt purpuræ, buccini conchylii, beſtiolæ bibinellæ, ſanguine draconis Plinii, hircino, quo pertinent etiam fella:) alia vino, lixiuio, fumo, mari. Hæc ille. Eſt quidem creta cum calce ſorbens medicamentum: ſed eius loco adhibentur & cineres oſſium, veluti ſepiæ, cornu ceruini, quod in clauſo vaſe vſtum etiam purpuram nigram repræſentat, ſimiliumque, aut pro

pro his læuores eorundem. Succi arborum & gummi non obtinent postremas, vt est lacca, sanguis Draconis verus, quæque alia magno numero passim ex rerum natura promi solent, & toto orbe conquiri ad luxum & oculorum pabulum. Quo pacto purpura tingatur, malo te ex Plinio cognoscere. Quo modo autem vestes, lanæ, aut lintea inficiuntur, eodem & cornuum scobes, pultes, laminæ, crines, vbi tamen oportet adiicere acre medicamentum, quod penetrationem colori & adhæsionem afferat, quale est lixiuium, aut sal Sodæ, nitrum, & similia. Chartam cæruleam effecturi Mandragoræ libram, aluminis tusi vnciam conterunt, & expresso succo tingunt. Transiit etiam ad lilia, pomaque artificium. Vt enim Plinius autor est, Mense Iulio colliguntur scapi arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Deinde nudantibus se nodulis in fece vini nigri, vel Græci Mense Martio macerantur, vt colorem accipiant, atque ita scrobiculis seruatur heminis fecis circumfusis. Ita fiunt purpurea. Si surculi ante insitionem parte ima sanguini per horas 24. macerentur, rubra dicuntur poma gignere; sed nimis penè multa. Aries ille Virgilianus quo modo velit tingi sua vellera, seu aquarum potu, vnde aiunt & piscibus squamas, & ouibus lanas variari, seu pastu, seu terrarum aspersione aut sanguine bileve sua, aut Solis radiis & cæteris, ipsũ eligere sinamus. Tu vale & viue.

[Margin: Charta cærulea. — Lilia purpurea. Lib. 21. c. 5. — Poma rubra.]

EPIST.

EPIST. XLV. DE CHYMI-corum scriptura.

Ad
Gratianum QuodVultDeum Fidenatem virum pium.

TIBI vero vafri videntur chymici, aut inuidi, dum arcana sua signis literisque suæ disciplinæ familiaribus ab accessu profanorum defendunt? Atque eiusmodi Emblematis & hieroglyphia, tum olim Ægypti sacerdotes, tum hodie vtuntur gaudentque nonnulli eoque plus est iuris ad eam rem chymicis, quod ab Hermete & illa scribendi ratio, & Alchymia prodierit. Ducem artis suæ sequuntur, idque factitant, quod disciplinæ consuetudo pridem invexit. Nosti scytalen Laconicam, & quæ alia subtilibus iuuentis annumerauit Cardanus. Libebat Cæsari bellica consilia non vulgata aperire amicis scriptura. Liceat idem & chymicis. Fateor quidem insidiarum, & ne hostis cognosceret deliberata metum, Imperatorem illum ad arcana sliteras impulisse, esseque diuersam scientiarum tradendarum causam. Sed si Hippocrates á Medicina arcet non initiatos: si multæ gentes & lingua & literis peculiaribus diuortium à cæteris faciunt, nec esseq; est alios per interpretem commercia cum illis peragere, aut linguam literasque addiscere: non iniuria est, eum qui cum chymicis conuersari velit, horum more primis disciplinæ temporibus præ-

Hipp. In iureiur. παραγγελίης τε καὶ ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς ἁπάσης μαθήσιος μελάδοσιν ποιήσεσθαι υἱοῖσί τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί.

cepto, deinceps pedetentim ad reconditiora intromitti. Cum itaque viderit quis in vestibulo, aut etiam paginis chymicis sepulchrum ex quo Sol oritur, vel quod reconditur: Cum leonem viridem rictu aperto solē deglutientem: cum binas solesque in arbore pro fructu nascentes: cum pelicanum, basiliscum suàm caudam mordicus inuadentem coruum nigrum, terram rore cœli madefactam. hominem bicipitem coronatum vna corona: reginam regi iunctam & reliqua, cogitet emblemata artis chymicæ esse, quomodo olim Ægyptii hominem horas comedentem pinxerunt pro horoscopo: apem pro populo regi morigero; anguem circa magnam domum pro Imperatore, Ranam pro impudente: camelum pro segni; duas cornices per nuptiis: onocephalum pro nunquam egresso ex patria: Leonis caput pro vigilante: & reliqua quæ recenset Horapollo. Nec minus animi & solertiæ credat esse chymicis, quam typographis, quæ sua Symbola libris apprimunt per eiusmodi picturas vt qui verbum Dei pro Symbolo gerit, malleum montes quassantem repræsentat, qui τὸ σπεῦδε βραδέως illigat anchoræ Delphinum & reliqua passim in frontispiciis libellorum obuia. Illud probare non possum, quod aliqui adeo varient characterib. vt eos ne artifices quidem veterani possint intelligere, siue id arrogantia studioque fraudum suarum occultandarum fiat, siue imperitia. Nonnulli confundunt notas,

Characterũ variatio subdola.

& eodē charactere stibiū, sulphur, alcali, &c. signant, alii eos permutant, & quo quisque est stultior, & magicis signis addictior, eo est in hac re superstitiosior magisque varius. Porro, quæ constantes sunt probatęque picturæ, siue ab Ægyptiorum hieroglyphia prodierint, siue Astrologia, seu Magicis cabalisticisque persuasionibus, vsu recepto potissimum valent. Itaque Planetarum & signorum cœlestium characteres translati ad res animales, vegetales, mineralesque in mundo inferiore, postquam arte sunt elaboratæ, non adeo sunt culpandi, quemadmodum nec cæteri, quos probauit consuetudo, sed non alio fine, quam, vt designent res suas, arceantque impostorum & alienorum ab arte accessus. Tribuere vero eis nescio quas vires, & cognationes cū rebus præsertim, si insculpātur metallis gēmisue, plane est superstitiosum & magicum. Sed nolo de his esse prolixior. Quod scire ex me cupis, quænam scriptura apud chymicos sic ingeniosior probatiorque: Et num liceat tribus literis Cardaneis omnia scribere; mallem te alium consuluisse me in istis vel attentiorem vel peritiorem. Nihil habet artis vel vna litera pro omnibus vti, potestque sibi quilibet varias rationes fingere, veluti si literam O, adhibitis punctis, lineolis, hamulis, ita informes, vt singulas referat cæteras, præsertim sic ductis, vt aliquo indicio, consuetam literam repræsentent: veluti literam M hoc

modo

mō ♌ ; ꝑ ꝑ̊ ; ꝗ ꝗ ; ſ ſ̈ ; ſ ſ̈ ; & ſic deinceps. Ita tribus primis alphabeti latini elementis omnia reliqua exhibebis puncto ſupra, infra, in medio, ad latera, ſimplice, duplici, triplici poſito. Nihil, inquam, in his eſt artificii præclari, aut inegnii ſingularis. Occurrit aliquando in quibuſdam chymicis etiam tranſpoſitio & permutatio literarum, ita vt locum primæ obtineat nona, & pro B ponatur P & ſic in cæteris. Alii duodecim ſignorum, ſeptem planetarum, & quinque aſpectuum notas vice literarum pingunt. Ordo hic eſt ♓, ☌, ♒, △, ♑, □, ♆, ★, ♏, ☍, ♎, ☽, ♍, ☿, ♌, ♀, ♋, ☉, ♊, ♂, ♉, ♃, ♈, ♄, Et vt conſtet numerus vicenarius quaternus. w Germanorum aſſumunt, ſed difficilis eſt iſta ſcriptura. Promptior expeditiorque hæc eſt m (quæ & pinguitur

[illegible]

V conſonans [illegible] (ex Ebræo p ſe & ſimul X, licet alii caudam protrahant verſus ſiniſtram (ɯ) cum X volunt ſignare) Literæ Z nullam adhuc in hoc genere deprehendi notam, quod rarius occurrat in Chymicis. Poteſt tamen vſurpari re exigente talis (Ej.) Coniungi autem admodum commode poſſunt illæ notæ etiam curſoria

ſcriptu-

ſcriptura, vt [illegible] [illegible] quod eſt: Mercurius dulcis. Sed nolo noctuas Athenas. Vale.

EPIST. XLVI. DE HIS QVAE colorantur apricando.

Ad
Plantium Trinummium Stellam
Virum Illuſtrem.

CVM & fama, & reipſa comperiam, non pœnitere te, vir Præclare & Illuſtris, rei literariæ, nec pudere, interdumque ſolere quantum per grauium negotiorum pondera licet, in colloquium cum eruditis deſcendere, & liberalem admodum animum ſummeq; beneuolum illis exemplo magnorum Principum, Regum & Imperatorum in quorum olim poſſeſſione & patrocinio fuerũt artes honeſtæ, exhibere, oſtendentem gratam tibi eſſe Philologorum conuerſationem; adire te verbis meis volui, & aliquid oblectamenti ex Philoſophematis potiſſimum chymicis obiicere. Id ſi promptè accipies manibusq; porrectis comiter apprehendes: non deſperabo de temporum noſtrorum fortuna, nec totas artes ab aulis exulare confitebor. Sed cum non delecteris verborum ambagibus, maliſque te ἄνευ προοιμίων accedi, rem propono ipſam. Credo ad tuas aures oculoſuè perueniſſe iudicium illud de vera falſaque ærugine apud Plinium, ſicut & de Indico generoſo & adulterato, aliiſque huiuſmodi, quo nonnihil etiam referunt

Æruginis iudicium.

referunt, alii naturalium rerum contemplatores. Tradit is, æruginem ex ære per acetum, vinaceaue confectam adulterari marmore trito, aut pumice, aut gummi, aut atramento: Illa ſtridore inter dentes prodi, hoc vltimum ignibus, aut papyro galla infecto. Quæ enim ærugo in candefacto ferreo batillo ſuum retinet colorem, eam cenſet veram, quæ rubeſcit, atramento miſtam, quæ etiam nigro tingit chartam aqua gallæ maceratam. Pertinet nimirum artificium examinis per ignem ad magiſterium colorationis, quod calore ſeu ignis, ſeu Solis peragitur cuius nō tantum eſt exaltare, & aliqua perfectionis notares donare, id quod eſt principale munus, ſed & ex more exaltatorum genuinorumque cognoſcere defectus & integritates, ſicut omne rectum iudex ſui eſt & obliqui. Mirari tamen ſubit, cur pro adulterata habeat eam, in qua eſt atramentum, cū hoc ſit pars æris conſtitutiua, & æs pene totum reſoluatur in chalcanthum quod etiam potiſſimum in venis ærariis colligitur, velut in Cypriis, Vngaricis aliisque. Deinde quæri poteſt, quî ſibi conſtet experimentum, cum & æroſa tandem erubeſcat? Vide, num cauſſa & vtriuſque quæſiti ſolutio petenda ſit ex fixo & non fixo. Crudum enim chalcanthum, cum non ſit fixum, fugacius eſt colore: corporeum vero, quia per ignes excoctorios iam exercitatum eſt, & firma compage ſolidatum conſtantius & ſub-

ſtantia

ſtantia & colore dicendũ eſt. Itaque etiamſi impetu caloris tandem erubeſcat, tamen non tam celeriter in batillo vt crudum. De Indico idem autor ex eodem magiſterio iudiciũ petit. Indicum, inquit, In India fit limo adhæreſcente arundinum ſpumæ: alterum eius genus in purpurariis officinis innatat cortinis, eſtque purpuræ ſpuma. Qui adulterant, vero tingunt ſtercora columbina, aut cretam. Sed verum probatur carbone. Quod enim ſyncerum eſt flammã reddit excellentis purpuræ, & dum fumat, odorem maris olet. Nimirum hoc alterum exemplum alterque modus iudicii ex hoc loco eſt priore duplici exiſtente. Cum enim color in ipſo corpore ſpectatur, aut manere debet naturalis, aut in certum mutari, & in quem eſt mutatio, ex eo quandoque eadem ſpeces, quandoque diuerſa iudicatur. Vt aurum candefactum, ſi ſyncerum eſt, ſuum retinet colorem: ſin ære argentoue multo miſtum nigreſcit: Et hoc peragitur nonnunquam adiectis medicamentis, veluti ſulphure, ſalium paſta, & ſimilibus. Ita Minium olim ſyncerum à fucato diſtinguebant conſtantia coloris in pala aurea ferreaue candefacta. Fucatum enim nigreſcebat. Alter modus non tam in corpore, quam flãma reſultante conſideratur, & potiſſimum congruit combuſtilibus. Docet experientia, ſpiritus reſolutos ſecum vehere tincturæ partem. Itaque cum æs perficitur coctura, exiſtunt

Indici iudicium.

ſtunt inde halitus in flamma virides, punicei lutei, ob æruginem, hydrargyrum, & ſulphur. Cum cinabaris paratur, indicium perfectæ capitur ex puniceo ſpiritu emicante, quem etiam vidi erumpentem in auro vitæ ignibus figendo, ſtibioque & ſimilibus. Sunt quidem etiam alia per ignes experimenta, veluti cum Plinius de cæruleo ſcribit, id flagrare debere carbonibus, ſed ni ex colore iudicium exiſtat, ad aliam referuntur claſſem. Vin' quoque de exaltatorio miniſterio aliquid? Metuo quidem, ne beneuolentiam perdam prolixitate: vtendum enim fortaſſis apud te eſt Philoſophia, ſicut condimentis ciborum, quæ nimia perdunt ſaporis gratiam: Veruntamen, cum non deſint, qui etiam affatim condita amant, ſuauiterque illis afficiuntur, fingam te eſſe ex eorum genere & non quidem ad ſurditatem vſq; adigã palatũ, ſed tamen ſale Philoſophico aliquanto vberius perfricabo. Non deſunt cauſarum naturalium inueſtigatores, qui etiam illa vulgaria de linteis, velleribusque & pilis dealbandis apricando, ingenio illuſtrarunt ſuo, dicentes, quomodo abſterſæ, rarefactæque humore ſordes cum eo ipſo in ſpiritum attenuatæ diſcedant puraque lintea & huiuſmodi relinquant, præſertim ſi humor non ſit calcoſus, atramentoſus, aut alia miſtura vitium maculasque introducens & ipſæ plagæ extendantur ſuper palos, lignaue, vt aër ſubtendat inter terram & plagas. Sed

talia

talia apud te sunt proclamatæ tritæque notitiæ. Ceram dealbant paulo ingeniosius, & est eius vnus modus apud Plinium, his descriptus verbis: Ventilatur sub diuo (inquit) sæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina ex alto petita addito nitro. Inde ligulis eligunt florem, id est, candidissimæ quæque transfunduntur in vas, quod exiguum marinæ habeat frigidæ, & rursus marina decoquunt separatim. Dehinc vas ipsum refrigerant. Et hæc, cum ter fecere, iuncea crate sub diuo siccant, Sole Lunaque. Hoc enim candorem facit, si sic siccatur. Et ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidissima vero fit post insolationem etiamnum recocta. Hæc ille; Sed non ita dimittenda. Cur enim ex alto petit aquam marinam, cum acrem exterioriamque requiri res ipsa loquatur & additamentum nitri declaret? An altum non est profundum, sed remotum à littore? In profundo mare dulce esse, vt & iuxta littora, vbi amnes magni influunt, tradit Scaliger suo quodam experimento, quanquam, quâ regulâ salsæ examinantur fontium aquæ, ea contrarium euincat. Salsior enim potes ad fundum concedit, dulci innatante. An per vim salsedo ex imo egeritur? Flumina subeunt magis quam innatant: Deinde credendum est, in imo maris non paruas esse fluuiorum fontiumq; erupturas, quo modo Danubii partem, & mare Caspium, & lacum

Cera alba. Lib. 21. c. 14.

Scal. exercit. 51.

lacum Aſphaltiten aiunt alicubi clam in maria emitti, quod ſi eſt, in ſummum trudi ſalſas partes eſt veriſimile, ne quid dicam de motu maris ſuo, ſiue is ab inclinatione terrarum eſt, ſiue Lunæ virtute.

Hactenus itaq;, ſi profunditatem maris intellexeris, dulcem volet Plinius, quod improbo; ſin altitudinem in latum, ſalſam, quod probo. Marcus Cato vinum coum facturus, iubet ſumere aquam ex alto marinam, mari tranquillo cum ventus non erit die 70. ante vindemiam, quo aqua dulcis nõ perueniat. Apertis nimirum verbis excludit dulcem, ſalſamq; ex eo loco maris petere iubet, ad quẽ non perueniat dulcis. Nunc ergo ex profundo procul à littore? Aiunt enim dulces aquas diſtribui per ſummum mare, & innatare, maximè tranquillo, & iuxta littora ſunt ſcatebræ & influxus dulcium, ſed mitto hæc. Quod ait linteo tegi, ne liqueſcat cera, aliquam rationẽ habet. Radii enim auerſi tanta violentia in ceram agere non poſſunt, vt oſtendunt etiam vmbracula, quę frontibus opponimus. Sed ne inquinetur æreo puluere, potior videtur eſſe cauſa. Itaq; & Venetiæ admodum aptæ ſunt ad puritatem dealbationis, nõ pertingente ad tecta earũ puluerulento turbine. Cætera ſunt aperta, eſtq; hoc magiſterium miſtũ quodammodo. Non enim ſimplex eſt dealbatio per apricationem, ſed cũ lotione. Nonnulli ceræ mundæ in olla noua affundunt dimidiũ aquæ

clarę,

claræ, & coquunt, dum aquæ innatet. Immergunt postea tabulam vitream frigida imbutam, ita, vt minus media parte demittatur, ceramq; adhærentem extrahunt, idq; ordine repetũt, quoad exhauserint totam. Eas lamellas apricando sæpeq; vertendo ad albedinẽ iustã perducunt. Hæc ratio profuerit à mari dissitis locis. Puto tamen rectius adiici salẽ, aut muriã aquæ substitui, quo aliquid debeatur etiã detersioni, cũ in pingui alias tenaciter hæreant inquinamenta. Qui cerussam colore suo exaltatã cupiunt, artificio plebeio linteorum per madefactiones & insolationes vtuntur. Agaricũ detracta cuticula super tectis in cratib. soli exponũt, itaq; candefaciũt. Cur quęso istud? An nõ virtus diminuitur, satiusq; foret crudo vti? Ita nimirũ iudicabat pharmacopola quidã Sed dealbationi coniunctã quandã ἐπανόρθωσιν censendũ est, vt non tam color placeat, quam venenatorũ spirituum difflatio. Nigrũ .n virulentũ creditur. Tandem quærere subit, cur albedo duntaxat per apricationem spectetur, & non etiã alii colores veluti nigredo, flauities, rubedo, & similes? An nigredo imperfectio & quasi priuatio est, albedo vero forma & Entelechia? Itaq; licet Æthiopes eò magis sibi placeant, quo sunt nigriores, tamẽ id non ex natura rerũ est, sed iudicio corrupto. Sunt enim qui suis delectantur maculis, & quo prolixior struma in collo ludit, eò putantur honoratiores, Candorem vero ipsa natura com-

Cęrussa dealbanda.

Agaricum.

commendari etiam ſydera oſtendunt, & in Phyſicis demonſtratur ipſum eſſe cum maxima puritate, reliquis ex infectura prodeuntibus. Ita imperfectionis eſt argentum nigrum; lucidum vero & album perfectionis. Itaque non immeritò hunc colorem præfert Plinius colori auri, quod non antecelleret argento, ni alias haberet dotes. Sed tamen ſuum cuique pulchrum, & ſunt perfectionum gradus nonnulli. Tu ignoſce prolixitati & vale.

EPISTOLA XLVII. DE EXALTATIONE coloru per cæmentum, reuerberium ſimplex aut halitum ignis;

A D

Lucium Fonteium Philoſophum & Theologum præclarum.

PENE mihi euenit à te, quod duobus illis ad regiam aulam mendicis, alteri à Deo adiutum, alteri à rege, beatos prædicanti, narrant. Venit enim ad me Montanus noſter, attulitque à te ſibi ſcriptas admodum pōderoſas & grauitate, varietateq; rerum mira refertas literas, cum meę, quas ad me dederas, viderentur ferè inanes. Nihil enim habebant, præter arguta quædam verborum lenocinia & elegantias, quas, cum ille apprimè conſectetur diligatq;, putabam ipſi debitas. Itaque permutatione facta prægnantes reb. quanquā incomptas, ab eo recuperaui, erratū credens in ſcriptio-

in ſcriptione. Et certè videbantur meo ingenio aptiores. Ne quid enim diſſimulem, fateor tibi, me ex eo populo eſſe, de quo Horatius:

Interdum ſpecioſa locis morataq; rectè
Fabula nullius veneris, ſine pondere & arte
Valdius oblectat populum, meliusq; moratur
Quàm verſus inopes rerum, nugæq; canoræ.

Oblectant detinentq; & me tuæ inuenuſtę cũ ſemper ſoleas, quod verbis impendis, reb. detrahere, nec vnq̃ ſcribas grauius, quam cum neglectius. In primis autem placuit mihi illa ſententia, oportere Theologum paſtoré gregis ſancti futurum, non alia vti fiſtula, nec ſono alio, quam quem ex ore paſtorũ principis acceperit: Itaq; & lapidem lydium hunc eſſe, & veras oues ſic benè paſci, & obedire. Lupos vero tanquam incantamento arceri, vt, qui non queant ferre iſtum ſonum inſtar ſerpentum, carminum vim auerſantium, ne dementétur & pereant. Deinde exoſculatus ſum hoc quoq;, ouem genuinã audita paſtoris legitima voce obſequi ſimplici animo, quanquam nec intelligat, nec videat editæ edendæve rationem. Multa certè in Philoſophia extant mirabilia, quorum, cum nulla appareat nobis cauſa, effecta tamen admiramur, & per naturam ipſi quoq; ſtupenda procuramus, ignorantes interim modum, aut ſalté de eo dubitantes, quomodo de magnete notum eſt. Tot mundi annis tam neceſſarii eſt vſus, vt abſq; eo minus benè videatur conſtituta eſſe

vita nostra. Ipsi per eum mysteria peragimus & populo veluti præstigias obiicimus. Sed quis vnquam intellexit, aut explicauit caussam attracti ferri, aut lineæ, quam sequitur, mundanæ? Familiaritatem proprietatemque naturę dicunt omnes, declarat speciatim nemo, & ne quidem est id ab homine postulandum. Quo deterior est eorum audacia, quæ in diuinis tam putant acutum cernere, vt omnes eorum loculos, angulos, rationes, caussasque habeant in explorato, cum tamen non rarò explicatio tam dissentiat à sono primi pastoris, vt mercenarium intelligas, aut furem, non pastorem. Quanto melior conditio est puerorum, quibus eò est promtior expeditiorq; ad salutem via, quò minus possunt in mysteriis cælestib. Philosophari? Hæc, inquam, me insigniter in literis tuis Montano quidē redditis, mihi autē, vt opinor, debitis, delectamur. Studebo vicissim tibi aliquid oblectamēti ex meo tamen horto, & vinetis parare, non tantum, vt operam istam compensem, sed etiā ad nouam te prouocem, quanquam, quid ego ad Dionysium? Sed tu boni consules etiam leuidensia, maiorisque æstimabis amicitiam. Quo pacto in coloribus, quibus nosti aliquid diuini inesse, quandoquidem tantopere his delectamur, qui sunt pulchriores, Chymia soleat elaborare, sedulo inuestigaui, & ob hoc sæpè cum peritis colloqui sum conatus. Non leue ad eorum præstantiam mihi vi-

hi videntur afferre momentum tum tincturarum modi, tum ignium artificiose accommodatorum vires. Horũ autem vel actio quæritur solitaria, veluti, cum reuerberio simplici caloreq; seu nudo, seu mediante vase, ignem patientium colorem exaltamus: vel fumorum inficientium operatio simul: vel tandem additamentorum efficacia. Tripliciter itaq; sese hoc cõsilio tractandum præbet Vulcanus, reuerberio solo, reuerberio cum cæmento, vel coloritio, & fumo. Ignis quidem, quia calidus, calefacit, quia siccus siccat, quia spirituosus, penetrat, soluit, liquat: Et calore sicco, spirituoso, flammeoq; fundit nonnulla, alia comburit, alia tingit, siue producendo colorem ex potentia in actum, siue alluuionem halituosam introducendo; vt sic coniunctis facultatibus mirificorum operum sit causa, sed, si additamenta mineralium accesserint, atq; etiam pabuli natura, & halitus ei fuerint commisti (Talis enim ignis in specie est, quale pabulum cuius dispositas partes quidem in ignẽ vertit, attamen non quemuis, sed respondentẽ principio) effectum habet admirabiliorem. Adde iam & patientium διαθέσεις, quantũ sit in Vulcano, magis elucescet. Sed nos parua duntaxat in præsens sequamur. Hoc artificio fit miniũ è cærussa: minium dico illud, quod Agricola Sandycem vocat, & sandaracham ex Vitruuio, quanquã Plinius sandaracham adulterinã appellet aut cęrussam vstã, & Sandycem cõponat ex illa

Simplices ignis actiones.

Compositæ, quæ sunt etiam totius naturæ.

Macrob. lib. 7. Saturn. c. 16.

Minium plumbariũ.

ex illa Sandaracha, & æqua rubricæ parte, vtrisque vnà tostis. Minium autem illi est aliud. Verum loquamur cum vulgo. Ex cærussa minium hoc (id est, sandaracham notham) Plinius facit tostione fornacis, vsque dum flammeum trahat colorem. Agricola patinam cauam prunis imponit, inque earum cærussam coniicit friatam, & agitat nodiculis, donec ruffescat instar sandarachæ, & vt dixi, vocat Sandycem. Libet hic offam obiicere contentiosis ingeniis. Cærussam descripserat Plinius lib. 34. cap. vlt. in hunc modum. Cærussa fit ex alio modo (nam ibi præmittit vnum per plumbi ramenta super aceto suspensa, donec defluant) addito in vrceos aceto plumbo obturatos per dies decem, derasoq; ceu situ, ac rursus deiecto donec deficiat materia. Quod derasum est, teritur & cribratur, & coquitur in patinis misceturque rudiculis, donec ruffescat, & simile sandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua, donec nubeculæ omnes eluantur: Siccatur similiter postea & in pastillos diuiditur. Vides continuo orationis ductu cærussam ab initio describi vsque ad finem, vnde æstimatur perfectio substantiæ, & nominis. Sic itaque Plinio erit cærussa ruffa, & non alba. Rursus lib. 35. cap. 6. cærussam annumerat candidis coloribus, additque fuisse & terram per se in Theodoti fundo inuentam Smyrnæ, cum suo tempore omnis fiat ex aceto & plumbo. Num itaque Plinius secum

[Margin notes: Cærussa Plinii. — Cærussa natiua quam & Kentmãnus in sua capsula posuitque dicens in agro Vicentino nasci.]

cum pugnat? Sane iudicio ipsius cerussa eadem manet siue alba sit, siue ad rubedinem perducatur. Itaque in posteriore capite diuidit processum, in priore continuauit. Id inde patet, quia mox subiicit vstam cerussam casu repertam esse, incendio pyræ cerussa in orcis cremata. Non vsta ergo alba est, vsta vero rubra, & vocatur purpura, quæ est optima, vt Asiatica, licet vox purpuræ & bestiolam marinam aliàs & vestem & colorē in statuis ex ære Cyprio & plumbo designet. Vstā aliàm ex Sile marmoroso cremato aceoque restincto conficit. Vnde & hoc liquet, non omnem cerussam fieri ex plumbo. Sed, neque hoc prætereundum est, si ista est vsta cerussa, quomodo distat ab adulterina sandaracha, quam docet ex cerussa parari coctione fornacis ad flammeum? Num nihil interest inter vlla duo nisi tantum color qui ibi est ruffus, hic flammeus? At supra dixerat cerussam coquendam esse, donec ruffescat facie sandarachæ. Nō possum me expedire ex his tricis, nisi forte transposuit Plinius silis marmorosi vstionem & cerussæ coctionem. Videtur enim illud potius esse sandaracha notha Sed relinquo iudicium peritioribus. Alii artifices cerussam cum sale communi præparato cæmentant in igni vitrariorum spacio octidui, & tandem eluunt aqua. Plinii minium est duplex arenarium scilicet per se coloratum; & secundarium, quod tradit fieri ex vsto lapide venis ar-

Purpura metallica.

De sile vide lib. 33. cap. 12. vbi triplex describit, Atticum, marmorosum & Scythicum.

Minium Plinii.

gentariis plumbariisque permisto, non ex illo, vnde est argentum viuum, hoc est, cadmia natiua metallica. Negat illum lapidem rubescere, nisi in fornacibus, vbi exustus postea tundatur in farinam. Est hic lis aliqua. Nam cum lib.33.cap.8.hydrargyrum ex minio secundario trito in æreis mortariis pistillisq; ex aceto conficiat, neget autem secundarium minium fieri, nisi vstione, ante quam non est minium, sed lapis matallicus (Ein leerer Zehstein auf dem Silber vnnd Bleybergwerck) quomodo potest hydrargyrus ex minio illo fieri per istum modum? Certe duntaxat separatio confusi est. Itaque hydrargyrus latitauit in eo quodetiam patet ex secunda eiusdem prolectatione p sublimationē seu destillationē. At si in eo lapide fuit, cur nō periit ignibus, cū miniū fieret? An itaq; miniū dixit pro lapide minii? Ita enim prius exsorbebitur hydrargyrus. & deinde caput mortuum reuerberatione transibit in Minium. Libet etiam suspicari Plinium habuisse duplex minium secundariū, aut confudisse cinabarim natiuam fossilem cum illo lapide plumbario, ex quo nostri Ochram faciunt plumbariam, & tandem minij quandam speciem, nisi malis cærussam vstam dicere, aut sandycem cum Agricola. Cinabaris natiua, quæ lapidum specie foditur, eodem modo teri potest, & præparari, quo Plinius suas Arenas, seu chrysammon, aut minium ex argentariis primariū, quanq̃ cum arenas
vsserit

vſſerit Callias, non obſeruauit exeuntem hydrargyrum, nec Plinius hunc vſum explicat. Ex hac porro cinabari ita parata per ſolam trituram læuigationemque, vt Agricola habet, non eſt abſurdum fieri hydrargyrum ex ſententia Plinii. Num ergo duplex peccatum in hoc autore eſt, primum quod argentum viuum ab hydrargyro diſtinxit, cum non differant fortaſſis, niſi externis: ſecundum, quod hydrargyrum ex minio ſecundario fecit, cum debuerit ex cinabari foſſili natiua, aut ſaltem ex altero minio primario? Intelligimus eum ſuum argentum viuum ex cadmia argentoſa elicere. Cur enim negaret poſtea ex illo lapide fieri minium ſecundarium? Cur diceret argentum excoqui ex eodem? Non fit ex cinabari metallica argentum, Sed ex cadmia. Itaque non eſt idem lapis, qui minium, & argentum viuum pręber, Plinio vel ipſo negante apertis verbis. Has difficultates credo etiam Agricolam torſiſſe, qui ideo potius quomodo minium fiat noſtro tempore explicat, quam quomodo Plinii. Differunt certe. Nam primarium minium Plinii eſt ex chryſammo, vel lapide miniarii metalli Bethicæ: Agricolæ ex cinabari natiua, quæ fundit argentum viuum, ſeu vera hydrargyri. Plinii miniũ ſecundarium fit ignibus ex lapide argentario plumbarioue, & hygrargyrum ſudat: Agricolæ ſecundarium conficitur item ex lapide plumbario, & arena plumbaria nihil aut parum

rum argenti cõtinentibus: vel ex lapide plumbario argenti & plumbi fœcundo, nec halat argentum viuum. Minium adulterinum factitant quidam ex calce viua aceto restincta, & pulmenti forma in fimo calido per mensem detenta. Calcinant & marcasitam cum melle, vt sit pro minio. Ærugo quoque & chalcanthum sic colorantur. Paracelsus Arsenicum exaltat ad rubeum colorem per reuerberium in arundine seu fistula ferrea spacio aliquot hebdomadum. Vocat corallinum vitreum pro mistura metallica. Sed nihil aliud est, quam sandaracha artificiosa. Naturalis per se rubescit. Alii in fictili patina super prunis agitant semper, donec rubeat. Cęmento erubescit & sulphur. Citrini enim puluis adiecto oui albo in globulos fingitur, & vbi peraruit, vicissim cum calce viua ollæ imponitur, horisque quatuor igni leni, olla loricata vritur. Ochram plumbariam Agricola parat ex plumbo nigro in ampulla vitrea in clibano reuerberato ad colorem ochræ. Plinius factitiam habet ex vsta rubrica fabrili in ollis nouis luto circumlitis, quæ eo melior est, quo magis arsit in caminis. eadem arte atramentum conciliatur ex vini fece, ebore combusto, vinaceis, &c. apud Plinium: vnde Tryginum, Elephanticum, &c. Tandem ea disciplina etiam aurum invasit & argentum. Vtrumque enim cæmentatoriis pulueribus & pasta coloritii ad rubini colorem exaltatur

Minium adulterinum.

Plin. lib. 34. cap. ult.

Sulphur rubeum.

Ochra plũbaria.

Lib. 35 cap. 6.

Atramentũ tryginum.

tur, quanquam argentum etiam per se quidam vrant, alii prius calcinatum & in lazurium redactum. Aliàs saltem color auri illustratur, si cum vitriolo Romano, halonitro, & alumine reuerberetur, posteaque feruens in vrinam œnopotæ iniiciatur. Quo vero rubescit ad summum, id regale cæmentum vocant. Descriptionem alibi publicaui. Plinius nouit Argentum etiam halitu tingi. Alii suas delicias habent in rosis. Rubras enim mutant in albas sulphuris halitu albas in rubras, vini rubri, dum coquitur, vapore. Absolui, quæ nunc ad te volebam. Si assecutus sum scopum, tibique aliquid voluptatis ex historia peperi, gratum est. Vbi lubet & occasio est, rescribe. Vale. 25. Ian. 98. Rotemb.

Auri color illustris.

Rosarũ color mutabilis.

EPIST. XLIIX. DE COLORATIONE per liquores acres.

Ad Theoleptum Hydrolytum veri studiosum.

PARCE vero Paracelsi manibus, & tibi de Harpyarum ex cineribus ipsius natarum vnguibus caue. Risi affatim cum tuas illas tam lepidas legi parabolas. Videri tibi ais Paracelsum fuisse Atellii pictoris similem. Quid autem hic hominis? Is teste Plinio Romæ celebris quidem pictor fuit paulo ante Diuum Augustum: sed insigni flagitio corrupit artem semper alicuius amore fœminæ flagrans, & ob id

Paracelsus innouans vetera.

Lib. 35 cap. 10.

ob id Deas pingens, sed dilectarum imagine. Itaque in pictura eius scorta numerabantur. At quid hoc ad Paracelsum? Amore rerum nouandarum comitatus, inquis, semper finxit, proposuitque pro vero id, quod lubitum est, cum interim nihil nisi imposturas diceret, & scelera metallorum vultum verorum inducens adulteriis per graduantes aquas, & cæmenta reliquaque fucandi magisteria. Sed tu non animaduertis interesse inter Atellium & Paracelsum. Ille enim Deas veras mutauit in vultus & ora scortorum: hic scortis affinxit vultus genuinorum, nisi fortassis, vtraque in arte eum fuisse celsum eminentemque, dicas. Si me in consilium adhibuisses, camarinam istam non nouisses. Nescis enim te pene infamasse magisteriorum chymicorum partem non ignobilem, quandoquidem artifices affirmant, sibi ius esse è potentia in actum, seu è centro in corticem protrahere colores, atq; ita nobilitatem rerum foris ostendere, id, quod tum aliis assequuntur rationibus tum liquorum acrium, mordentium, soluentiumque & graduantiũ præsidio. Vin'te conuinci? Aurem accõmoda & mentẽ. Nõ nego huiusmodi liquorũ vsu nonnunquam plura peragi magisteria. Nã & in pulueres soluuntur quædam calcinantur & huiusmodi alia patiuntur. Coloris exaltatio illis est coniuncta, neq; tamen in omnibus, sed his saltem, vbi finis colorem ex opere vtilẽ requirit. Si aqua forti calcinaueris

cofal-

corallia, perdideris colorem, non exaltaueris, quanquam mutatio fiat. Eadem ratio est in gemmis sua natura excellenter tinctis, eadem in serico & aliis. Hic itaque locum non habet hoc magisterium. Cum vero hydrargyrum præcipitatum ad corallinam rubedinem libet adducere, quanquam eodem labore figatur simul, aut etiam turpethum separata parte volatili euadat: tamen magisterium hoc vna peragitur. Ita argentum, cum in Lazurium mutatur, calcinatur quidem & in florem calcemue abit alio genere magisterii: sed cum quęrimus præcipue tincturam, est huius loci. Describerem tibi praxes ipsas, nisi scirem satis eas esse aliis in locis declaratas. Illud tamen non prætereundum est, aquas huiusmodi acres non raro secum vehere tincturas introductitias, nec semper ex potentia colorem exuscitare. Exempli loco sit cinabaris, quam auream argenteamue facere potes in hunc modum: Aqua caustica ex sale petręo, & chalcantho facta soluatur argentum. Solutione imbibatur cinabaris tritæ vncia. (Intellige vero factitiam) Resiccetur, iterum nutriatur, vt ante donec lacte hoc quater sit pota. & semper arefacta. Aquam destilla per Alembicum. Quod elicitum est, redde capiti mortuo, iterumq; abstrahe. Sic cinabarim in fundo inuenies vno eodemque opere & tinctã, & fixã fluentẽq; instar ceræ. Si ꝑ illa solutione accipias regiã auri soluti, idem fiet, sed auri colore, & constan-

Cinabaris solaris vel lunaris ad tingendum rubeo & albo.

constantia: Vsus huius non tantum in tingendis metallis ad speciem aliquam honestam, pro ornamento domesticæ supellectilis, (non ad fraudem) sed & ad medicinam, quam iustius dixeris panaceam, quam quæ hactenus est vendita iniquissime, quanquam sua natura ne illa quidem sit omnino talis. In aliis stibium non est in postremis. Id enim dealbare aut rubefacere eodem potes ingenio. De lacte virgineo audiuisti? Vario quidem id fit ingenio, sed tamen potissimæ debentur huic magisterio, quandoquidem acetum acre necesse est lithargyro admoueri, vt in lacteam albedinem, & consistentiam cum aceto abeat. Sed operæ precium est formulas recensere. Lithargyrum tritum coquitur aceto vini ad ignem paruum. Coctura destillatur per lacinias, aut colatur ad puram albedinem. Hæc miscetur cum aqua ex vitrorum spuma eodem modo comparata & tunc primum lactescit, ante perspicuum acetum, estque magni vsus in hypopiis, cancrosa facie, gutta rosea & similibus. Ioannes Anglicus paulo aliter parat, ita nimirum: Lithargyri puluerem macera, aut coque aceto forti. Postquam resedit, destilla per laciniam, vel cola ad purum: Solue halonitrum aqua calente, & traiice per filtrum: Vtrumque liquorem coniunge. Fiet albus succus instar lactis. Loco halonitri licet alumen plumosum, vel salem communem adhibere. Est autem hic labor principaliter

Stibium.

Lac virginis

liter extractio tincturæ essentialis, & huc non alio consilio relatus, nisi, vt exemplum tingendi per aquas acres singulare habeas. Cum enim lacinia aut filtro acetum à lithargyro separas, relinquitur quidem alba fex in fundo, ita vt totum corpus lithargyri hac arte sit tinctum aceto: Sed nihilominus subtilissima pars in aceto occultatur, & tunc demum manifesta euadit, cum definitur altera solutione salsa.

Nam hic idem euenit, quod in crocea tinctura stibii, vel aqua forti, in qua solutum est argentum & hydrargyrus, quæ initio tota est pura & perspicua, sed affusa aqua salsa secedit essentia. Si scirem, te nolle foras eliminare arcanum, & ni vererer, ne literæ ad indignorum peruenirent manus, dicerem tibi, istam essentiam esse Mercurium ex plumbo extractum, cuius vim vsumq; habet. Quod scis, nescias. Non opus fortassis est pluribus te obtundere descriptionibus. Sed tamen, cum vsus diesq; semp aliquid obiiciant, quod ante nō est obseruatum; conducunt aliquo modo, & inseruiunt necessitati nostræ plures præparationes. In illis nō vacat arte huiusmodi quædam: Lithargyrum auri pondere selibræ, coque ex aceti libris trib. ad medias. Separa per filtrum ad purum serua. Sit in promtu & hæc aqua: Aluminis crudi semuncia, salis gemmæ tres drachmæ, caphuræ drachma, aquæ rosaceæ tres vnciæ, Mistæ reponātur in vitro alio.

Cum vti voles, illius vnciam confundes cum hui⁹ sesquitribus. Cõmodabit lonthis faciei, vibicibus & similib. præsertim bile præsente. Itaq; & ignes sacros abigit restinguitq; & scabiem sanat, nõ tamen omissis reliquis. Cęterũ vocem lactis virginei etiã aliis nonnullis accõmodant, nempe Mercurio Philosophorũ, quo nutritur ipsorũ infans, seu terra: Ineptius tribuitur tincturæ stibii per alembicũ destillatæ, quanq̃ etiam adhibeatur acetũ. Est & talis quædam cõpositio: Chalcanthi Romani, aluminis calcinati binæ libræ, marcasitæ auri libra: Destillentur in aquã fortem, in cuius libra vna solue salis ammonii sextantem: Deinde hydrargyri sublimati vnciã, idq; per partes, si nõ simul totus fatiscit: Quod .n. relinquitur effuso liquore exiccandũ est, & mox alia aqua perfundendum, donec planè liquescat. Solutio tota in fimum ad putrescendum per dimidium mensem ponatur, vt feces in fundũ cõcedant. Postea per alembicũ igne lento destiletur. Quod exit, dicitur lac virginis, aqua viua, lac volucrũ, &c. vt ineptire solent & absurdè loqui. Dicitur laminas penetrare, & in aëre cõcrescere. Adhibent ad calcẽ Solis vel Lunæ incerandã pro tinctura metallica. Fides tua facit, vt tibi iterũ secretum artis huius concredã. Spero in occultis habiturum. Hydrargyrum ex minera, qui in nullo fuit opere, purga ad summum, vt ab omni sorde liberetur, quod fit destillando exprimendo per corium & oxalme

Aqua viua, acetum acerrimum.

Aliud secretum de hydrargyrio.

xalme lauando, donec puri cęli instar nitescat. Adde ad partes quinq;, duas solis repurgati, & aliquoties per stibium fusi, inque bracteas subtilissimas malleo extensi iterumque aqua tartari eluti & arefacti: Commisce more aurifabrorum in catinis calefactis, vt sit μάλαγμα, quod traiice per corium operamque da, vt aurum simul cum hydrargyro permeet, idq; ars requirit. Sic erit lac virginis mysticum, quod postea duodecuplo hydrargyri purgati augetur per partes, donec caput corui existat. Illud lac quidē est magisterii misturarum: sed volui tibi id vnà cum reliquis repræsentare, ne quid desiderares. Notabis si illud malagma soluatur aqua regia: solutio digeratur, destilletur ad olei crassitiem repositoq; humore iterum digeratur & destilletur, donec rubicūdissima oleositas maneat in vitro, effectam esse aquā vitæ quam & permanentem, & incombustilem, & oleum philosophorum nominãt, nec alio iure huc pertinet, nisi, quod eximium acquirit colorem ex repetitis destillationibus & digestionibus. Vtrum autem sit illa mystica, de qua alias loquuntur Philosophi, dicere nō possum Est tamen in ea aliquod operę preciū. Qui scabie pertinaciore vexantur, solatium ex eodē penu accipere possunt, si hydrargyrū aqua forti soluant, solutionem vero aqua vitiū, aut lapathi, aut betularum, aut fontium medicatorum iniecto sale misceant agitentque, vt in lacteā substantiam abeat. De argento in

Aqua vitæ permanens, incombustilis, &c.

aurum graduando,& auro ipſo per aquas acutas exaltando, non opus eſt verbis. Recurrit ea res crebrò in confabulationibus Chymicis, quib. te frequentem intereſſe nō ignoro. Sat apparet ex dictis, qua iniuria affeceris Philoſophiam chymicam, adulteriis Atellii eá comparando. Sed tamen ſi impoſtores Paracelſicos notare voluiſti, qui nō alio conſilio ſpuria ſua artificia obtrudunt imperitis, quàm vt emungant eos argento, & artem ſibi rapiant, cuius ne γρῦ quidem rectè intelligunt, laudo accommodationem. Neque enim ſunt aliis Encomiis digni. Vale,& de vera Chymia benè ſpera.

EPISTOLA XLIX. DE COLORA-
tionis per abſolutionem magiſterio;
AD
Iunium Heraclium Tricoſtum virum magnanimum.

PATET humanitas tua, vir magnanime, dum Protogenis caſulam nō aſpernaris. Non puduit Alexandrū neq; Diogenis Dolii, neq; Pergulæ Apellis, cū ad illum cum ſatellitio Philoſophiæ cognoſcendæ cauſa veniſſet, ad hūc vero etiā animi & picturæ gratia, vtrobiq; nō dubitans ſeſe ab acroaterio Ariſtotelico ſubducere,& de profeſſione homuncionū iſtorum inquirere. Publica terrarum poſſeſſio eſt, qui literas didicit: In cōmune conſulere & prodeſſe omnib. cupit, interim ſibi præter parietes tugurii nudos relinquens nihil, vt de pictorib. vetuſtis narrat Plinius. Meā rationé
eſſe

esse paulo aliã, nescio quis tibi suggesserit. Putas.n.non adeo exinanita loculamenta mea & testulas, quin aliquid purpurissi hæserit, q; in animi tui oblectamentum possis vertere. Ego quidē non ausim quicq̃ tibi polliceri: non possum tamen in his, quæ video grata fore, nō aliquid experiri. Pauones te vidisse narras albos, quos dixerit dominus arte Iacobæa ex pictis procreatos, ita, vt ouis incumbenti fœminæ obiectum sit velum album, vnde colorē imaginatione conceptum in pullos transtulerit. Tanti esse grauitatem, autoritatemq; historię puto, vt nō diffidendum sit eius veritati. Et video summi ingenii & peritiæ virum Scaligerũ id ipsum asseruisse, cum scribat: solus niuium aspectus affert matricum phantasiæ speciem coloris huius, vt vel parturiendo, vel incubando fœtus edant concolores. Miror tamē modum & vim imaginis traductæ. Non enim par ratio est viuum in ventre gestantium, quibus cōmunio cũ conceptu partuq; interuenit beneficio vasorum & materiæ, nutrimentiq;, in quo spiritus & calor hærent. Ouum vero ab aue diuisum est, nec videtur ex ea tēpore incubatus quicq̃ capere præter actuantem calorē, quem præstiterit etiã fimus, aut arena, vel caminus sinusq; puellaris calens. Num putandũ sit, si fœmina iuxta pectus inter mãmmas ouũ foueat, interimq; sibi firmo cogitatu imprimat virorē, quem ideo etiã præ oculis semper habeat, pullos inde prodituros virentes pen-

Pauones albi.

nis? Memini tentatum idē fuiſſe in gallinis, ſed abſque ſucceſſu. Fors pauoni mobilior natura eſt, & admiratio ob rei inſolentiam fixior, nec tātum calor ſe inſinuat in oua, ſed & ſpiritus, qui, qua ratione eſt per phantaſiam immutatus, ita afficit materiam, diſponitq; ad generationē plumæ cādidæ. In niuoſis coruos, vrſos, perdices, aquilas, vulpes, & alias beſtias ex terreſtrium & auium genere ab imaginatione magis, quam frigore volunt eſſe albas, & probabiliter diſſerunt. Non habeo fideliora, niſi fors vtraq; concurrit cauſſa in diſpoſitis. Hæ ſunt meæ reliquiæ. Si tibi videntur purpuriſſum, patiar id ſane, ſed ne tamen puteolanum, aut Tyrium credatur, à canuſio eſſe dices. Demittendus autē cum auctario Trygini es, ne difficilem, aut illiberalē acceſſiſſe prædicêre.

Albedo. Prouenit albedo maximè in lucidis purisq;, ſiue luce incluſa, & puritate cōnata, ſiue per raritatem tenuitatemq; materiæ foris admiſſa, vt in ſcobe cornu, niuib. & quorundā aliorum bracteis tenuiſſimis cōſpicimus. Eandem etiā ars inducit ſeparatione: Itaq; asbeſtinæ mappæ, vt ait Plinius, ſordidatæ exuſtæ ignib. ſplēduerunt magis, quam aquis. Eundē colorem beneficio ſolis & irrigationis in nōnullis aſſequuntur. In vulgarib. etiam ablutione, maximè per lixiuium, & ſaponē, poſtea aquam dulcem. Tibi porro conſiderādum relinquo, qua ratione idem ſanguis, materia ſeminea, & nutrimentū à varicolorib. pauonibus ſegregatū,

Lib. 19. c. 1.

mutare

mutare potentiã motus, & ſpecie purgatiore prouenire poſſit. Chymici nõnihil habent ex hac Philoſophia etiam in ſua arte, quod præceptis inſtruxerunt, quanquã exempla magiſterii colorũ per ablutionem etiã aptari queant capiti de repurgatione, aut colore ſupficiei exaltãdo, aliiſq;. Maximè verò imitati ſunt modum per lixiuia humoreſq; acres, & poſtea dulcẽ ſtillatitiã, nec pœnitere eos huius artificii debet, cum videant Pliniũ, Dioſcoridẽ aliosq; Philoſophos nõ dubitaſſe in monumẽtis ſuis aliquid de eo relinquere. Ita enim Plinius Lomentũ ex cæruleo lauando terendoq; parat, vt in vſum pictorũ cæruleo euadat candidius. Garzias docet, Indos caphuram ſordidatam in panno lineo aquæ calidæ cum Sapone, & ſucco limonũ immittere, elutamq; ꝓbè in vmbra reſiccare, vnde euadat multò cãdidior, ꝙ ipſum alii ſublimatione aſſequũtur ſentẽtia Chriſt. Georgii de Honeſtis in cõmentariis ad Meſuen. Cerã quoq; aiunt coctione in aqua clara donec nigreſcat, & poſtea ſępè mutata, ad albedinẽ pduci. Oleum Bulcaſis aqua miſcet calente, & in vaſe circa fundũ vno foramine peruio agitat, emiſſamq; aquã permutat noua, donec inalbuerit oleũ. Sulphur Chymici quidã coquunt lixiuio calcis ter mutato, atq; inde cãdefieri tradũt, ꝙ cũ ego experirer, vidi quidem albere, ſed cum nihilominus citrinæ particulæ emicarẽt, putaui calcis farinaceã eſſentiã pollini ſulphuris permiſtã efficere albedinem

Ablutiones Chymicæ, quæ tamen aliud ſunt, quam ablutio Lotonis.

Lomentũ.

Caphura.

Cera.

Oleum albare.

Sulphur.

dinem eamq; obiicere conſpectui: & fors non ſat tritæ illæ fuerunt, proceditq; artificium in tenuitate, non item in craſſitie. Elegantius eſt auri ſcobem liquore tartari exaltare: Et hydrargyrum vndiquaque oxalmæ eluere per contritionem in mortario ligneo. Sed cum de his alibi diſputetur, ne corollarium excedat ipſam mercem, deſino plura dicere & te valere iubeo.

EPISTOLA L. DE INAVRANDA SVPERFICIE *& auri colore foris illuſtrando;* AD Georgium Rhumbamium Phil. & Med. Vratislauienſem.

INTERMISSVM diu literarum officium officere amicitiæ, eamque obſcurare, atq; ita minus officioſum eſſe pridem experientiæ monitis indicauerunt ſapientes. Quid ergo agimus Rhumbami? An nos pœnitet noſtri? Non patiar ſitum contrahere familiaritatem ſemel bonis auſpiciis initam, & cum nuper duas ad te per Doldium noſtrum curauerim, adiiciam nunc tertias, teq; ad reſpondendum protraham vel inuitum. Sed ne nihil, quod te occupatum habeat, afferam, & cum Homero vacuo foras quatiar, floſculum Chymicum arte ita tinctum, vt aureus videri poſſit, tibi hac lege dono, vt quanto es ingenio, tincturæ eius rationem, quam nõ puto eſſe vulgarem, ſed Chymico artificio dignam, explices. Ita ad viuum accedit, ita vultum mentitur peregrinum

num : vt inobſeruabili differentia non factus ſed ex terra natus credi poſſit. Gloriatur alicubi ille curtorum refector Taliacotius, ſe tam dextre reſtituiſſe auriculam monacho, vt plane naturæ opus admirandum, non artis videretur. Non minor eſt chymicorum induſtria, nec foliis ornanda breuioribus, vt de officina chymica intetpretandū ſit illud Virgilianum ænigma:

(*Dic quibus in terris inſcripti nomina regum*
Naſcantur flores:)

Potius, quàm de Vulcania natura. Sed ne in vno morer, contemplemur & alia. Varia euenit ſeu ignium fumorumque in incendiis, vel aurificum tabernis, & cum aquas auratas conficimus in pharmacopolio, ſeu inquinamentorum contactus, & ſepulturæ iniuria, vt aurum factum ſordeſcat, & præſertim, ſi commiſtum ſit æri argentoque, maculas trahat, aut etiam totū nigredine, aut ferrugine inficiatur, vel palleſcat, aut albi ſit coloris. Illud natiuo vultui reſtituere præclare, non eſt cuiuſuis, & ſtudioſe à plebeis artificibus occultatur. Sed chymicus, hominum communioni natus, ex minernali ſuo promit ſubſidia, iamque chalcanthi & aluminis partes ſingulas cum duabus ſalis miſcet inſpergitque auro ſordidato, hinc prunis admouet, donec cæruleæ appareant nubeculæ, & tandem vrina, vel cereuiſia reſtinguit, ſique opus eſt, laborem iſtū ter repetit, adhibita ſemper exterſione per

Auro reparare colorem.

ne per ſetaceum. Iam aqua tartari, & ſalis ammonii macerat, extergetque: Iam æruginis tres, chalcanthi duas ſalis ammonii vnam cum aceto contemperat, vt fiat quod coloritium vocant. Auream monetam inquinatam inuoluit inducitque illa pulte, & catino candenti, iniectam verſat, donec omnia candefiant, & perareſcant æqualiter, quo facto in vrinam effundit fricans extergensque ſetaceo quam optime, deinde ſecundò quoque peragit idem. Obſeruant nonnulli diſcrimen inter nummos pallidos, albenteſque & alios, illiſque reſtituendis lenius vſurpant coloritium, quale eſt, quod primo loco recenſui, his vero acrius, veluti quod loco tertio, quanquam augeri ſoleat ſalis ammonii pondus, & adiici halonitrum in hunc modum: Salis ammonii, æruginis ſingulæ ſemunciæ; halonitri chalcanthi ſinguli ſicilici contemperentur cum aceto, vel vrina, ad formam pultis, qua illitos nummos aureos colore vitiatos reuerbera in cæmento intra fluxum, & poſtea reſtingue vino, repurgaque ſetaceo ex filis æreis vel orichalci Nonnulli admiſcent farinam laterum de more cæmenti. Alii ſalem ammonium, æruginem & tartari calcem vel ſimpliciter tartarum crudum aceto iungunt, & vna coquunt aurum quoad color euadat iuſtus, qui labor etiam in auratis poculis inquinatis fuſcatiſue, aut æreo halitu afflatis locum habet. Didicerunt ita annulos aureos, & torques

Moneta aurea inquinata.

Aurata pocula lucida reddere.

ques cæteraque ſuo reſtituere nitori ſaltem aceto, vel vrina contemperantes æruginem, & ſalem ammonium: offam illitam anathematis iſtis prunis admouent, & poſtea vrina abluunt. Qui ſuperciliose in arte verſantur, vocábulis vtuntur admirandis, & á vulgi captu, vt videntur, valde remotis Promittunt enim è centro maſſæ ad ſuperficiem trahere aurũ poſſe, vt res inaurata, aut aurea appareat. Sed puluerem coloritii vulgaris ex paribus halonitri, ſalis ammonii, & æruginis inſpergunt maſſæ calefactæ, & ſic ſtudent obtinere quod dicunt. Verum, ne nimium indulgentes nobis plebeia quoque complicemus, redeamus ad ſolertiora artis inaurandi. Non eſt operoſa gloria ſcire, quod quiuis aurificum tyro. Hoc etiam magiſtris multis incognitum eſt. Quare ne putes vile. Non autem loquor de ferruminatione illa Pliniana per hydrargyrum, aut argentum viuum, de qua ſunt ſua præcepta. Infectionem extremæ ſuperficiei per medicamenta deſigno. Eam in auro ad quoduis metallum aptam perſequuntur his documentis. Pone auri bractearum tenuiſſimarum didrachmum, halonitri ſeſcunciam, ſalis ammonii ſemunciam, tartari quadrantem è libra romana: colliquefiant in catino ſuper prunis, & probe commiſceantur, vt aurum vndiquaque peruagetur. Effuſis in ollam vitratam metallum inaurandum immitte, atque ita detine per dimidium menſem.

Aurum è centro pertrahere.

Inaurare colorando.

Poſt-

Poſtea exemptũ impone in aquam frigidam die dimidio. Iterũ admoue prunis, vt ſatis ferueat, aut incaleſcat. Vbi refrixit, expoli cælo aurificum, aut ferramento, vt ſplendeat inſtar ſpeculi, & exæqua lupi dente. Hoc artificium præſtantia ſui antecellit illos vulgatos fucos, quibus ſtãnũ & ſimilia inducũtur, vt aurũ emẽtiãtur, nos dico, quorũ vnus capit olei lini deſpumati librã, & tantũdẽ reſinę puræ cũ quarta parte aloes Epaticæ, & ſemuncia ſanguinis Draconis, quæ commiſta coquuntur in olla vitrata, tecta perforato operculo, donec in fila ducantur, & conſiſtant in vngue, vel vitro plano. Inde traiiciuntur per colũ & ſtanno illinuntur, qualis color fit etiam ex aloe Epatica, ſuccino Falerno, felle Lucii, & oleo lini in ſartagine ad ſpiſſum coctis, & poſtea per triduum inhumatis: quidam tamen fel omittunt: vel ex ſuccino ſolo & lini oleo, quem vernicem arcularii appellant. Alius lapidem calaminarem aureum, cum melle deſpumato decoquit, inducitque Orichalco, & cum refrixit, læuigat puluere cretæ mollis & abluit. Tertius crocum optimum aceto forti & vrina contritum inungit metallis, & igni calefacit. Cæteros omitto. Non caret ingenio cera quædam, cuius affrictu linea relinquitur aurea, res certe vtilis toreuticæ & librariæ. Ceræ puræ eliquatæ ſextanti inſperge chryſocollæ natiuæ ſex drachmas, item ſquamarum æris, & rubricæ fabrilis ſingulas ſemuncias

Fuci aurei ad album plumbum.

Vernix.

Cera ad ducendas aureas lineas.

uncias, quibus omnibus immiſce auri in bracteas dilatati ſicilicum, & finge bacillos, quos calefactæ rei induces, aut ſi candefieri poteſt candenti. Relinquitur linea aurea, vel ſi in planum duxeris, etiam ſuperficies. Non tantum aũt plumbum candidum & orichalcum illis mangoniis fucare, aut, vt fas eſt loqui philoſophum fine honeſto, ornare annituntur, ſed & æs cum argento, id quod neſcio, quomodo conſentiat Plinio, qui dixerit id non eſſe excellentius reddere, ſed potius degraduare. Veruntamen donemus aliquid pingendi ſtudio quod videmus etiam naturam in ſuis floribus ſedulo obſeruaſſe. Faciunt ad hoc inſtitutum tale quoddam pigmentum maſtiches, aloes Epaticæ ſingulæ ſemunciæ coquantur in olei lini deſpumati quadrante, olla duplici ita coaptata, vt ſuperior inuerſa in orificium ferrumine quodam iuncta ſit inferiori, fundoque pertundatur ad immittendam è ligno ſpatham, qua ſubinde agitetur miſtura. Adiiciunt nonnulli alumen, vt color illuſtrior fiat, & ſeſe inſinuet altius. Quidam auripigmentum, aloen, fel lucii & oleum ſimiliter conficiunt: quæ res videtur ex veterum inſtituto pendere, & auripigmento conuenire. Ridendi ſunt, qui argentum in ſucco, vel decocto membranarum cępæ reſtinguunt, atque ita inauraſſe perſuadent ruſticis. Facili halitu, aut madore ille fucus perit. Docuit Cardanus etiam inaurare coria, quod noſtrati-

Æs pingere.

Coria inaurare. ſtratibus hominibus videtur plebeium artificium & indignum tanti Philoſophi profeſſione. Illi enim ſpumam argenti oui candido glutinant coriis elaboratis, & poſtea vernicem ex ſuccino Falerno & oleo lini, vel fella inducunt. Sed tamen non eſt leue, quod Cardanus habet. Oleum lini, auripigmentum (vel arſenicum citrinum) picem & crocum, vel liliorum ſtamina contemperãt ita, vt oleum tripla proportione excedat auripigmentum & picem, croco habente inſtar ſeptuageſimæ ſecundæ portionis. Dum coquuntur, additur tantum aloes, quantum picis, & cauetur Empyreuma. Qui inaurare precioſius & nobilius volunt argenteas bracteas præmittunt, cæteri ſtanneas, vtraſque agglutinatas corio. Sed non poſſum facere, quin te problemate quodam ad mutuas literas prouocem. Æs coronarium docuit Plinius ex Cyprio eſſe, tenuarique in laminas, & taurorum felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum (nunc noſtrates ruſtici hoc ornatu ſuperbiunt) præbere, & in vncias additis auri ſcrupulis ſenis prætenui pyropi bractea igneſcere. Horũ verborũ mentẽ nõ ſatis aſſequor. Poſſunt eſſe operę diuiſæ, poſſunt & coniunctę. Quid tu ſentis? Auri bracteæ sũtne miſcẽdæ felli & poſtea inducendæ, an prius fel illinendũ inde aurum imponendum, an æri confundendum aurum eſt? Quid ſi veriſimilius foret, fellis vnciã contemperare foliorum auri

auri didrachmum, & tenuiter inducere, postea que læuigare, vnde vultus splendidus pyropi? Sed te iudicem formarum constitui tanquam alterum Alexandrum. Vide, vt ex æquo & bono pronuncies. Vale.

EPIST. LI. DE COLORIBVS *argenteis Inducendis.*

Ad
Christophorum Rhumbamium Phil. & Med. Vratislauianum.

INIQVE de nostris studiis æstimant, qui nihil a nobis poscunt, præter grandia illa & sublimia, quæ portentose præ se ferunt οἱ ἀεροβατοῦντες, καὶ μετεωρεσκέπτοι. Laudo Silenos Socraticos, illosque, qui Manium Curium Imperatorem Romanorum in hospitio ad focum Rapum torrentem, aut Heraclitum in casa fumaria caloris gratia sedentem adire, aut ruri serentem Serranũ & Quintium cincinnatum ad imperia ab aratro in vrbem, non fastidientes sordes rusticas, & manus callo induratas, non dubitarunt accersere. Vt nulla res naturæ est, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur, quanquam videatur nobis vilis & abiecta: Ita est in artium constitutionibus ex natura extructis, in quibus etiam minima suam habent experientiam, præcepta, vsum, & dignitatem. Obiiciebat ille Scherbio nostro indignã esse Medico Scabiei curam. Imo vero responsum est, si sanare il-

Plato in symposio. Plin. lib. 19. cap. 5. & 18. cap. 3. Arist. de part. animal. 1. c. 5.

re illam Medicus nesciat, Medicum vix esse. Itaque quanquam non attingant hæc nostra sublimitatem philosophantium superciliose, neque tamen nihil maiestatis habent, nec artis gloria sunt indigna, aut in neglectis relinquenda, quomodo videmus Plinium aliosq; veteres, & inter recentes hos, qui de secretis rerum commentarios conscripserunt etiam plebeia non præteriisse. Consecremus in auro raphanum, betam in argento, in plumbo rapum more Delphico, atque iterum de artificiis tinctoriis, quantum permittit otium, potissimum argenti colorem foris exaltantes & nonnulla alia eodem splendore ad similitudinẽ aliquam extollentes, disseramus. Nũmos atratos & officina Vulcania inquinatum argẽtum, quo pacto per tartarum excoquant scopis extergeant, radant, nitorique restituant suo magistri monetales, non opus est meditatione abstrusa, aut verbis operosis. Planum est artificium. Ita enim describitur: catino ex terra Ipsensi (quale est Plinio lutum Tasconium) monetam impone, affusoque oleo tartari (liquorem intellige ex calce) in quo solutũ sit parũ salis ammonii (in penuria huius Sal vrinæ vel vulgatus satis asper substituitur) coque aliquandiu, & pulchre dealbabitur. Sunt, qui coquunt, sed cæmentant cum puluere ex sale communi, & tartaro crudo duplo, posteaque abluunt, & extergent. Placuerit adiecta vrina ex illis rebus duabus lixiuium

Nummi nigrati ex argento.

uium fecisse, & nummos atratos in eo coxisse. Ita sulphurea alluuio abstergitur. Est, qui puluerem conficit ex tartaro vitriolo, & alumine, eique affrictam monetam albedine splendidam efficit, quanquam aliqui argentum, ex quo elucet facies ærea, eliquatum in aquam, seu lixiuium calcis infundant, & sic tectorio inducto fuscedinem occultent, quo mangonio nonnunquam Cachecticorum vultus commendatiores reddimus, sed tamen absque eliquatione. Neque enim, quo pacto aurum purificatur à stibio, eo & corpora humana. Mizaldus salem ammonium, alumen rochæ, alumen plumosum, salem gemmæ, Tartarum & atramentum Romanum eodem consilio sineque commiscet, & aqua solutis incoquit argentum. Æs & orichalcum malo instituto nonnulli inargentant. Sed fraus deprehensa non immeritò suo pensatur supplicio. Philosophis ea res voluptatem propter scientiam, & naturam rerum parit. Non enim quælibet quorumuis alborum mistura id assequetur, sed experientia artis monstratorum certa, veluti cum aqua soluti argenti nutritur inceraturque tartari puluis, & ad siccum postea coagulatur: huius affrictu æs & aurichalcum induit vultum argenti. Monetam ærugine & situ occupatam iubent aliqui aceto & creta: aliqui stibio saliua madefacto perfricare: Ego malim aquam calcis exaspera-

Æs foris albare.

Moneta æruginosa.

tam ſale tartari, & ammonio, ſique exuperet & in conſpectum prodeat æris fulcedo, occultauerim cum antè expoſitis artibus, quamquam nonnulli plumbum candidum liquefactum initio in album ouorum; poſtea iterum fuſum in lac caprinum immittant, idque tertio iterent, & tandem triplo eius vnam partem argenti viui immiſceant quod illinunt æri, & igni ſiccant. Sin vas quoddam eſt, veluti calix, id madefactum liquore aluminis reſiccant, iterumque & tertiò eâdem operâ repetitâ; tandem, quam dixi paſtam, in puluerem comminutam affricant. Sin minus placet absque argento inargentare, licet nobis eo magiſterio vti, quod ſuperiore epiſtola tibi oſtendi, vbi tamen loco bractearum auri, argenteæ erunt ſubſtituendæ; aut hac methodo procedendum: calcis Lunæ & ſalis ammonii ſingulas ſemuncias contere cum vncia ſalis præparati, & obline vas inargentandum interuentu albuminis, vel vrinæ; & candefactum albeſcet. De huiuſmodi artificiis minor eſt ſuſpicio falſi, quam de illis, in quibus ne mica quidem argenti eſt, & tamen argenteus iuratur color, quale & hoc fuerit: Talci & hydrargyri partes duæ, arſenici albi tres miſceantur cum pingui ex aruina excocto. Vnge ærea; Vncta incluſaque vaſi recenti ſepeli in terra. Inſola trimeſtri. Exempta coque ex tartaro, ablutaque

Inargentare.

lutaque aqua feruente expurga ſcopis ſetaceis. Quis nam quæſo has inuenit artes? Quæ illecebra hominem ad iſtas induxit? Tanti viſa eſt argentea maieſtas. Fulgere quæſiuimus cum minimo diſpendio. Artifices quoque in illis rebus elaborantes alio fine, affinitate coloris inducti, crediderunt, commune quid eſſe in ſimilibus mineralibus. Ita repertas tincturas iſtas libet exiſtimare. Nos gaudemus repertis, & naturarum familiaritatem admiramur. Sed & credibile eſt, auri argentique fame, & malis moribus omnia huiuſmodi eſſe excogitata. Cum enim inſantiabili cupiditate metallorum iſtorum copiam ſitirent, nec aſſequi poſſent naturæ induſtriam, forſan ad hæc eſt peruentum. Placuit miſtura magnetidis cum ære, quod argentum mentiretur; placuit Orichalci Babylonii ſpecies ab auro indiſcreta vultu: Elaboratum ſuper tranſmutatione eſt; dumque alius hoc, alius illud machinaretur, adulteria iſta extiterunt. Sed non patiamur inter infamia eſſe, atque oblectemur contemplatione. Inuenta ratio eſt, qua ſpurio ſatu editi, legitimi partus honore ex Imperatorum clementia ornari poſſint. Cur id non liceat in ſuo regno Philoſophis? Multa prauo reperta ſtudio, poſtea locum inter honorata ſunt adepta. Sed ne te ſine additamento dimittam in cauſſa Martis, arbiter es conſtituendus

Lib. 34. c. 15. dus. PLINIVS ait aceto, & alumine illitum ferrum fieri æri simile. Putat Mars, hoc sibi honori fore, quia in æs nobilius transeat. Sed aduersarii non ferunt. Negant enim transmutationem esse, & vultum nobiliorem accedere. Est enim illa rubedo lepræ & morpheæ suspecta: Et iustius videtur ferrum gloriari albedine sua expolita splendenteque, & tamen æris vultus ad aurum proxima via est. Quid hic iuris? Tu pro tua solertia videbis, quid in hac lite sit decernendum. Vale 26. Ian. 98.

Rotemb. ad Tub.

EPISTOLA LII. DE COLORIBUS *librariorum, figulorum, cornuum, pennarum & similium superficialium;*

AD

D. Christophorum Cleodendrum Philos. & Med. Vratislauiensem.

INTER picturæ genera olim fuisse Encausticum ex PLINIO satis apparet. Quæ quæso ratio istius artis? Ignosce percontanti, Cleodendre. Ad te enim in caussa obscura, tamquam ad tripodem Apol-
Plin. lib. 35. cap. 11. linis, accedendum mihi est. Lysippus Æginæ picturæ suæ inscripsit Encausin. Hoc videor mihi intelligere. Quia enim Encau-

stica

ſticà erat facta, Encauſis dicta eſt. Sed quid ἐγκαίειν? Ceris pingere, inquit, ac picturam inurere. Id olim fuit κηρογραφία: Vt enim, inquit Vitruuius, lignorum præciſiones in fronte cera cærulea depinxerunt, inurentes picturam pictorum cauteriis, ſeu veruculis, vt appellat Plinius. Hinc Encauſtum pro opere & materia ad hanc picturam inuſta. Ita video definiri illam, & coniugatis explicari. Ne quid deſit eſſentiæ artis, Plinius adiecit diſtributionem. In Encauſtice pin- "
gendi, ait, duo fuiſſe antiquitus genera con- "
ſtat. Cera, & in Ebore, ceſtro, id eſt, veru- "
culo, donec claſſes pingi cepêre. Hoc ter- "
tium acceſſit, reſolutis igni ceris penicillo "
vtendi, quæ pictura in nauibus, nec Sole, "
nec ſale, ventiſque corrumpitur. Hæc ille. "

Quid requiris amplius, dices, data definitione, & diſtributione artis, quibus duobus tota rei continetur natura? Mihi vero definitio obſcurior eſt definito. Quomodo ceris inurebatur pictura? Num cauterio excauabantur ligna, Ebur & ſimilia, & ceris pictis, hoc eſt, multi coloribus infereiebantur lacunæ? Num ſtylo ceræ coloratæ inſcribebantur? An cera pro fundamento erat, ſiue lacunis infuſa & aſperitatibus, vt ſtabilis eſſet, ſiue inducta plano, & poſtea ſeorſim picturæ affigebantur loco prius per cauterium ſoluto, qua arte glutinatæ ſeu imagines, ſeu colores fuerunt. Quis ho-

rum trium modorũ probabilior? Ebur cestro pingere, pute nihil aliud esse, quã cauterio, vel veruculo exculpere, & postea colores ingerere. Tertia ratio liquefecit ceras variorũ colorum, easq; penicillo tamquã humid ũ pigmẽtum induxit. Sed Chymici artẽ auxerunt transtuleruntq; etiam ad metalla, vitra, & argillas.

Chymicorũ Encaustica.

Itaque horum ingenio iam habet non pictor tantum, quo glorietur (Varios enim ei præbet colores) Sed & statuarius, & aurifex plastesque & figulorum societas tanto olim in precio, vt à Numa septimum figulorum collegium sit institutum, ipsaque penè pictores, statuariosque post se reliquerit. Toreutæ, & cælatores metallorum marmorumque acceperunt ab illis aquas, & pastas causticas, quas nosti fundamenti vestigiis nudatis imprimi, & ad pingendum admitti. Hæc picturæ designatio est, & vera Encausis. Postea illustratur coloribus vt requirit antitypus. Eos miscent Terebinthina, additaque pauca mastiche super prunis soluunt, vt fiant instar cornu pellucidi, & tunc penicillo haustos illinunt ad plenum. Si quid extat, id exęquatur rasura cultelli, & madefacta manu abstergitur. Inde prunis admouetur, vbi solidescit vitri instar. Ingeniosa certè pingendi ratio, quanquam sit & altera, qua cum aquis vel pasta caustica statim color imprimitur. Hæc vna est Chymicorum Encaustica in duas diuisa familias. Altera perficitur

ficitur Encaumate, quod Smaltum vocant, & inſeruit omnibus, quorum opera ignes fe- runt. Ita aurum ſuum annuloſque pingunt aurifices, ita vitrarii vitra. plaſtæ opera figulina, ſtatuarii ſtatuas. Ne excutiatur facilè color, ſolent aliqui præmittere exculptas cælo ciuitates, quibus tamen non opus habent plaſtæ. Noſtrates figuli rudius in opere verſantes gratulantur ſibi inuentum variorum colorum vitreſcentium, idque ſtudioſe celant, vt ſint penè ipſo Harpocrate taciturniores. Tantum eſt etiam in luto ſupercilium. Comperti tamen ſunt luteum colorem ſeu flauum conficere ex lithargyri aſſe, arenæ aſſe & beſſe, ferri ſquamæ ſemuncia, quidam lithargyro ſubſtituunt plumbi calcem. Viridē architectantur ad arenā, & lithargyrum, adiecta vncia æris calcinati, vel vetuſti: Argēteum inſperſa magnetide: ferrugineum quadruplo æris. Nam eodē aucto, vel diminuto licet ferrugineum nigrum, & viridem, quin etiam purpureum procurare. Cæruleus oritur è lazurio, vel vena plumbi cinerei vſta (quod appellant Safferfarb/) Albus ceruſſa; ruber minio: purpureus naſcitur è flauo magis vſto. Hos colores in læuorem redactos ſemel vſtis vaſis inſpergunt, addito, quo hæreant, oui albo, vel vrinâ, & poſtea iterum vrunt. Sed, qui ſumtuoſius operantur, precioſiora ex metallis aliiſque mineralibus, & Smalto vocato pigmenta petunt, quomodo & vitrarii. Hoc

Alia Encauſis Chymica.

Figulorum colores.

fonte ſcaturiit oculi vſucapio, qua in locum perditi ſubſtituitur mutuatitius ex vitraria. Vitrum enim cryſtallinum miſtum Smalto aliiſque coloribus, in globum cogunt humorum varietate & diſpoſitione ita diſtinctum, vt aſpectu externo pro vero ſe gerat. Quomodo aliâs vitrarii Zaphera, vt aiunt cæruleo, Manganenſi terra purpureo, vel, vt Cardanus, cæruleo, & aliis tingant, apud ſuos autores inuenitur. Sed mitto Encauſticen. Debet & literaria diſciplina aliquid chymiæ, dum inde capit, quomodo chartas pingere literiſque variis exornare poſſit. Non loquor de auro argentoque muricis, quæ vt parentur alibi exponitur: ſed, qua ratione cuiuslibet metalli color induci facilimè poſſit. Iubentur librarii cryſtalli pollinem aqua gummata, aut oui cãdido temperare, & deſcribere, quas volunt, literas, quibus reſiccatis affricandum metallum eſt donec hæreat color, cui æqualitatem, & nitorem conciliant ductu aprugni dentis. Non omiſſi ſunt colores ſcriptorii & temperamentum atramenti ex galla, baccis liguſtri, lacryma Arabica, aqua incoctis colatis, & atramento miſtis. Præteriit eos nec Plinius, nec alii, eſtque ſuperuacaneum referre id, quod multis familiariter eſt notum. Quid facilius, quam cinabari, vel minio ex aqua gummata ſcribere rubro; aut praſilii tinctura excocta, & aluminata: aut ſcobe ligni macerata liquore tartari? Vulgus cæruleum, pur-

Oculus mutuatitius.

Literis inducere colores metallicos.

purinam

putinam, aurum & reliqua læuigata exactè ad ſcribendum ſcitè componit: Acetum item in vaſe Orichalceo dimittit, donec æruginem ſorbuerit. Inde adiicit albumen & pari modo lac virginis euocat ad vſum eundem. Sed tamen non quæuis compoſitio cuiuis nota eſt: veluti rubeum tale: Scobis praſilianæ ſeſcuncia, ſanguinis draconis, gummi Arabum ternæ drachmæ, croci ſcrupulus, ſacchari cryſtallini vncia, aluminis crudi ſemuncia, coquantur ex aqua pluuia. Inuenerunt porro non tantum pingendi artificia & coloribus ſcribendi, ſed & delendi rurſum, id, quod cõſequi ſe poſſe ſperant fumo ſulphuris, chalcanthi, ſalis ammonii & ſimilibus. Cardanus alumen & halonitri chalcanthiq; ſpiritus producit. Certe euanidæ fiunt ſalium acrium miſtura ſcripturæ librariæ. Mentionem facit ille cuiuſdam, qui typographicos colores ea arte temperauerit, vt expreſſæ literæ initio quidem pulcherrimæ, poſt ſemeſtre ex toto è chartis euaneſcerent magna fraude, imò ſi dolo malo fecit, ſcelere maximo. Putat, id effectum chalcantho in ſpiritum redacto, & humidæ tenacique materiæ miſtum, quod humida & tenuia celerrimè euaneſcant, vt aqua ardens. Sed fallitur. Chalcanthi enim ſpiritus non tingit atro. Non itaque factum inde eſſet atramentum. Ille temperator parum gnarus fuit miſturarum temperandarum, ſi ſimplicitate & imperitia peccaſſe di-

Rubeum ſcriptoriũ.

Delere literas.

Typi librarii cur aliquando euaneſcant.

Correctio ſententiæ Cardani.

cendus est, aut versutia calliditateque nulli secundus, quanquam hoc non habeat locum in Typographo, nō omnia exemplaria subito distrahente. Cum enim medicamenta acria, quibus procuratur atramentum, excedunt proportionem gallarum aut fuliginis, &c. adiecto in primis sale ammonio, color quidem egregius fit sed qui postea exolescat ætate, & sui ipsius asperitate consumatur. Id expertus sum, cum meo damno. Nam, vt prohiberem ab atramento scriptorio situm & nihilominus præclarum haberem, auxi chalcanthum, & salem vulgarē copiosiorem inieci. Pulchre inde nigrescebat scriptura. Solet enim Sal, vt & alumen colorem illustrare. Sed post mensem literæ penè in totum euanuerant, vt cogerer eas reficere. Itaque si sales acres adduntur, vel copiosius est chalcanthum, alligans autem medicina iusto minor, euenit, quod dictum est. Color ex aqua forti á manibus tollitur aceto destillato, illæque eximie dealbantur aceto, in quo pasta ex mica panis & oui candido macerata per diem fuerit. Est alia disputatio superiori similis. Refert Plinius inter Apellis opera vnum neminem potuisse imitari, quod absolutas picturas atramento illiniret ita tenui, vt idipsum repercussu claritates oculorū excitaret, custodiretq; à puluere & sordibus, & ad manū intuēti demū appareret. Munimentum nimirum id simul, & ornamentum, commendatioque operum fuit. Sed,

Colorem aquæ fortis abluere.

Manus dealbare.

Inimitabile Apellis artificium.

Sed quo atramento, quomodo temperato id est assecutus? Cardanus negat atramentum colore, hoc est, colorem atrum fuisse, sed atramentum vsu, id est, chalcanthum, putatque vernice nostro idem euenire. Sed cogitandum est, si chalcanthum id fuit aqua solutum, potius vitiari debuisse picturam, quam illustrari, & commendari. Nam vim habet erosoriam, sique adhibentur succi plãtarum, eos simul inquinat, nec omni colori conuenit. Cum item facile mutetur aeris iniuria, non satis defendere potuit picturas. Adde, quod Plinius lib.34.cap.12. chalcanthum appellet, nec nominet atramentum, nisi cum iam actu color est ad tingenda coria. Cur item tacuit ibi hunc vsum, non præteritis cæteris? Debuit generatim saltem attigisse. Quid vero etiam aliud intelligi potuit in sermone de picturis, quàm color? Verum si statuas atrum fuisse, nisi exposueris subtilitatis, & tenuitatis maxime dilutæ modum, haud facile inueneris astipulatorem. Num ergo mineralibus ille coloribus pinxit omnia, & atramentum, seu chalcanthum Cyprium, postquam tincturam suam ab insolatione, vel calore mutauit in albedinem, contemperauit albuminum discussu expressuque spongiæ facta aqua, addita mastiche, aut Terebinthina purissima. Atque verendum, ne hic quoque obrepat fuscedo. Fortasse Plinius putauit atramentum fuisse, aut etiam Apelles ipse artem ita occultauit,

tauit, & inimitabilem reliquit, cum adhibuerit vernicem ex mastiche, Terebinthina, & oleo, quæ etiam penè vitrescit. Tuam eliciam sententiam & ex collisione cum mea, studebo ad verum peruenire, pergo ad cætera. Ossa quomodo inficiantur, notum est, nempe prasilii decocto ex lixiuio ad rubedinem. Ad virorem ita: salis ammonii, eruginis, æquales aceto acri immisce & ossa immerge diebus quatuordecim. Ad nigredinem: aquæ pluuiæ infunde lithargyri quadrantem, & calcis viuæ sextantem. Decoque in hoc cornua vel ossa. Pro aqua pluuia licet accipere cereuisiam tenuem. Pennas & pilos aureo tingunt aqua regia solutionis auri: cæruleo, aqua solutionis argenti: nigro, aqua solutionis argenti & hydrargyri simul impositorum: Viridi, ære vsto. Si lignum in feruens butyrum dimidio horæ demittas, nigrescet: calce viua vrina diluta Emplastrum erubescit, non tamen pariter omne. Sed non possum commemorare singula. Plura adiiciam, vbi acumine ingenii tui quæstiones propositas videro explicatas. Vale.

Ossa infecta.

Pennę infectæ.

Lignum nigrum.

EPIST. LIII. NVM CHYMICI fit per lumina colores rerum mutare.

Ad

Lampyrium Fulgentium Scotum Virum Clarum.

IN cōsectariis ex vsu artis Chymicæ, Physicæq; in operibus, rebusq; vtriusque mutuo adhibi-

adhibitis, est id, de quo nuper ad me scripsisti. Referunt nonnulli ad Magiam naturalem, quo pertinet & lucubratio, lususque nocturnus, aleæ absque igni, aut stellarum radiis. Cōfidebat Cardanus posse facere splendentem liquorem ex nitedulis, cum pulmo marinus illitus lignis noctu, vt fax, resplēdeat. Sed à Scaligero videtur, quod viuis assit luminis potestas, non defunctis, sicut purpuris flos integer est viuentibus tantum. Indagandum tamen est, cum ille nitor spiritusque scintillans in peculiari humore sit, an non si ad spirituosam naturam exaltetur, reditura sit pristina affectio, & luminis effusio? Splendet & carbūculus aduentitio, vt videtur per noctis tenebras Syderum lumine, & multa alia in tenebris, veluti putredines lignorum, & fungorum, millepedum, oculorum, similiumque viscidæ phlegmaticæ aut etiam argenteæ, & pingues albedines, vel læuores candidi, vt de pennis albæ gallinæ furfuribus equi pexi, & similibus narrat Scaliger; quæ omnia, si terantur, aliterue disponantur, nihil fulgoris emittunt & rursus depurata restitutaq; priori conditioni, recuperant nitendi actum in sublustri loco. Crines Heroinæ Scaligerianæ, licet non albi, tamen splenduerunt nocte & pexi quasi ignes euomuerunt, ob tincturam pinguem attenuatam, & læuem. Nonnulli pisces, Nasos dictos, vel Thymallos in olla vitrata & cera occlusa fimi calore per duos men-

Lib. 9. de cicindela & cocoyo Scal: exer. 194. sect: 1. & 3.

menſes putrefaciunt, & in liquorem diffluere extabeſcereque ſinunt. Eum iniectum lampadi vitreæ ex Veneto puro, tegunt ſpeculo plano dilucido, ſplendoremque luſuris alea ſufficientem prębere cogunt. Pinguedinibus piſcium, & ſquamis, corneæque oculorum ineſſe quid fulgidi, quis ignorat? An non aiunt Halecum greges ita aërem illuſtrare? Non puto quicquam abſurdi eſſe in ſententia Cardani, modo in arte non defeciſſet. Spiritus ſplendentis iacturam reſtitui poſſe negaueris, cum tamen huius beneficio lampyrides, vt oculi, fulgeant, nec quiuis ſit aptus ad idem lumen. Sed cum non luceat is, quatenus viuit, ſed qua actuat lucentem partem, ſeu humorem, poſſe analogum refundi, non dubitauerim. Purpureum autem rebus colorem accedere, ſi oleum cinabari, vel minio contemperatum Ellychnio adiicias, is non credit, qui non vidit, accenſo vini ſpiritu, & ſulphure in ſtupa circumſtantes fœdum pallere, vt mortuis ſimiles videantur, aut virginib. ſuo fœdatis morbo, quiq; viridi arquatu laborare dicuntur. Lumen inargentans conclaue, ex ſucco lacertæ viridis è cauda abſciſſa deſtillante, adiecto oleo, Ellychnioque, conciliant. Monent autem caudam viuæ adimendam & involutam linteo in vitro Soli exponendam, dum albus exeat humor, quo exudare ceſſante, forcipe correptam caudam mouent, & guttas in linteum excutiunt Tandem

Cardanus: Fieri poſſe non dubito: E quibus, & quomodo adhuc mihi incertum eſt.

Lumen argentans.

dem id complicatum oleo affuſo lychno accommodant. An vero pari arte quis poſſit efficere, vt hominibus videantur capita deeſſe, aut aſini aures annatæ, & reliqua, nondum cõpertum habeo. Reiiciunt eam alii ad Zoroaſtrem, Tyridatem, Oſthanem, ſimileſque ex Magia incantatoria, de quibus Plinius lib. 30. cap. 1. & 2. vbi de magicis cœnis Neroni exhibitis, nec putant ſeu Chymicæ ſeu Phyſicæ conuenire. Sed te meam mentem intellexiſſe credo. Itaque non addo plura. Vale.

EPIST. LIIII. DE MAGIſterio Odoris.

Ad

Olympium Virginium Moſchatum virum probum.

PRIDEM deſideraui ad te, Virgini, literarum aliquid dare, poſtquã eximium tuum ingenium, & multo vſu confirmatam rerum experientiam ex fama, atque ore multorum cognoui. Non enim fore putabam, quin ad te acceſſu euaderem melior, & ſapientis doctrinę copia ex conuerſatione ponderoſior Sed diſtulit fortunæ iniquitas cupiditatem meam, donec nunc tandem affulſu benigniore ſpem voti conſequendi exhibuit. Ne vero vacuus apud te compaream de odorum

dorum magisterio proponam dubitationes meas. Tu felicibus auspiciis oblatam cum beneuolo colloquio amicitiam, pro tua humanitate nõ repudiabis. In odoribus exaltandis elaborare Chymiæ Magistri duob. omnino videntur modis. Aut enim eundem in re eadem spectant, aut diuersum. Quibus istud propositum est, diligenter inuestigant, num quædam adhuc sint adminicula, & fundamenta, ex quibus seu abolitus, seu debilitatus recreari possit. Si nihil est præsidii manifestum est, oleum & operam hic perire, atque ideo nonnulli cadauer potius arbitrantur esse id, quod sic est odore priuatum, quàm rem integram, & neutiquam quicquam curæ in eam ponunt. Vbi vero spes resuscitandæ vitæ est (loquamur enim quodammodo cum istis, saluo conductu horum, qui rigorem Peripati nequeunt plane exuere) operi sese accingunt, & graduationi, vti appellant, animum adiiciunt. Hęc perficitur primum additamento virtute fortioris, eiusque ad essentiam redacti. Sicut enim fermentum suam vim massę infert, totamque sibi cõformem reddit specie, efficacia vero etiam auctiorem, adeò, vt inde in immensum se porrò extendere possit, & propagare: ita fit in odoramentis ad gradum ampliorem provehendis. Præparanda tamen illa res prius est, vt sit idonea ad suscipiendam nobilitatem, aut patiendum á tam præclaro agente. Postea non minus præstante ar-

te artificio odor procuratur insignis, quando sublatis repagulis spiritus in actu excitatur, vt iam libere possit, quacunque via est, euagari, sicut fit, cum concretum inodorumque succum arte essentiarum in oleum spirituosum conuertimus, vt in succino & similibus. Id nonnunquam assequimur magisterio volatilitatis, & calefactionis, attenuationisq; & reficcationis humido nimio supprimente, & coagulante halitus odoratos. Odor enim in essentia spirituosa, calida, & sicca viget maximè. Itaque cum ignaui spiritus hærent crassitie, aut detenti frigore terreo, vel aqueo immobiles iacent; relaxandi attenuandique sunt: Cum suffocantur humore & cruditate: coctio per calorem iusta eos tum maturabit, tum vegetos reddet. Valet enim & hic per cõtraria auxilium, & restitutio, videmusque etiam naturali coctione absumto humore nimio sublataque cruditate, & attenuatis partibus ad igneam aëreamve naturam spiritus gigni odoratiores, copiosioresq;, quæ ratio Orienti, & Arabiæ, cæteris paribus, creditur aromata magis, quam aliis terris producere. Est & cum non attenuamus crassa, sed duntaxat sepultam in corporum pertinacium tumulo animam euellimus, cumq; spiritu separatam producimus in lucem. Manifestum est, si modo natura primæua voluit rem odoratã esse, maximè tunc viuescere odores. Quarto tandem modo commisti fœtentes spiritus seu

tolluntur, ſeu maiore actu introducto opprimuntur, vt tandem maieſtas illa odoris diuini appareat. Incredibile eſt, quantopere glorientur his artificiis Chymici, præſertim extractoriis, quibus eſſentiæ à ſordibus fœtoreq; corporeo liberantur, & porro circulando exaltantur. Noſti, quæ Vlſtadius, & Lullius de quintæ vini naturæ fragrãtia etiã ad hyperbolen vſq; in ſcriptis reliquerint, nec negari poteſt, ſummã vim eſſe extractæ ſolerter, & per circulationem vberius exaltatæ eſſentiæ. Euadit enim hinc admodum ſpirituoſa, & penetrans, adeo, vt ſæpenumero vna olei ſpiritusq; ſuccini, vel ſimilium gutta totum conclaue impleat odoris excellentia; quod à quantis maſſis corporis expectare poſſis? Eſt aliquid in vaporatione, ſeu ſuffitu; ſed eſſentia vis exuperat. Spica noſtra non ignaue olfactum mouet, ſed olei aquæve eiusdem vel gutta idem præſtat efficacius. Si vſum ſpectes, exuperantia odorum interdum ingrata eſt. Itaque non quidem principali chymiæ intento, veruntamen imitatione quadam eius diluuntur humoris copia; aut pars ſpirituum diſſipatur, aut figitur in frigido cogente. Sed nolo tibi manifeſtis eſſe moleſtus. Cum alium rei odorem, qui non eſt ei ſecundum naturam, ita conciliamus, vt inde aliquam nobilitatis maioris ſiue conſtanter, ſiue ad vſum præſentem adipiſcatur notam: id quoque non vna aſſequuntur induſtria, & ex ſu-

perioribus

perioribus quædam etiam hic locum habent. Si enim inodora est res, vt aurum, gemma, &c societate essentiarum fragrantissimarum, vt Moschi, Zibethæ & quæcunque alia à circumstantiis, quas attendere oportet finis boni gratia, designatur, & exigitur, eam reddimus odore gratam, iucundamque, siue vna maneat illa essentia, siue relicta qualitate, postliminio separetur. Sin olet quidem, at malè, aut grauiter, aut non ad præsentem vsum; facilè est videre, malis sublatis per segregationem fœtentis (siue corpus id sit, siue spiritus, quorum hic vel ad aërem euanescere finitur, vel ignibus difflatur, vel artificio macerationis & destillationis, &c. abducitur, corpus vero, quod relinquitur, denuo apparatur: fœtens vero in totum auffertur) introducendos esse bonos: gradum excellentiorem domandum remissione, quæ fit seu diminuto, fixove spiritu, seu contemperato aliquo figente, aut qualitate vim illius emendante: Et tandem etiam mutandum conuenientiore illum, qui non congruit, instituto: Et si posteriores modi non sunt exaltationes καθ' αὐτὸ, sed κατὰ συμβεβηκός: Et medius etiam in priore classe inuenit locum, quandoquidem huc duntaxat refertur, quatenus castigatur alieno accersito. Aliquando consultius est fœtentia ita præparare, vt planè fiant inodora, veluti, cum ad salium rediguntur naturá, quomodo item exal-

tari vſus duntaxat gratiâ dicuntur. Propriè e-
nim magiſterium odoris non tollit odorem
in totum, ſed exaltat. Debent certè etiam Me-
dici tam in prophylaxi, quàm Therapeuſi a-
liquid huiuſmodi artificiis, vt iucundè medi-
cinam adhibere poſſint, & in aliquibus etiam
tutò. Ecce audaciam. Quicquid in buccam ve-
nit tanquam delirus coram te primo aditu ef-
futiui, cum memor deberem eſſe in veſtibul
amicitiæ taciturnitatis. Sed tu compenſatam
multiloquio diuturnitatem cupiditatis me
putato. Feci enim, vt, qui diu pertulerunt ſ
tim, factaque copia potus, affatim ingurg
tant. Non quidem hoc ſemper cedit benè: in
terdum tamen etiam proficit temeritas.
lucratus fuero amicitiam tuam, non me p
debit temerarii auſi ſuſpicionem incurriſ
Vale.

EPISTOLA LV. QVAESTIONES D odoris magiſterio;

Olympius Virginius Moſchatus Andreæ Libauio. S.

NE dubita Libaui. Gratus aduenisti h
ſpes, cuius acceſſu ſubſellia amicoru
auctiora facta lætor. Promitte tibi de me
mnia beneuola, quæcunque conſilio, ope
re, fide potero. Mirifice vero me delectaru
quæ de odoribus diligenter perſcripſiſti.
lud tamen non ſatis aſſequor, cur magiſter
quæ integrorum exaltationi conſecraſti

b

borationem eſſentialem ad odorum dignitatem obtinendam immiſcueris. Deinde videris mihi non procul abeſſe à Paracelſitarum errore, quo omne fœtens nõ eſſentiæ rei, ſed corpori venenato aſſcribunt, atque ita negant, vllam per ſe fœtere. Impingis etiam in eorum iudicia, qui irrident Peripati δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, nihil in actum ex potentia duci arbitrantes, ſed ſeparando duntaxat obſtans exhiberi cum prius non minus ἐνεργεία eſſet quam cætera. Hæc & ſimilia ſpero me proximis ex te cogniturum. Vale.

EPISTOLA LVI. RESPONSORIA ad præcedentia;

Olympio Virginio Moſchato Andreas Libauius S.

RECEPISSE me in numerum familiarium tuorum, nec excluſiſſe, habeo gratiam. Colam iſtam amicitiam ſtrennè, nec committam, vt aliquâ culpâ meâ is mihi pereat, cuius virtutem admirantur amici, metuunt hoſtes. Id quoque in aliqua beneficii parte puto, quod inter curas de Republ. ſummas admiſeris commentatiunculis Chymiæ leuidenſes. Vt ſtudia tibi mea eſſent nota, balbutire aliquid apud te inſtitueram, vtpote, quem videre poſtulato Socratis velle, non poteram ex fama ignorare. Placuiſſe vero iſtam balbutiem, comitatis & beneuolentiæ eſt, quam tibi ineſſe præclaram, miſſæ conteſtantur. Vellem tantæ meæ eſſent copiæ,

quantas tu fortaſſe arbitrare. Meditor, com
mentor,ſcribo, ſed in vmbratico σκιομαχόμ
νος ſolus. Lux eſt,quam controuerſiis ſuis tan
quam ex ſilice ad ferrum excutiunt amic
Experiri & tu voluiſti ſcintillas, & fomen
tum affers non incommodum, nempe ſtu
dia tua & conſilium cum fide, quibus exce
ptum igniculum viuacem fore ſpero. I
humida enim & lubrica amicitia, infidoqu
& fraudulento fomite hærere ſtricturæ n
queunt. Scripſi Philoſophos Chymicos od
rum extollere dignitatē, tum aliis modis,tu
ſeparatione eſſentiali, & nonnunquam etia
ſocietate myſterii abſoluti. Hoc tibi videtu
aduerſari conditioni magiſteriorum,que re
totis conciliant aliquam excellentis virtut
ſublimitatem. Fateor odorum rationem c
munem eſſe vtriq; propoſito, magiſteriis n
mirum & eſſentiis;magiſterio tamen per ſe
primum competere, eſſentiali elaboratio
conſequenter. Hic enim ſimpliciter ipſa ſp
ctatur ſpecies extracta ſiue odorib. inſtruc
ſit aliquibus, ſiue nullis; ibi vero nominati
exprimenda eſt, & inter fines operis prop
nenda tum alia dignitas, tum etiā odor, qu
alio modo cōciliari nō poteſt, niſi per ſepa
tionem, viam hanc quandam ex eſſentiis c
modatò acceptam,& huc traductam dicim
non vero propriā & genuinam magiſteric
curiā.Quod ſi eſſentia liberata eſt,accipit q
dem vnum prærogatiuæ gradum: ſed vlter

exalta

exaltanda eſt circulationibus, & cæteris artificiis, & tunc vicem integri ſuſtinet, ſeſeque perinde habet, ac ſi naturale extractum, veluti Caphuram, aut Moſchum, aliaque exoletæ virtutis exaltare inſtitueres. Ita puto primam quæſtionem ſolui poſſe. Quid Paracelſitæ ſtatuant, non refert. Veritas rerum etiam abſque illis eluceſcit, cui, ſi conſentiunt, nihilo plus auctoritatis conciliant, quam ſi planus quidam cum cæteris dicat niuem albam eſſe: Sin diſſentiunt, nihil afferunt damni. Vt HORATIVS, Nullius addictꝰ iurare in verba magiſtri; quò ipſum rapit tempeſtas, defertur atque etiam in Ariſtippi furtim præcepta relabitur, ſed tamen non ſe rebus, ſed res ſibi ſummittere conatur, ita in Paracelſo & ſimilibus quis verſari poteſt. Quod ſi quem Philoſophiæ deditum, delectat veritatem Peripati experiri, & iudicare de potentiæ actusque documentis, is rerum euidentia cogetur aſſerere, quædam ſegregari quidem, ſed tamen maiorem actus ſui efficaciã acquirere, & ſic quodammodo etiã augeſcere potentiâ & virtute, quæ antea in ipſis quaſi erat cohibita & ſepulta. Ita acetum iam factum, acorem quidem actu habet, ſed is acutior eſt ſeparata parte plegmatica: nux Moſchata olet quidem iucundè: ſed ſuauius euidentiusq; eius oleum. Quædam vero negari non poſſunt, ex potentia planè educi, cum ante actum haberent *Ex potentia educi quædam.*

 nul-

nullum: veluti cum dulce vinum acescit, & massa recens adiecto fermento, vel sola maceratione ad calorem leuem;tota fermenti naturam induit. Quis nescit cibos, quos comedimus,odore placere?At quam fœdum olent,si inclusa ollæ putrescant?Nullum actum habuerant fœtoris.In potentia erat totus.Respondeant etiam illi, qui putant, se ex vino corrupto posse elicere essentiam quintam,cuius odor adeo exaltetur circulatione, vt nihil supra.Vbi ille odor erat in vino,aut vini essentia ante circulationem? Vocare autem id sepultum,quod alii in potentia constitutum,est verbis,non rebus discrepare. An vero omnis fœtor sit corporis,vt appellant Chymici, non essentiæ, dicant illi Paracelsici, qui stercora fœtentia, quamdiu odorem hunc eiaculantur,viuere dicunt. Vita non est absque spiritu balsami, & essentia. Sed, qui Asam fœtidam, Sagapenum,Valerianam,castorium,& huiusmodi,seu fœtida (vt iudicant aliqui) seu graueolentia extrahunt, studiose odores conseruant, vtpote, quibus in matricis suffocatione,Epilepsia, aliisque morbis vtimur commodè. Est cuiusque odor natiuus cum suo spiritu,& calore. Tollet spiritum,qui odorem dissipando separandove destruet, & efficiet, vt iudicetur cadauer,non essentia, quod proprii odoris efficacia est destitutum,vt,si extractum musci non oleret. Falluntur, qui venenum corporeæ superfluitati, quam Chymici

reiici-

reiiciunt, in elaboranda essentia duntaxat ascribunt. Demonstratum hoc est alibi, satisq; conuincitur extracto hyucæ, porri, stibii, floribus, & similibus. Videor satisfecisse expectationi tuæ. Sin minus? Veniam dabis exili copiæ. In cæteris, vbi plus valuero, respondebo votis tuis vberius. Vale.

EPIST. LVII. ODORVM EX societate communio;
AD
Martinum Weinrichium Philosophum Breslauiensem præclarum.

ITA sane iudico, Martine. Non est artificium Chymicum excessus odorum doseos exilitate ad vsum commodos efficere. Industria & prudentia medica est. Fœtidos non oẽs è re tollendos esse, sed, si sit absque veneno, aut alia graui noxa suum cuique relinquendum, vt inest natura, modo saluam essentiam velimus, res ipsa loquitur. In vsu vero iterum consulet necessitati præsenti Medicus, & misturis, quod nocet, reprimet. De accessoriis nullum est dubium, si vsum rei salutarem, aut præstantiam essentiæ violauerint, quomodo Empyreumata ignium & aquarum fortium expugnamus. Sin aliquid emolumenti afferant, aut etiam nihil obstent, hos obiter irrepentes aliquando negligimus, illos nonnunquam etiam studiose conciliamus. Vt auiculæ Iuniperum oleant sapiantque, veruculis torrentur Iuniperinis. Putat Carda- Auicula iuniperum sapere.

Aromatum compendiũ

nus aromatum compendium fieri in re fam liari, si intra amygdalas decorticatas detent odorem saporemque cogantur in eas tran fundere, quibus ablatis & ad vsum pro arom tis adhibitis, eodem modo alterentur nou Sed laudarem magisterium, nisi deficerent romatum vires, & ad omnem necessitate tam congruerent amygdalæ, quàm aroma ipsa. Cur non etiam vel olea eorum vel aqu illis ipsis aspersæ in vsum similem venirent?

Roso odore fructus perfudere.

sibi oleum & aquas præferri, alibi res ipsa experientia docuit. Rosatos fructus, vt amy gdalas, semina cucurbitina, & similia comp rant nonnulli non tantum rosis contusis, intermistis fructibus, sed & aqua infusion rosarum calente affusa. Similis est oleoru odoratorum industria, apud Syluium, M nardum, & alios. Accedit autem destillati

Rosacea alterata.

Apud Bulcasim aqua rosata aromatibus alt ratur, vt fiat caryophyllata, moschata, car phorata, crocea, & sic deinceps. Libris du bus rosaceæ miscet is quatuor scrupula M schi triti. Digerit in cucurbita vitrea & d stillat. Vsus ad robur corporis & spirituum tem ad pannos regum imbuendos, quod tem artificium est odoris procurandi. Sic cr cea fit. Croci boni semuncia eidem aquę qu titati adiecta. In caryophyllata vnciam ryophyllorum macerat in sesquilibra rosac In camphorata vncia caphuræ libræ vni i mittitur, nec alio modo fit santalata. Q

mo

modo aëris fœtor suffitu, fragrantiaque aquarũ, oleorũ, & similium fundentiũ spiritus admodum odoratos, corrigatur, vulgo est notum. Id ex te cognoscere velim, num, iudices, valetudini consultum esset, si fœtidam aurã fumis odoratis intermistis reprimamus Putant nonnulli fœtidos halitus alterari, amittereque seu odorem seu vim eius. Alii vehiculum gratum additum credunt, vt fiat perinde ac si venenum ingratum, aut pharmacũ cũ melle præbeas. Itaq; & in peste non admodum commendant delicatiora odoramẽta. Qui non elidi actus, nec potentias tolli alteratione aduersantis sibi persuasum habẽt, sed occultari duntaxat, & nihilominus inesse actu, quomodo stellarum lumen efficacioris præsentia non eliditur, sed tantum ne oculum moueat prohibetur, non possunt probare suffituum institutum. Foret itaque aër prius euentandus, aut ignibus compescendus, postea odoramentis alterandus, sicut faciunt, qui ædes pestilentes expiant aëris ventorumque libero transcursu, postea ignibus & suffimentis. Veruntamen experientia constat, nihil noxæ esse â vulgari quoque correctione, præsertim incenso & flagrante suffimento. Iugulat enim spiritus fortior imbecillem, & sicut ignis mutat in sui naturam res ardentes, relinquitque cineres, in quibus neutiquam deprehendas veterem odorem, & saporem: aut sicut vstulatum cinamomum, & ignitus magnes,

An rectè aurea fœtens fumis odoratis corrigatur.

gnes perdidit vim ſuam: ita euenit etiam i
illa vaporatione. Hoc autem etiam Phyſicc
rum axiomata docuerunt. Dicunt enim alte
ratum tranſire in naturam alterantis, &c, vt ca
lor frigus, ita odorem vnum elidere alterun
exceſſu. Videndū tamen, vt oppoſitiones ob-
ſeruentur. Non enim virulento aëri male o-
lẽti roſaceam fragrantiam oppoſuiſſe conſul-
tum eſt, ſed fœtori, & ſpiritus naturæ ſimul
obuiandum, vt & craſis craſin diſturbet. Tem-
pore itaque peſtis non ſuffimus Thure, ſed
Iuniperi, angelicæ, & ſimilium halitibus, qui
ſimul habent vim alexipharmacam. De cor-
rectione animæ fœtentis, quæ ex cloaca oris,
pulmonum, ventriculi nonnullorum egreſ-
ſa aſtantes longe lateque, tanquam Baſiliſci
obtutu arcet, non Chymicus, ſed Medicus eſt
ſolicitus. Illud tamen poteſt vſu Chymicorum
medicaminū egregiè, & euidentius præſtare,
ſicut nō repudianda à coquo eſt induſtria illa,
qua, ſicubi allium vſurpandum eſt, efficitur,
ne eructet poſtea, & moleſtiam creet. Re-
primunt enim aceto, aut ſpiritum duntaxat
affrictu translatum vſurpant, vt indicauit Car-
danus. Magiſterium fit, quando eſſentia, in
rem repurgatam, & ad ſuſcipiendam vim di-
ſpoſitam transfert ſocietate virtutem. Hæc ad
te nunc, vt occurrerunt, volui. Tuum erit la-
pide lydio veritatis affricare, aut etiam
ignibus Chymicis ſinceritatem
comprobare. Vale.

Alliĩ graueolentiam in cibis reprimere.

EPIST.

EPIST. LIIX. DE SAPO-
rum natura.
AD
Valerium Glycium Gloſſometram vi-
rum Induſtrium.

PARVM humanè, mi Valeri, facerem, ſi tibi vultum beneuolentia & amore pleniſſimum afferenti moroſe occurrerem, & puriſſimum amicitiæ ſpeculum, virulento auſteritatis halitu, nō facile poſtea delendis notis veneficarum, faſcinantiumque inſtar, inquinarem. Deus meliora. Non ita ſacra feci gratiis. Amandi ſunt amici, & non indignandum, quanquam interpellationibus ſuis & acceſſu videantur nobis moleſti eſſe, & temporum, vt dici ſolet, fures. Quæſtiones autem tuæ docent, non ſegniter in Philoſophia & Medicina Chymiciſque te verſatum eſſe, Perquam enim argute de illis diſſeris, vt haud ſciam, quidnam á me expectare poſſis abſolutius. Peruulgatum eſt in ſcholis axioma, Naturam dulcibus ali, atque ideo repudiatis amaris, appetere duntaxat illa, licet adiiciamus nonnunquam condimenti gratia etiam cæterorum ſaporum nonnullos. Conſequens ex his eſt, & ſanguinem, & carnes animalium, quin, quæ in plantis ſunt partes, guſtui noſtro debere eſſe dulces. Ad hominem enim referunt, qui de iſtis diſputant. Secus autem euenire, non in morboſis & cacochymis tantum, ſed & ſanis, naturaliterque ſe habentibus

Alimentum dulce.

bus quis ignorat? Quota quæque planta rum eſt, quæ non habeat aliquid amari, au acidi, aut cæterorum, præter dulce? Na rat Plinius cum reliquis Botanicis alicu bi naſci plantas ſalſas, vt Alcali, quam ci ca Brunopolim ſibi inuentam in Saxonia nu per referebat Doldius noſter. Ad Pelen in ſulam & Clazomenas amariſſimos gigni p ſces. Ad ſcopulum Siciliæ, ac Leptin A fricæ, Euboeam, & Dyrrachium ita ſa ſos, vt poſſint ſalſamenta exiſtimari: Ci ca Cephaleniam & Deli petras in portu eiuſdem Inſulæ dulces. Hæc quomodo acc dere poſſunt, ſi nutriuntur omnia dulci? N obiter fieri, & errato naturæ excrementa r tinentis miſcentiſque cum ſucco familiari c cere licet. Sunt enim iſta in perpetuis. Nu lum vero violentum diuturnum. Quocir inuenti ſunt, qui iſtam enunciationem no ad guſtum intelligerent; quandoquidem e iam hominum nonnulli plane faſtidiunt du cia, maluntque acida, vel ſalſa, aut aliter i ſeruientia palato & linguæ, in quibus tam imperium exercet guſtus, ſed ad familiarit tem naturæ ex Hippocratis illo, quo ſcribit plantarum quælibet ſibi ex terra familia gratumque trahere nutrimentum, quod n γεύσει γλυκὺ, ἀλλὰ φύσει appelles. Abſurdu certe eſſet datum animalibus guſtatum a menti cauſa, alio ſucco præterquam dul quem requirat ratio nutritionis: & appetit

partiu

partium, gaudere, decipereque expectationes, & desideria membrorum. Sed hanc contemplationem relinquamus Medicis, & ad vicinam nos conuertamus, Chymicos inter alia etiam in Saporibus, siue per se, siue obiter, dum essentias concinnant, exaltandis elaborare & nonnunquam illos ipsos, qui in re sunt, generosiores reddere, nonnunquam alios introducere, aliquando vero etiam inseruire appetitui, & efficere, vt medicamentum iucundè adhiberi possit, tibi constare puto. Sed cum non deceat Philosophum in sua scientia oscitanter versari, nec artificem temerè in ea arte, cuius fundamenta ex natura rerum dependent, quicquam machinari, velim mihi expedias magisterii exaltandorum saporum principia, quandoquidem te pro tua peritia, & amore tam posse id, quàm velle confido. Video Philosophorum Decreta Saporum naturam ponere in humido per siccum nutritiuum percolato, quemadmodum odores in sicco sapido spirituoso. Conciliari enim solent sapores odoribus, & ex mutua harmonia, proportioneque explicari. Illud humidum aut crudum & inconcoctum est, aut concoctum, & proinde etiam vel abundantius iusto, vel deficiens, vel ad mediocritatem seu sui saporis legem redactum. Inde manifestum est sapores hebetes esse, vel euidentes potentia actu, posseque imitatione naturalis coctionis etiam in arte eorum varieta-

Natura saporum.

tem institui. Euenit quoque commistio plurium. Nam natura, dum attrahit nutrimentum, non semper sincero frui potest. Cum igitur diuersimodé dispositi humores sunt præsto, sic quoque varietati ansa præbetur. Inde Aristoteles dulcem, & amarum tanquam extremos fecit & eorum mistione contemperauit cæteros. Deprehendimus autem gradus varios tum in coctione, tum permistione succorum. Nonnunquam acies, soria quædam affectio interuenit, & saporem mutat, veluti, si non prouecta coctione μόλυνσις eueniat, si perustio ab excessu caloris: si putrefactio quarũdam partium & similia. In mineralibus per quascunque terras aqua transmittitur, vt dicunt Physici, earum sapores ab ea assumuntur, quomodo salsus euadit, quando per cineres calcemque meat; acidus cum per terras acidas, & sic in reliquis, Sed, putant aliqui hoc duntaxat permistione fieri. Sunt enim quidam naturæ succi, aut terreæ concretiones, seu essentiæ terris inclusæ, quas solui in humido contingit. Cum itaque aqua transit, rapit eas secum & extrahit ex matrice. Sed postea iterum separari possunt, vt apparet in Chalcantho, halonitro; alumine & similibus, quæ non facta sunt ab ignis affectione, sed sunt opera naturæ in mineris terræ primæua; quomodo & in problematis scriptum est, ex seminibus rerum oriri odores, & sapores, tanquam fonte quodam: Aliqua tin-

tingit præteruectus, insinuatusque spiritus: veluti, si acidi halitus terras peruadunt, aut aquas, relinquunt in eis sua vestigia, siue alterent, siue coagulent adhæreantque & postea, abluti in aquas transeunt. Si fermentum acidum paucum, magnæ massæ commisceas, tota fit acida, tum quod alteretur à simili, tum quod dispositio potentiæ in actum procedat, quandoquidem, sicut vinum sua natura acescit exhalante anima, ita & massa in digestione calida relicta, quam fermentationem aut putrefactionem nominant. Quædam separatione aliter sapiunt, & si quæ alia in naturalibus saporum mutatorum, aut genitorum sunt documenta. Si ad vsum respicias, non tantum eædem valent mutandorum rationes, sed & inuenias, qui insipida malint, qui medicamẽtarios sapores translatos in alimentarios; qui gradus retusos, qui contrà auctos. Et tantum studii vulgo in his ponitur, vt non solum culina & pharmacopoeia magnam sibi vendicet partem, sed & hortorum cura. Hic enim industrii coloni amygdalas & mala granata corrigunt, seu transplantatione, seu stercoratione (vt, cum granatorum radicibus adiicitur fimus porcinus, & affunditur aqua frigida dulcis) seu succi emissione (vt cum clauis configitur amygdalus, siniturque gummi diu destillare) siue alteratione medullæ, & si quæ sunt alia artificia, in quibus est & vicinitas fœmellæ, marisque in nonnullis: in aliis

Sapores mutare hortorum cura.

aliarum plantarum ſocietas : aliis telluris, ſoliſque mutatio , calcis cineriſve aſperſio & cætera. Ex quibus omnibus poſtea illa Philoſophorum axiomata extitêre : Τὸ πικρὸν εἰς πῦρ ἐμβληθὲν γλυκαίνεται : Vt ait Ariſtoteles in 2. de plantis : Et : δένδρα ὅσα γεννῶνται ἐν ὕδασι ὀξώδεσι ποιοῦσι καρπὸν γλυκὺν, quod Sol & acor trahant frigus, & ſiccitatem tamquã & proprias qualitates : Vnde relinquatur intus dulcedo, modo non aberrauit hic Philoſophica contemplatio, & verius eſt alterum hoc: quo plus concoctus fuerit fructus, eò magis acor diſſoluitur, ad legitimum nempe vſque terminum : Item : coctio corrigit ſapores : Et: ἐν τοῖς ὑδαρεστέροις διαφέρουσιν ὥστε τὰ μὲν ἔγχυλα τὰ δὲ ἄχυλα, καὶ δύσχυλα καὶ ἔνοσμα, τὰ δὲ ἄοσμα γίνονται: αἴτιον τὸ ὅτι μὲν ἄπεπτον, τὸ δὲ πεπεμμένον. Ita eſt in materia varietas. Quædam enim rara, quædam ſpiſſa, alia diluta. In terris, meris, metalliſque ſapores, odoreſque negant eſſe, ob ſiccitatem humore inſolubili , nec percolato per ſiccum nutritiuam, &c. Verum, hæc abrumpo, quod ex te ſperem declarationem copioſiorem , nihil gratius æſtimaturus, quam ſi adieceris eadem opera, quidnam Chymici de iſtis ſtatuant, & in quibus imitentur naturam. Vale & ad ſatiandam cupiditatem meam cum primis accingere. 30. Ian. 98. Rotemb. ad Tubarim.

EPISTOLA LIX. DE SAPORUM *Alchymia.*

Valerius Glycyus Glossomena Andreæ Libauio S.

NON est consentaneum, naturam initio instituisse id, quod in sui detrimentum cessurum erat. Cibus autem suauis existens, vt inquit Philosophus, & siccus & humidus sæpè morbosus est, & cum nimis nutritiuum sit dulce, & supernatet, ne inde lædatur, condimenta admittit natura ex salso & acido, interim per se ipsa ope caloris attrahens, quod leuius est, & concoctius, quale est dulce. Non itaque immeritò scripsit Aristoteles cum Galeno & aliis, dulce nutritiuum esse, & per se appeti, cæteros vero sapores huius gratia addi. Si iam additamenta vnà cum nutritiuo ferantur ad membra, adhæsione stabilita alterare possunt, tandemque introducta vitæ huius consuetudine euenit, vt citra morbum sapiant amarum, aut salsum. Hanc puto esse sententiam eorum, qui dulci patrocinantur. Itaq; capella amaras salices affectatur, nō quia amaro per se nutritur, sed quia hoc gaudet condimento, cuius societate dulce fastidiosum eò facilius admittitur, sed postea hoc retento, illud segregatur, sicuti ostendunt carnes caprinæ. Non autem negandum est interdum dulce vocari id, quod gratum est; interdum, quod non habet manifestum saporem ex amaris, veluti aqua dulcis, quæ non est

Defensio alimenti dulcis

ſalſa acida, amara, &c. licet guſtu ſit inſipida. Quæ vero ex Philoſophis attuliſti de origine ſaporum, ea video non omnino probari à Chymicis, qui rebus ſapores ſuos à natura putant inditos, tametſi variis poſteà obnoxii ſint mutationibus. Itaque abſynthium non ideo erit amarum, quòd aqueum eius percolatum ſit per ſiccum ſapidum, & nutritiuum à calore vberius aduſtum, ſed quod ſemen & primitiua natura à conditore rerum fuerit talis, ſeu talis eſſentia per ſe exiſtens & ſe hac nota ſentiendam præbens. Sed, vt tu mihi obſecutus, & mei gratiâ philoſophatus es, ita oportet me viciſſim tuo nomine laborare, quanquam malim à te erudiri, quam mea loquacitate fortaſſis legentibus faſtidium parere. Sapores Chymici, dum eſſentias inſtituũt, in externis habent, nec, ſi pereant, admodum curant. Credunt enim eos exiſtere ſemineo quidem motu; ſed tamen in conſpiratione eſſentiæ cum ſuo cortice elementari: vnde eueniat, vt ſpecies mutentur, aliusq; ſapor ſit eſſentiæ ſolius, alius cum corpore ſociatæ, alius tandem corporis. Quod ſi tamen elaborandũ nominatim in hoc eſt, quanquam is finis, qui ab vſu ſumitur, & non à naturæ proprietate, multis aliis modis externis arti poſſit acquiri: Eſt enim, cũ miſcentur ſapores grati: Eſt, cum diluitur parua eſſentiæ quantitas copioſo humore, & ſi quæ ſunt his ſimilia: ſolent tamen nominatim adhibere circulationes, fermentat iones,

tationes, maturationes, ſolutiones, coagulationes, & ſi quæ aliæ operæ magis alterant per calorem, aut frigus humoremve, & ſiccitatem, tanquam poteſtates ſeruiles, & hæc in depuratis, aut extractis. Quod ſi integra res eſt, labor magis ſpectat ad magiſterium, & præter illa artificia, poſſunt etiam adhiberi miſta alterantia, vt in fermentándo; vel repurgationes, ſeparationes, maceratio, deſtillatio certi liquoris crebra, in quo digeſta res ſit ea, quam vel ſuo ſapore exaltatam volumus, vel alieno, ſiue hic ex potentia in actum digerendo euocetur abſque additamento, ſiue ab alio tranſplantetur. Alicubi & diſpiratio ſapores corrigit, mutatque halitu exuperantiam acredinis ſecum aufferente. Omninò ſiue ex neceſſitate, ſiue arbitrio agendum eſt, ſapores Chymicus vel exaltat, vel mutat, & obiter etiam corrigit deprauatos aliis operibus, ſeparat aduentitios, natiuos reſtituit, argumenta iudicii de natura inde capit, & ſi quæ ſunt alia plura. Exemplis res doceri familiaribus poteſt. Lupinos enim etiam plebs maceratione ad dulcedinem quandam deducit: rapas nimium acres torret: raphanum coquit & diuaporat, idemque aliquando in ſeminibus tentat. Narrant enim dulces naſci rapas, ſi ſemen ante ſationem lacte amygdalino per triduum maceratum fuerit, quo ingenio multorum ſapores mutari poſſunt. Cereuiſiarii aceſcentem

Lupini.

Dulces rapæ ex ſatu.

Cereuiſia aceſcens.

cereuisiam emendant adiecto cinere fagino, mensuris nimirum vicenis quaternis, manipulos octonos: alii ligni pinei segmenta iniiciunt. Olim referente Plinio, aquas nitrosas & amaras polenta addita mitigabant, vt intra duas horas bibi possent quod ipsum etiam assecuti sunt traiectu per cretam Rhodiam, & argillam. Scaliger coctionem & secessum probat, quomodo & aqua Nili potabilis reddita est. Propius ad artificia chymica accedunt, qui separationibus in marina, & similibus vtuntur. Quidam artifices oleum vitrioli acidum in dulce conuertunt per spiritum vini super eo digestum, & sæpius abstractum: alii separant diuersas partes & sulphuream dulcem seorsim elaborant: nonnulli infundunt acido quartam partem scobis ferreæ elimatæ, & super cineres calidos ponunt per horam: Loco scobis laminas politas sumere licet, easque in eo relinquere donec ferrum æratum sit, & postea mutare, donec non amplius cupreus color emergat. Ita enim acredo extracta est. Est, qui perfundit id oleum aquæ pluuiæ octuplo, & coquit in lebete, donec ferè absumta sit aqua, & postea adiecta noua iterum coquendo, ad olei consistentiam deducit. Residuum destillat vsque ad oleum, quod seponit calcem albam ab oleo separandam. Fit & separatione liquor dulcis ex flore essentiali vitrioli, quam dulcedinem vitrioli vocant.

Aquarum correctio.

Ex acido vitrioli oleo dulce.

Dulcedo vitrioli.

Præpa-

Præparant aliqui Chalcanthum ante destillationem per macerationem in fimo cum aqua simplici stillatitia, donec in superficie existat corium, quo apparente, vas transferunt in locum frigidum, ad coagulandum. Coagulatum calido sicco leni in puluerem album vel citrinum redigunt.

Huic denuo affundunt aquam, aguntque, vt ante interpositis semper colaturis, donec aciditate obliterata dulcedo sentiatur. Posthæc calcinant in geranio clauso, & destillant, id quod perinde est, ac si colcotar elutum diligenter esset, posteaque destillatum, de qua re inter olea vitrioli agitur. Vides itaque in aliquibus maceratione saporem mutari, aliquibus destillatione, tostione, reuerberatione, & similibus. De Empyreumate & acredine à calcinatis per liquores acres vel reuerbeuatis vstisque auferendo, noui, à te ipso præceptum esse. Non itaque eges mea informatione. Caue tibi à Michelio, qui tuis operationibus nuper dicam scripsit. A me nihil expectes præter bona verba, & animum candidum. Quærere libet, quando omnia sibi pollicentur chymici, an non efficere possint, vt aloë non sit amara, & tamen nil capiat in substantia viribusque detrimenti? Salutaris res est Carduus benedicti, Gentiana, centaurium minus, Elleborus nostràs & similia. At nauseam multis pariunt amarore. Hic intendendi sunt inge-

An amaror tolli possit amaris.

nii nerui. Vin' tibi meam ſententiam dicam? In aquam, ſalemque redigantur, ex quibus cliſſus paratus non erit ingratus, ſed tamen nolim tibi de totis viribus eſſentiæ cauere. Quædam enim videntur naturæ fine amara facta, à quibus ſi amaritiem ſuſtuleris, formam proprietatemque eſſentialem deſtruxeris. Non omnia ſunt in lingua. Illi tui Galenici conſulendi erunt, qui penè nihil niſi ſaccharo abunde delibutum promunt. Mei Chymici ſi volent, ex vino abſynthite præbebant amara ſatis commodè, quanquam non abſit eis facultas etiam eſſentiæ ſaccharatæ & mellitæ. Hoc quoque dicas velim, cur PLINIVS ſcripſerit, pluuiâ omnem ſalem dulceſcere, & ſuauiorem rores facere? An non hoc eſt ſalem deſtruere potius, quam exaltare? An non ſal dulcis ſi ſit, ſal non eſt? Fatuum voc[illegible]ri memini & cadauer ſalis. Profectò iſta inſulſe prolata à Plinio ſunt, cui, vt ſalem reſtituas, opera tibi eſt danda. Sed ſalibus ignoſce, & optima quæque de me tibi pollicere. Vale

Aloe, ſi non ſit amara, nō eſt aloe.

EPIST. LX. DE MAGI-
sterio soni.
AD
Hippolitum Typham de Sa-
xo cauo.

QVID ni magni æstimes illum tuum? Licet tibi per me indulgere animo tuo, illumque in cœlum tollere, quem amas. Qui se bonis literis restaurandis non minus obiter, quam ex industria natum (vt ipse de se ipso) profitetur. Qui Plinium, Rondeletium & alios cæteroquin magnos viros adeo prę se contemnit, vt Grammaticos odioso vacabulo & nonnunquam etiam abiectius inhonorificentiusq; nebulones nominet. Qui suam faciem in Chysolitho, Hyacintho aliisque gemmis sculpendam curat: qui nihil non scire sese, etiam æternitatis arcana, persuasum habet, & quæ alia pleno ore sibi tribuit, certe erit iudicio suo maximi æstimandus. Sed tamen permitte mihi, vt sapientiam amem, stultitiam irrideam, meo scilicet sensu, qui non est capax tantæ sublimitatis, nec assequitur, quid sit obiter nasci, & tamen etiam ex industria. Sed & hoc æternitatis arcana attingit, quod ait, plerasque nobiliorum artium ferme latere, tum ob rerum proprietates ignotas adhuc: tum quia subtiliori inuentione indigent. Hem virum. Hic ergo rhodos fuisset, hic saltitasset, & sui nascendi consilium comprobasset. Sed quænam latent, &

Artes nobiliores num lateant.

Artes latere creditæ.

indigent inuentione? Vitri tenacis faciendi ratio: Thesaurorum inuentio: stridorem æri
» dandi, aufferendi à plumbo albo: effodiendi
» vndiquaque vtiles res. Transmutandi colo-
» res: perfecta ratio permutandi corruptum vi-
» num in acetum, quæ tamen inuenta sit ætate
» sua, sua etiam perierit: dignoscendi rerũ pro-
» prias vires: ars proferendæ in longum vitæ,
» materiam facere, quæ machinarũ ignearũ vi
» resistat: volandi inuentum: Tyridatis magia,
» quæ ea doceat facere, quæ fieri non possunt.
» Ecce vero nobiles illas artes, quæ adhuc inuentore egent, Et tamen quædam inuentæ perierunt. Sanè non rectè sese ille gloriatur natum ad instaurandum bonas artes, qui inuentas nec tueri potest, nec instaurare perditas. Verum ille homo, quisquis fuit, iniquè de naturæ beneficẽtia est conquestus & artes ex sua ignorantia æstimauit, præteriens eas, quas rectius postulasset, si vllæ restant, quibus nos natura donare debuit & nondum donauit. Metallicis certe grande operæ precium fecisset, si docuisset perfectam rationem plúbi candidi ab argento sine alterius detrimento separandi: Totam naturæ doctrinam magna liberasset obscuritate, si trãsmutationem mineralium in aurum, & argentum absoluisset. Si etiam ostendisset, quo pacto ex aqua vinum & ex arenis panes cóficerentur hominibus sustentandis apti, Deus haberi meruisset. Quid, quod Sisyphium illum in docendo

labo-

laborem ſuſtuliſſet inuenta ratione repente ex indocto maloq; faciendi doctum bonumque, & id conſtanter? Quantum profuiſſet imperio, ſi monſtraſſet, quomodo vti aquis ambulando poſſent, vt terra homines? Nunc quàm deſipit, cum nobiliores artes enumeraturus, ſcelera fere producit præteritis vere precioſis, & in ignobilioribus relinquit, quas habemus diuinas? Vitrum tenax facere, non reſtabat inueniendum. Inuentum eſt pridem ſi Plinio credimus, & ſunt præceptorum veſtigia in Alchymia. Theſauros inuenire Hiſpani milites quàm poſſunt expedite? Diuinare dicas. Nec eſt inter artes iſtud, ſed potius inertia, multo minus artium nobiliorum. Si locum defoſſorum ſcis, operoſum eſt fodere, non ingenioſum. Metallici tamen non abſque induſtria indagant venarum latibula. Si ille bonus vir effeciſſet montes perſpicuos, non opus erat talem artem deſiderare. Et erat facilius in mare demerſas opes inveſtigare. Tali arte ſe celebrem reddere potuerat, & decebat inſtauratorem natum. Sed ô magnam artem & nobilem, effodere vndiquaque res vtiles. Tot ſtadiis hactenus perfoſſa terra eſt, & nondum inuentum ſit fodiendi artificium? Ad manes fere eſt peruentum & excauata natura etiam cum montium ruina, & nondum poſſint homines fodere? Turbam gemmarum, metallorum, & cæterorum mineralium fodiendo aſſecuti ſumus,

mus, & requirimus artis inuentionem? Cur vero desiderat colorum transmutationem? Quid facilius? Aut quid tandem inde boni lucratura erat vita humana? Vult etiam artem corrumpendi vinum corruptum. At rectius consuluisset nobis arte restituendi data; aut saltem Germaniæ nostræ plurimum inseruiisset, docens, quomodo naturale acetum transmutari posset in Falernum. Acetum facere vel ex aqua pomorum, satis acre possunt rusticæ. Parum peritus Chymicæ disciplinæ est, qui ignorat modum aceti ex corrupto vini faciendi, modò adhuc potentiam acescendi habeat. Facilius est porrò ire, quàm retrocedere, seu á priuatione ad habitum non est regressus, Atat hoc ad illã processus est. Chymia, quam perfectè docuisse videri vult, (sed stolide) compendio ad istam rem vtitur. Extrahit enim spiritus & reliquum facile in acetum vertit. Sed ille non iniuria queritur, nondum inuenta esse multa, quia artem dignoscendi rerum vires proprias nobis deesse queritur. Si hoc verò est, non miramur dicentem, nullam artem esse inuentam. Atqui naturæ id munus, non artis. Illa nos instruxit duplici noscendi potestate, sensu & intellectu. His vtendum est strenue cum in medio sint res ipsæ. Sed vitæ prorogandæ ars deest. Atqui eam profitentur Medici, plenisque buccis deprædicant Chymici: Omnium maximè iustissimèque sibi vendicant Theologi, in quo-

Acetum facere ex vino malo.

Ars prorogandæ vitæ.

quorum præceptis eſt; Honora patrem & matrem, vt ſis longæuus: Item Dominus eſt longitudo dierum tuorum: Pietas ad omnia vtilis, habens promiſſionem præſentis & futuræ vitæ, quanquam ſecularem, quo quiſq; fuit magis pius, eò minus exoptauit in hoc rerum ſtatu, quomodo Philoſophi & Poetę fama ingenii, quàm corpore viuere maluerunt. Requirit & materiam reſiſtentem ictibus fulmineis. O hominē imperitum. Natura oppoſuit maria, & terras, & acroceraunia, etiam impetui validiſſimo, modo ſit aliquid, (quod tamen impie expetitur in adminiculis Phyſicis, cum eius gratia Theologica ſuppetant remedia) quod puniturum ſcelera Deum queat ſua firmitate corpulenta auertere. Procul à Ioue & à fulmine dixerunt veteres, & cuniculos ſubterraneos irrepſerunt. Nullum tormentum expugnabit muros alto vallo ex terra prę munitos. De muro aheneo & ferreo multa ſunt etiam in prouerbiis. Ecce habuit materiam. Etiam vnde retundunt globorum impetus. Itaque, qua parte nauis eſt in mari, non facile perrumpitur. Semiramis muros extruebat ex latere cocto, & cæmento bituminoſo glutinato arundinum mollugine, quos ſi foris munias ſepibus fortibus terra craſſa factis, & corbibus, experientia teſtatur, inviolabiles ad ictus etiam arietum validiſſimorum durare: ſed tamen non abſque propugnatoribus Spartanis, quorum corpora & clypei erant,

rant pro mœnibus. Visæ in mari naues Venetorum sunt, in quibus tormentorum globi nihil possent. Materiæ satis est ad arcendos impetus istarum machinarum, modo præbeat sumptus & ingenium coaptandi. Si solicitus fuisset de arte, quæ auri violentiam à muris prohiberet, & perfidiam extirparet, rectius collocasset curam. Cur vero volare concupiuit? Quid vtilitatis homini sit, si per aërem instar auium vltro citroque ludibundus moueatur? Imo quid postulauit id, quod auibus tàm est facile, quàm naturale? Non est causa, cur potius volare voluerit quàm ire sine pedibus, aut quadrupedem currere, aut natare instar piscium. Satis volatici animis sunt homines. Si docuisset artem iungendi montes, ne opus esset iter facturis per valles repere, & mare sternendi ponte, ne committenda vita ligneę nauiculæ foret, sapuisset. Impie artem eius requiris, quod non aliter voluit esse creator naturæ Deus, vt valles sine montibus, hominem capite cœlum attingentem, & introspicientem in ima terræ per mõtes, intelligentemque cogitationes. Æque delirum est optare artem volandi in genere hominum, & velle aues in acroaterio Aristotelis Philosophiam discere. Verum enimuero vanitatem & stultitiam hominis intelligis, cũ requisiuit artem Tyridatis magi, qua fiant illa, quæ non possunt fieri, h. e. humanis rebus voluit maximam inferre temeritatem, & insa-

Homines volare optans.

insanissimi sceleris reum facere totum genus nostrum, postulando, vt elaborent in his homines, ad quæ nō possunt peruenire, vt staturæ tuæ vlnam adiicere cogitando. Ecce tuum amasium. An non belliculus tibi videtur? In Chymiam certe impegit, cum negat artem inuentam, quæ æri det stridorem, & aufferat à plumbo candido, quod tūc opinione eiusdem futurum esset argentum. Credo ignorasse eum quidnam sit id, quod cupit. Si sciuit, nesciuit tamen illam artem pridem in Chymicorum magisteriis esse. Nam á tot seculis iam profitentur Chymici, transmutationem metallorum imperfectorum totaliter. Necesse est vnà esse etiam stridoris sublationem. Geberus ostendit, quo pacto sigillatim plumbum candidum sit elaborandum, ne inter fundendū strideat. Iudica iam ex his, quanti sit ille, qui ausus est gloriari, se omnes artes perfecté tradidisse, & inter eas ēt Chymiam, qui tamen nesciuit hanc artis particulam. Est & stultū votum in ære stridore donando. Si derogat stridor perfectioni plumbi candidi, quorsum expetitur in ęre? An non & hoc perfectorum dignitatem meretur? Cur infra plumbum candidum abiicitur, cum perfici æque possit, & fors etiam maiore iure de auri affinitate gloriari possit, cum non Gebero tantum, sed & hodie persuasum sit multis in aurum abire id coctione diuturna virtute solis in culminibus ædium? Cæterum, cum

Dementissimum Cardani votum facere ea qui fieri nō possunt.

Cardanus imperitus Chymicus.

cum huc dicendo peruenerim, non moleste feres, si adiecero aliquid de soni magisterio Chymico. Id intelligendum est tunc fieri, cum vnius cuiuspiam potestate sonandi instructi sonitum clariorem, magisque tinnientem, aut reboantem, pro vt est soni species, reddimus. Id quod absq: Chymia quoque Musici Chordis intentis, remissis, crassioribus, tenuioribus, item organorum pneumaticorum ad harmonias fabri fistularum figuratione, amplitudine, angustia & cæteris, campanarii forma tintinnabulorum, & aliis cauis in metallis & lignis etiam asserum, & tabularum siccitate, duritie & mediocri tenuitate assequuntnr alii. Chymici vero ipsam materiam student ad sonos aptiorem reddere, veluti in metallis, cum requiratur ad sonum continuitas partium, & nihilominus raritas quædam resistens, quæ aërem & admittere, & elidere collidereque per vim facto impulsu, possit, efficiunt, vt id non nimis sit molle, nec nimis compactum. Itaque humiditatem tollunt & siccitatem iustam introducunt, qua ratione effici potest sonorum plumbum, vna opera simul illata siccitate conueniente, & porositate quadam in terra, nihilominus solidè cohærentibus partibus, & sibi mutuo sonum tradentibus aëris reuerberatione, & impulsu multiplici etiam ad latera. Ita concinnatum corpus si postea attenuatum in laminas, & reductum in concauum, conformatum-

matumque ſit debitè, ſonum exhibebit pro modò præparationis. In ferro æreq; ductili, ex quo Muſicæ chordæ fiunt, ſpectatur ſimul tenacitas cum ſoliditate, ſeu continuitate pertinaciore. Quæ enim ſunt friabilia, vel facilè diſſiliunt, & rimas agunt non poſſunt aptè duci, & retinere ſonandi facultatem. Ita figulis, vt ollæ ſint ſonoræ, cura eſt, ſolidas præſtare, & ſatis exiccatas cum pororum conueniente diſpoſitione iuſtaque forma, & tenuitate, vnde etiam ſpectantur bonæ. Sed non ſolum hoc propoſitum Chymiæ eſt, verum etiam non rarò contrarium. Nam, ſiue rei naturam ſpectes, ſiue vſum, aliquando potentia ſtrependi aut etiam cum ſtrepitu exiliendi, rebus eſt adimenda, vt aliqua nota accedant ad præſtabilius, aut vſus ſint eius, quem in præſens putamus fore rebus noſtris idoneum. Documenta huius artificii etiam ſunt in vulgari experientia. Notum eſt candelas, & ellychnia ſtrepere, & exilire, ſi quid aquei humoris pinguedini eſt intermiſtum. Itaque, vt quam placidiſſimè ardeant, tollitur aquoſitas, & tum ellychnii materia probè ſicca adhibetur, tum pinguedo repurgatur. Id autem etiam experiuntur tum coci, cum pingui feruenti incidit aqueum quid, tum picis excoctores, & metallici, quibus adeo cauenda eſt humiditas illa, vt ſtudioſiſſimè omnia ſint extergenda, ne quid in feruens metallum illabatur, niſi velint cum periculo ſuo officinæque & iactura metalli

operari. Eadem res attinet etiam chymicum, qui sæpè experitur tonitrua vasorum & materiæ, nisi arceat frigidam. Tyronum chymicorum exerceri ingenium, excitarique attentio & prudentia solet olei sulphurei cum sale petræo apparatu. Discunt enim suo malo, quamquam etiam vasorum iactura cautius in arte versari, & fixo non crudo halinitro vti, aut naturam eius solicito manuum ministerio compescere, ne horribili sonitu perruptis vinculis spiritus in altum subuolet. In destillatione oleorum succini, gagatis, sulphuris, similiumque nitrosos spiritus vehentium ascensoria per Alembicum, præsertim rectificatoria, circumspecta ignium moderatione opus est, ne fremant mugiantque spiritus & cum impetu subsultent, vel vasa frangentes, vel synceritatem olei impuriatum mistura vitiantes. Patet itaque non humiditatis tantum rationem habendam esse, sed & spirituum frigoris ignisque & huiusmodi aliorum, vt subsultus, mugitusque & detrimenta inhibeantur, præuertanturque. Impatienter ferunt fabri, si prunæ crepant exiliantque & studium artis interturbent. Remedio est perfusio aquæ, & perarefactio. Tunc enim ignem tolerant. Hæc exempla sunt enchirematica. In aliis inuenias etiam vltimi scopi & summæ intentionis opera, veluti, cum ad auri imitationem argentũ & reliqua tinnientia metalla redduntur surda.

Mutum

Mutum enim aurum eſt nec ſonorum ſi eſt purum putumque, idque ob ſolidam & compactam ſpiſſitudinem ſubſtantiæ, quæ etiam cauſſa eſt ponderis poſt argentum viuum maximi. Quæ itaque metalla volumus, auri dignitate donare, poſt alias operas prærogatiuasque denſanda ſunt medicina mercuriali, quæ in omnes irrepat meatus, & aëre excluſo ſtipet ſolidetque compagem. Denſat & mallei incuſſio, ſed non ad votum auri, quamquam in ferri conflatura marculi lignei, & pondera ferrata non parum proficiant. Præterea humiditas aliquid ad rem ſubſidii habet. Nam ex contrario cognoſcitur contrarium. Quæ peruia ſunt, intus exiſtentibus meatibus decente modo diſpoſitis ſonora ſunt tinniuntque impulſu, ſi ſimul ſint arida, vt ſuperiores ſint penes aërem. Quæ humorem combiberunt, non amplius adeo clangunt, quod licet colligere ex aſſeribus humidis & ſiccis. Sic plumbum non tantum ſurdum mercuriali compage iudicatur, ſed & humiditate; ferrum autem & æs ſonorum raritate ſiccitateque. Qui ergo metallum ſonans hac facultate ſpoliare concupiſcit, humiditate ſiccitatem mutare ſtudet, & raritatem ſoliditate ſpiſſa. Ad hoc conſilium deducit artificem etiam auri natura quæ nec humida nimis eſt, nec ſicca, ſi cum mollibus & duris metallis conferas ſimul: nam in horum

medio consistit. Sin cum duris tantum, molle inuenitur & humidum, idque ob præstantissimi Mercurii potentiam, qui tenacissima humiditate id ab ignium violentia defendit, & dilatationis, tractabilitatisque facultatem suppeditat. Quocirca, qui hydrargyrum ita figere nouit, vt retenta humiditate mediocri. In igni consistat; is remedium assequitur, quo conciliare cæteris auri dignitatem in pondere & constantia possit. Sic magisterium soni in re metallica non parui est momenti. Extendit autem sese etiam ad cætera. Quanto cum tumultu puluis pyrius tormentorum globos explodat, vulgo notum est. Scripsi alibi, quo artificio queat surdus reddi ad feras (non homines) ex inopinato incautasque opprimendas. Vin' nosse, qui sal ammonius sit operibus fusoriis congruus? Insperge eius momentum prunis. Si crepitat, insanitque, salis alieni habet multum, nec iudicatur operi proficuus probatur si fumigat, & tacita difflatione consumitur. Ita criticum est aurum supra statutum monetæ modum tinniens repudiare, quod ære argentove nimio sit permistum. Argentum surdum, plumbi aut alterius confusi fit reum, aut absoluitur aliqua auri prærogatiua, si consentiat iudicium cæmenti, & cineritii. Ad delicias quoque & oblectamenta vitæ conferre hoc documentum potest. Ita enim ille Virgilianus

Salis ammonii censura.

lianus flammas Iouis & ſonitus olympi imitabatur, ſibi voluptatem maieſtatemque, aliis terrorem creans. Si ſalem petræum, hydrargyrum, & ſulphur viuum commiſta æreo ferreove globo abſque reſpiraculo includas, prunis impoſitus exiliet, inſanietque diſcurrendo & intonando. Aliis volupe eſt Clematin Daphnoiden, lumbricos terræ & aizoum maius commiſcere, inque ignem coniectis tonitru excitare. Pueriles luſus argentum viuum fiſtulæ incluſum camino, imponunt ignariſque metum incutiunt. Huiusmodi aliqui ad magiam referunt, ſuntque Phyſicæ contemplationis, & in vſu rerum naturalium ſuum inueniunt locum. Tantum placuit tecum de hoc magiſterio conferre ſermonis. Plura ſubminiſtrabit experientia. Vale. prid. Calend. Feb. Anni ab inſtaurata ſalute 1598. Rotemburgi ad Tubarim.

EPISTOLA LXI. DE ANTIdyſentericis ex Chymia nonnullis.

Excellenti Philos. & Medico Iohanni Heurnio in Acad. Lugduni Batau. Profeſſori,

ANDREAS LIBAVIVS S.

STVDIOSE admodum, & officioſe, quæ D. Camerario patri, ſummo illi Philoſopho & Medico de me mandaueras, ipſe eſt executus. Nam, & ſalute à te plurima me impertiuit, & tuis verbis ad Philoſophemata noſtra accuratius pertexenda inſtigauit. V-

trumque tam non ſum aduerſatus, vt etiam in aliqua laudis parte poſuerim tantæ auctoritatis doctrinæque viro non diſplicuiſſe. Vidi tuum erga me animum tamquam pictura repræſentatum in illa admonitione compellationeque tam amica. Sed plenius affectum erga ſtudia, in quibus me frequentem eſſe noſti, etiam aliunde perſpexi. Quanti enim ſunt illa, quæ cum ſumma ingenii tui & admiratione, & laude non ita pridem publico commiſiſti? Rari admodum ſunt noſtro ſeculo Philoſophi, qui inter amplexus muſarum chymicarum inueniri conſpiciq; non erubeſcant. Tibi volupe fuit, etiam in publico proponere amoris huius documenta inſignia, & quo artis abſtruſiſſimæ rariores ſunt cultores admirandi, cò cõtentius in ea verſari.

Lætor certè ego, te mihi non tantum ſocium venire auxilio, ſed & propugnatorem cognoſci. Proceſſiſti & feliciter & tempeſtiue in aciem, cum me Veteranus ille Paracelſitarum Michelius ab antiquo Paracelſi ſerpente, auctore nimirum ſapientiæ paracelſicæ vt iſte alicubi ſcribere non dubitauit, afflatus inuaderet totis viribus, & artificum ſummorum conſpiratione docuiſti, Alchymiam μεταςχηματιςικὴν non eſſe extra metalla. Eat ille & materiam artis in ſterquilinio quærat ſuo. Nos cum Raimundo, Thoma de Aquino, Iohanne de rupe ſciſſa, Arnoldo de villa noua, & cæteris ſolidis na-

dis naturæ inniti fundamentis nunquam pœnitebit. Ita te mihi propugnatorem καὶ σύμμαχον ſum nactus. Eiuſdem vero ſtudii ampliatorem etiam ex amicorum literis. Relatum vero mihi eſt, te periculoſam dyſenteriam malignamque, qualis & ante annum & nunc Auguſto menſe populariter in vicinia ſæuiit, nec dum remiſit, facili admodum, et ex intimis Chymiæ theſauris prolato medicamento tam demulſam reddere, vt feritate mox poſita placidiorem ſe tractabilioremq; oue exhibeat. Quæ illa tua noua Gorgen? Radicibus halicacabi ſoporantur Aſpides, inquit Plinius, Scorpio torpeſcit viſa radice ſylueſtris hyacinthi, & moritur, vel etiam obrigeſcit Thelyphoni vel aconiti tactu, adeo, vt ſtupeat palleſcens, & vinci ſe fateatur: Docuit nimirum Deus etiam venena in vſus humanæ ſalutis vertere (præclarè enim Plinius: quod ſi quis illa fortè ab homine excogitari potuiſſe credit, ingratè Deorum intelligit munera) nullo experiendi fine, vt cogerentur etiam venena prodeſſe. In Chymicis miracula ſeſe oſtentant etiam maiora, quemadmodum conſtat his, qui hydrargyrum viuum ſublimato mirificè occidunt, & aquis mercurialibus oculi momento ſolidum aurum in tabem liquoremque diducunt, & alia plurima prodigioſè tantumque non magnificè quaſi per ſpiritus aduocatos, perficiunt. Non mirum eſt, ſi te quoque Chymia il-

Plin. lib. 21. c. 31. 26.

Plin. lib. 27. c. 2. & lib. 25. c. 9.

Plin. lib. 25. c. 4. & lib. 25. 27. c. 2.

la abſtruſa & nunquam ſatis commendata aduerſus immanes illos humanæ ſalutis hoſtes inſtruxit, amatorem nempe cultoremque ſuum non inſtrenuum. Crederis autem iſtud effectum reddere præſidio & ſapienti vſu aquæ cuiusdam mercurialis, quæ, cum poſſit eſſe multiplex multiplicique apparatu varia, vereor, ne imperitos titulo ſui fallat, & ad pernicioſa quædam pharmaca temerè vſurpanda alliciat. Plinio mercuriale vnguentum ad eandem rem non erat ignotum. Itaque & noſtri Santalino occidunt nonnihil hydrargyri; & epatis regioni miſturā apponunt, alii vmbilico. Noui, qui malagma aureum ad eosdem vocauerit vſus, præſertim æſtu & cauſone dominante. Alius plumbum candidum immiſcuit, ſed vſu incautiore Syaliſmum cōcitauit, fugaci illo ſpiritu præcordiis admoto reſolutoque per calorem in ipſa membra irrepente. Quid quod argenti viui venam, quam minium natiuum nūcupant, aut quam in argentariis repertam cadmiā, eadē vomica prægnantē, manu fouendā præcipiunt? Multum in laudanis opiatis, Philoniiſque aliâs eſt ſupercilii. Eſt, qui ex hydrargyro ſublimato, & tartaro laborioſiſſimo conatu eſſentiam ſubtiliſſimam & in aëre coaleſcentem comparat, quo pacto noui etiam ſalem gorgoniū Zuingeri, & aquam viuam Chymiſtarum concinnari. In his quoque plurimum eſt ſpei. Fors & argumento Pliniano huc traduxerit quis

Veſica-

Veſicariæ radicem, aut ſolani ſyluatici, & huiuſmodi. Sed, qui pedum viam in talibus nondum viderunt, illis meo iudicio conſultius eſt vti eſſentia coralliorum rubeorum, Croco martis, vel liquore, Sapphyroque & ſmaragdo reſolutis cum extracto Rhabarbari toſti, aut Cryſtalli aurique calce præſertim violentia veneni reſtincta, & ablutis à malignitate ſordium inteſtinis cæteriſque locis ſecundum præſcripta artis medicæ, quæ aquas auratas chalybeatasque, & ex horum metallorum magiſteriis concinnatas tabulas non habet in poſtremis, quanquam nec elutiones melleas hordeaceasque, & poſtea ſæbo caprino pingues aſtringentesque & cætera auxilia ſuo loco induſtrie adhibita, vt nec luti fornacarii exuſti reuerberatique vim reſpuant artifices. Verum hęc ſatis loquaciter. Ego te ob commune bonum obteſtor; vt ingenii experientiæq; viribus ſtreune vtaris, & in Chymicis medicamentis præſertim ita elabores, vt arti ampliandæ natum te intelligant præſentes & poſteri. Vale.

EPIST. LXII. DE LIQVORE albuminum.

Ad Eximium Phil. & Med. D. Matthiam Carnarium Ducis Holſatorum Illuſtriſ. Primarium.

XΆριτι Θεῦ εἰμί, ὅ εἰμί ad Corinthios de ſe olim ſcripſit Gentium Apoſtolus. Quid me, Carnari, cenſes, quanquam in diuerſa & neutiquam iſti comparanda cauſa, aliud poſ-

ſe dicere? Viſa tibi eſt balbuties mea Hermete, & Aſclepio digna vtor illo, ſi quid ſum, Dei gratia ſum. Dei eſt totum iſtud, quod in meo ingenio commendandum amici putant. Ad hunc redeant glorioſæ exiſtimationis monumenta. Mihi homuncioni ſatis eſt, emiſſitiis epiſtoliis aliquid præclari ab amicis emendicare, aut etiam importunitate extorquere. Cauiſſes tibi, ſi ſapuiſſes. Rupto enim ſilentio ſepta ad te aperuiſti, meamque admiſiſti imprudens garrulitatem. Non te mittam, niſi ſolertiâ tuâ probè exatiatus. Vulgo iactatur, inque centonibus medicis vernaculo idiomate in dedecus noſtræ medicinæ cenſutis tale legitur quodammodo Chymicum ad vertiginem propulſandam inhibendamq; remedium: Ouum recens à partu integrum aceto acri immerge, & in eo depreſſum decendii ſpatio relinque, quo vſque emollita labaſcat teſta. Ex hac acu pertuſa quicquid aquei exit liquoris, applica temporibus vertigine correptorum. Siſtentur agitationes non ſecus, ac echeneide in medio mari pleno curſu aquilonibus vela inflantibus triremes. Chymicorum ἐπιτεχνήδιον vides. Liqueſcit ſane diſcuſſu crebro idem albumen, & ſpongiis exceptum redditumque aquæ fit ſimile, quomodo & lentore tenax factum vinum ſcopis diuerberatur, reduciturq; ad priſtinum fluorem. Philoſophus vitellum ait ſpiſſari frigore albumen non, ſed amplius humere, ſeu aquo-

ſius

ſius reddi. Teſtam oui aiunt ex Plinio aceto lenteſcere, ductilemque fieri, quo pacto alia nõnulla lixiuiis macerata percoctaue. Eadem teſta fragilitati duririæque ſuæ reſtituitur aqua frigida, ſi in ea aliquandiu fuerit relicta. Aceto eſt extractoria quædã ſubtilitas, quam Chymici ſeparato phlegmate partibus aëreis, igneisque ſeu ſpirituoſis aiunt deberi. Eſt & acrimonia, qua domitat lapides poteſtque per eam via facta ſe penitus inſinuare, & reſolutis nonnullis ſpiritus excitare, vnde non raro efferueſcens exoritur ſpuma, vt cernere eſt in lapidibus aſtacorum, cinere cornuum, lapide ſtellato & ſimilibus. Qua quęſo vi non corrodit teſtam oui, ſed lentam flexilemq; duntaxat reddit? Quid eſt præſidii, quid facultatis: qua diuerberat tanquam ſcopis albumen iſtud viſcidum? Num per meatus inſinuans ſe aceti ſpiritus non tantum diuidit continuatam lentoris compagem, quæ cum humoris inſtar obtineat, poſtea confluit, illoque fluxu aqueam naturam repræſentat, ſed cum ea coit in ſocietatem? Si acres aceto ſunt ſpiritus qui calce teſtarum ex ouis etiam efferueſcunt, coagulabiles in tali humore (eſt enim frigidus tenaxque) procul dubio erunt. At coagulati conſiſtent in morem liquoris. Fiet itaq;, quod in deſtillationibus conſueuit. Sed tu coque ex aceto albumen: Non experiere idem. Num itaque tunc ſpiritus fugiunt communionem corporis: At deſtillatio phlegma deprehendit eſſe fugacius. Fors diuerſos ſtatuemus,

ſubtiliores vnos, alteros concretiores. Quidquid ſit, vnam opinor eſſe cauſſam, quæ teſtam flexilem reddit, & albumen diſſoluit eamque non qualitatem meram ſed, ſpiritum eidem coniunctum, qui, cum retunditur, expelliturque & exhalat aquæ ſimplicis frigidæ, copia, facile efficitur, vt ouo priſtina redeat natura. Quod autem Ariſtoteles frigori id aſſcripſit, non ſimpliciter ita eſt accipiendum. Nouimus enim vi frigoris liquores cogi non ſolui, niſi ex accidente, ſpiritum itaque coniunctum coagulari quis putet & albumini permiſceri, idque diuidere. Quod ſi violentius exprimatur prorumpit fractæ teſta, id quod ex aquis euenire ſolet in vaſis in glaciem coactis. Candida pars oui, vt eſt in 3. degenerat. animal. 1. ſua natura humida eſt, & calorem animalem in ſe continet. Itaque ſpiritu eſt plena. Quid affert porrò ille liquor capiti vertiginoſo, vt ceſſare à circumactu cogatur? Spirituum impetum ſiſtit. Qua poteſtate? Num ſpiritus oui miſti ſpiritibus aceti non tantum fixi ſunt ipſi, ſed & cum in actum euocantur, figendi ſpiritus humanos vim habent? Sunt ſane hi obnoxii tali affectioni, vt in gelatis cernimus. Siſtitur calidorum impetus obiectu frigidorum, vt ars noſtra documento eſt. Nonnunquam idem in diſpoſitis poſſunt calida. Nam hydrargyrus glaceſcit aquis regiis, quanquam poſt feruorem frigore actu iam dominante, vt illæ diſpoſitionem ad actū attuliſſe

tuliſſe videantur, qua ratione etiam in ſublimatione Chalcanthũ & ſales. Nonnunquam mobilia inhibentur ignauis tenacibuſq; tanquam iniecto vinculo. Ridiculus ſit, qui hoc modo conferre illam aquam exiſtimauerit. Album ouorum, & ſemen in eo contentum, ſicut & oculorum Cryſtallus cogitur coctione. Nec hoc modo ſtat vertigo. Inclinandum eò videtur, vt putemus vel ſpirituali proprietate effectum caroticum præſtari, ſicut oleum gorgoneum calidum coagulat olea, & quomodo ſalſedines cogunt liquores calcium metallicarum diſpari tamen euentu, & nudo, vt facile colligere licet prudenti & induſtrio, vel frigiditatis ſubtilis præſentia caliditas duntaxat ſpirituum, gyrationes compeſci. Cum fulminum halitibus, congelaſcunt, conſiſtuntque vina, antiperiſtaſin alii producunt, alii proprietatem ſpirituum nitroſorum ſulphureorumque, quanquam ſat magna vis eſt Salis petrei reſolutioni ad inducendum frigus. Sentio hinc aliquid declarationis peti poſſe, vt ſi non ſoluatur quæſtio, ſaltem attingi quam proximè queat. Tu proculdubio ex recondito ingenii penu ſagacitatis plena promes. Vale

EPIST. LXIII. DE AQVAE MEDICATæ iuxta Bernhemium & fontis Tubarini ſub Rotemburgo Chymia.

Ad Præſtantem Medicum Hieronymũ Fabricium Reip. Winſhemiæ Ordinarium.

TINCTVRARVM genera multa, Fabricj, eſſe, pridem experientia didicerũt Chy-

micæ artis profeſſores. Sed ea ad duo redigi ſumma, ſcholarum dichotemias amantium conſuetudine, non abſurdè poſſunt. Scimus enim nonnullas eſſe ſpirituales, nonnullas corporeas, parciore tamen huius vocabuli in ſubſelliis Chymicis vſu, quandoquidem hæc in eſſentiis corpora ignorant. Nos autem diſciplinæ dilucidioris gratia aliquid etiam foris mutuemur, & ad corporum naturã propius accedentes, corporeas nuncupare non vereamur. Spirituales ſunt, quæ propius ad aërem cœleſtemue naturam accedentes totæ reſoluuntur in halitus nullo notabili relicto, & ſæpe ét ita reſolutæ rebus adhærent. Corporeas appello, ſeu aquea, ſeu terrea cõſiſtentia, quæcunque ſunt magis fixæ, & reſolutis ſubtilioribus partibus aliquid coaguli deponunt. Ad has accedunt etiam ſales, alumina, & Chalcanthi ſpecies, quin & calces reſolubiles & ſucci quilibet, qui aquis immiſti eas aliqua ſui potentia tingunt, ſicut illis adiicere poſſumus ét qualitatũ, maxime ſpecificarũ, cõmunicationes quanq̃ ſubſtratus putetur illis ſpiritus ſuus, veluti cum aurũ moſchi odore alteratur. Vtraq; autem genera deprehendi in fontibus medicatis, ſatis ſuperq; cognitum eſt experimentis Phyſicorum. Admodũ ſcire deſiderem quid ille Bernheimenſis, qui nõ procul abeſt winſhemio, quẽq; noſtrates veſtratesq; ſolẽni in vſu habent, ſecum vehat. Dicitur quidem de illo conſcripſiſſe commentarios tuus anteceſſor;

ceſſor: Sed hactenus nondũ cõparuerunt iſti. Mihi aliquãdo lubitũ eſt animi gratia aquã eius explorare. Itaq; cũ deſtillatione Chymica balnei ad medias perueniſsem, effluxiſſe phlegma dulce & ingratũ, peneque abominandũ guſtu cognoui, reliquiis albedine quadã infectis, quas cũ in ſole coagularẽ, ſedimentũ apparebat albũ, furfurosũ partim, partim ſubluteũ, farinaceum, quod linguæ primo cõtractu occurrebat dulce, poſt acre & mordicans, dulcedinẽ obliterante acrimonia. Ferramẽta nitida in liquorẽ immiſſa maculas contrahũt nigras, quales exiſtere & à diluto melãterico ſolẽt. Admotum igni coagulum deliqueſcit ex parte, ſpirituque aluminoſo & chalcanthino reſoluto in bullas conſurgit: Cætera calx ignaua eſt nec reuerberatu erubeſcit, ſed duntaxat albedinem cinere, hocque iterum candore permutat, guſtui terrea, acris & deterſoria. Ita dum ludo, iudicatur fons Bernhemius conſtare aqua ſylueſtri multa, alumine duplici, reſolubili nimirum in liquorem, & calcinato, tandemque pauca melanteria. Hinc dulcedo eſt, hinc acrimonia, & terreſtris natura. Gypſi aut margæ, aut marmoris cuiuſdam tabe calcem factam putes. Sed mihi putrefacti aluminis eſt ſedimentum. Inde albent aquæ poſt coctionem & fœdam dulcedinem ſortiuntur. Alii examen inſtituunt etiam ex effectu in vſu vulgari aut medico. Sed hic mihi eſt obſcurior. Tu bene feceris, ſi ingenio & experientia obſeruata cõmunicaueris, quam-

quam hoc argumentum ſine euidentia Phyſica valde ſit dubium, nec ſtatim, quod calculos è renibus deturbat, iudicari poſſit è chalcantho eſſe, cum idem præſtet hydrargyro tincta, & nitro, & aliis nonnullis. De noſtra Tubarina, ſi cognoſcere libet, ſcito eam valentiorem eſſe Bernhemenſi. Salis enim corpoream tincturam ſecũ vehit excellentem deinde chalcanthi, aluminis, amianthique exhibet raméta, nec caret Chryſocollæ ſpiritib. & alumine calcinato multo, quo ego magis inclino, propter notas aluminis viui, q̃ ad eorum ſententiã, qui gypſi, aut margæ ramenta eſſe aſſerunt. Aliquibus apparuit aliquid ſulphuris, mihi vero nihil. Et fieri poteſt, vt diuerſis tẽporibus diuerſę ſeſe promant minerę. Nec abeſſe æris naturã cenſendum eſt, quãdoquidẽ hui⁹ metalli olim fodinã ibi fuiſſe cõuicio, & lacus fundo exhibet ęruginis & Chryſocollæ virorẽ cæruleo miſtũ. Tofum concreſcere circa canales deprchendas. Is eſt ex lentore & calce. Lapis poſt coctionẽ in cortinis cõcreſcens ex eadẽ eſt minera, calcis ſcilicet aluminoſæ. Itaq; & vulnerib⁹, vlcerib⁹, œdematis, &c. humore ſcatentib⁹ & putridis cõducit, ſicut alumen vſtũ. Sed manũ de tabula. Tu vale & viue. Pridie Cal. Septemb. Rotemb. ad Tub. Anno 1598.

FINIS LIBRI TERTII
Epiſt. Chymicarum.

DEO SOLI GLORIA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

